raftul întâi

alain

de botton

sex, shopping și un roman

HUMANITAS

- Care este diferența dintre filozofie și rock'n'roll? Nici una, ar putea răspunde Alain de Botton, atâta vreme cât ambele sunt un mod de viață.
- Formula matematică a aventurii romantice: în ea intră, pe lângă filozofie și rock'n'roll, economia de piață, revistele pentru femei, curentele de modă și nici un pic de imprevizibil.
- O carte despre dragoste în extraordinara ei banalitate.
- O diagramă a inimii și a minții îndrăgostite.
- Alain de Botton pune întrebări despre sex, cumpărături, romane, tipologia sărutului, gelozie, iar Flaubert, Descartes, Platon, D.H. Lawrence sau Aretha Franklin răspund printre rânduri.
- Un mic manual de filozofie a vieții de zi cu zi.
- O fotografie de grup a câtorva romantici de secol XXI, în care apar și autorul, și cititorul.
- *Sex, shopping și un roman* a fost tradusă în 14 limbi.

În aceeași colecție:

Vladimir Nabokov
Camera obscură

Robert Saladrigas
Marea nu e niciodată singură

D.B.C. Pierre
Țap ispititor

ISBN 973-50-1061-5

www.alaindebotton.com

ALAIN DE BOTTON, născut în 1969 la Ztirich, a studiat istoria şi filosofia la Cambridge şi trăieşte în prezent la Londra. Opera sa a fost descrisă drept o „filosofie a vieţii cotidiene”, în trei romane-eseuri – Essays

în Love (1993), The Romantic Movement. Sex, Shopping and the Novei (1994) şi Kiss & Teii (1995) –, autorul a încercat să definească momentele cvasiuniversale din dragostea romantică. Următoarele sale cărţi dezvoltă idei originale despre prietenie, artă, invidie, dorinţă şi inadecvare plecând de la operele unor mari gânditori din trecut (Proust, Socrate, Epicur, Seneca, Montaigne, Schopenhauer şi Nietzsche): How Proust Can Change Your Life: Not a Novei (1997), The Consolations ofphilosophy (2000). Mai recent, Alain de Botton a abordat psihologia călătoriei – The Art of Travel (2002) şi, respectiv, anxietatea individului în faţa privirii scrutătoare a semenului său – Status Anxiety (2004). Are în pregătire o lucrare despre arhitectură. Cărţile lui Alain de Botton s-au vândut în sute de mii de exemplare şi au fost distinse cu premii prestigioase.

Alain de Botton
Sex, shopping şi un roman
Traducere din engleză de O ANA CRISTESCU
HUMANITAS
BUCUREŞTI
Coordonatorul colecţiei ALEXANDRA RUSU
Coperta colecţiei GABI DUMITRU
Descrierea CIP a Bibliotecii Naţionale a României BOTTON, ALAIN de
Sex, shopping şi un roman / Alain de Botton; trad.: Oana Cristescu.
— Bucureşti: Humanitas, 2005 ISBN 973-50-1061-5
I. Cristescu, Oana (trad.)

821.111-31=135.1

ALAIN DE BOTTON THE ROMANTIC MOVEMENT Sex, Shopping and the Novei Picador, 1995 © Alain de Botton, 1994

© HUMANITAS, 2005, pentru prezenta versiune românească

EDITURA HUMANITAS

Piaţa Presei Libere 1, 013701 Bucureşti, România tel. 021/317 18 19, fax 021/317 18 24

www.humanitas. ro

Comenzi CARTE PRIN POŞTĂ: tel. 021/311 23 30, fax 021/313 50 35, C.P.C.E.

— CP 14, Bucureşti e-mail: cpp@humanitas. ro www.librariilehumanitas. ro

ISBN 973-50-1061-5

Pentru Miel

Introducere

Când li se cerea să o descrie pe Alice, cuvântul „visătoare” le stătea oamenilor mai tot timpul pe limbă. Sub stratul de civilizaţie şi sub scepticismul aferent, ea dezvăluia privirea plină de regret şi lipsită de concentrare a unei fiinţe ale cărei gânduri lunecă permanent către o lume alternativă şi mult mai puţin concretă. Ochii ei verde-deschis aveau nuanţe de melancolie ce vorbeau despre pierdere şi un nedefinit alean. Confuză şi chiar puţin ruşinată, putea fi văzută cum căuta prin talmeş-balmeşul lumesc ceva care să insufle sens în platitudinea existenţei. Şi, poate din cauza epocii în care trăia, această dorinţă de autotranscendere (dacă putem să ne exprimăm atât de

teologic) ajunsese să se identifice cu ideea de Iubire.

Deşi familiarizată cu burleştile sesiuni de comunicare ratată numite – pentru simplificare – relaţii, Alice îşi păstrase credinţa într-o pasiune de proporţii inadmisibile, aproape vulgare. În cele mai nepotrivite momente, ezitând între diversele mărci de produse într-o băcănie, aruncându-şi ochii pe anunţurile mortuare pe când călătorea cu trenul de dimineaţă sau lipind timbrele dulci-amărui pe facturile de utilităţi ale locuinţei, îşi surprindea gândurile vagabondând, copilăreşte dar cu încăpăţânare, către un scenariu în care se unea cu un mântuitor Altul.

Sătulă de propria capacitate de a fi cinică, sătulă de a vedea numai defecte în ea însăşi şi în ceilalţi, îşi dorea să fie copleşită de sentimente pentru o altă fiinţă umană. Îşi dorea o situaţie în care să nu aibă de ales, să nu aibă timp să ofteze să se întrebe „Oare el şi cu mine chiar ne potrivim?”, în care analiza şi interpretarea să fie de prisos, în care celălalt să fie doar o prezenţă indiscutabilă şi complet naturală.

Şocant de incompatibilă în concepţia romantică despre dragoste este ideea că cineva s-ar putea implica într-o relaţie nu pentru frumuseţea ochilor cuiva, sau pentru rafinamentul intelectului său, ci pur şi simplu pentru a evita contemplarea unui şir de seri petrecute în singurătate. Ce poate fi mai respingător decât să suporţi limitările altora ca alternativă disperată la contemplarea solitară a propriilor limitări? Dar după o căutare epuizantă şi sterilă, putem fi iertaţi (sau măcar înţeleşi) pentru decizia de a împărţi ipoteca cu o fiinţă ale cărei calităţi nu

ne istovesc în niciun fel imaginaţia, dar care este cel mai reuşit specimen ce a trădat un interes susţinut faţă de noi, şi pentru care găsim energia de a-i ignora spinarea cocoşată, opţiunea politică ciudată sau râsul strident, păstrând speranţa într-o îmbunătăţire, dacă mai târziu s-ar prezenta un candidat mai potrivit.

Lui Alice îi era greaţă să se gândească la iubire în termeni atât de pragmatici, nevoia de a te mulţumi cu individul pocit peste care dai din întâmplare la piscină, de a te acomoda în mod laş cu produsul defectuos al mediului social în numele unor imperative biologice şi psihologice josnice. Deşi traiul zilnic impune nuanţe, deşi transcendenţa e rareori inclusă în categoria vieţii adulte, ştia că nu s-ar putea niciodată mulţumi cu mai puţin decât uniunea sufletească atât de elocvent descrisă de poeţi şi regizori de film pe tărâmul vrăjit al esteticii.

Mai erau şi alte dorinţe: să aibă sentimentul că viaţa în sfârşit începe, să pună capăt stânjenelii şi reflexivităţii paralizante, să poată avea o dispoziţie emoţională care să nu o catapulteze cu regularitate în depresii întunecate sau în perioade de distrugătoare ură faţă de sine. Mai existau şi dorinţe materiale: să aibă o faţă pe care să o poată contempla fără o oglindă întunecată şi fără un suspin profund, genul de viaţă despre care citeşti în paginile revistelor, o viaţă radioasă, însorită, într-o casă strălucitoare, cu haine făcute de mână, cu bluze de mătase de la buticuri elegante şi cu vacanţe pe ţărmurile unor mări tropicale.

Pentru a folosi definiţia lui D.H. Lawrence, era

romantică în sensul că îi era „dor de casă către altundeva” – altundeva însemnând un alt trup, o altă ţară, un alt iubit – ecoul celebrului „la vie est ailleurs” al unui Rimbaud adolescent. Dar de unde venea această boală, dacă putem numi boală dorinţa de altceva? Nu era naivă, frunzărise marile cărţi şi teorii, aflase că Dumnezeu e mort şi că Omul (celălalt anacronism) se apropia de sfârşit ca întrupare a unei soluţii pentru Viaţă, ştia că poveştile cu final fericit şi eroine mulţumite trebuiau catalogate drept fantezii ieftine şi nu drept literatură. Însă, poate pentru că îşi păstrase apetitul pentru telenovele şi cântece ale căror refrene vorbeau despre cineva care dorea să

Te ţin în braţe, iubito, să te iubesc, iubito,

Să-ţi spun că te iubesc, iubito, încă aştepta ca salvarea să-şi facă apariţia (telefonic sau prin altă metodă).

Într-o lume în care, susţinea ea, preocuparea pentru satisfacerea pornirilor fizice nu trebuie neapărat să capete titlul de realitate, Alice se ocupa de conturile clienţilor într-o mare agenţie de publicitate din Soho Square. Lucra acolo de când absolvise o universitate din provincie, cu câţiva ani în urmă, şi aterizase în această slujbă pe baza unei naive – retrospectiv vorbind – confuzii între plăcerea de a consuma produse şi mult mai puţin agreabila sarcină de a inventa acest consum.

Împărţea o secţiune dintr-un birou deschis cu o colegă de la departamentul financiar, lucrând sub lumina orbitoare a becurilor fluorescente şi în briza îngheţată a aparatului de aer condiţionat. La sfârşitul zilei de muncă, metroul o ducea înapoi către un apartament în Earl’s

Court, pe care-l împărţea cu prietena ei Suzy. Până acum, cele două femei reuşiseră să depăşească fără certuri obstacolele casnice, dar de curând Alice începuse să vină acasă cu o oarecare teamă. Colega de apartament, o veselă şi practică infirmieră, după o veşnicie de singurătate, în final se îndrăgostise. Iubitul era un doctor tânăr, eminamente rezonabil, inteligent într-un fel discret, ironic şi amuzant, cu o aplecare către poveşti macabre despre anatomie.

În acea nemenţionabilă, poate chiar inconştientă, ierarhie feminină a frumuseţii, Alice se considerase întotdeauna mai drăguţă, nu în mod dramatic, dar în orice caz dotată cu avantaje naturale distincte. În trecut o consolase pe Suzy spunându-i că, oricât de puţini ar fi, cu timpul nişte bărbaţi compatibili se vor arăta, că gleznele groase nu constituie o problemă, că personalitatea e ceea ce contează – asigurări date cu subtextul condescendent al unei femei a cărei atracţie se situează pe baze mai solide, şi care are pe robotul telefonic o droaie de mesaje care s-o dovedească.

Dar oricare ar fi fost respectivele dimensiuni ale gleznelor, Alice era acum cea care se străduia să-şi păstreze zâmbetul în vreme ce Matt şi Suzy îşi spuneau unul altuia Babar şi Mimi şi-şi punctau conversaţiile cu dulci chicoteli în surdină ale căror origini nu le putea înţelege.

— Întotdeauna am spus că o să rămânem apropiate chiar dacă-mi găsesc pe cineva, i-a spus Suzy într-o seară, strângând-o afectuos de mână. Eşti cea mai bună prietenă

a mea, şi asta n-o s-o uit niciodată.

Ca atare, Suzy încercase o eroică redesenare a duo-ului romantic, invitându-şi colega de apartament la restaurante, filme şi plimbări de-a lungul râului. Dar, oricât de sincere erau aceste propuneri, Alice devenise treptat incapabilă să accepte generozitatea lui Suzy. Îi era peste puteri să se arate fericită pentru cineva, în timp ce în interior se simţea distrusă de absenţa unor sentimente asemănătoare. Aşa că prefera să-şi petreacă serile acasă, prefăcându-se interesată de soarta ţărilor devastate de război prezentate de buletinele de ştiri, privite de pe sofaua din living, cu o farfurie de peşte sau pui gătit la microunde balansată stângaci pe genunchi.

Nu mai avea chef să se vadă cu nimeni – sau, mai degrabă, absenţa Lui făcea ca toţi ceilalţi să pară inutili. Cunoştea multe persoane care se considerau prieteni, carnetul de adrese era înţesat, pentru că le punea oamenilor întrebări despre ei înşişi, era interesată de vieţile lor, îşi amintea poveştile pe care i le spuneau, şi astfel le împlinea cu talent nevoia de a fi recunoscuţi. Iar dacă dorinţa de a relua contactul o ocolea, era poate din pricină că aceşti prieteni reprezentau un anturaj, fără a-i alina prin aceasta propria senzaţie de singurătate. Singurătatea nu înceta atunci când se afla la o masă, înconjurată de figuri animate; nu putea lua sfârşit decât atunci când nivelul de interes al unei alte fiinţe umane atingea un punct dincolo de obişnuita evaluare prozaică. Ar fi fost de acord cu concluzia lui Proust (foarte nearistoteliană) că prietenia e o simplă formă de laşitate, o

fugă din faţa sporitelor responsabilităţi şi provocări ale dragostei.

Autocompătimirea îşi iţeşte capul atunci când arunci o privire obiectivă asupra propriei persoane, şi eşti cuprins de un sentiment de compasiune pentru fiinţa pe care o vezi, o atitudine care implică: „Dacă ar fi cineva pe care să nu-l cunosc, mi-ar părea rău pentru el/ea”. înseamnă să fii sedus de propria stare deplorabilă, să te întristezi de propria tristeţe. Asocierile nedemne întipărite în cuvânt sugerează o istorică predispoziţie către supraestimarea propriilor necazuri, către a fi trist fără un motiv serios. Cei care se autocompătimesc se consideră figuri tragice dacă sunt înşelaţi în cursul unei banale poveşti de dragoste; suferă de o uşoară inflamaţie în gât şi, înfofoliţi în fulare şi înconjuraţi de medicamente, scuipă flegmă de parcă ar avea pneumonie.

Prin temperament, Alice nu avea timp pentru aşa ceva. În săptămânile din urmă însă, se trezise luptând cu o copleşitoare dorinţă de a izbucni în lacrimi. O apuca în cele mai inoportune situaţii, în timpul prânzurilor cu colegii sau la şedinţele de vânzări de vineri după-amiaza. Îşi simţea ochii umflându-i-se şi îi închidea ca să-şi reţină lacrimile, dar presiunea făcea ca o dâră de lichid sărat să i se scurgă pe obraz, adunându-i-se într-o picătură pe obraz.

— Te simţi bine, draga mea? o întrebase o farmacistă cu figură blândă, în timp ce-i dădea restul de la o reţetă pe care Alice o ridicase în timpul pauzei de masă.

— Da, sigur. Mă simt bine, răspunse ea, tulburată de ideea că nefericirea îi devenise atât de vizibilă.

— Ai grijă de tine, da? replică femeia, cu un zâmbet mângâietor, în timp ce se îndepărta.

Alice nu înţelegea disperarea în care se prăbuşise. Întotdeauna susţinuse că fericirea ar trebui definită ca absenţa durerii, mai degrabă decât ca prezenţa plăcerii. Atunci de ce, cu o slujbă decentă, sănătoasă şi cu un acoperiş deasupra capului, se pierdea cu atâta regularitate şi în mod copilăresc în suspine lacrimogene?

Nu se putea plânge decât de faptul că se simţea dezolant de nesemnificativă pentru celelalte fiinţe umane, întrucâtva inutilă pentru planetă şi pentru mişcările locuitorilor acesteia.

Ceea ce se afla probabil în spatele lacrimilor era bănuiala tristă că, dacă într-o zi s-ar fi împiedicat şi ar fi alunecat dincolo de marginea Pământului, nimeni nu ar fi acordat absenţei ei mai mult de un minut de gândire.

Realitatea

Într-un weekend pe la începutul lui martie, Alice acceptă invitaţia de a o vizita pe sora ei mai mare, Jane, care locuia cu soţul său pe o proprietate dintr-o zonă deteriorată a oraşului. Jane era avocat, şi se ocupa în prezent de un centru comunitar pentru femei agresate, muncă despre care sugera în mod invariabil că ar fi mult mai importantă decât marketingul de şampoane sau detergenţi.

Structura morală a relaţiei o distribuia pe Alice în rolul surorii mai mici, frivolă şi egocentrică, iar pe Jane în cel al surorii mai mari, mai nobilă şi mai curajoasă, care renunţase în mod eroic la şansa unei vieţi confortabile în

numele ajutorării celor năpăstuiţi.

În cursul după-amiezei de sâmbătă, cele două surori făcuseră o plimbare în parcul de lângă proprietate. Începuse o ploaie uşoară, care adăuga o notă sumbră scenei şi aşa dezolante.

— Arăţi bine, spuse Jane pe când deschidea poarta.

— Serios? răspunse Alice. Mă bucur, pentru că nu ştiu dacă mă şi simt aşa.

— De ce, ce s-a întâmplat?

— O, nu ştiu, nimic de fapt, replică ea precaută, neştiind cum avea să reacţioneze sora ei la harababura de emoţii care o încerca.

— Nu, serios, dă-i drumul, ascult.

— O, e o prostie, chiar o prostie, pur şi simplu nu mă simt bine pentru moment.

— Ai fost la un doctor?

— Nu, nu e genul ăla de chestie.

— Atunci ce e?

— E doar în mintea mea, ca de obicei.

— Continuă.

— Mă simt doar cam obosită pe dinăuntru, nu fizic, emoţional. Mă uit la oameni, vorbesc cu ei, fac tot felul de lucruri interesante, şi cumva nimic nu mă atinge aşa cum ar trebui.

— Ce vrei să spui?

— Parcă ar fi un fel de surdină între mine şi lume, ca o pătură care mă împiedică să simt lucrurile cum ar fi normal. De exemplu, mă uitam la nişte flori într-un magazin zilele trecute, la nişte narcise, şi în mod normal

ador florile, dar de data asta mă uitam la ele parcă ar fi fost nişte obiecte extraterestre. Of, nici nu ştiu ce spun. Probabil că e un exemplu prost, dar nimic nu pare real, dacă înţelegi ce vreau să spun.

Urmă o pauză, apoi Jane replică:

— Mi-aş dori şi eu ca lucrurile să pară mai puţin reale pe-aici. Consiliul iar e pe capul meu din cauza fondurilor. Dacă i-am lăsa, nenorociţii ar închide adăpostul. E o nebunie, pentru că avem atâta de lucru în momentul ăsta. Tocmai m-am ocupat de o femeie căreia soţul i-a tăiat patru degete cu ferăstrăul. Şi ieri serviciile sociale ne-au adus o femeie din Bangladesh care nu vorbeşte o boabă de engleză, al cărei soţ a murit şi a lăsat-o cu trei copii mici. Şi mai e şi Susan, o fată de 13 ani, al cărei tată tocmai a fost băgat la închisoare pentru că o molesta.

— Ce cumplit.

— Uneori te invidiez, oftă Jane. Săptămâna asta am avut parte de realitate cât să-mi ajungă.

*

Istoria gândirii demonstrează existenţa unei copleşitoare tentaţii de a împărţi lumea în două: cea reală şi cea mai puţin reală.

Logic vorbind, bătăliile date pe această temă sunt absurde. Tot ce există este prin urmare real, dar dezbaterea ne retine interesul ca problemă etică, mai degrabă decât epistemică. Ceea ce este considerat real este de asemenea considerat valoros.

Puşi în faţa clocotului disparat al fenomenelor lumii (copii care se nasc, frunze care cad din copaci, broaşte

care depun ouă, vulcani care erup, politicieni care mint), filosofii ne oferă o gamă nesfârşită – şi evident incompatibilă – de substanţe sau idei reale. Pentru Thales, de exemplu, realitatea se găsea în apă, elementul primar şi ireductibil. Pentru Heraclit însă, realitatea era de găsit în foc. La Platon, rezida în sufletul raţional, la Augustin se găsea în Dumnezeu, la Hobbes în mişcare, la Hegel în Progresul Spiritului, la Schopenhauer în Voinţă, la Madame Bovary în Iubire, la Marx în lupta proletariatului pentru emancipare…

Aceşti gânditori înţelegeau, firește, că în lume există şi alţi factori, şi nu făceau decât să-şi identifice ideea ca fiind structurantă, mobil esenţial al mecanicii complexe a istoriei omenirii.

Dar nu cumva Madame Bovary este o anomalie în această listă? Poate în ceea ce priveşte statutul ei ca filosof da, dar tehnica ei de a împărţi lumea în două ne e familiară. Ca şi Sf. Augustin înaintea ei, ea a decis să împartă lucrurile de-a lungul faliei Iubirii, deşi cea închinată Omului, nu lui Dumnezeu.

Pe de o parte, exista lumea balurilor sclipitoare, a hârtiei de scris de culoare crem şi a privirilor cu înţeles, iar pe de alta, existenţa obişnuită, ziua de muncă a sătenilor banali, plictiseala vieţii domestice, a unui soţ sforăind bovin alături de ea în pat.

Alice era în mod implicit de acord cu judecata despre realitate a doamnei Bovary. Şi ea localizase apogeul posibilităţilor umane în intimitatea a două fiinţe, dispuse să ignore celelalte triumfuri ale civilizaţiei (fierbătoarele

de ouă, zgârie-norii, testele de sarcină), pentru a se declara

Filozoful	*Data*	*Ingredientul Realităţii*
Thales	c.636 – C.546Î Hr.	Apa
Heraclit	c. 535 – c. 475 î. Hr.	Focul
Platon	c. 427 – c. 347 î. Hr.	Sufletul Raţional
Sf. Augustin	d. Hr.354 – 430	Iubirea de Dumnezeu
Hobbes	1588 – 1679	Mişcarea
Hegel	1770— 1831	Progresul Spiritului
Schopenhauer	1788 – 1860	Voinţa
Madame Bovary	1840 – 1850	Iubirea pentru Oameni
Marx	1818— 1883	Lupta Proletariatului

cu adevărat vie numai în starea de dragoste. Era o definiţie foarte îndepărtată de ştiinţa medicală, „a fi în viaţă” în acest context depinzând nu de circulaţia oxigenului sau de activitatea cerebrală, ci de prezenţa cuiva cu care să poată face o baie, lângă care să se ghemuiască după ce făcuseră dragoste, şi cu care să poată

vorbi folosind un limbaj infantil şi plin de afecţiune.

E greu de spus când se încetăţenise această prejudecată. În adolescenţă, devenise conştientă de prăpastia pe care prietenii şi familia nu o puteau umple, şi care se ameliora numai temporar prin intermediul filmelor şi versurilor cântecelor.

De atunci, mediocritatea bărbaţilor pe care-i primise în dormitor făcuse prea puţin pentru a-i modifica sistemul de valori. Chiar şi atunci când o auzea pe sora ei acordind importanţă unei lumi în care femeile îşi pierdeau degete din cauza soţilor, tot nu se putea autoconvinge să accepte aceasta ca realitate. Categoric, pierderea a patru degete era o problemă gravă, era chiar – dacă era să-i ignori pe greci – o tragedie. Dar ar fi susţinut până la capăt că aceste degete, oricât de vitale, nu trebuiau totuşi considerate componente ale realităţii.

Jane avea un previzibil dispreţ pentru acest lucru. Problema nu era legată atât de nefericitul amortizor dintre ea şi o vază cu flori, de a fi sau nu îndrăgostită, cât de a fi în viaţă sau nu, cu un acoperiş deasupra capului sau fără adăpost, agresată sau sănătoasă. Şi, pentru că banii făceau diferenţa între una şi alta, viaţa era mai reală în East End decât în West End; o stradă cu găşti de tineri deşiraţi şi acneici pierzând vremea în faţa garajelor era mai reală decât una unde bărbaţi cu ochelari lustruiau ornamentele cromate ale maşinilor de serviciu.

Pentru că urmau să ia cina cu soţul lui Jane în seara aceea, cele două femei se opriră la un supermarket în drum spre casă. Jane luă un cărucior şi-l manevră decisă

prin mulţimea de cumpărători de sâmbătă seara.

— Mă gândeam să fac o tocăniţă cu piure, remarcă ea. Îţi convine?

— Poftim? replică Alice.

— N-are importanţă. Ascultă, aşteaptă aici. Mă duc o clipă până la delicatese.

Alice fusese distrasă de vederea unui cuplu care aştepta autobuzul de cealaltă parte a vitrinei din sticlă. El era înalt şi îmbrăcat într-un pardesiu gros din lână, pe care îl deschisese ca să-şi înfăşoare iubita. Cu răsuflarea aburind, formau un ghemotoc confortabil care se opunea vântului rece de pe High Street. Bărbatul se aplecă s-o sărute pe femeie pe gât, ea îi ciufuli afectuos părul scurt şi negru – iar Alice suspinase tăcut amintindu-şi că şi ea ar fi vrut să aibă pe cineva care s-o înfofolească în pardesiul lui din lână şi s-o sărute pe gât într-o staţie îngheţată de autobuz.

În seara aceea, după tocană, piure şi prea multe pahare de vin roşu, dezbaterea dualistă asupra realităţii deveni mai articulată.

— Nu te înţeleg, pur şi simplu nu te înţeleg, spuse Jane. Pentru cine te păstrezi? Pentru Mesia? întotdeauna există o problemă, nu? Ori e prea inteligent, ori prea tont, prea arătos sau nu suficient de arătos, prea pasionat sau prea bleg. De ce nu înveţi să accepţi oamenii, cu bune şi reîe, şi nu te apuci de ce-i important în viaţă?

— Ar fi bine să ştim ce e important în viaţă, draga mea, răspunse John, soţul lui Jane, lăsându-se pe spate cu scaunul şi aprinzând o ţigară.

— Las-o moartă, John, ştii ce vreau să spun. Ştii, ne plăcem unul pe altul, ne iubim unul pe altul, dar nu e genul de iubire care o roade pe Alice, chestia aia cu I mare, viori şi ciocolată.

— Ne-au trebuit două minute ca să ne întoarcem la vechea caricatură. Nici nu ştiu de ce mă obosesc să-i spun ceva unei persoane care-mi înfige cuţitul în rană de câte ori poate.

— Ai dreptate, Othello al familiei, înjunghiind-o pe biata nevinovată…

— Nu deveni ipocrită.

— Calmează-te, draga mea.

— Sunt foarte calmă, mulţumesc. Pur şi simplu m-am săturat de cât de critică pari a fi faţă de tot ce fac.

— Chiar o iei razna.

— Poate că da.

— Ei bine, nu e cazul, spuse Jane, pentru că nu cred că spun ceva jignitor. Nu fac decât observaţia foarte evidentă că, ştii, o relaţie care să funcţioneze nu este aşa cum îţi imaginezi tu. E o chestie dificilă, trebuie să schimbi scutece şi să faci ca banii să ajungă de la o lună la alta, şi să te străduieşti şi dacă eşti obosită sau nervoasă. Nu există niciun fel de farmec în chestia asta. Visează mai departe, dacă-ţi imaginezi că e ca în sărutările pe care le vezi în filmele de la Hollywood.

Arta şi viaţa în tren spre casă, a doua zi, Alice se gândi mai mult la sărutări: mai precis, îşi puse în treacăt întrebarea ce însemna pentru sora ei şi soţul acesteia să se sărute.

Din câte îşi putea da seama, nu era un lucru pe care să-l facă des. Rareori îi văzuse dând semne de afecţiune fizică, chiar şi înainte de venirea pe lume a copilului, chiar şi înainte de nuntă. Cu câţiva ani în urmă, când ea şi sora ei plecaseră pentru o lună în vacanţă în Statele Unite, John o sărutase pe Jane pe buze, în faţa porţii de îmbarcare de la Heathrow. Dar nu fusese sărutul unui bărbat care-şi lua rămas-bun de la iubita lui pentru o dureros de lungă perioadă de timp, ci păruse un bărbat care încerca să sărute o femeie aşa cum credea el că un bărbat trebuie să sărute o femeie atunci când sunt tineri şi îndrăgostiţi, şi ea pleacă pentru o lună în vacanţă în Statele Unite împreună cu sora ei. Nu era de mirare că Jane vorbea dezaprobator despre săruturile hollywoodiene, nu era de mirare că avea impresia că genul de sărut portretizat în operele de artă era pură fantezie, atâta timp cât săruturile de care avusese parte în viaţă păreau fără legătură cu emoţiile mult mai profunde pe care le va fi simţit.

Alice considerase întotdeauna că un sărut reuşit trebuia să fie egal – dacă nu să rivalizeze – cu a face dragoste cu un partener talentat. Aprecia un bărbat care investea timp şi atenţie într-un sărut, când era provocat să exploreze posibilităţile erotice şi tehnic-subtile ale gurii. Un bărbat care sărută bine are nevoie de priceperea unui violonist sau pianist, trebuie să ştie cum să controleze şi să articuleze fiecare muşchi al gurii, trebuie să cunoască claviatura, ritmul şi tempo-ul, să ştie când să apese şi când să atingă uşor şi incitant, când să deschidă gura şi când să lase puţină distanţă. Un bărbat care sărută bine trebuie să-

şi controleze producţia de salivă şi ritmul respiraţiei, trebuie să ştie când să schimbe cu senzualitate poziţia capului pentru a implica întreaga faţă în sărut, să coordoneze ceea ce se întâmplă în jurul buzelor cu degetele care explorează urechile şi ceafa, tâmplele şi sprâncenele.

Cât de rare fuseseră săruturile bune în viaţa ei! Cele de la început fuseseră, în mod previzibil, dezastruoase – fie prea umede, fie arse de timiditatea adolescenţei –, dar şi mai târziu descoperise că bărbaţii rar se implică cum trebuie în acest act. De cele mai multe ori, erau preocupaţi de sărut numai ca preludiu la a o dezbrăca, un ritual politicos şi obligatoriu al unui proiect mai larg şi mai ambiţios, şi, odată ce se găseau împreună în pat, gândurile şi eforturile erau direcţionate fără ambiguitate în altă direcţie.

De aceea remarca critică a lui Jane pe tema îmbrăţişărilor hollywoodiene îi rămăsese în memorie. Aceasta implica o distincţie între două tipuri de săruturi:

[i] Adevărate, aşa cum se putuse vedea între ea şi John la poarta de îmbarcare de la Heathrow, şi

[îi] False, artistice, ambiţioase eforturi senzuale cunoscute mai ales din filmele de la Hollywood, din romane şi din picturi.

Dar, reflectând la această chestiune în drum spre casă, Alice trase concluzia că, dacă s-ar ajunge la a alege între săruturile dintre Jane şi John şi cele văzute pe ecran, atunci acestea din urmă ar trebui acceptate ca fiind cele mai adevărate, mai reale – deşi mult mai puţin exersate –

dintre ele.

Estetica ar fi interpretat problema ca parte din familiara dezbatere dintre Artă şi Viaţă. În funcţie de locul din care priveşti, fie că săruturile-din-viaţă sunt mai bune decât săruturile-din-artă, fie invers. Şi dacă, aşa ca Jane, te situezi de partea lui Platon în această problemă, atunci Viaţa are neîndoielnic câştig de cauză.

Platon avea convingerea că prin definiţie arta nu poate decât să se străduiască, şi în mod tipic să nu reuşească, să se ridice la nivelul vieţii. Prin urmare, artiştii erau inutili într-o societate ideală, pentru că ei nu făceau decât să imite ceea ce deja exista, şi ca atare nu trebuia reprodus, indiferent cât de frumoase ar fi operele lui Rodin sau Klimt. Ce sens are să desenezi un pat când în jur există paturi adevărate? Ce rost are să filmezi un sărut, când pupăceala e atât de des întâlnită?

Oscar Wilde ar fi fost de altă părere. În legendara lui (deşi uşor banalizată acum) remarcă, nu arta e cea care imită viaţa, ci viaţa imită arta. Ce a vrut Wilde să spună cu un atât de stupefiant aforism? Că arta are un avantaj asupra vieţii, că săruturile pe care le primeşti de la un iubit tridimensional sunt doar rude sărace ale celor la care eşti martor pe ecran. Estetica romantică a lui Wilde îi judeca pe bărbaţii ca Tony, pe care Alice îl sărutase la petrecerea de Crăciun de la birou, un bărbat a cărui răsuflare mirosea a supă de ceapă şi al cărui comportament semăna cu al unui câine entuziast care-şi salută stăpânul după o îndelungată absenţă.

Alice se întoarse de la sora ei puţin după ora şase

duminică seara. Toate luminile erau stinse în apartament, iar uşa lui Suzy era deschisă, dezvăluind un pat nefolosit. Intră în propria cameră, puse sacul de voiaj pe un scaun şi se ghemui sub plapumă, privind printre perdelele trase la spatele casei de alături. O femeie cu mănuşi portocalii de menaj curăţa o farfurie în bucătărie, în apartamentul de deasupra un bărbat era aplecat deasupra unui ziar în faţa televizorului deschis, iar peste acoperişul cu dezordinea lui de coşuri nefolosite şi de antene, o lună în primul pătrar pâlpâia intermitent printre norii în mişcare.

O trezi din visare telefonul care suna în hol, dar până ajunse la el pe fir nu mai era nimeni. Rămase un moment pe coridorul îngust, cu un picior sprijinit de perete, cu ochii pe becul de lângă uşă. Nu-şi putea da seama dacă îi era foame sau era obosită, dacă voia să vadă pe cineva sau să fie singură, dacă voia să citească sau să se uite la televizor, începu să urce încet scările, preocupată să-şi rupă o pieliţă de la degetul arătător. În bucătărie era un bilet de la Suzy – nu se întorcea decât luni, în frigider lăsase nişte salată şi lasagna, se distrase bine în weekend?

Lasagna începea să-şi arate vârsta, salata îşi pierduse aspectul de vreo zi sau două. Poate ar trebui să mănânce nişte supă. Scoase un desfăcător de conserve din sertarul de lângă chiuvetă şi o cutie de supă din dulapul din spatele frigiderului. O încălzi până aproape să dea în clocot, turnă conţinutul într-o farfurie groasă de faianţă, roşul supei contrastând neplăcut cu modelul verde cu flori. Pe masă era un teanc de ziare de duminică, şi se uită prin ele în timp ce mânca.

Ce singurătate e să stai în bucătărie şi să mănânci o conservă de supă de roşii, fără cineva care să se uite la tine, fără cineva care să-ţi aline îngrozitoarea materialitate banală a ceea ce se întâmplă, fără cineva care să înzestreze procesul cu importanţă sau sens. Cina pentru o persoană, supa călduţă: poate că aici se afla un indiciu pentru încântarea lui Alice la o recentă expoziţie de artă pop, şi pentru atracţia ei faţă de lucrările lui Andy Warhol. Încă o dovadă a capacităţii artei de a potenţa viaţa.

Warhol luase umila cutie de supă şi efectuase o operaţie magică, prin care arta nu numai că imitase în mod platonic un obiect, ci îl şi potenţase în mod wildean. De multă vreme conservele Campbell's aveau ceva deprimant, dar deveneau cu mult mai puţin deprimante atunci când te gândeai că au fost văzute şi de altcineva, că acel cineva avusese grijă să le ridice la rangul de obiecte de valoare, că fuseseră atârnate pe pereţi de muzee şi avuseseră valoare iconică.

Timp de zeci de ani respinse ca subiecte ale reprezentării, sortite dispreţului datorat tuturor „obiectelor obişnuite", criticii de artă fuseseră obligaţi să privească mai atent la conserve şi hamburgeri, la uscătoare de păr şi rujuri, la duşuri şi întrerupătoare, pentru că acum artiştii se ocupau de ele. Fuseseră obligaţi să se uite, dincolo de propria lor supă, la un număr de obiecte anterior înjosite, pentru că se hotărâse că şi acestea trebuiau incluse în sfera esteticului, alături de Madone, Venusuri şi Bune Vestiri.

O ramă pusă în jurul banalului împiedica obişnuita

ignorare a formelor, culorilor şi rezonanţelor, sugerând că:

> Aici se întâmplă ceva deosebit

Cyril Connolly definise jurnalismul drept ceva care trebuie luat în considerare o singură dată, iar literatura drept ceea ce va fi luat din nou în seamă – în acest caz, conservele Campbell's fuseseră jurnalistice (simple receptacule de unică folosinţă), până când operaţiunea de punere în ramă a lui Warhol le ridicase la rang literar (ceva care se atârna pe perete, pentru a fi vizionat în mod repetat).

Supă literară

Nu se putea oare construi o analogie între ceea ce realizase Warhol cu ajutorul vopselelor şi ceea ce cineva îndrăgostit ar face atunci când laudă nişte îndelung-ignoraţi pistrui pe nasul sau pe mâna iubitei/iubitului? Nu este oare, structural vorbind, acelaşi proces atunci când un îndrăgostit murmură „N-am văzut niciodată pe cineva care să aibă încheieturi/aluniţe/gene/degete la picioare

atât de adorabile ca tine?” şi atunci când un artist scoate în evidenţă calităţile estetice ale unei cutii de supă sau ale unor bureţi de bucătărie?

La un anumit nivel este rizibil să te minunezi de astfel de detalii, la fel de rizibil ca o cutie de supă pe un perete, însă dacă accepţi că asemenea banalităţi sunt admirate pentru că fac parte dintr-un întreg mai mare şi mai important, cum ar fi iubirea pentru o persoană în integralitatea sa, atunci poate că totul îşi găseşte o justificare. Odată ce o anumită trăsătură este văzută ca un detaliu din ceva mai mare, ea a fost salvată de statutul de banalitate – adică nu mai este priponită de nimic, în afara ei înseşi.

Mâncându-şi cina de una singură, Alice visa la ziua când, pentru că cineva ar fi iubit-o, să poată şi ea simţi că lucrurile mărunte legate de ea sunt apreciate, că, fără să zboare pe Lună sau să devină preşedinte, elemente ale vieţii ei absolut neextraordinare capătă o anumită valoare, că singurătatea ei este alinată de cineva care să spună „Ce dulce eşti când…”, şi ea să răspundă la fel. O vreme când o seară de duminică petrecută citind ziarele în faţa unei farfurii de supă să nu mai fie de o tristeţe lamentabilă, pentru că lângă ea se află cineva (poate nu un Warhol, dar cineva) care să digere experienţa împreună cu ea.

„Ce nemernică sunt”, se întrerupse Alice din gândurile care i se învârtejeau în cap, „trebuie să-mi revin”.

Împinse deoparte ziarul şi duse farfuria goală la chiuvetă, unde o dăţi sub un jet de apă rece.

„Trebuie să fiu total narcisistă, ori poate doar complet înfumurată sau nebună.”

Trase concluzia că apartamentul îi provoca claustrofobie, şi hotărî să se ducă la un film. Uitându-se pe programul din ziar, văzu că la cinematograful Renoir rula „Fără suflare” al lui Jean-Luc Godard. Fugi în dormitor, îşi schimbă puloverul şi se repezi în stradă să găsească un taxi care s-o ducă în Brunswick Square.

Cinematograful era plin de cupluri elegante, şi, pe când îşi cumpăra biletul, simţi o urmă sfioasă a fricii instinctive de a merge la cinema de una singură.

„Oricum, ce contează ce cred ceilalţi?” monologă, frustrată de egoismul pe care-l implicau îngrijorările ei paranoice.

Îşi cumpără o felie de prăjitură şi alese un loc pe unul din rândurile centrale, lângă culoar. Luminile se stinseră, şi încet-încet uită de sine, plutind în afara trupului stânjenit care se temea de privirile celorlalţi. Acum era în pielea lui Jean Seberg pe Champs-Elysees cu Herald Tribune în mână, era Belmondo la birourile American Express, conducea noaptea pe Saint-Germain, asculta concertul pentru clarinet al lui Mozart, ştiind că e pe moarte.

Când începu genericul se simţi ruptă de o lume pe care o făcuse a ei. Se despărţea de personaje şi de emoţii de o neobişnuită vivacitate. Plânsese, răsese, o admirase pe Jean Seberg şi îl dorise pe Belmondo.

În faţa ei, un cuplu de ochelarişti se ridică şi se îmbrăcă zgomotos.

— O pastişă reuşită de neorealism italian, murmură bărbatul.

— Aşa crezi tu? Mai degrabă John Ford corcit cu Sartre, sugeră tovarăşa lui.

Alice rămase aşezată până când pe ecran apăru numele companiei care distribuise filmul, sperând să întârzie cumva momentul când trebuia să facă dureroasa tranziţie de la film înapoi la viaţă.

Nu mai avea destui bani pentru un taxi, aşa că hotărî să meargă pe jos până la staţia de autobuz de pe Charring Cross Road. Străzile erau umede şi întunecate, scăldate în lumina portocalie a felinarelor şi în mirosul de mâncare plină de grăsime. Îi provocau un uşor de înţeles dor de Paris.

Petrecuse un an în capitala Franţei înainte de facultate. Era prima oară când pleca de acasă, şi experienţa îi insuflase un fel de concepţie romantică despre oraş, comună celor care nu sunt obligaţi să locuiască acolo. Se simţise spontană şi sigură de sine, îşi făcuse un larg cerc de prieteni şi fusese copleşită de admiratori care îi trimiteau buchete de flori şi declaraţii lirice.

Lucrase în Montparnasse ca asistentă într-o agenţie de turism şi, pentru că avea două după-amieze libere pe săptămână, ajunsese la o înţelegere completă a cinematografului francez modern. Astfel, Parisul era asociat cu cinematograful, atât din cauza filmelor pe care le văzuse, cât şi a celor care fuseseră turnate pe străzile şi bulevardele oraşului.

Coborând pe Tottenham Court Road, o copleşi o ură bruscă faţă de Londra, pentru că era un oraş atât de puţin filmat. Dacă prefera Parisul Londrei era pentru că aborda capitala britanică nu numai prin prisma experienţei ei cotidiene (în definitiv, poţi fi la fel de nefericit în ambele oraşe), ci prin ochii regizorilor şi pictorilor care fuseseră acolo înaintea ei. Când privea străzile Parisului, nu vedea numai cărămizi şi mortar, ci vedea cărămizile şi mortarul aşa cum le văzuseră Manet şi Degas, Toulouse-Lautrec şi Pissaro, Truffaut şi Godard.

Străzile pariziene căpătaseră o estetică, spre deosebire de cele londoneze, o estetică definită ca aura ce se adăuga materiei prime a producţiei artistice. Singura estetică pe care i-o găsea Londrei erau rezonanţe ale mohorâtelor adaptări BBC după Dickens, sau panorame în stil de carte poştală din filmele timpurii cu James Bond (în mod evident, Whistler şi Monet nu-i rămăseseră în memorie).

Asupra Londrei nu se aţintiseră destui ochi, şi ca atare nu strălucea ca oraşele mângâiate de pensulele, stilourile şi aparatele de filmat ale artiştilor. Îi lipsea aura Romei,

New York-ului sau Pragăi, frumuseţea care se ivea din vederea a ceva ce a văzut şi altul înaintea ta, care te lasă să-ţi filtrezi percepţiile prin ale altcuiva. Alice şi-i imagina pe marii regizori de film împrăştiind singurătatea metropolelor moderne, creând o imagine comună care să poată uni percepţiile dispersate ale îngrozitor de amorfelor şi anonimelor lor populaţii.

Ajunse în staţia de vizavi de Foyles la timp ca să

prindă autobuzul, şi se aşeză pe o banchetă lângă controlorul de bilete.

— Răcoroasă noapte, nu? remarcă acesta, pe ton de conversaţie.

— Da, aşa e, replică Alice scurt.

Deşi doar cu câteva minute mai înainte se gândea la felul în care regizorii de film risipeau singurătatea oraşului, şansa unei conversaţii cu controlorul de bilete i se părea acum înspăimântătoare. Nu era snobism social, ci snobism estetic. Era încântată să accepte controlori de bilete în filme, dar era şocată de literalitatea lor frustă atunci când îi întrerupeau visarea în drum spre casă.

Reacţia ei exprima un resentiment confuz la adresa propriei lipse de estetică. Jean Seberg jucase rolul unei foarte obişnuite americance la Paris, dar, pe când tot ce era legat de viaţa lui Seberg părea poetic, tot ce era legat de viaţa lui Alice o izbea ca fiind banal. Ea era banală, prietenii ei erau banali, părinţii, slujba, apartamentul, oraşul, autobuzul şi controlorul de bilete. Ce voia să spună cu acest cuvânt? Că nimic din viaţa ei nu era legat de ceva valoros, de o cauză sau de o poveste mai măreaţă.

Poate că într-o altă epocă Dumnezeu fusese soluţia unor asemenea probleme. Ochiul Său privind din ceruri, josnicia lumii ar fi fost cumva ostoită de sentimentul că El privea şi că prin privirea Lui banalul e conectat la ilustra istorie a binelui şi răului. Şi, deşi credincioşii se aflau în Cetatea Pământească, acţiunile lor aveau totuşi relevanţă pentru ceea ce se întâmpla în Cetatea Cerească. Dumnezeu vedea totul, şi chiar şi o călătorie prin Londra

într-o noapte ploioasă şi ceţoasă devenea suportabilă pentru că El îi era martor.

Dar Alice nu crezuse niciodată în Dumnezeu, iar pentru ea arta şi dragostea trebuiau să preia unele din aceste funcţiuni. Aşa cum filmul îi permisese să evite sentimentul de izolare cu ajutorul gândului că „Nu sunt singura care a simţit această emoţie, care a văzut această stradă, care a stat în această cafenea…", dragostea o făcea să nutrească speranţa într-o fiinţă căreia să-i poată şopti „Şi tu simţi la fel? Ce minunat. Exact la asta m-am gândit când…" – esenţa unui suflet care găseşte tandre analogii cu esenţa altuia.

Invidia fală de poveşti

Atunci când se trezea devreme în weekend, Alice avea obiceiul să se urce în Volkswagen-ul ei şi să se ducă la o brutărie din apropiere ca să cumpere pâine proaspătă. Sâmbăta următoare nu reuşi să doarmă peste ora opt, aşa că hotărî să le facă lui Suzy şi lui Matt o surpriză şi să pregătească micul dejun.

Parcă pe High Street, cumpără câteva croissant-uri încă fierbinţi, apoi lăsă nişte haine la curăţat într-un magazin câţiva metri mai încolo. Când se întoarse la maşină, observă un plic sub unul din ştergătoare. Uşurată că nu era încă o amendă pentru parcare, îl strecură în punga cu cumpărături şi încărcă totul în maşină.

Când ajunse acasă, cei doi îndrăgostiţi încă dormeau, aşa că îşi făcu o cafea, ascultând un program de ştiri la radio. O clipă mai târziu, amintindu-şi de plic, îşi luă geanta şi deschise următoarea scrisoare:

Dragă Necunoscută,

Iartă aceste cuvinte, dar de săptămâni întregi am un impuls incontrolabil de a-ţi scrie. Te văd intrând să cumperi pâine şi rămân fără grai. Zâmbetul tău mi se pare irezistibil, mă întreb dacă o să găsesc vreodată curajul de a vorbi cu tine. Nu ştiu nimic despre tine, decât că ai o maşină roşie şi un zâmbet minunat. Nu trebuie să crezi că sunt un simplu vânzător. De fapt, sunt un mare amator de muzică şi compozitor. Dacă vrei, într-o seară pot să-ţi gătesc cina, deşi va fi făcută la microunde (probabil) şi vegetariană (cu siguranţă). Sper să te revăd curând – chiar şi numai în calitate de clientă. Vizitele tale şi zâmbetul tău îmi fac dimineţile suportabile.

„Dumnezeule!” îşi spuse Alice, amintindu-şi de vânzătorul în cauză, un tânăr a cărui faţă era cumplit devastată de acnee şi care-i atrăsese atenţia mai ales din cauza unui comportament întru câtva furtiv şi anxios.

— Cine-i norocoasa care a primit scrisori în dimineaţa asta?

— Bună, Suzy. Ce mai faci?

— Bine, drăguţo. Tu? răspunse Suzy, sărutând-o pe Alice pe obraz.

— Tocmai am primit scrisoarea asta cam ciudată.

— Scrisoare ciudată? exclamă Matt, făcându-şi teatral apariţia din dormitor, cu ochii cârpiţi de somn. La ora asta nu m-aş atinge de aşa ceva. Ce zici, Suzy?

— Zi-i mai departe. Spune-ne de la cine e.

— Ah! A cumpărat croissant-uri, spuse Matt, luminându-se la vederea pungii cu bunătăţi. Alice, eşti

fantastică. Ia te uită, câte unul pentru fiecare. O, şi dulceaţă.

— Taci, Matt, spuse Suzy, vreau să aud despre scrisoare.

— Aş vrea să fie ceva palpitant de spus, replică Alice. E doar un fel de scrisoare de dragoste…

— Doar un fel de scrisoare de dragoste! N-am mai auzit pe cineva atât de blazat pe tema asta, spuse Matt.

— … de la tipul ăsta de la brutărie.

— Tipul de la brutărie? se miră Suzy.

— Mda, tânărul care vinde pâine mi-a scris o scrisoare de dragoste. Zice că-i place zâmbetul meu şi vrea să-mi pregătească o cină vegetariană la el acasă, cândva.

— Hm, mă rog, ar putea fi plăcut, spuse Suzy, obişnuită să vadă partea bună a fiecărei situaţii.

— Eu unul nu mă prea topesc după mâncarea vegetariană, reflectă Matt. Eram destul de pasionat după cotlete o vreme, dar trebuie să-ţi variezi dieta. Oricum, un brutar vegetarian pasionat de zâmbetul tău – îmi sună dubios.

— Oricum e un nemernic, spuse Alice. Auzi ce tupeu, să-mi scrie aşa o scrisoare.

— O, nu spune aşa ceva, interveni Suzy, brutăria e o meserie foarte interesantă. Am cunoscut odată un brutar. Era tare îndemânatic cu rulourile.

— Îndemânatic cu rulourile? o chestionă Matt.

— În fine, nu mă interesează, aşa că lăsaţi-o baltă şi hai să mâncăm, spuse Alice. Scrisoarea o arunc la gunoi.

Cu suficient optimism sau imaginaţie, cineva ar fi

putut desigur spera într-un rezultat foarte diferit al unei astfel de misive, chiar într-o poveste, cel puţin de tipul romanelor ieftine. Un tânăr brutar se îndrăgosteşte de o femeie ceva mai în vârstă şi mult mai rafinată. Drumul spre fericire este presărat cu conflicte, trebuie trecute bariere de clasă şi de vârstă, prietenii şi anturajul femeii nu sunt de acord cu brutarul, tatăl ei încearcă să-i împuşte, mama brutarului se simte ameninţată în mod oedipian şi refuză să-i calce fiului cămaşa pentru o cină vitală într-un restaurant din West End, el e vegetarian, ei îi place steak tartare*, el ascultă bizare instrumente cu corzi indiene, ea preferă Mozart. Şi totuşi forţa pasiunii lor (ocazie pentru o scenă de dragoste nebună, tăvăliţi prin făină) depăşeşte toate obstacolele şi triumfă într-o rezolvare fericită pe la pagina 350.

În loc de asta, scrisoarea se trezi pe fundul unui coş de gunoi în bucătărie, şi posibilităţile poveştii se încheiară aici (deşi Suzy continuă să sugereze că cei mai diferiţi oameni reuşesc uneori să se înţeleagă, sprijinindu-şi argumentul prin explicaţia că ea nu-l plăcuse pe Matt când se întâlniseră prima oară la Spitalul Universitar, iar Matt subminând această teză prin relatarea faptului că Suzy fusese îndeajuns de tulburată pentru a roşi şi a se izbi de o uşă turnantă).

În poveştile ei, Alice nu cunoştea decât disonanţa. Întotdeauna era la mijloc o simplă problemă de dorinţă, dar conflictul era pur şi simplu cine voia să dea cui, şi ce anume.

În ianuarie, Tony, bărbatul responsabil pentru sărutul

de Crăciun, îi propusese cina şi un weekend în Torquay. Alice apreciase complimentul şi îi plăcuse compania lui, dar onestitatea îi cerea un discurs de tipul „doar-buni-prieteni”, pentru a evita amplificarea situaţiei. În acelaşi timp, făcuse o mică pasiune pentru un tip care repara copiatorul şi imprimanta din departamentul în care lucra. Aceasta dusese la frecvente telefoane la întreţinere, sub pretextul că unul din echipamente avea o problemă cu cartuşul de toner. Dar după câteva săptămâni, arătosul mecanic Simon anunţase ca din întâmplare că el şi iubitul lui Tom ieşeau în oraş să-şi sărbătorească cea de-a doua aniversare în seara aceea – şi brusc departamentul de întreţinere n-a mai auzit nimic despre problemele cu tonerul de la etajul trei.

Nu e de mirare că Alice admira marile poveşti de dragoste, cu atât de râvnitul lor sentiment de necesitate şi inevitabilitate. Atracţia ei nu era în mod naiv bazată pe presupunerea că aceste poveşti ar fi fericite, ci mai degrabă pe cea că ar avea un sens. Fiecare scenă se afla acolo pentru a demonstra ceva, chiar şi o scenă plictisitoare era acolo pentru a spune ceva despre plictiseală. Aristotel a definit diferenţa dintre oroare şi tragedie ca fiind intriga, într-o naraţiune reuşită, oricât de macabre par lucrurile, măcar poţi avea certitudinea că nu sunt doar o poveste spusă de un idiot, plină de zgomot şi furie care nu semnifică nimic.

Eroinele ficţiunii romantice erau prezentate ca având soţi geloşi, iubiţi întunecaţi, poziţii dificile şi obstacole suficient de grele pentru a face viaţa interesantă, dar nu

fără speranţă. Pistolul menţionat în primul act urmează, cu orice preţ, să se descarce în actul patru.

În timp ce Alice se pregătea să se lase purtată prin încă o lună din viaţa ei de pe la douăzeci-şi-ceva de ani, putem distinge între două tipuri de timp:

© Timpul semnificativ: cel de care sunt pline povestirile, timpul care dezvăluie caracterul şi care este conectat în succesiune prin cuvinte ca drept urmare, pentru ca să şi fiindcă. © Timpul de pe ceas: pur şi simplu mişcarea limbilor pe cadran, o evoluţie cronologică lipsită de compacta şi liniştitoarea structură clasică a povestirii, construită pe inexpugnabilul model de tipul:

Nevoie/dorinţă – ♦ Conflict —► Rezolvare în cel mai bun caz, nevoile şi dorinţele lui Alice echivalau cu o epopee dezlânată şi fără formă, în care lucrurile se întâmplau aparent fără motiv, dorinţele nu duceau niciodată la conflict, conflictele se produceau fără dorinţe, rezolvările erau numai plasturi temporari pe nişte răni nestabilizate, şi toată treaba asta dura ani de zile, fără nici măcar răgazul unei pauze publicitare.

În istoria ei personală, nodurilor rareori li se acordase libertate de exprimare. Îşi iubise tatăl, dar nu avusese niciodată o relaţie cumsecade cu el, ocupat cum fusese întotdeauna să conducă un lanţ internaţional de magazine şi lipsindu-i orice raport cu propriii copii. Mama ei era considerată rafinată şi fermecătoare în cercurile sociale în care se mişca, dar Alice n-o cunoscuse decât ca pe un personaj răsfăţat, infantil şi (dacă n-ar fi fost atât de răzbunătoare) uşor vrednic de milă. Obsesia părinţilor

pentru propriile lor vieţi îi crease lui Alice sentimentul că problemele ei nu merită expuse. Istoria o înscrisese în tabăra celor care-şi rod unghiile, nu a celor care fac scandal, iar viaţa ei era o dramă interioară, nu exterioară.

Probabil că nu era o coincidenţă că fusese întotdeauna fascinată de povestea firului Ariadnei. Mitul antic amintea de sosirea lui Tezeu în Creta, unde avea să fie închis pentru a-şi găsi sfârşitul în palatul-labirint al fiorosului Minotaur. Dar, înainte de a fi încarcerat, Tezeu fusese zărit de înfocata Ariadna, una din fiicele Regelui Minos, care se îndrăgostise de frumosul tânăr şi hotărâse să-l salveze de cruda soartă. Riscându-şi propria viaţă, îi strecurase un ghem de aţă pe care să-l folosească pentru a-şi găsi drumul înapoi prin labirint. Dragostea fiind strâns legată de recunoştinţă, după ce Tezeu reuşise să omoare fiara şi să scape din labirint, împărtăşise sentimentele prinţesei şi fugise din Creta cu iubita Ariadna după el.

Alice era mişcată de ceea ce considera simbolismul poveştii – nevoia unui fir călăuzitor care să ne ghideze călătoria, şi legătura dintre acest fir şi iubire: faptul că darul iubitului este cel care oferă şansa de a-ţi găsi drumul.

Ceea ce fără îndoială uitase – cunoştinţele ei de mitologie greacă nu erau foarte precise – era deznodământul destul de crud al poveştii, care în diversele sale versiuni include urmări nefericite cum ar fi: Tezeu o abandonează pe Ariadna curând după ce fug din Creta, cei doi îndrăgostiţi sunt separaţi accidental, sau Ariadna este răpită şi dusă pe tărâmul zeilor de către un Dionysos gelos.

Cinismul

Săptămâna următoare, Suzy o invită la cină pe prietena ei Joanna. Joanna era o cosmeticiană înaltă, care se mândrea că-şi vopseşte cu mov unghiile lungi, că se luptă cu ipocrizia şi că este cinstită cu oamenii – aceasta din urmă implicând faptul că în mod obişnuit încheia orice conversaţie jignind pe cineva, pentru ca apoi să se apere întrebând: „Mă rog, dacă nu-i spun eu, cine dracu' să-i spună?"

Cele trei femei stăteau în jurul mesei de bucătărie, bând vin şi mâncând salată.

— Deci, spune-mi, cum mai stai cu dragostea? se întoarse Joanna către Alice.

— O, bine.

— O ador pe fata asta, e aşa de politicoasă! „O, bine", cică. De parcă aş fi întrebat despre vreme.

— Scuză-mă, ce ar fi trebuit să răspund?

— Nu ştiu, spune-mi cu cine ţi-o tragi, cine te pune pe jar, chestii din astea. Mai eşti cu ăla, cum îl cheamă…?

— Tony. Nu, s-a terminat de ceva vreme, nu? interceptă Suzy, îngrijorată de tonul conversaţiei.

— Hei, are şi ea gură, las-o să vorbească, protestă Joanna.

— Da, s-a terminat, are dreptate. Ştii, nu ne potriveam, aşa că, da, am hotărât că ar fi cel mai bine să…

— Ştii cum se spune, în dragoste şi în război totul e permis, reflectă Joanna şi se opri, de parcă s-ar fi pronunţat ceva foarte profund.

Urmă o pauză în care-şi aprinse ţigara, trase fum

adânc în piept, apoi remarcă:

Ştii ce? O să-ţi fac un mare cadou. O să te combin cu cineva foarte special. Ştiu un tip, prieten cu fratele meu. O să-l adori. Trage de fiare, e inginer informatician, foarte sexy şi fermecător. Cred că ţi-ar putea rezolva toate problemele.

— Foarte amuzant, replică Alice.

— Amuzant? Credeam c-o să sari în sus de bucurie.

— Da, sigur.

— De ce nu?

— Pentru că mă simt bine de una singură.

— Te-oi fi simţind bine, tot ce spun e că te-ai simţi mult mai bine cu tipul ăsta în aşternutul tău.

— Nu tu trebuie să decizi asta.

— Mă rog, mă scuzi. M-am gândit doar că ai un post liber în departamentul dormitor.

— Nu mă deranjează. Vreau să spun, dacă sunt cu cineva, e bine, şi dacă nu, şi asta poate să fie în regulă.

— Deci cine e aia care umblă cu o faţă parcă ar veni sfârşitul lumii?

— Nu ştiu.

— Ascultă, păpuşă, crede-mă pe mine, o fi viaţa ta în regulă şi aşa mai departe, dar toată lumea are nevoie de o schimbare de decor din când în când. Îţi place neted sau păros?

— Poftim??

— Îţi plac piepturile netede sau păroase?

— Nu ştiu, nu-mi pasă. Depinde cum e persoana.

— Cât de rezonabil! Ascultă, lasă-mă să-ţi dau

numărul lui de telefon, şi după aia vă hotărâţi voi doi, vedeţi dacă există vreo vibraţie. Bine?

— Nu e bine.

— De ce?

— Pentru că, Joanna, foarte sincer vorbind, nu am nevoie de nimeni.

— OK, nu te agita! Doamne, da' sensibili mai sunt oamenii!

— Da, şi tu ai putea să încerci să fii ceva mai puţin insensibilă.

— Nu spuneam decât că îl cunosc pe tipul ăsta care pare destul de interesant, şi dat fiind că tu nu…

— Ce s-a întâmplat, Alice? Iubito, ce e? întrebă Suzy, observând cum ochii lui Alice se umplu de lacrimi.

— Nimic, îmi pare rău, răspunse ea, ridicându-se brusc de la masă. Probabil că sunt obosită. Am nevoie să mă întind o vreme.

Plecarea ei provocă o tăcere tensionată. Suzy se uita fix la farfuria pe jumătate golită a lui Alice şi la şervetul aruncat în grabă.

— Hei, nu da vina pe mine, i-o luă Joanna înainte. Nu făceam decât să sugerez. Umblă de colo colo amărâtă, clar nefericită, şi m-am gândit că ar trebui să mai iasă şi să cunoască pe cineva. Îţi spun, prietenul ăsta al meu e grozav. Şi, oricum, dacă nu-i spun eu, cine dracu' să-i spună?

Oricare ar fi fost meritele aşa-zisei onestităţi (separată de mojicie printr-o linie foarte subţire), Joanna avea dreptate. Deşi Alice tânjea după dragoste, cu timpul

devenise din ce în ce mai puţin dispusă să recunoască aceasta, faţă de sine şi de alţii. Dacă la început starea ei de femeie singură fusese motiv de glume şi de tachinări, longevitatea o înzestrase treptat cu o gravitate de nemenţionat.

Problema romantică fusese îngropată, dar repercusiunile ei se simţeau în altă parte. Dacă în trecut fusese un temperament optimist, acum prietenii constatau că Alice argumenta în favoarea declinului în toate sferele vieţii: predicţiile ei despre economia globală, despre viitorul relaţiei dintre femei şi bărbaţi şi al familiei, despre valorile civilizaţiei şi standardele educaţionale, despre curăţenia oraşelor şi preţul pantofilor, despre climă şi distrugerea habitatului animalelor sălbatice, toate se colorau în cele mai morbide nuanţe. Exprima judecăţi profunde de tipul „Viaţa oricum nu are sens. Bărbaţii şi femeile nu or să se înţeleagă niciodată unii pe alţii. Toată povestea e o glumă proastă de la un cap la altul”.

E surprinzător cât de simplă poate fi tranziţia de la gândul „Sunt nefericită” la cel mult mai cuprinzător „Existenţa pe pământ este un exerciţiu zadarnic”; cum vulgaritatea nemulţumirii „Nimeni nu mă iubeşte” se poate sublima în elegantul aforism „Dragostea e o iluzie”. Interesant nu este atât dacă existenţa sau dragostea sunt sau nu zadarnice (cum ar putea cineva să pretindă că ştie asta?), ci felul în care elementul catalitic poate fi deghizat, lăsând în urma sa doar o maximă de mare generalitate, lipsită de autoreferenţialitate.

Exemple ilustre ale fenomenului există din abundenţă.

Să luăm cazul filosofului Schopenhauer, care avea o legendară ură faţă de mama sa şi o dispoziţie extrem de neguroasă şi hamletiană. La 17 ani i-a murit tatăl, şi mama sa a dezrădăcinat familia din Hamburgul natal şi a mutat-o la Weimar. Acolo s-a transformat în văduva veselă, ducând o viaţă socială susţinută, dând petreceri, având aventuri, cumpărând rochii scumpe şi cheltuind bani aşa cum numai oamenii care nu-i produc o pot face. A devenit o snoabă în privinţa oricărui aspect cultural, şi a deschis un salon pe care se spune că l-a vizitat şi Goethe. Ba chiar a publicat cu succes şi romane, şi a căpătat o reputaţie literară care a depăşit-o cu mult pe a fiului ei (cartea lui cea mai importantă, Lumea ca voinţă şi reprezentare, a fost respinsă de trei edituri şi nu i-a adus niciun ban). Acum, oricine poate avea ghinion cu mama sa, dar e nevoie de un anume tip de minte pentru a universaliza o astfel de experienţă şi a începe să integrezi în filosofia ta de viaţă idei precum aceea că femeile sunt „infantile, netoate şi nesocotite, într-un cuvânt nişte copii mari, întreaga lor viaţă”, sau că „numai un intelect masculin umbrit de porniri sexuale poate numi sex frumos sexul debil, îngust în umeri, lat în şolduri şi cu picioare scurte”, sau că „nici pentru muzică, nici pentru poezie, nici pentru artele plastice nu au vreun sentiment real sau vreo receptivitate”.

Interesant este că, în miile de pagini pe care le-a scris, Schopenhauer a evitat să vorbească despre singurul lucru care-l deranja cu adevărat, singura femeie care-l deranja, prin contrast cu femeile pe care le insulta ca rasă – şi

anume mama care dădea petreceri şi risipea banii cum numai oamenii care nu-i produc ştiu s-o facă.

Sau să-l luăm pe nefericitul duce de La Rochefoucauld – autorul maximelor pesimiste despre viaţă care declară că, oricât de rele ar părea lucrurile, sunt de fapt cu mult mai rele. Dar maximele îşi pierd ceva din autoritatea lor universală dacă ne uităm la viaţa unui bărbat care a trăit o aproape neîntreruptă succesiune de dezastre; care a luat imprudenta decizie politică de a fi de partea Anei de Austria pentru că era îndrăgostit de camerista ei, care a plătit pentru aceasta fiind exilat de Richelieu timp de doi ani, care mai târziu nu a primit niciun fel de mulţumiri pentru loialitatea sa de la Mazarin şi Ana, un om care s-a aflat de partea greşită în fiecare bătălie a Frondei, al cărui castel a fost ras de pe faţa pământului, care a fost orbit temporar de o explozie, care nu şi-a împlinit niciodată speranţele într-o strălucită carieră militară sau politică, şi care a eşuat de cele mai multe ori în căutarea sa după dragoste.

*

La câteva săptămâni după vizita Joannei, a sosit un plic mare şi rigid.

— E pentru tine. Deschide-l, spuse Suzy, împingându-l către Alice.

— Ţi-am spus, eu nu primesc decât facturi. O să-l citesc deseară.

Dar nu era o factură, ci o invitaţie trimisă de o femeie pe care Alice o cunoscuse la şcoală, cu mulţi ani în urmă, şi de care nu mai auzise nimic.

— Ce era? întrebă Suzy.

— O, nimic, nu pot să mă duc.

— Hai să ne uităm la ea. Doamne, sună grozav. Cină, dans. Splendid.

— Da?

— Sigur că da. Ce ai de gând să porţi?

— Maturizează-te, Suzy.

— E o întrebare importantă.

— Nu mă duc. Am mult de lucru pentru moment. În plus, n-am nimic de spus nimănui. Nu înţeleg de ce socializează oamenii. Vreau să spun, ies împreună la masă, şi nu e decât un ritual ridicol şi găunos. Cineva întreabă „Şi ce mai faci?”, iar celălalt dondăneşte zece minute, şi trebuie să stai acolo şi să asculţi politicos – apoi eşti tu întrebat „Şi tu ce mai faci?”, şi poţi şi tu să dondăneşti o vreme. Şi asta-i tot.

— Nu e întotdeauna aşa, uneori poţi să ai conversaţii reuşite.

— Mda, de obicei cu vreun înger care vrea să te bage în pat, şi care după aia nu te mai caută niciodată.

Pentru că experienţa o învăţase pe Alice să nu se bucure niciodată decât de lucruri la care nu se aşteptase, se străduia să nu se aştepte la nimic. Era notoria legătură între gândirea pesimistă şi speranţa de a evita astfel eşecul aşteptat. Dacă se gândea la ce era mai rău, atunci răul nu se întâmpla. Preţul pe care trebuia să-l plătească pentru tot ce mergea bine era o constantă şi obositoare obsesie pentru tot ce putea să meargă rău.

Prin urmare, când intră la Suzy în cameră în seara

petrecerii şi se plânse că un sac de gunoi ar fi arătat bine pe lângă rochia ei şi anunţase că avea să se întoarcă la timp pentru ştirile de la ora zece, acestea nu reprezentau o evaluare a rochiei sau a orei de întoarcere. Îşi spunea pur şi simplu că, dacă-şi numea rochia sac de gunoi şi spunea că seara avea să fie scurtă, atunci poate că acestea aveau să se dovedească exact invers.

Petrecerile

Petrecerea se ţinea în Rotherhithe, pe malul Tamisei, într-un depozit reamenajat, decorat într-un amestec de baroc şi industrial. Echivalent al marilor baluri din trecut, exclusivitatea serii nu se baza în principal pe bani sau pe clasa socială, ci pe intimidarea prin stil. Din tavane pictate cu reproduceri după capodopere italiene atârnau candelabre imense, deasupra ringului de dans era pictată o secţiune din Capela Sixtină, scăldată într-un carusel rotativ de culori. Draperii de catifea ascundeau pereţii sufrageriei, iar de-a lungul galeriei de la etaj se înşiruiau alcovuri slab luminate, unde oaspeţii beau din pahare albastre şi se recunoşteau unii pe alţii cu gesturi exagerat de afectuoase.

Alice îşi lăsă haina în hol şi urcă pe scara monumentală, împăturindu-şi şi despăturindu-şi biletul. Îşi găsi masa şi constată că ceilalţi musafiri (dintre care nu cunoştea pe nimeni) încă nu sosiseră, aşa că rămase în picioare în spatele scaunului, admirând un buchet uriaş de flori ţepene din plastic aşezat în centrul mesei.

— Acum îţi spui: „Fir-ar să fie, ar fi trebuit să rămân acasă, nu cunosc pe nimeni, arăt groaznic, cum o să scap

din chestia asta etc”. Corect? o întrebă un bărbat apărut la celălalt capăt al mesei.

— De fapt, mă întrebam de ce avem nevoie de trei seturi de cuţite şi furculiţe, replică Alice scurt.

— O, îmi cer scuze. Am ghicit greşit. Poate că eu sunt cel care gândeşte: „Fir-ar să fie, ar fi trebuit să rămân acasă, nu cunosc pe nimeni, arăt groaznic, cum o să scap din chestia asta”?

— Chiar gândeşti asta?

— De fapt, nu ştiu. Gândeam aşa acum un minut, dar nu ştii niciodată cum o să iasă lucrurile. Crezi că ar fi trebuit să port cămaşă şi cravată? întrebă bărbatul, care era îmbrăcat cu o bluză gri-petrol cu guler polo pe sub un costum închis la culoare.

— Habar n-am.

— Vezi tu, niciodată nu ştiu cum să mă îmbrac pentru chestiile astea. Ţie nu ţi se întâmplă? Să nu ştii cu ce să te îmbraci, sau mai degrabă să vrei să porţi ceva anume, dar să nu ştii dacă o să mai poarte şi alţii ceva de genul ăla, şi să ajungi să pui pe tine ce crezi că or să poarte ceilalţi, şi să nu nimereşti, şi până la urmă nici să nu porţi ce ai fi vrut?

— Cred că mi s-a întâmplat de câteva ori, răspunse Alice, zâmbind involuntar.

— Cât mai avem timp, ce-ar fi să schimb cartonaşele cu nume ca să vin să stau lângă tine? Nu cred că o să observe cineva, nu? întrebă bărbatul, cu o expresie poznaşă, dar fermecătoare.

— De ce ai vrea să faci aşa ceva? întrebă Alice.

— Pentru că o am pe Melanie într-o parte şi pe Jennifer în cealaltă, şi deja le detest pe amândouă.

— Asta demonstrează că ai prejudecăţi. Poate o să descoperi că sunt foarte drăguţe.

— Nu ştiu, am avut nişte experienţe neplăcute cu numele astea. Am avut o mătuşă artritică şi nebună pe nume Melanie, iar dentista mea e Jennifer şi se străduieşte din răsputeri să-mi facă viaţa mizerabilă.

— Dar dacă mie mi-ar face plăcere să stau între Robert şi Jeff?

— Cred că răul pe care-l cunoşti e preferabil, replică maliţios bărbatul, şi începu să reaşeze cartoanele, astfel că într-o clipă Alice constată că i s-a schimbat destinul şi că un bărbat pe nume Eric (căci acesta era numele de pe carton) stă alături de ea.

Treptat sosiră şi ceilalţi invitaţi, se aşezară neştiutori pe locurile lor şi cina începu. Eric părea să aibă o energie şi o nerăbdare care o puneau pe Alice în defensivă, făcând-o să reacţioneze în loc să aibă iniţiativa. Se simţea atacată de tirul rapid al întrebărilor lui: Cu ce se ocupă? Câţi ani are? Unde locuieşte? A fost vreodată îndrăgostită?

— Poftim?

— Am întrebat dacă ai fost vreodată îndrăgostită.

— De ce ţi-aş spune aşa ceva?

— A! Ai prefera să ne întoarcem la subiectul vreme. Te rog să mă scuzi. Mă întreb când o să mai dea îngheţul. Am auzit că în Scoţia e polei pe drumuri şi ceaţă la munte. A, şi sunt şanse de ninsori uşoare în regiunile înalte.

— Te plictisesc cumva?

— Absolut deloc.

— Ce te face să-ţi închipui că măcar aş crede în dragoste?

— Am onoarea de a avea o persoană cinică lângă mine.

— Doar realistă.

— Şi eu care credeam că scopul oricărei femei este de a găsi bărbatul vieţii ei.

— Ce prostii şovine. Unele da, dar nu toate. Pentru mine nu ăsta e scopul. Nu mă interesează decât independenţa. Vreau să învăţ cum să-mi petrec timpul fără să mă văd cu cineva, şi să nu fiu deloc afectată de asta. Nu că ar fi o problemă acum. De fapt, mă simt foarte bine singură. Ştiu oameni care nu suportă să fie singuri. Uită-te la colega mea de apartament, Suzy. Decât să fie singură, mai bine cu oricine – ar ieşi cu primul tip care-i iese în cale decât să petreacă o seară singură. Vreau să spun, e foarte drăguţă, şi prietenul ei e în regulă, numai că n-aş vrea să ajung ca ea, într-o situaţie din asta comodă, în care nu priveşte lucrurile în faţă.

— Ai un colier frumos, o întrerupse Eric, şi întinse mâna să-l pipăie delicat.

— A fost al bunicii, replică Alice, cu vocea uşor tremurată.

— Rareori găseşti un colier atât de elegant.

— Mulţumesc.

Alice era instinctiv suspicioasă faţă de bărbaţii ca Eric; avea un farmec aspru, care o punea în gardă, şi părea să trateze întreaga seară ca pe o glumă. Dar, deşi se îndoia

de sinceritatea lui, nu se îndoia de atracţia pe care o exercita. Cele mai simple mişcări ale lui aveau o sexualitate plină de farmec, felul în care rupea o chiflă sau viteza cu care îşi umplea furculiţa cu legume.

Eric era bancher, se ocupa de mărfuri şi tranzacţii la termen dar îi povesti despre o carieră nu tocmai tipică. Iniţial se pregătise pentru medicină, şi lucrase în Kenya, unde adusese pe lume copii, înainte de a părăsi medicina pentru îndeletniciri mai comerciale. Înfiinţase împreună cu un prieten o companie de discuri de succes, apoi se implicase într-un lanţ de magazine de îmbrăcăminte, şi numai de curând intrase în domeniul bancar.

Treaba cu mărfurile este că implică sume enorme de bani, îi explică Eric. Atât de enorme, încât uiţi că e vorba de bani adevăraţi, devine totul de-a dreptul intangibil. Asta îmi plăcea la magazinele de îmbrăcăminte. În domeniul bancar, poţi să faci sau să pierzi zece milioane în câteva secunde, fără să-ţi dai măcar seama, dar într-un magazin ţi se întâmplă să vină un client nebun care să urle la tine jumătate de oră pentru că nenorocitul de tricou pe care l-a cumpărat cu zece lire a intrat la apă. Asta pune lucrurile în perspectivă. Mă mai asculţi?

— Da, sigur că te ascult, răspunse Alice, dându-şi seama că se uitase fix la el, fără să audă o vorbă din ce spusese.

— Ai roşit, spuse Eric.

— Nu, nu-i adevărat.

— Ba da.

— Serios? E cam cald aici.

Sosi desertul, un tort de ciocolată aşezat în centrul farfuriei, cu sos de zmeură de jur-împrejur.

— Cum se face că tu ai vreo zece boabe de zmeură, şi eu n-am niciuna? întrebă Eric, uitându-se la tortul lui Alice. Pot să iau una? întrebă, dar înfipsese deja furculiţa înainte ca ea să-i fi putut răspunde.

Avea un stil de a fi fermecător, care părea să-l absolve de riscuri. Se comporta conform modelului latin de seducţie, în care îşi exprima deschis dorinţa, făcând refuzul mai posibil şi totodată mai puţin jenant – această flamboaianţă fiind în contrast cu abordarea seducătorilor de sorginte nordică (Werther et al), care-şi petreceau viaţa şoptindu-şi iubirea, stângaci şi abstract, şi sinucigându-se în tăcere pentru că nu fuseseră înţeleşi.

Dar, pentru că Eric era atât de dispus să-şi recunoască intenţiile, era logic să le recunoască şi efectul.

— OK, ştiu ce gândeşti, i-o luă el înainte. Te distrezi, râzi, dar ce te deranjează e că nu ştii dacă poţi sau nu să ai încredere în mine. Te întrebi: „Tipul ăsta e pe bune, sau e vreun nebun? Să fie totul numai o glumă, sau e şi ceva serios în spatele chestiei ăsteia?” Nu ştii cum să reacţionezi. Dacă e totul doar o glumă, nu vrei să ai de-a face cu ea, dar o parte din tine crede că s-ar putea să nu fie, şi în cazul ăsta ar trebui să stai pe-aproape. E eterna problemă feminină, dacă să ai sau nu încredere într-un bărbat care-ţi face curte. Se poate să-ţi placă un bărbat fără să ai încredere în el, dar vrei să eviţi să fii rănită.

Nu trebuie să o credem pe Alice excesiv de înfumurată, dar era ceva ispititor într-un bărbat care-i

spunea ce simte, şi mai avea şi destul de multă dreptate. I-ar fi trebuit mai mult cinism decât putea să adune în sine pentru a ignora pe cineva care o privea drept în ochi şi-i declara că, deşi nu o cunoştea de multă vreme, ştia că este o femeie de o deosebită sensibilitate.

— Eşti probabil incredibil de bănuitoare faţă de oameni ca mine, spuse Eric.

— De ce?

— Pentru că ai suferit.

— Nu mai mult ca alţii.

— Dar ai suferit. Numai că-ţi tratezi problemele în glumă, probabil pentru că nimeni nu te-a lăsat vreodată să le iei în serios. Simţi o mulţime de lucruri pe care alţii nu le simt, le simţi profund, şi de asta ai fost obligată să-ţi creezi o carapace de protecţie. Asta îţi consumă mare parte din energie, se poate vedea tensiunea în felul în care-ţi ţii umerii.

— Care-i problema cu umerii mei?

— Niciuna, doar că postura spune multe despre tine. N-a mai observat nimeni asta?

— Nu.

— Ei bine, oamenii nu au foarte mult spirit de observaţie, nu?

Îndelungata atracţie pe care o exercită horoscoapele şi prezicerile trădează faptul că dorinţa noastră de a fi înţeleşi depăşeşte în mod normal îndoielile asupra acurateţii acestei înţelegeri. Eric ştia cât de repede poate cineva să genereze încredere pur şi simplu spunând oamenilor că-i înţelege. Ceilalţi sunt atât de dornici să

creadă că pot fi cunoscuţi, încât sunt înclinaţi să se topească la prima evaluare autoritară care li se face, fie de pe nişte buze frumoase, fie dintr-un paragraf despre zodia Gemenilor.

— E aşa de mult zgomot aici. Hai să lăsăm baltă dansul, spuse Eric. Nu vrei să plecăm să bem ceva într-un loc mai liniştit?

— Locurile liniştite sunt, probabil, închise la ora asta.

— Am putea să mergem la mine să mai stăm de vorbă.

— Poftim?

— Am spus că am putea merge la mine.

— Nu prea sunt sigură, replică Alice, care ar fi vrut foarte tare să accepte, dar nu voia să pară genul de femeie care e de acord cu o asemenea ofertă.

— Am o problemă cu cheia, declară ea. Avem o încuietoare ciudată, care trebuie deschisă într-un anume fel. I-am spus colegei mele de apartament că, dacă vine ea prima, să închidă cu a doua broască, dar dacă vin eu prima, las lumina aprinsă pe hol, ca să nu încui şi să trebuiască să sune. Mă rog, ce vreau să spun e că e ceva mai dificil.

Problema cedării la seducţie e întortocheată: prea repede şi poţi să pari lipsit de valoare, prea încet şi poţi să pierzi interesul partenerului. Să accepte Alice oferta unei conversaţii la Eric, cu preţul de a părea periculos de lipsită de respect de sine, sau să spună politicos noapte bună, cu riscul de a nu-l mai vedea vreodată?

Fasoanele şi nehotărârea au în comun o anumită anxietate. Cineva poate concede să facă dragoste imediat,

de teamă că amânarea ar putea face ca partenerul să-şi piardă iremediabil interesul, sau poate să nu facă dragoste niciodată, de teamă că aceasta ar conduce la abandon instantaneu.

Prin natura ei, Alice era înclinată să reacţioneze conform primei temeri, intolerantă faţă de inflaţia romantică, adică procesul prin care persoana sedusă speculează cu cochetărie pe tema cererii constante în faţa ofertei diminuate.

Deşi guvernele susţin că o detestă, şi mulţi îndrăgostiţi spun acelaşi lucru, pentru o economie amoroasă care să funcţioneze corect este uneori util să existe inflaţie; poate fi de folos (fără îndoială, într-un mod pervers) ca unul dintre amorezi să spună: „Uite ce-i, îmi pare rău, dar am o durere de cap / un iubit / o iubită / indigestie, şi ca atare hai să încheiem seara asta", astfel ca celălalt să se poată jelui că drumul adevăratei iubiri nu e niciodată uşor. Poate fi benefic pentru situaţie dacă una din persoane rămâne cu sentimentul „Eu nu sunt de ajuns, preţul celuilalt e prea mare". Abia atunci cel care încearcă să cucerească începe să cumpere trufe de ciocolată, să suspine adânc şi să scrie poezii de genul „De-am avea doar vreme de ajuns, sfiala-ţi, Doamnă, n-ar fi un păcat…"

— Uite ce-i, înţeleg perfect, răspunse Eric, nu vreau să fac presiuni. Era doar o idee. M-am gândit că ar fi plăcut să stăm de vorbă într-un loc mai liniştit. Ştiu, e târziu, şi nici nu mă cunoşti prea bine. Îţi respect decizia. Sper să ne putem întâlni la un moment dat, poate ca să vedem filmul ăla italian despre care mi-ai povestit.

— Ar fi drăguţ.

Alice plecă de la petrecere după ora unu noaptea, şi pentru că locuia în direcţia lui, Eric se oferi să-i economisească banii de taxi şi s-o ducă el cu maşina.

Dar până să ajungă în zona unde locuia el, Alice îşi dădu brusc seama că, dacă el chiar înţelegea cât îi e ei de greu să accepte invitaţia, şi dacă respectase decizia ei de a o refuza, poate că nu exista niciun motiv să nu se răzgândească şi să-i spună că o conversaţie metaforică ar fi, în definitiv, tocmai lucrul potrivit pentru a încheia seara.

Imaculatele naşteri

Eric se dovedi un amant extrem de priceput, blând, atent şi plin de imaginaţie. Reuşi s-o facă pe Alice să se simtă în largul său, şi în acelaşi timp să-i dezlănţuie dorinţa în cele mai neaşteptate feluri. Făcură dragoste alternând între joaca tandră şi momente de intensitate neinhibată. Întrebările care o chinuiseră până la primul sărut erau acum date de-o parte, şi făcuseră loc unei necugetate încântări.

Când ajungi în pat cu cineva e ca şi când ai avea o coliziune cu amintirile şi obişnuinţele tuturor celor cu care te-ai culcat vreodată. Felul nostru de a face dragoste întrupează mnemonica istoriei noastre sexuale, un sărut este modelul îmbogăţit al sărutărilor trecute, comportamentul nostru în dormitor este saturat de urme ale dormitoarelor trecute.

În timp ce Alice şi Eric făceau dragoste, avea loc o întâlnire între două istorii sexuale. Eric preluase de la Christina felul în care-i ronţăia acum urechea lui Alice, în

vreme de Alice învăţase de la Robert cum să-şi plimbe delicat limba pe buze; Rebecca îi arătase lui Eric cum să mângâie dinţii celeilalte cu limba, adânc în gură. Hans fusese un foarte entuziast profesor de sărutat nasul, dar, în tentativa de a i-l linge, lui Alice i se păruse că acest lucru nu era pe gustul lui Eric. Fusese extaziată de felul în care Chris îi ciugulise gâtul şi, prin ciudatul proces prin care îi facem celuilalt ceea ce de fapt ne-ar plăcea nouă, Alice era acum foarte ocupată să exerseze aceasta pe Eric.

Deşi o istorie sexuală poate fi recomandabilă dintr-un punct de vedere pur mecanic, ea revelează o anumită complexitate psihologică. O istorie sexuală nu implică numai că cineva a făcut dragoste cu o succesiune de persoane, ci sugerează şi că acesta a respins sau a fost respins de acelaşi număr de persoane cu care a împărţit dormitorul. Un mod mai melancolic de a privi istoria tehnicilor sexuale este să o citim ca pe o istorie a dezamăgirilor.

Prin urmare, faptele erau încărcate de o ciudată tensiune: pe de o parte, cei doi amanţi păreau să reinventeze lumea prin intermediul pasiunii lor; pe de alta, gesturile lor făceau dovada unui trecut din care trebuiseră să se rupă.

Energia cu care făcea dragoste Alice simboliza revolta împotriva acestei istorii; voia să uite alte sărutări şi alte nopţi care începuseră ca aceasta, cu hotărâre şi intensitate, pentru a sfârşi în recriminări, cu el declarând că nu-şi poate lua un angajament, cu ea dezgustată de privirea lui goală, ascunsă în spatele ziarului de dimineaţă.

Cât de mare pare a fi dorinţa ca „nimic şi nimeni să nu fi ajuns aici înaintea mea”, o relicvă a (virginei) fantezii berkeleyene că „poate am inventat o lume, poate că lumea s-a născut odată cu mine, iar eu îi sunt creator”. Nietzsche şi-a exprimat celebra nemulţumire că cea mai comună greşeală a filosofilor este să ignore dimensiunile istorice ale obiectelor, şi chiar în afara academiei există nenumărate exemple de revoluţionari care au dorit să reînceapă lumea de la anul zero. În abordarea istoriei pare să rezide o profundă ambivalenţă – pe de o parte, dorinţa de a păstra totul (enciclopedismul), pe de alta, dorinţa de a începe totul din nou (revoluţia).

Nu e greu de ghicit la care din extreme se situa Alice în atitudinea ei faţă de dragoste. Deşi fusese deseori dezamăgită, întreţinea un idealism care era antiteza abordării istorice: revoluţionară romantică, ea dorea să creadă că bărbatul cu care se culcase s-ar fi putut dovedi capătul istoriei ei sexuale şi răspunsul vieţii ei.

Se prăbuşiră epuizaţi pe pat şi, după ce aduse ceva de băut de la bucătărie, Eric se ghemui lângă ea sub plapumă, mormăi ceva care suna ca un „Mulţumesc” plin de recunoştinţă şi alunecă rapid în lumea viselor.

Alice avea întotdeauna dificultăţi în tăierea parâmei conştienţei în astfel de situaţii, într-o cameră străină, într-un pat diferit şi cu un trup necunoscut respirând alături de ea. Îşi derulă iar şi iar în minte filmul serii, încercând să-şi dea seama cum ajunsese acolo, cum păruse a avea un control perfect şi în acelaşi timp curios de puţin. Un instinct puritan o făcea să se întrebe dacă nu cumva

greşise, dacă nu cumva avea să primească o pedeapsă teribilă pentru plăcerea de care se bucurase. Îi trecu prin minte şi problema încrederii, numai pentru a fi anulată de un braţ care-i căzu în poală.

În somn, braţul lui Eric migrase în căutarea ei, şi prezenţa acestui braţ, separat de restul sinelui lui adormit, o umplu brusc pe Alice de o neaşteptată afecţiune pentru tovarăşul ei de dormitor.

Îi luă mâna şi se uită la faţa lui în stare de copilăresc repaus, întrebându-se: „Cine e această persoană pe care am găsit-o?" încercă să-şi imagineze un viitor din trecutul întipărit pe faţa lui. Cum ar fi reacţionat la o femeie care l-ar fi iubit? Ce i se părea ridicol? Cine îi displăcea? Care îi era orientarea politică? Cum s-ar fi purtat faţă de un copil care plânge? Sau faţă de o trădare? Sau faţă de un sentiment de inferioritate?

Impresiile, ca întotdeauna, riscau să se bazeze pe dovezi insuficiente. Plecăm de la o petrecere şi un prieten întreabă ce părere avem despre un alt invitat. Ca să fim cinstiţi, ar trebui să răspundem „Cum aş putea şti? Am vorbit cu el numai două ore". Dacă am trăi cu cineva timp de o sută douăzeci de ani şi ni s-ar cere o părere, pentru a fi cinstiţi faţă de complexitatea caracterului celuilalt, ar trebui să răspundem: „De-abia am început să-l cunosc". în loc de asta, la două minute după ce am întâlnit pe cineva, ne-am format o impresie: îmi place / Nu-mi place - reacţia fiind o relicvă a unei necesităţi biologice; omul cavernelor, la vederea unui alt membru al rasei, trebuind să decidă instantaneu dacă e prieten sau duşman.

Poate pentru că aşteptase atât de mult, sau poate pentru că părea cu adevărat adorabil aşa cum dormea lângă ea, şi fusese blând şi bun, sau poate pur şi simplu pentru că era plăcut să stea trează în miez de noapte şi să se gândească la aşa ceva, Alice se pomeni gândindu-se că bărbatul cu care împărţea patul s-ar fi putut dovedi întruchiparea unei multitudini de dorinţe surprinzător de intense, pe care până atunci aproape că uitase că le avea.

Îndrăgostit de dragoste

Când Alice se trezi, buzele lui Eric trasau o traiectorie de la gât în jos, către umeri, umplând-o de o spontană senzaţie de bine numai când se gândea unde şi cu cine îşi petrecea dimineaţa de duminică. Faţa i se deschise într-un zâmbet imens şi se întoarse către furnizorul fericirii ei.

— Bună, spuse ea.

— Bună.

— Ai dormit bine?

— Ca un prunc, spuse Eric, şi se întinse să-i planteze un sărut pe frunte. Tu?

— Bine.

— E nevoie de puţin timp ca să te obişnuieşti, nu?

— Se poate spune şi aşa.

Urmă o tăcere, şi cei doi îndrăgostiţi se retraseră într-o îmbrăţişare ca să evadeze din ea.

— E aşa de bine să fiu aici, cu tine, murmură Alice.

— Immmhmm, răspunse Eric, inspirând parfumul pielii ei. Ce crezi că ar trebui să facem azi?

— N-am niciun fel de planuri.

— Norocul meu. Hai să facem orice.

— Cum?

— Hai să facem orice vrei tu. Hai să ne luăm o zi de răsfăţ total. Putem să ne ducem oriunde, să facem orice, să fim oricine vrem.

— Eşti nebun.

— Nu, serios, spune-mi ce vrei să faci. Am putea să mergem să luăm micul dejun undeva, să luăm o barcă şi să coborâm pe râu ca să mâncăm îngheţată în Greenwich. Sau putem să urcăm în turla de la St Paul's, sau să mergem în Kew Gardens. Putem să luăm prânzul la un restaurant chinezesc din Soho, sau să facem un picnic în Hyde Park. Am putea să ne ducem la cinema, să vedem cinci filme la rând şi să mâncăm douăşpe pungi de floricele. Sau să închiriem un balon şi să zburăm până la Brighton. Am putea să luăm Concorde-ul, să luăm prânzul la New York, şi să ne întoarcem la timp pentru cină. Orice vrei tu.

— Păi, să începem cu un duş, sugeră Alice, mai prozaică, şi să vedem după aia.

După un drum până la ea acasă, după haine curate, Eric şi Alice luară un mic dejun întârziat într-un bistro franţuzesc din Hammersmith. Comandară ouă, pâine prăjită, cafea, suc de portocale, şi citiră ziarele de duminică stând unul lângă altul pe o banchetă tapiţată cu catifea, oprindu-se din când în când pentru a se lua de mână sau a-şi mângâia unul altuia genunchiul. Era una din zilele blânde şi idilice de primăvară despre care romanele ne spun că sunt făcute pentru îndrăgostiţi, iar Alice şi Eric

se străduiră să se ridice la nivelul aşteptărilor – meteorologice şi de alte feluri.

Dar ce ştia Alice despre cel care stătea lângă ea pe banchetă? Cunoştinţele ei erau extrem de reduse, şi includeau detalii disparate, cum ar fi:

— Urma să zboare la Frankfurt a doua zi pentru o conferinţă de afaceri;

— Spusese o glumă reuşită despre un cuplu de belgieni şi o paraşută;

— Spusese: „Apreciez sinceritatea mai mult ca orice”;

— Îi plăcea să-i mângâie fiecare falangă a degetelor;

— Avea ochi albaştri plini de expresivitate şi energie;

— Spusese că experienţa medicală îl învăţase că fiecare zi trebuie savurată ca şi când ar fi ultima.

Aceste informaţii erau, la un anumit nivel, platitudini – dar judecarea proprietarului lor depindea de felul în care erau legate între ele. Cu suficientă voinţă şi cu un interpret generos, puteau părea vârfurile unui aisberg minunat. Se puteau constitui în dovezi că Eric era:

— Plin de succes în carieră;

— Amuzant;

— Conştient de sine şi onest;

— Blând şi erotic;

— Frumos şi înţelept.

Ar fi fost nesăbuit de prematur să vorbim despre faptul că Alice se îndrăgostise de Eric. În definitiv, nu petrecuse decât o seară şi o noapte cu el, şi abia se afla la jumătatea celui de-al doilea ou al primului lor mic dejun al primei dimineţi de după. Cu toate acestea, sentimentele ei

păreau foarte dispuse să o ia înaintea dovezilor existente că, înainte de a putea vorbi despre dragoste, trebuie întâi să vorbim despre un fenomen diferit, către care Alice avusese întotdeauna o înclinaţie, şi care era poate trăsătura centrală a primelor zile petrecute cu Eric.

După masă, se îndreptară către o expoziţie la Whitechapel, apoi prinseră sfârşitul târgului din Brick Lane, înainte de a lua o barcă în susul râului, către Westminster, de unde o luară pe jos către Battersea Park. Eric îi arătă pagoda chinezească de pe mal şi o impresionă pe Alice vorbindu-i despre înţeleptul filosof chinez Confucius, pe care-l numi Confaustus – nu că Alice ar fi observat, concentrată cum era să savureze plăcerea de a se plimba braţ la braţ cu un bărbat inteligent şi frumos pe malul fluviului Tamisa, într-o însorită zi de primăvară.

Deşi Alice n-ar fi putut (vorbind cu maturitate) să se îndrăgostească de Eric, se îndrăgostea poate de dragoste.

Şi ce era această emoţie ciudată, sintactic repetitivă?

Ea exprima o anumită reflexivitate a stării amoroase, însemna obţinerea unei plăceri mai mari din propriul entuziasm emoţional decât din obiectul afecţiunii care-l provocase.

În loc să spună simplu că X e minunat, îndrăgostitul-de-dragoste gândeşte mai întâi: Nu e minunat că am găsit pe cineva atât de minunat ca X? Când Eric se opri să-şi lege şireturile în mijlocul podului Battersea, Alice nu gândi numai: „Nu e adorabil, cum îşi leagă şiretul?”, ci şi: „Nu e minunat să am în fine pe cineva despre care să cred că îşi leagă şiretul într-un mod adorabil?”

în termenii unei diagrame, obiectul dorinţei (notat cu C) era în acest stadiu un auxiliar al dorinţei (B) înseşi.

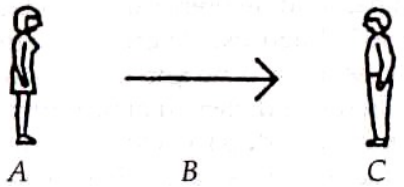

Obiectul C îşi lega şiretul şi, pentru că se întuneca, sugeră s-o ducă pe Alice acasă.

— A fost o zi minunată, spuse ea, deschizând uşa maşinii lui verzi.

— Mă bucur. Păcat de Concorde, totuşi.

— O, asta rămâne pe weekend-ul viitor.

— O să economisesc toată săptămâna pentru asta.

Ajunsă înapoi acasă, Alice îşi trânti rapid poşeta pe pat şi bătu din palme de două ori, în succesiune rapidă, trădând un tip de încântare pe care orice persoană (trecută 12 ani) trebuie să-l ascundă cu orice preţ de privirile altcuiva.

Pentru a-i înţelege bucuria ar trebui să înţelegem cum trecutele luni aride o conduseseră treptat către suspiciunea nimicitoare că ea este cea lipsită de dorinţă. Încetase să se mai întrebe ce e în neregulă cu bărbaţii, şi începuse în schimb să se întrebe: „Ce e în neregulă cu mine, de îi cred pe ei atât de în neregulă?” Articolele din reviste su gerau explicaţii îngrozitoare – se temea să se lase purtată de val, fusese poate agresată în copilărie, sau poate era în mod inconştient atrasă de femei. Când un bărbat ca Tony îi făcuse avansuri la petrecerea de Crăciun, îl găsise cu totul nepotrivit, dar reprimase ideea că ar fi

necorespunzător cu sentinţa „E incorect să te tot gândeşti că oamenii sunt necorespunzători”. Îşi sărutase curtezanul pentru a scăpa de teama că ar fi ceva în neregulă cu ea fiindcă nu dorea s-o facă.

Alice putea acum să bată din palme pentru că Eric făcuse ca această abordare contraintuitivă să devină inutilă. Era copleşitor de uşurată că putea în fine să gândească (deşi nu putea încă s-o spună): „Ştii, cred că ar putea să meargă, cu cineva ca tine.”

Ca atare, când Suzy ajunse acasă în seara aceea, riscul de a exagera peste poate precumpănea în mod previzibil.

— E minunat, ţi-ar plăcea. Arată bine, e deştept şi foarte blând. M-am simţit atât de bine lângă el! N-am vorbit foarte mult, dar n-are importanţă. Era ca şi când ne-am fi înţeles unul pe altul intuitiv. A fost atât de emoţionant să mă trezesc lângă el, cu faţa lui de îngeraş delicios zâmbindu-mi. O, a fost grozav!

Alice se pierdu în propria retorică: fraze ca „îngeraş delicios” îi curgeau cu uşurinţă de pe buze; privată atâta timp, acum savura bogăţia unui dicţionar amoros proaspăt descoperit.

Indeterminarea

Un fragment fascinant al portretului lui Eric, aşa cum fusese schiţat pentru Suzy în seara aceea, rezida în afirmaţia lui Alice că cei doi amanţi „se înţelegeau unul pe altul intuitiv”, informaţie precedată de recunoaşterea unei sărăcii a comunicării verbale.

Pentru un sceptic sau pentru cineva înamorat de

dialog, pretenţia unei înţelegeri intuitive poate părea demnă de suspiciune, dacă nu chiar ridicolă, ceva inventat pentru a acoperi lipsa unei dovezi auditive şi apoi ridicat în mod fals la un statut superior vorbelor înseşi. Preferinţa pentru linişte poate fi judecată drept un simplu subterfugiu, o scuză pentru incapacitatea de a articula, sau chiar mai rău.

Dar pentru Alice, sărăcia conversaţiei nu împiedica, ba poate chiar ar fi potenţat sentimentul că Eric şi ea aveau multe în comun, lucruri care s-ar dovedi în mod natural imposibil de împărtăşit, din cauza stângăciei limbajului.

Când Eric îi sărutase gâtul şi umerii, Alice a fost descrisă ca fiind copleşită de „o spontană senzaţie de bine”. Deşi este doar o sumară descriere a ceea ce îi vizita conştiinţa, inadecvarea acestei descrieri o depăşeşte pe cea a autorului. Inadecvarea era rezultatul inevitabil al cuvintelor puse în faţa senzaţiilor iubirii. Dragostea este dincolo de limbaj; limbajul poate, desigur, să încerce să-i schiţeze contururile, dar, ca şi în cazul unei hărţi care arată calităţile unui teren, eforturile sale nu ar fi niciodată mai mult decât o palidă aproximare a senzaţiilor.

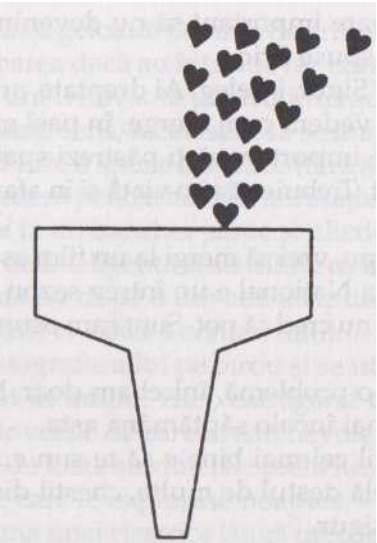

E aşa de bine să fiu aici, cu tine

Alice vorbise totuşi cu Eric în pat în acea primă dimineaţă. Spusese: „E aşa de bine să fiu aici, cu tine.”

Nu-i de mirare că Alice detesta cuvintele. Toate senzaţiile acelea, doar ca să constate că ceea ce-i ieşea pe gură era propoziţia „E aşa de bine să fiu aici, cu tine”. Pentru numele lui Dumnezeu! Ce era în neregulă cu limbajul? Vorbele erau ca o pâlnie uriaşă în care ea turna toată bogăţia fericirii pe care o simţea în dimineaţa de după, numai pentru ca bietul Eric să afle că ei i se părea „bine”.

Dar indeterminarea nu se limita la cuvinte. Împovăraţi de greutatea aşteptărilor romantice, Alice şi Eric căzură de acord să menţină fluidă natura angajamentului unuia faţă de altul. Aveau să se vadă când era convenabil, când li se părea firesc, şi nu aveau să se lase pradă constrângerilor exterioare. Când discutară această problemă în marţea de

după primul weekend împreună, conversaţia fu poluată de dialectul contemporan al nonangajării.

— Mi se pare important să nu devenim prea serioşi prea curând, spuse Eric.

— Serioşi? Sigur, înţeleg. Ai dreptate, ar fi cel mai rău lucru. Hai să vedem cum merge, în paşi mărunţi.

— E foarte important să-ţi păstrezi spaţiul personal.

— Absolut. Trebuie să ai o viaţă şi în afara unei relaţii.

— Exact.

— A, apropo, vrei să mergi la un film astă-seară? propuse Alice. La Naţional e un întreg sezon Wenders.

— Ăă, ştii, nu cred că pot. Sunt cam ocupat pentru moment.

— O, nicio problemă, întrebam doar. Mă rog, poate facem ceva mai încolo săptămâna asta.

— Probabil cel mai bine e să te sun eu în weekend, mi se întâmplă destul de multe, chestii din astea.

— Sigur, sigur.

— Dar te sun.

— Bine, vorbim curând.

— Mda, pa.

Alice îşi spuse, şi le spuse şi prietenilor, că intra într-o „relaţie matură”. E greu de spus exact ce înţelegea prin asta, dar definiţia reflecta prejudecata că un bărbat care refuză o invitaţie la cinema şi cere să-şi păstreze spaţiul personal este cumva mai matur decât un iubit căruia i se pare o cruzime să petreacă mai mult de o clipă despărţit de cea pe care o iubeşte.

În ciuda lipsei de regularitate, legătura căpătă toate

înfloriturile unui scenariu romantic. Se schimbau scrisori, conversaţiile telefonice se lungeau până târziu în noapte, Alice venea acasă şi găsea buchete de flori pe pragul uşii, cu bilete care spuneau Tu eşti floarea mea, cu dragoste, Eric.

Era prea devreme pentru ca „dragostea” menţionată să suporte analiza. Când ieşeau împreună la cină, conversaţia rareori devia de la subiectele prezentate în cotidianele de bună calitate. Nu părea să fie nevoie să facă săpături în trecut, Alice nu părea să aibă dorinţa de a-şi cataloga dezamăgirile sau de a-l întreba pe Eric despre o istorie care ar fi putut s-o facă geloasă. Dorinţa de armonie a celor doi făcea ca întrebarea dacă au într-adevăr ceva în comun să rămână oarecum irelevantă pentru întregul proiect.

Într-un anume sens, încetaseră să se mai asculte unul pe altul. Când Eric îi spuse lui Alice (fără să aibă idee că exista un precedent pentru această afirmaţie) „Nu-mi dau seama ce vede la un bancher jalnic şi plicticos ca mine o persoană atât de inteligentă şi sensibilă ca tine”, Alice interpretă aceasta nu ca pe o dovadă a faptului că Eric era plicticos şi jalnic, ci exact a contrariului.

Pusese o fotografie a lui pe birou şi se uita acum la ea în mod regulat în timpul zilei, extrăgând din figura iubitului toate dovezile de care aveau nevoie sentimentele ei. Îşi amintea de toate suprafeţele pielii lui, de micile neregularităţi pe care le explorase noaptea – pistruiul de lângă gură, urma unei cicatrice lângă urechea stângă. Privea cu adoraţie expresia poznaşă şi zâmbetul

copilăresc, şi simţea cum i se pune un nod în stomac de dor.

Printr-un fenomen observabil nu numai în primele stadii ale iubirii, dorinţa înflorea într-un context al minimelor detalii, în care imaginaţia se manifesta în mod adecvat pentru a compensa spaţiile goale.

De fiecare dată când o companie cinematografică îşi adună curajul – şi contabilii – pentru a face o versiune la Arma Karenina, Emma sau La răscruce de vânturi, trebuie să se pregătească şi de acuzaţia că a trădat imaginaţia cititorului prin alegerea actriţei. Farmecul personajelor literare depinde de o împletire complexă a sugestiei cu indeterminarea. Criticii subliniază că niciodată în decursul cărţii Tolstoi nu a specificat cum arată eroina lui, dar poate că acest lucru nu a fost o scăpare a maestrului. Este prerogativa cărţilor, libere cum sunt de tirania imaginii şi, prin urmare, la un anumit nivel, şi de cea a realităţii, să lase lucrurile în voia imaginaţiei cititorului. Ce nevoie avea Tolstoi să ne spună exact cum arăta Anna Karenina? Dacă scriitorul îşi considera eroina frumoasă şi dorea ca cititorul să simtă la fel, atunci cel mai bine era să spună că e frumoasă şi să lase cititorii să se descurce cu restul – aceştia fiind cel mai bine echipaţi pentru a şti ce-i face să saliveze în respectivul domeniu.

În jurul unui număr de detalii bine alese se poate coagula o formă de asociere poetică. Atunci când Rimbaud a scris faimoasa frază „Heureux, comme avec une femme”, a surprins starea de dragoste cu minimum de descriere. Fraza se balansează pe marginea banalului, pentru a fi

salvată numai de universalitatea sa, de ideea că oricine a fost „heureux avec une femme” (sau avec un homme) va citi fraza având alături propriul teanc de amintiri în sepia – pentru unii va evoca micul dejun în pat, alţii îşi vor aminti de plimbări prin Marais în după-amieze de duminică, hoinăreli mână-n mână pe Bahnhofstrasse sau giugiuleli în Nihombashi.

Dar, dacă Rimbaud ar fi scris „heureux comme avec une femme portant un tailleur Saint-Laurent, avec un cappuccino, une edition du Figaro et une table au Gafe Flore donnant sur le Boulevard Saint-Germain”, cea mai mare parte a populaţiei lumii ar fi simţit că fraza îi e străină. Doar cei care au locuit la Paris, admiră femeile care poartă costume-taior, frecventează cafeneaua preferată a lui Sartre, citesc cotidianul de dreapta franţuzesc şi gustă cafeaua ar putea să ofteze nostalgic şi să spună „îmi amintesc de zilele acelea…”

La momentul când Alice îl întâlnise pe Eric, agenţia ei de publicitate se ocupa de contul unui lanţ de hoteluri numit Break-away Hotels. Într-o lungă şedinţă, clientul informase agenţia că doreşte să-şi înzestreze afacerea cu o imagine care să reflecte luxul, tinereţea şi romantismul. Echipa de creaţie fumase trei sute de ţigări gândindu-se la problemă, şi în cele din urmă sugerase o fotografie alb-negru a unui cuplu care se săruta într-o cameră de hotel, cu un scurt mesaj dedesubt: Pur şi simplu Paradisul.

Ce anume are paradisul de-a face cu o cameră de hotel, cu obişnuitul asortiment de meniuri de room-service, televizoare, minibaruri şi halate de baie fusese discret

omis. Deşi toată lumea poate avea o imagine a locului, deşi în unele cazuri ar putea include ceva similar sărutului descris şi deşi, fără îndoială, existau şi oaspeţi care să se fi îmbrăţişat uneori cu pasiune şi să fi simţit o extraordinară plăcere făcând-o (şi chiar să se fi referit în glumă la acest lucru spunând că a fost „ca în rai”), era cam exagerat să se limiteze definiţia paradisului la un anumit lanţ de hoteluri de beton din nord-vestul Angliei.

Dar, scutiţi de nevoia de a se explica, atât hotelul căruia i se făcea reclamă, cât şi iubitul dorit pot servi ca declanşator pentru o imaginaţie fertilă. La fel cum privitorul reclamei era liber de povara unei potenţial inhibitoare cunoştinţe despre culoarea aştemuturilor sau despre presiunea apei la duş, şi Alice trebuia să ajungă să-l vadă pe Eric prin prisma unei varietăţi de stări, de-a lungul unei perioade de timp, pentru a putea descoperi contururile caracterului său. Imaginea pe care o avea era suficient de vagă pentru a-i cuprinde dorinţele, fără să specifice vreuna din dezamăgiri.

Medierea în prima săptămână din mai, pe malul apei în Chelsea se deschise un restaurant care provocă senzaţie. Instantaneu, Melteme deveni subiectul de discuţie al oraşului, sau mai degrabă al acelei porţiuni mici şi privilegiate a oraşului care formula convingerea unei alte mici şi privilegiate secţiuni a oraşului că vorbeşte în numele întregului oraş. Roata modei se oprise la uşile restaurantului şi pronunţase cu toată forţa unui edict religios că de atunci încolo avea să fie centrul cinelor îmbibate de sens, cel puţin până în momentul când avea să

se ivească o nouă credinţă culinară, adepţii săi aveau să îl abandoneze şi Ierusalimul avea să-şi piardă statutul sfânt.

Alice menţionă restaurantul de câteva ori, în felul dispreţuitor al cuiva care nu se aştepta să ajungă să mănânce acolo, şi ca atare putea să fie răutăcios cu cei care o făceau. Nici nu s-ar fi aşteptat ca Eric să-i lase un mesaj pe robotul telefonic într-o vineri dimineaţă, spunându-i că rezervase o masă acolo pentru ora opt treizeci – cum nu s-ar fi aşteptat nici la măsura în care această surpriză îi modificase judecata iniţială asupra locului.

Filosofia restaurantului Melteme era să lase lucrurile deschise pentru ochiul celui care mânca acolo. Bucătăria era vizibilă în spatele unui geam mare de sticlă, bucătarii puteau fi priviţi la lucru – o răsturnare a idealului tradiţional conform căruia existenţa bucătăriei era negată. Decoraţiunile urmau aceeaşi abordare transparentă, căci ventilaţia, cablurile electrice şi ţevile se aflau pe dinafara pereţilor şi tavanelor. Becuri cu halogen coborau de sus pe fire spiralate ca nişte bizare tentacule ale unei Hidre gigantice.

Aşa cum arhitectura evitase cornişele şi ornamentele de ipsos, şi bucătăria se reducea la elementele fundamentale. Nu existau echivalente culinare ale tavanelor false, cum ar fi sosurile care înceţoşau deosebirile între ingrediente, deghizau gradaţiile sau scindau aromele. Sosurile sunt construite pe compromisuri, ingredientele trebuie obligate să se ţină pe propriile picioare. Mâncarea îşi revela structura şi avea

îndrăzneala unei palete de culori primare.

Aperitivele includeau o salată verde, peste care erau rase bucăţele iuţi de parmezan, totul scăldat într-un ulei de măsline auriu şi gras şi prezentat pe o farfurie mare din ceramică. Mai existau bucăţi de ton aproape crud, alături de legume prăjite pe grătar, cu vânătă închisă la culoare şi întotdeauna complexă lângă un ardei roşu foarte agresiv. Restaurantul îndrăznea să servească mâncăruri tradiţionale, dar era foarte priceput în a le reinventa: cartofii prăjiţi, în perfecţiunea lor, păreau întruparea formei platonice. Deserturile erau la fel de lipsite de timiditate, incluzând ca punct de atracţie un morman de ciocolată scoasă în relief de felii din cel mai suculent mango şi papaya.

Restaurantele ne capturează imaginaţia într-un fel imposibil pentru alte întreprinderi comerciale, care se adresează unor apetituri mai puţin vitale. Ele ajung să atingă statutul de experienţe erotice, iar Melteme generase aproape o isterie. O masă se putea rezerva doar cu mult timp înainte, celebrităţile se luptau şi dădeau mită ca să intre, starurile pop şi oamenii de afaceri, politicienii şi artiştii puteau fi văzuţi acolo în orice moment, şi fiecare revistă sau ziar la modă avea o poveste despre ceea ce fusese decretat ca senzaţia mondenă a deceniului.

Cum nu trecuse mult de când mâncase supă de roşii de la conservă de una singură, şi neobişnuită să intre în aşezăminte culinare sacrosancte, plăcerea lui Alice de a se găsi vineri seara cu Eric la una din mult-invidiatele mese de la Melteme era în mod previzibil intensă.

— Nu-i aşa că e fantastic? exclamă ea.

— Mda, e amuzant, replică Eric, pe un ton care dădea de înţeles că nu era prima oară când cina cu o femeie într-un restaurant care fusese decretat senzaţia deceniului.

— Ce iei, deci? întrebă Alice.

— O, cred că o să iai mai întâi crab, şi apoi raţa.

— Eu una nu mă pot hotărî, sunt atât de multe, aş vrea să comand totul.

În cele din urmă se opri la o abordare mai rezonabilă din punct de vedere dietetic, şi comandă un carpaccio de somon şi un biban de mare, care fuseseră descrise de către critici ca nişte opere culinare clasic-moderne.

Dacă, din toate cinele pe care Eric şi Alice le luaseră împreună, ne concentrăm asupra acesteia, este poate din cauza plăcerii deosebite pe care o simţea Alice, şi pentru ceea ce sugerează acest lucru privind natura şi originile dorinţelor ei.

Când sosi primul fel pe care-l comandase, Alice remarcă faţă de Eric că arăta delicios, apoi se aplecă şi-l sărută pe obraz.

— Ce am făcut bine de data asta? o întrebă el, ironic.

— O, câte un pic din fiecare, replică ea, şi ridică furculiţa ca să ia prima înghiţitură. Mmm, e absolut delicios, raportă o clipă mai târziu.

Cum Alice îi spusese lui Eric ce minunat e carpaccio de somon şi cât de elegant i se părea restaurantul, ne putem închipui că plăcerea ei era legată direct de mâncare şi de loc. Dar privind-o cum îşi mânca primul fel, era ciudat să observi că entuziasmul ei devenise o rudă îndepărtată a

gândului (mai degrabă decât a faptului) că mânca un fel de mâncare foarte bine apreciat, într-un restaurant despre care vorbea tot oraşul, şi care numai cu o săptămână înainte găzduise o duzină de personalităţi din lumea filmului, modei şi muzicii.

Distincţia era un simbol al celor două modele de dorinţă; pe de o parte, decizia autonomă că „îmi place acest restaurant pentru că mâncarea mi se pare bună mie”, şi pe de alta, ideea imitativă că „Acest restaurant trebuie să fie bun pentru că toţi cei pe care-i cunosc cred acest lucru”. În primul caz, dorinţa era legată direct de obiect.

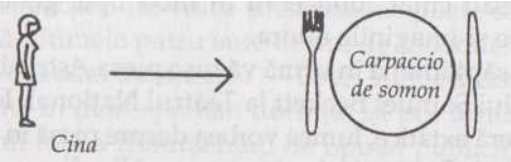

În cel de-al doilea exemplu, dorinţa era mai întâi filtrată prin canale intermediare, recenziile din reviste sau gura celebrităţilor.

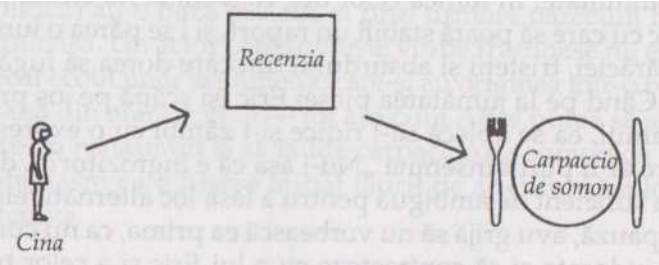

Oaspeţii se vor simţi imediat ca acasă în mijlocul farmecului şi eleganţei restaurantului Melteme, decorat de faimosul decorator andaluz Jose de la Fuenta, care s-a ocupat şi de Croque Monsieur din Mayfair. Vă puteţi delecta cu delicioase fructe de mare, o superbă panoramă

a fluviului şi de ocazia de a gusta peste douăzeci de varietăţi de peşte şi homar. Bucătarul e francez, iar atmosfera favorabilă unei experienţe culina re romantice şi rafinate. În plus, preţurile sunt rezonabile, în jur de 25£ de persoană fără vinuri, dar acestea se găsesc într-o largă şi tentantă varietate. Carpaccio (6,95£) îşi câştigă rapid statutul de clasic, şi se spune că ar fi preferatul elegantelor staruri ale lumii modei şi muzicii care frecventează Melteme. Recomandate sunt şi polenta, red snapper* cu ardei şi tonul fript uşor. Categoric locul unde vrei să te afli. Un câştigător.

Dintre cele două modele, Alice fusese întotdeauna predispusă să-l urmeze pe cel de-al doilea, modelul imitativ mai degrabă decât cel autonom al dorinţei, prin care năzuinţele ei către o anume rochie, pereche de pantofi, restaurant sau chiar iubit erau în mod tipic generate de cuvintele şi imaginile altora.

Cu o săptămână în urmă văzuse piesa Aşteptându-l pe Godot a lui Samuel Beckett la Teatrul Naţional. Recenziile fuseseră extatice, lumea vorbea despre piesă în termeni sobri, dar înflăcăraţi, şi prin urmare Alice îi sugerase lui Eric să cumpere bilete. Dar odată în sală, abia îşi putuse înăbuşi căscatul. Limbajul părea inventat şi tărăgănat, pauzele între replici erau atât de lungi, încât rupeau orice continuitate. În lumea celor doi vagabonzi nu exista nimic cu care să poată stabili un raport, şi i se părea o lume a sărăciei, tristeţii şi absurdului din care dorea să fugă.

Când pe la jumătatea piesei Eric îşi scăpă pe jos programul, ea se aplecă să-l ridice şi-i zâmbi cu o expresie

care ar fi putut însemna „Nu-i aşa că e îngrozitor?”, dar era suficient de ambiguă pentru a lăsa loc alternativelor, în pauză, avu grijă să nu vorbească ea prima, ca nu cumva judecata ei să contrasteze cu a lui Eric şi a celor trei prieteni bancheri pe care-i invitase.

— Trebuie să fie cea mai mare piesă pe care a produs-o teatrul secolului douăzeci, declară Eric, după ce-şi turnă în tăcere tonic în gin, într-un colţ al barului aglomerat – afirmaţie încărcată de toată autoritatea recenziei din pagina artistică a ziarului The Times –, iar asta e cu siguranţă cea mai bună montare londoneză din ultimii 15 ani.

Opinia lui Eric, deşi îndrăzneaţă, părea să coincidă cu cea a prietenilor lui bancheri, şi, cum toată lumea dădea din cap aprobator şi o proclama cea mai măreaţă piesă de la cealaltă piesă la care de asemenea-şi amintea cum căscase, Alice nu putu, când i se ceru în fine părerea, decât să fie de acord cu entuziasmul deja exprimat.

Mai mult, în al doilea act, nu numai că era mai puţin plictisită, dar începu chiar să aprecieze spectacolul. La ieşire, declară fără rea-credinţă că Beckett era într-adevăr un dramaturg impresionant şi emoţionant, ale cărui opere ar fi dorit să le exploreze mai mult.

Dacă reacţiile lui Alice şochează, se poate să fie din cauză că ultimele patru sute de ani de filosofie, politică şi artă au lăudat autonomia – liberi sunt cei care îşi pot direcţiona în mod spontan dorinţa, îşi pot urma impulsul inimii fără a fi influenţaţi de opinia publică, de teama de mulţime sau de roata modei. Acuzaţia îi urmează celei care

susţine că lumea e un teatru, teatrum mundi, unde „toţi oamenii sunt doar actori”. Dorinţele „actorilor” lumii (adică dorinţa de celebritate, de bani sau de putere politică) au o bază socială, şi prin urmare oarecum frauduloasă. Un actor care şopteşte vorbe frumoase nu este decât ecoul unor sentimente care-şi au originea într-o persoană din afara scenei – tot aşa cum Alice putea să stea într-un restaurant şi să laude carpaccio de somon cu un entuziasm care fusese iniţial făurit de apetitul şi stiloul altcuiva.

Cel puţin Alice avea destulă perspectivă pentru a admite la sfârşitul primului fel de la Melteme că era fericită să mănânce într-un loc atât de evident „în vogă”.

Ce înseamnă să vrei să fii acolo unde este „în vogă”?

Să vrei să fii acolo unde alţii au decis că e în vogă.

Este o dorinţă de a face parte dintr-un centru, un centru al valorii către care sunt aţintiţi toţi ochii, şi care are deci o neîndoielnică importanţă. În alte vremuri, când oamenii voiau să fie „în vogă”, îşi întorceau ochii către Roma, Mecca sau Ierusalim, către monarhie sau către naţiune. Acestea reprezentau centre ale valorii comune, despre care un mare număr de oameni deciseseră că sunt demne de atenţie, decorate şi apreciate ca atare. Dar odată cu declinul marilor ideologii apăruse şi o oarecare confuzie în privinţa centrului lucrurilor – nu mai exista un loc neîndoios la modă în care să iei masa într-o capitală, ci o gamă de sute de restaurante şi indivizi, care se luptau cu toţii pentru a captura acest precar centru.

Pentru o scurtă vreme, restaurantul reuşise să

acapareze nestatornica inimă a universului, dar atunci când te luptai să obţii o masă şi te trezeai aşezat în veneratul aşezământ, strădania includea un anume paradox.

Clienţii se uitau unii la alţii în salonul aglomerat şi agitat, căutându-i cu disperare pe cei a căror valoare fusese confirmată din punct de vedere social. Cei de la masa 14 îşi închipuiau că persoanele de la masa 15 erau spirituali într-un fel în care ei înşişi nu erau, citiseră ceva ce lor le scăpase, îşi frecau coatele cu prieteni mai interesanţi decât ai lor. Dar şi cei de la 15 priveau peste umăr la masa 16 cu aceleaşi temeri, 16 se uita la 17,17 la 18 şi tot aşa.

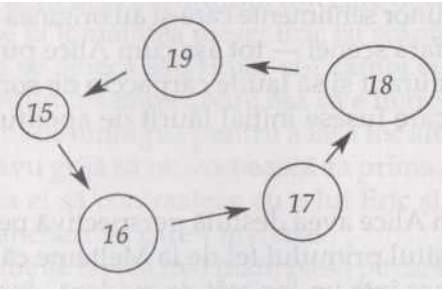

Evident, nu exista un „centru” al restaurantului: „centralitatea” nu putea fi atribuită unui loc anume, acvariului uriaş cu homari din mijlocul sălii sau meselor agreabil poziţionate lângă ferestre (pe care Eric, din nefericire, nu reuşise să le obţină). Melteme îşi obţinuse succesul prin intermediul unei impresii artistic născocite a unui centru, prin faptul că putuse să întruchipeze o momeală, rămânând însă o referinţă goală de sens.

— Toată lumea e îmbrăcată atât de bine, nu ţi se pare? întrebă Alice, privind prin salon în timpul celui de-al

doilea fel.

— Mda, să zicem, răspunse Eric, cu mult mai interesat de raţa sa.

— Uită-te la cuplul de acolo. El mi se pare cunoscut. Apare la televizor sau ceva de genul ăsta?

— Nu ştiu.

— Eu aşa cred. E la emisiunea aia unde li se iau interviuri oamenilor la duş. Blonda care e cu el e uluitoare, e aşa de frumoasă că-ţi vine să renunţi la orice. Mă întreb dacă e fotomodel. N-am văzut aşa o siluetă în viaţa mea. Sunt sigură că n-a mâncat nimic toată săptămâna ca să poate termina salata aia. Hm, măcar pare elegant de plictisită de partenerul ei.

Lui Alice îi plăcea să se uite la oameni în restaurante, să studieze feţele şi să încerce să-şi imagineze (sau să recunoască) vieţile care se ascundeau în spatele acestora. Fiind însă implicată într-o relaţie, jocul căpăta o dimensiune suplimentară, pentru că deseori îşi putea întreba iubitul ce alte femei găsea atrăgătoare, şi-i putea spune ce bărbaţi îi atrăseseră atenţia. Era un joc care făcea o delicată aluzie la inevitabilitatea faptului că alţii puteau continua să fie interesanţi, sau măcar să le atragă atenţia, oricât de îndrăgostiţi ar fi pretins că sunt.

Însă Alice avea senzaţia intuitivă că nu era posibil să joace acest joc cu Eric, pentru că jocul pornea de la premisa unui detaliu crucial – că atracţia mărturisită era deschisă discuţiei pentru că nu era serioasă. Te las să-mi vorbeşti despre cele pe care le găseşti atrăgătoare pentru că mă simt destul de sigură ca să nu mi se pară o

ameninţare.

Însă farmecul evident al lui Eric şi abordarea sa fluidă faţă de relaţii o lăsa pe Alice fără o marjă suficientă pentru a glumi despre infidelitate. Dar nu ar trebui să o compătimim fără rezerve, fiindcă în parte ceea ce o atrăsese îa Eric era tocmai această impresie că alte femei îl găseau atrăgător. Sentimentele ei faţă de el împărtăşeau similarităţi structurale cu entuziasmul ei faţă de restaurant, în ambele cazuri faptul că altcineva le invidia şi le găsea valoroase adăuga un ingredient decisiv dorinţei ei.

Când Eric alesese o cravată pe care s-o poarte la cină, o chemase pe Alice să-l ajute.

— Am aşa de multe cravate, spusese el, le tot primesc cadou.

— O, săracul de tine, răspunsese Alice, toate sutele alea de femei care renunţă la banii lor munciţi ca să-ţi cumpere ţie cravate! Şi tot ce poţi tu să faci e să te plângi.

Referirea în treacăt la sutele de femei nu era o coincidenţă. Alice credea în mod sincer că Eric cunoscuse multe femei – iar gândul, cu toate că avea componenta sa de gelozie, la un alt nivel era curios de agreabil.

Pentru ea, dragostea fusese întotdeauna legată de admiraţie. „Nu pot iubi un bărbat dacă nu-l admir”, spunea ea. Iar admiraţia implica nu numai faptul că ea trebuia să-l admire, ci şi alţii. Sărăcia propriului sine putea fi evitată de un bărbat ai cărui pantofi proveneau din Italia şi ale cărui costume erau din Savile Row – dar care bărbat o alesese totuşi dintr-un mare grup de admiratoare. Faptul

că şi altele îl doreau, dar el o alesese pe ea, îi confirma un precar sentiment al propriei valori.

Un bărbat cu sute de cravate primite ca daruri din dragoste era prin urmare mai valoros decât un bărbat cu o singură cravată, iar Eric, în mod previzibil, rezistase tentaţiei de a-i corecta aceste idei – deşi multe din cravatele din dulapul său aveau de-a face cu promoţiile la diversele conferinţe de afaceri în egală măsură cu darurile pasionale.

La întoarcerea acasă în seara aceea, Alice îi menţionă lui Suzy cât de atrăgător arătase Eric, ceea ce duse la o mai largă examinare a bărbaţilor şi a aspectului lor fizic.

Suzy spunea de multă vreme că suferea de complexul Quasimodo.

— Arată-mi un cocoşat sau un bărbat fără o mână, sau orice fel de olog, şi o să mi se pară sexy, îi explica ea.

— Doamne! Cum poţi? Vreau să spun, îmi pare rău de toţi oamenii ăştia, dar n-aş putea ieşi cu unul din ei.

— De ce nu? E mult mai interesant să ieşi cu oameni care nu sunt atât de evident atrăgători.

— Da? De ce?

— Păi, pentru că atunci tu eşti singura care ştie ce găseşte sexy şi minunat la ei. Şi, oricum, când iubeşti pe cineva, ce contează ce cred alţii? întrebă Suzy, al cărei prieten Matt, deşi nu-i lipsea vreo mână sau vreo vertebră, avea câţiva centimetri în minus şi câteva kilograme în plus.

— Pur şi simplu nu te înţeleg. N-aş putea niciodată ieşi cu cineva care nu e foarte prezentabil. Ţi-l aduci aminte pe tipul ăla, Chris, care umbla după mine acum

vreun an, era tare dulce, dar aşa de stângaci, aşa de stingherit de el însuşi. N-aş suporta să fiu cu cineva ca el, aş fi tot timpul aşa de complexată, parcă ar trebui să-i găsesc scuze.

Suzy avea o încredere de invidiat în propria capacitate de a declara lucrurile bune sau rele fără ajutor din partea altora, să spună că un mic restaurant polonez era cel mai bun din Londra, deşi niciun critic nu spunea la fel, sau să iubească un bărbat deşi lumea nu-i acorda onoruri sau atenţie.

Alice, mult mai predispusă la a se prăbuşi sub greutatea opiniilor sociale, garanta că preţul pe care trebuia să-l plătească pentru un bărbat pe care îl admirau şi altele era incapacitatea de a face comentarii răutăcioase, dar încrezătoare, asupra particularităţilor blondelor plictisite aşezate în restaurante la modă.

Sex, shopping şi un roman

Celălalt păcat al ei era că adora să meargă la cumpărături.

— Ştii locul ăla din Camden despre care-ţi spuneam? îl întrebă Alice pe Eric a doua zi de dimineaţă.

— Cum aş putea să-l uit? replică el, adâncit în paginile financiare ale ziarului de weekend.

— Ei bine, spune în revista asta că au reduceri acolo toată luna.

— Dumnezeu e milostiv.

— De nu ştiu când caut un cardigan, şi mi se pare că ei au unul perfect.

— Care?

— Ăsta, pe care-l poartă, explică ea, arătându-i fotografia unui manechin. Ce părere ai?

— Hm.

— Ar trebui să fie mai mult de „hm”; costă o avere.

— Scuze. Cum să-ţi spun? Acest cardigan reprezintă triumful încercărilor civilizaţiei occidentale de a produce veşmântul de lână perfect. Este apogeul design-ului, floarea industriei modei, Mona Lisa cardiganelor…

— În regulă, în cazul ăsta mă duci azi acolo?

Eric fu de acord, dar Camden se dovedi a nu fi singura lor destinaţie. Magazinul cu pricina nu avea cardiganul de măsura potrivită, deşi avea o pereche de sandale foarte speciale, pe care ar fi fost păcat să le rateze, dacă tot ajunseseră atât de departe în nordul oraşului. Apoi, pentru că se întâmplă să le fie în drum la întoarcere, se opriră în Notting Hill, unde se găsea o colecţie fantastică de nasturi indieni, foarte la modă. Apoi, cum tot erau deja în Notting Hill, ar fi fost ridicol să nu coboare către High Street Kensington, care ducea în mod firesc spre South Kensington, care era doar la câţiva paşi de King’s Road, care la urma urmei nu era deloc departe de un tur rapid prin West End, Bond Street şi Covent Garden.

Plimbarea o lăsă pe Alice în posesia nu numai a susmenţionatului şi mult-doritului cardigan, ci şi a unei perechi de pantofi, cercei, a trei perechi de ciorapi, a diverse produse de machiaj şi a unui flacon de parfum. Spre încântarea ei, Eric se dovedi a fi un minunat partener de cumpărături, care nu trădă deloc obişnuita nerăbdare masculină faţă de ritual, şi insistă să plătească pentru un

cardigan care altfel i-ar fi făcut o gaură substanţială în buget. Cărţile de credit funcţionară fără efort, vânzătorii se comportară servil, taxiuri care să-i poarte de colo colo se găsiră cu uşurinţă. Luară prânzul într-o cafenea micuţă lângă Hanover Square, apoi se întoarseră în apartamentul lui Eric din Onslow Gardens, unde se apucară să facă dragoste pe sofa, în mijlocul sacoşelor de la o jumătate de duzină de la cele mai la modă magazine din Londra.

Publicarea Doamnei Bovary în serial în Revue de Paris în 1856 îl îndreptăţeşte pe Gustave Flaubert la titlul de autor al primului roman despre sex şi cumpărături din lume, sau cel puţin al primului roman care să facă legăturile între aceste două activităţi atât de explicite şi de îngemănate psihologic. Deşi Emma şi-a şocat publicul contemporan mai ales prin adulterul său, prăbuşirea ei s-a datorat în egală măsură patimii de a cumpăra articole la modă, împovărându-se astfel cu datorii zdrobitoare. Cheltuitul banilor era pentru Bovary un exerciţiu de desfrânare înzestrat cu toate riscurile unei călătorii într-o trăsură închisă, şi cu multe din plăcerile implicate de aceasta.

Flaubert aproba sexul şi cumpărăturile? Se poate oare spune că afirmaţia sa „Madame Bovary, c’est moi” nu e numai o indicaţie a simpatiei faţă de temperamentul romantic, ci şi a unei profunde înţelegeri a tentaţiei consumismului?

Este poate semnificativ că orgasmul comercial şi sexual a condus-o pe Emma la distrugere exact în momentul când capitalismul industrial traversa ceea ce

istoricii numesc acum revoluţia de consum, şi când valul de puritanism al secolului al XlX-lea contrazicea un oarecare progres în privinţa libertăţii femeilor. Tentativele de a interzice romanul ar putea fi deci înţelese ca o încercare moralistă de a îngrădi nu pur şi simplu sexul, ci mai ales cumpărăturile. Pe măsură ce argumentele împotriva copulaţiei fără reproducere au început să-şi piardă din puterea de intimidare religioasă, argumentele împotriva consumului fără necesitate au câştigat o sporită fervoare (doar 11 ani despart publicarea romanului Doamna Bovary de cea a Capitalului lui Marx, în 1867). Există o legătură cât se poate de evidentă între atacul moral împotriva cumpărăturilor fără necesitate şi atacul moral împotriva copulaţiei fără reproducere – în ambele cazuri, este cenzurată plăcerea, în special plăcerea feminină, în principal de către bărbaţi cu joben şi bărbi stufoase.

Propagatorul principal al dorinţelor lui Alice părea a fi numărul mare de reviste pe care le citea lună de lună. Aveau o luxurianţă cu care cărţile nu puteau rivaliza, cu paginile lor foşnitoare şi curate strălucind ca un măr bine lustruit. Alice glumea deseori despre cum ar fi dorit să „dispară într-o revistă”, şi articula o viziune etică nelămurită a dorinţei de a-şi „revistiza lumea”.

Toate aceste reviste aveau în comun un sentiment al clarităţii absent din viaţa ei cotidiană, o lume de fiinţe perfecte pe fundalul unor ziduri de piatră acoperite cu muşchi, prezentând colecţiile de toamnă, sau aşezate în cafenele din Milano, purtând modele de primăvară din

bumbac. Bărbaţi frumoşi îmbrăţişau femei frumoase în posturi bosumflate şi provocatoare, fotomodelele priveau lung şi melancolic spre mare, îmbrăcate în cele mai diafane materiale, batoane uriaşe de ruj şi rochii roşii, luxoase, figurau alături de maşini sport de mare putere şi de fructe tropicale.

Revista era un instrument al dorinţei, dar avea o aparenţă morală, prin aceea că oferea soluţii pentru condiţia umană. Deşi pretindea că doreşte să-şi satisfacă cititorii, revista nu-şi îndeplinea sarcina comercială – spre deosebire de cea literară – decât atunci când îi lăsa nefericiţi din cauza absenţei a o sută de produse care trebuiau cumpărate.

Revista trebuia s-o facă pe Alice nefericită. Nu-i putea spune că ceea ce purta mai mergea încă un an, că aspectul nu conta oricum prea mult, că nu avea prea multă importanţă pe cine cunoştea sau ce culoare avea dormitorul ei. Secţiunea de modă trebuia s-o facă să se lamenteze după hainele pe care nu le avea în garderobă, secţiunea de călătorii trebuia să-i amintească de multele colţuri ale lumii care erau mai însorite decât al ei, secţiunea intitulată „stil de viaţă” trebuia s-o umilească cu mesajul implicit că după toate probabilităţile ea nu avea o viaţă, şi categoric nu avea stil.

Doamna Bovary citea romane romantice, Alice, o visătoare modernă, citea reviste, dar între cele două activităţi existau importante legături structurale. În ambele cazuri, romanul şi revista funcţionau ca fereastră/vitrină către o altă lume, mai fermecată, şi

stimulau dorinţa prin aceea că practicau o formă de „realism” deosebit de evoluată şi de înşelătoare.

Deşi bazate clar pe fantezie, romanele romantice ale secolului al XlX-lea făceau eforturi susţinute de a introduce verosimilul în cadru şi în detaliile neesenţiale, diferind astfel de genurile evazioniste tradiţionale. Romanul a început să descrie tot mai meticulos casele şi peisajele, moravuri sociale şi aspectul fizic, dorinţa creată astfel fiind şi mai intensă, pentru că era cu atât mai plauzibilă. Deşi intriga era deseori neobişnuită (multe leşinuri la lumina lunii şi bruşte moşteniri de averi imense), tehnicile narative ofereau cititorilor suficiente detalii pentru a putea presupune că asemenea lucruri se petreceau cu adevărat în marele oraş sau în sătucul îndepărtat unde nu fuseseră niciodată. Pentru că i se spusese despre culoarea calului, numărul de pistrui de pe o mână sau reflexia luminii pe revolverul ruginit, cititorul se dovedea mai îngăduitor dacă respectivul cal purta eroina către un îndepărtat castel din Scoţia, fecioara cinstită cu pistrui pe mână primea o cerere în căsătorie de la un nobil bogat şi incredibil de bun la suflet, iar revolverul ruginit se descărca şi nimerea un rival gelos care se împotrivea iubirii adevărate.

Revista înlocuia flirtul cu realul, prin caricatura pe care o făcea realismului murdar; publica articole despre ce fel de lac de unghii să foloseşti când faci scufundări în Mauritius, idei despre cum să recreezi Giverny într-o grădină din sudul Londrei, cum să găteşti feluri de mâncare suficient de interesante ca să-ţi doreşti să le mănânci, dar destul de complicate ca să fie nepractice.

Dragostea lui Alice pentru o astfel de literatură nu era o componentă întâmplătoare a construcţiei ei psihologice. Ea reflecta o mai profundă problemă a identităţii: nesigură de ceea ce era sau ceea ce dorea să fie, Alice era în mod natural înclinată să accepte sugestii din altă parte. Încercarea ei de a găsi un cardigan reprezenta o tentativă de a-şi integra propria confuzie într-un stil preexistent, de a se modela după o imagine oferită de altcineva. Era o formă elegantă şi costisitoare de caricatură, reducerea unui număr potenţial infinit de trăsături la câteva linii centrale care s-o ancoreze într-o formă recunoscută social.

Modelele ilustrate rezidau într-un mereu schimbător şi schizofrenic sistem de adevăruri sau neadevăruri ce operau pe baza dualismului „înăuntru [în] / afară [out]".

Metafora era importantă – moda e ca o casă în care poţi să intri sau din care să fii exclus. În acea lună, mânecile uşor evazate, decolteurile adânci şi materialele moi erau decretate ca singurele opţiuni autentice. Nasturii cu modele indiene complicate primeau laude rezervate din direcţiile potrivite, la fel şi părul lung prins în coadă cu o agrafă voluminoasă. Bijuteriile erau declarate „out", femeile purtând ceasuri bărbăteşti erau „în", rochiile lungi erau „out", rochiile de denim „în", caşmirul „out", mătasea „în", roşul de obraz era „out", tonerul era „în", violetul se întorsese, portocaliul era o crimă. Designerii se zbăteau să evidenţieze importanţa straturilor succesive de material, supravieţuirea speciei părea să se bazeze pe purtarea corectă a cămăşilor sau tunicilor lungi şi largi, peste colanţi.

La concluziile asupra acestor subiecte nu se ajungea în mod centralizat; ele erau irigate de mii de vase capilare ale giganticului organism care se numeşte gust: un monstru schimbător, imprevizibil, ai cărui homunculi îi include pe cei tineri, faimoşi, bogaţi, creativi şi frumoşi într-un cocktail permanent instabil. Instabil pentru că aceste concluzii nu se bazau pe anumite calităţi ale unui obiect, ci pe poziţia acelui obiect într-un mai larg lanţ de obiecte. Fără ca el în sine să se schimbe, un cardigan acum elegant putea fi depăşit pe piaţă de modele care să-l facă să arate reacţionar sau fals. Un anume cardigan evoca farmecul anilor ’20, sau cumva (păcatul capital) demasca încercarea unui designer contemporan de a regăsi o concepţie deja supraexpusă asupra fermecătorilor ani ’20?

Ciclurile de spălare în funcţie de starea ei de spirit, viziunea lui Alice asupra vieţii (dacă ne putem exprima atât de pretenţios) alterna între două curente: cel al scării şi cel al uscătorului de rufe.

Când era în dispoziţia scării, ceea ce i se întâmpla era considerat o dovadă a faptului că viaţa mergea încet, dar inexorabil în sus, către o stare de fericire şi linişte, în vârful unui palier metaforic. Înţelegea, desigur, că existau şi porţiuni orizontale, dar era convinsă că, în ciuda perioadelor de angoasă, ură faţă de sine şi plictiseală, direcţia esenţială rămânea cea verticală. Când se compara cu copilul care fusese, cu adolescenta plină de toane sau cu studenta, simţea că depăşise cu succes obstacolele pe care viaţa i le pusese în faţă, ajungând la încredere în sine şi la înţelegere faţă de ceilalţi.

Sosirea lui Eric conta, evident, ca o urcare semnificativă.

În fine, exista cineva care o făcea fericită, lângă care se simţea bine şi care o salvase de melancolia serilor petrecute în faţa televizorului. Relaţia lor părea eliberată de vizibila tulburare a legăturilor dinainte, Eric avea o stabilitate de bun-simţ pe care o admira. Părea să ştie ce voia şi ce simţea, era mai mare decât ea (el la vreo 30 de ani, ea la 20), avea păreri definite în privinţa politicii şi economiei, părea sigur de lume şi de locul lui în ea.

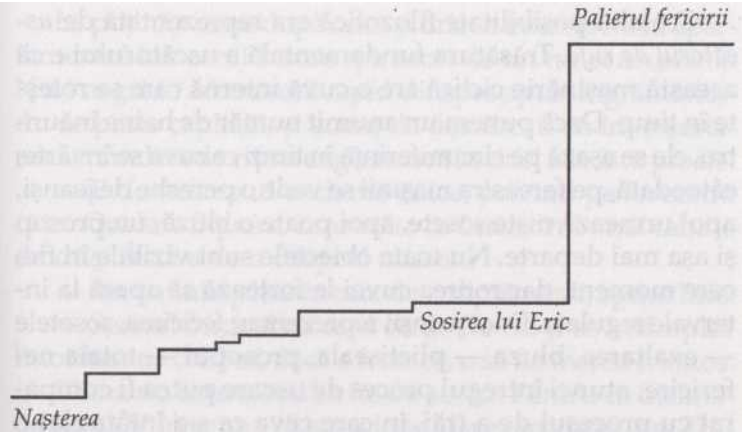

Dispoziţia „în formă de scară” a lui Alice avea însă un oarecare caracter defensiv; se comporta ca cineva care, după ce încercase ani în şir să se îmbogăţească, ajunsese în fine la zece milioane, şi nu se putea abţine să nu sublinieze acest lucru.

Acum în postura de nouveau content, în zilele mai triste îşi făcuse câţiva prieteni de consolare, femei către care fusese atrasă din cauza unei nefericiri comune cauzate de bărbaţi. Belinda şi Margaret erau asemenea prietene din Evul întunecat. Toate trei petrecuseră

numeroase seri în bucătăria Belindei Claphan, făcând schimb de anecdote şi de râsete pe deasupra ceştilor de cafea şi a mult prea multor biscuiţi.

Dar acum Alice avea impresia că se propulsase de pe treapta lor comună, şi găsea scuze pentru a nu se mai întâlni cu ele, lăsând robotul telefonic să preia mesajul, mai degrabă decât să rişte o conversaţie. Deveniseră mementouri ale unui trecut pe care l-ar fi dorit uitat, legăturile lor cu ea i se păreau fundamentate pe o nefericire acum ruşinoasă. Se uita în jos pe scară, pradă unui exagerat efort de independenţă, cam ca adolescenţii care exagerează neînţelegerile cu părinţii pentru a scăpa de vinovăţia anterioarei dependenţe emoţionale şi financiare de aceştia.

Cealaltă posibilitate filosofică era reprezentată de uscătorul de rufe. Trăsătura fundamentală a uscătorului e că această maşinărie ciclică are o cuvă internă care se roteşte în timp. Dacă punem un anumit număr de haine înăuntru, ele se aşază pe circumferinţă în timp ce cuva se învârte; câteodată, pe fereastra maşinii se vede o pereche de jeanşi, apoi urmează nişte şosete, apoi poate o bluză, un prosop şi aşa mai departe. Nu toate obiectele sunt vizibile în fiecare moment, dar rotirea cuvei le forţează să apară la intervale regulate. Dacă jeanşii reprezentau fericirea, şosetele – exaltarea, bluza – plictiseala, prosopul – totala nefericire, atunci întregul proces de uscare putea fi comparat cu procesul de a trăi, în care ceva ce s-a întâmplat o dată se va întâmpla inevitabil din nou, sugerând că în viaţa omului există anumite date repetitive

şi că existenţa e o chestiune ciclică.

Alice era cu Eric de o lună şi ceva, perioadă care coincidea cu începutul primăverii. Londra se arăta în cea mai bună lumină, o fermecătoare harababură de sătucuri cu copaci în floare şi căsuţe pitoreşti profilându-se pe un cer albastru-deschis. Alice simţea că, în fine, viaţa ei începuse, şi că fericirea pământească la care râvnise atâta îi era la îndemână. Dincolo de viaţa ei emoţională, la birou lucrurile erau din ce în ce mai solicitante şi se auzeau zvonuri că ar putea fi promovată datorită rezultatelor excelente pe care le obţinuse într-o campanie pentru un balsam de rufe.

Ultimul weekend fusese deosebit de plăcut. Ea şi Eric petrecuseră seara de vineri la Melteme, sâmbătă fuseseră la cumpărături după cardiganul ei şi diverse altele, seara ieşiseră să bea ceva cu un vechi prieten al lui Eric care venise de la New York, apoi se duseseră să danseze într-un club din Piccadilly. Duminică dimineaţă, Alice sugerase o vizită la un muzeu de lângă Tower Bridge, mâncaseră pe o terasă a unui pub din apropiere, apoi, pentru că era o zi plăcută, merseseră pe jos către Piaţa Parlamentului de-a lungul fluviului.

La puţină vreme după ce ea şi Eric se întorseseră în apartamentul lui, cerul fusese spintecat de un tunet asurzitor. Nori negri se adunaseră rapid dinspre apus, îngrămădindu-se peste capitală, şi acum de descărcau cu înverşunarea acumulată de clima englezească în cinci zile fără ploaie.

— E de necrezut! exclamă Alice, privind pe fereastră

către Onslow Square, care arăta ca interiorul unei cabine de duş. Asta e de-a dreptul muson!

— Au anunţat chestia asta de o săptămână, spuse Eric.

— Serios? Niciodată nu-i cred. Ţie nu ţi se întâmplă? întotdeauna cred că, dacă e frumos, o să fie mereu frumos.

Clima nu intenţiona să fie de acord. Pentru că înclinaţia de 23,5° însemna că soarele se afla exact deasupra Tropicului Racului (23,5° N) pe 23 iunie, verile londoneze erau suficient de calde ca să faci plajă, iar Eric putea juca tenis seara şi lua micul dejun în mica sa curte interioară. Dar pentru că soarele ajungea deasupra Tropicului Capricornului (23,5° S) pe 22 decembrie, iernile nu lăsau nicio frunză în copaci, nopţile erau întunecate, iar taxiurile imposibil de găsit în burniţa orelor de vârf.

— N-ar fi frumos să trăieşti undeva unde e întotdeauna cald? continuă Alice, într-o dispoziţie meditativă. Ştii, nu ţi-ar trebui decât un singur rând de haine, n-ar trebui să plăteşti facturi la căldură, ai fi bine dispus tot timpul…

— Tu, bine dispusă tot timpul?

— De ce nu?

— Ai mai fi tu însăţi?

— Da, dar eu însămi într-o dispoziţie bună şi luminoasă.

— Vremea nu schimbă pe nimeni în modul ăsta.

— Mă schimbă pe mine.

— Uitasem că eşti o excepţie biologică.

— Scuteşte-mă de sarcasm. Oamenii de ştiinţă au

dovedit-o.

Încă de când, în copilărie, petrecuse un an în Mexic, Alice se ataşase de regiunile ecuatoriale ale globului. Între latitudinile 15° şi 30°, spun meteorologii, tot timpul anului bat vânturi calde, aducând ploi abundente, dar un climat cât se poate de stabil. Variaţiile de temperatură sunt minime, rămânând aproape constant la 20-30°C, făcând diferenţele între anotimpuri aproape imperceptibile.

Dar în Zona Temperată de Nord, în care se desfăşoară povestea lui Alice şi a lui Eric, masele de aer subtropical şi subpolar intrau în coliziune violentă, o succesiune de cicloane şi depresiuni barometrice sosind dinspre est şi aducând cu ele valuri de aer oceanic încărcat de umiditate. Rezultatul era o luptă meteorologică constantă, fronturi de aer cald luptându-se cu cele reci şi formând alianţe instabile în fronturi închise, conflict care, în ziua în care Alice privea ploaia, arăta cam aşa:

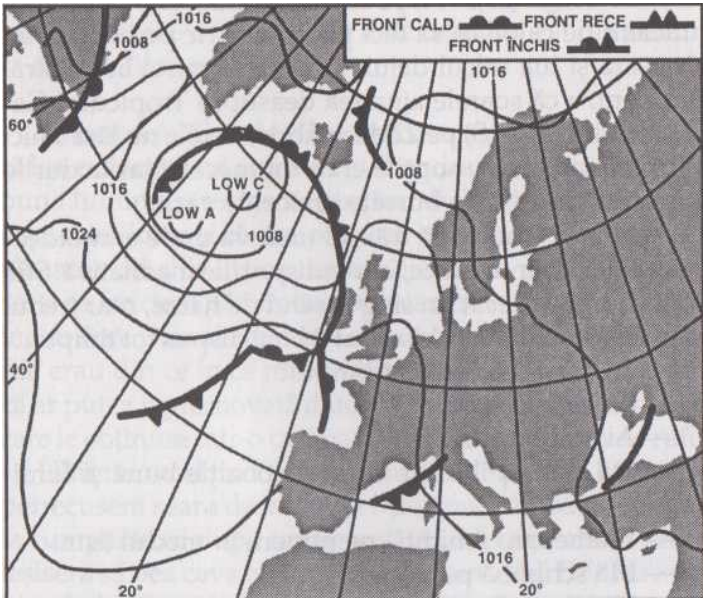

Eric îşi pierdu interesul faţă de ploaie, şi se duse să deschidă televizorul în capătul livingului. Tocmai se transmitea o emisiune financiară care examina activitatea unei firme producătoare de rulmenţi din nordul Angliei. Alice i se alătură pe sofa un minut mai târziu, înlănţuindu-l cu braţul şi privind iubitor expresia intensă şi îngrijorată cu care se uita la ecran.

— Ce vrei? întrebă el răstit, fără măcar să întoarcă faţa spre ea.

— Nimic, replică Alice.

— Atunci de ce te uiţi la mine?

— Fără niciun motiv, doar că erai tare dulce, aşa absorbit de televizor.

— Mda, bine, taci din gură, ăştia sunt oameni cu care o să facem afaceri, aşa că fă linişte.

— Ce-ar fi dacă ţi-aş da un sărut tăcut, nederanjant?

întrebă Alice cu îndrăzneală, şi se strecură să-l sărute scurt pe buze.

— Alice, pentru numele lui Dumnezeu, lasă-mă-n pace! încerc să mă uit la o emisiune, şi nu pot dacă mă sâcâi.

— Îmi pare rău.

— Mai bine te-ai gândi şi la alţii, în loc să faci tot timpul numai ce vrei tu.

— Am spus că-mi pare rău.

Eric nu răspunse, iar Alice se ridică şi se duse la bucătărie să-şi ia nişte apă. Deschise frigiderul, îşi turnă un pahar şi bău cu înghiţituri rare, înainte de a turna cea mai mare parte în chiuvetă. Se uită la ceas, se aşeză pe unul din scaunele din bucătărie şi-şi trecu gânditoare o mână peste faţă. La latitudinea gurii, cam la un centimetru şi jumătate nord-est de marginea acesteia, localiză semnele unui iminent dezastru dermatologic. Cum şi când începuse nu putea spune, dar la un moment dat în cursul zilei (sau oare originile se întindeau mai departe în timp?) o glandă sebacee se înfundase şi acum, în semn de protest faţă de această îngrădire, intenţiona să se transforme într-un coş răzbunător. Întreaga zonă din jurul epicentrului căpătase o textură diferită, pielea era mai întinsă şi mai aspră, pregătindu-se pentru erupţia vulcanică de dimineaţă. Sau, mai grav poate, coşul va fi incapabil să explodeze, şi atunci va avea loc o implozie, îi va lua zile întregi ca să dispară şi va exista ameninţarea unei viitoare reapariţii.

În timp ce o parte a ei contempla dezastrul facial, cealaltă observa cu detaşare clinică faptul că respingerea

lui Eric era prima situaţie când îi arătase altceva decât politeţe, o politeţe nu în sensul obişnuit al unei strângeri ţepene de mână, ci în sensul ascunderii iritării faţă de ea. „Lasă-mă-n pace” simboliza prima afirmare a eului, un eu care până atunci practicase servilismul în sensul că o ajută pe Alice să-şi pună pardesiul sau o invită să intre prima pe uşile rotative.

Nu putea analiza de ce, dar, aşezată în bucătăria întunecată a lui Eric, simţi cum în mod brusc şi dramatic îşi pierde încrederea în sine. Deşi doar cu câteva momente mai devreme avusese deplină încredere în puterea sa de a supravieţui în lumea adulţilor, de a-şi juca rolurile necesare fără a se da de gol, acum totul se dezintegra într-o spirală de autoacuzaţii şi de silă. Încrederea sa fusese întotdeauna o structură precară, susţinută de evenimente care s-o confirme – dacă dorise ceva şi reuşise să-l obţină, dacă îi plăcuse cineva şi acela o plăcuse pe ea, atunci putea începe să acumuleze încredere în sine şi în alţii. Dar această credinţă era ca un cauciuc cu pană, avea nevoie de completare constantă, iar când aceasta nu era cu putinţă, Alice se cufunda rapid într-o stare în care tot optimismul dinainte părea o prefăcătorie arogantă, iar toate acestea – ploaia, starea ei reală – erau cărţile pe care Dumnezeu i le împărţise, şi în care n-ar fi trebuit să-şi bage nasul.

— Comandăm pizza pentru cină? strigă Eric din camera de alături. N-am chef să gătesc sau să ies din casă.

Stătea întins pe sofa, cu o mână în pantaloni, scărpinându-se.

— Chiar trebuie să faci chestia asta? întrebă Alice.

— Ce chestie?

— Asta.

— Dacă mă mănâncă, da, de ce nu?

— Foarte frumos.

— Sau vrei mai bine mâncare chinezească? Putem să mâncăm şi un curry, dacă vrei. Ce zici?

— Sigur, dată fiind întrebarea, ar fi fost cu totul nepotrivit, dar Alice îşi dori brusc să-i spună lui Eric „Ia-mă în braţe”. Mai mult decât orice pizza, curry sau supă cu tăiţei (şi cu mult mai puţin raţional), îşi dorea să înceapă să plângă fără altă explicaţie decât „Pentru că sunt tristă”. O învăluise un sentiment de totală fragilitate, care o făcea incapabilă să-şi coordoneze răspunsurile cu cerinţele lumii reale. Îşi dorea să poată să se lase pradă emoţiilor, să fie ţinută în braţe de cineva, în tăcere, până când ar fi putut să se recompună din bucăţi.

— Aăăă, uite ce e, nu pot, adică nu vreau niciun fel de cină.

— Ce?

Nu putea găsi energia de a-şi verbaliza sentimentele, şi şi-ar fi dorit ca, fără a spune nimic, el să se uite la ea şi să-i şoptească „Ştiu, nu-i nimic”.

În loc de asta, el remarcă:

— De ce faci faţa asta, de parcă ar fi murit mama lui

Bambi? N-am făcut decât să te întreb ce vrei de mâncare.

— Îmi pare rău.

— Nu are de ce să-ţi pară rău. Şi faţa asta ţi se potriveşte, de fapt.

— Uite ce e, cred că ar trebui să mă duc acasă. Am ceva de terminat până mâine. Bine?

— N-am nimic împotrivă, Bambi.

O oră mai târziu, în pat, Alice se gândea cu amărăciune cum era împărţită între o mulţime de stări de spirit, asemănătoare cu nişte canale TV pe care un demon nestatornic le tot schimba cu o telecomandă.

Pe Canalul Unu	Era încrezătoare, se simţea bine în trupul ei, era creativă, curioasă, amuzantă şi în largul său cu ceilalţi,
Pe Canalul Doi	Se simţea copleşită de o serie de temeri nespecificate, care o făceau să-şi roadă unghiile, secată de energie şi izolată de ceilalţi.
Pe Canalul Trei	O stare fizică în care îşi simţea trupul greu ca „un cocoloş de porridge cenuşiu şi rece”.
Pe Canalul Patru	Iarba era mai verde în partea cealaltă, şi viaţa ei era categoric inferioară vieţilor tuturor celor pe care-i cunoştea.

Când se gândea la „a se găsi pe sine”, ceea ce voia să

spună mai mult ca orice era că trebuia să găsească un sine, un canal care să-i ofere un minimum de stabilitate şi repaus, un final pentru acest infernal ciclu de uscare.

Sistemele de valori în seara aceea apărură primele semne că iubitul idealizat de Alice nu era oglindirea aspiraţiilor ei romantice. Nu era neapărat nedemn de fantezie, ci era doar independent de proiecţiile ei.

Dar, dacă timpul petrecut de Alice şi Eric împreună începea acum să dezvăluie tensiuni bazate de disonanţe, atunci în jurul cui se concentrau aceste conflicte?

În încercarea de a citi disparităţile dintre oameni fără ajutorul obişnuitului cadru liniar, putem studia caracterul aşa cum se manifestă în detaliile subsidiare, care pot totuşi să dea la iveală sisteme de valori surprinzător de coerente, chiar dacă sunt conflictuale.

[i] Design interior în luna dinainte de a o întâlni pe Alice, Eric îşi terminase de redecorat apartamentul, cu ajutorul unui arhitect specializat în stilul japonez minimalist. Se hotărâse să-şi împlinească visul pe care-l avea încă din clipa când deschisese o carte despre interioarele orientale, cu vreo zece ani în urmă, iar slujba lui îi dăduse de curând posibilitatea financiară de a-şi pune ideile în practică.

Dulapurile şi luminile erau ascunse, podelele acoperite cu fâşii de stejar japonez decolorat, cornişele şi plintele rindeluite, şi în loc de perdele, jaluzele albe, simpâe, atârnau în acelaşi plan cu glafurile ferestrelor. Accesoriile erau

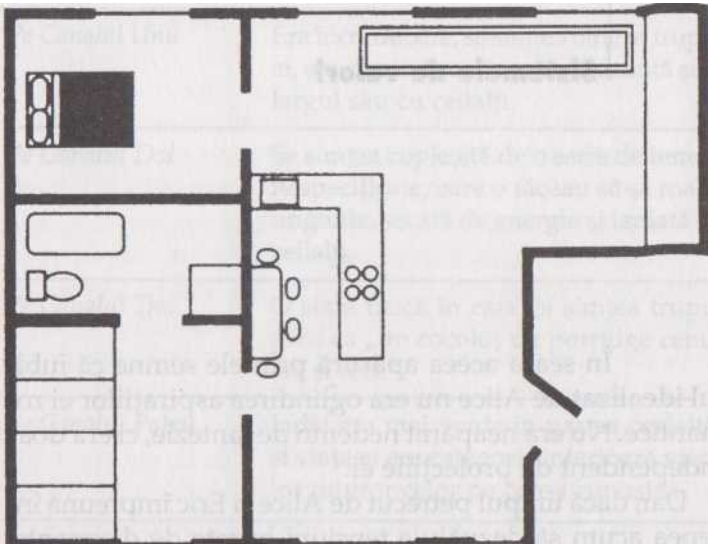

complet lipsite de ornamente, clanţele uşilor erau din crom, în stil Bauhaus, bucătăria era făcută din plăcile grele de oţel inoxidabil caracteristice restaurantelor şi cantinelor. Baia era pavată în alb, avea în centru o cadă din lemn de cedru şi într-o laterală o chiuvetă tăiată dintr-un bloc de marmură de Carrara, sprijinită pe o bucată de gresie de Yorkshire. În dormitor, podeaua era asamblată din rogojini tatami, pe care noaptea se putea întinde o saltea ascunsă ziua într-un dulap. Pereţii erau zugrăviţi în alb şi decoraţi ici şi colo cu câte o lucrare din arta americană contemporană, cuburi negru cu argintiu, sau spirale de cupru oxidat.

Eric petrecuse un an în Japonia, trimis de bancă, studiind pieţele valutare, dar făcându-şi timp în weekend pentru a explora cultura. Nu pretindea că o înţelege în profunzime, pentru că lecturile lui fuseseră în cel mai bun caz sumare: căscase la Crizantema şi Sabia a lui Ruth

Benedict, trecuse un pic prin Mishima, se străduise să citească unele pasaje din Krishnamurti şi Allan Watts. Dacă Eric era atras de Orient, era întotdeauna într-un mod intuitiv mai degrabă decât academic.

Pe la mijlocul lui mai, o duse pe Alice la un restaurant japonez pe Finchley Road, şi la o farfurie de sushi încercă să-i explice atracţia pe care o simţea.

— Uită-te la ordinea şi spaţiul de pe farfuria asta, cât de îngrijit sunt aşezate bucăţelele de somon, cât de atent e împachetat totul. Abordarea japoneză are un fel de logică pe care o iubesc.

— E minunat, răspunse Alice. Ce e chestia albă de aici?

— Ăla e macrou.

— Şi asta roz din mijloc?

— Ghimbir. Şi o să vezi, ce e grozav la o masă ca asta e că poţi să mănânci o farfurie întreagă şi la sfârşit te simţi complet curat şi uşor, nu ca după o masă occidentală, unde totul e vraişte şi te simţi atât de îngreunat.

Vorbind despre Orient, Eric revenea mereu la câteva cuvinte-cheie: delicateţe, ordine, logică, curăţenie, spaţiu. Găsea aceste calităţi în bucăţile de sushi pe care le mânca, în cutiile de lac negru în care i se aducea mâncarea, în prospeţimea lemnului beţişoarelor pentru mâncat, în atmosfera calmă a restaurantului. Observase elemente similare în templele din Kyoto, în caligrafia maeştrilor Zen şi în cele câteva poeme haiku pe care le încercase.

În timp ce o chelneriţă în kimono le turna ceai, continuă:

— Lumea e atât de aglomerată şi de complicată; ce-mi place la estetica orientală e că pare să aibă spaţiu şi un fel de raţionalitate. Mi-am decorat apartamentul în felul ăsta pentru că voiam să vin acasă din haosul de la birou şi să mă trezesc într-o oază. Ideea planurilor deschise e că nu există loc unde să se adune praful, murdăria sau vechiturile: totul trebuie să se păstreze ordonat. Voiam o casă în care nimic să nu fie inutil. În copilărie ieşeam cu barca, şi primul lucru pe care-l înveţi despre bărcile de viteză e că tot ce se află pe ele e acolo cu un scop, fiindcă nu există loc pentru gunoi sau încărcătură inutilă.

Interesul lui Eric pentru designul interior se întindea până la cele mai mărunte accesorii. Petrecuse mult timp căutând ceasul deşteptător perfect, tirbuşonul sau calculatorul perfect, dădea o atenţie deosebită obiectelor de zi cu zi pentru baie, bucătărie sau dormitor, alegerii radiatoarelor, întrerupătoarelor de lumină, cuţitelor sau suporturilor pentru prosoape.

Cum se putea interpreta această dorinţă (exprimată în dialectul modern) de a accesoriza? Poate ca pe o încercare de a controla totul în privinţa unui mediu dat, astfel încât Eric să poată spune că, de la cutia cu agrafe de birou la dopul pentru sticla de vin, de la bec la ventilator, locuia într-un spaţiu în care nimic nu fusese lăsat la voia întâmplării. În majoritatea caselor, sertarele dezvăluiau obiecte care erau fie oribil de redundante, fie construite fără nicio estetică, fie nu aveau nicio altă valoare în afara celei sentimentale. Dar acestea ar fi fost elemente complet neplanificate în viaţa lui Eric, aflate în casa sa, însă

reprezentând în mod periculos pe altcineva.

Aranjamentul mobilei poate fi luat drept oglindirea mentală a celui care l-a făcut, un depozitar nonverbal, nonactiv al caracterului acestuia. Când psihanaliza a trecut la tratarea copiilor, s-a confruntat rapid cu problema utilizării „tratamentului verbal” faţă de cei al căror control asupra limbajului e departe de a fi perfect. Teoreticieni precum Klein, Anna Freud sau Winnicott şi-au dat seama curând că un copil îşi poate reprezenta lumea interioară prin mijloace nonverbale, mai ales prin utilizarea jucăriilor şi a altor obiecte. Incapabili să-şi verbalizeze problemele, cu ajutorul unui băţ sau al unui ghem de lână copilul îşi poate juca conflictul în faţa psihanalistului. În mod similar (deşi Eric s-ar fi opus vehement unei astfel de interpretări a esteticii sale), s-ar fi putut spune că gusturile lui erau o formă de a-şi manifesta eul interior.

Pentru că se gândea la viaţa sa în termeni funcţionali, îşi dorea ca ea să fie la fel de bine aranjată ca apartamentul – astfel încât întreprinderile sale sociale, financiare, romantice şi sexuale să poată îmbrăca toate forma coerenţei şi armoniei.

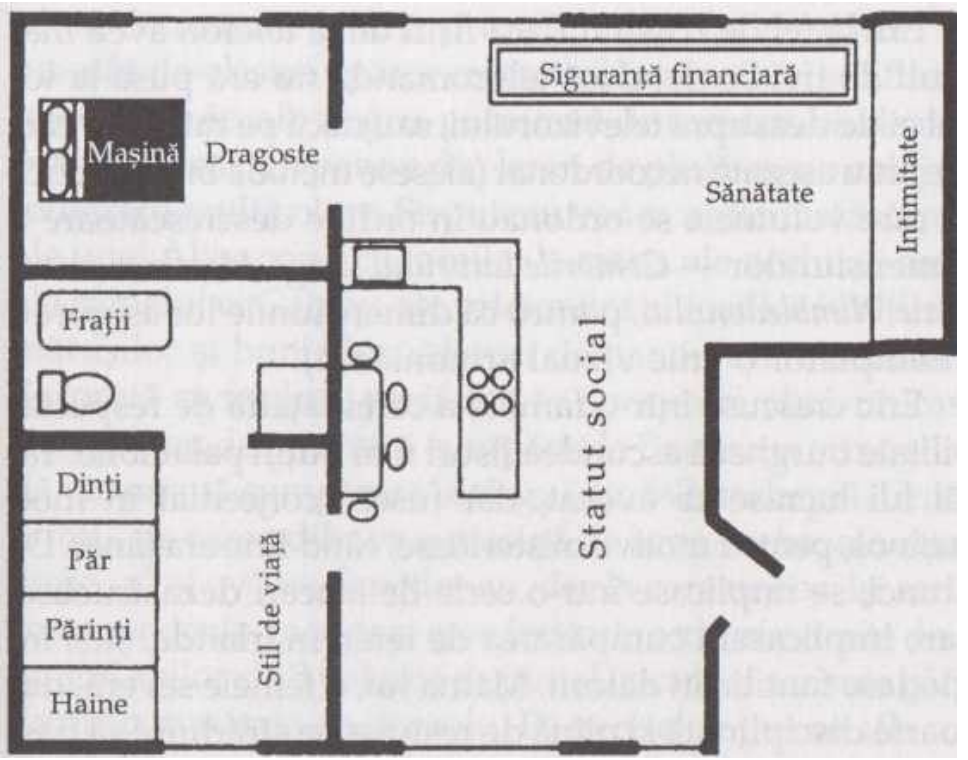

Deşi existenţa sa părea bine ordonată, existau motive pentru a crede că, de fapt, avea o mult mai mare teamă de dezordine – şi prin urmare un mult mai acut simţ al ei – decât alţii. O pânză de păianjen, un coş de rufe murdare, o fereastră sau o farfurie stricată îl afectau cu mult mai mult decât ar fi fost de aşteptat de la un om obişnuit cu tumultul în viaţa profesională. Dacă Alice lăsa un teanc de ziare în dezordine pe jos, era garantat că va izbucni şi va face o remarcă sarcastică şi răutăcioasă.

— Ce contează dacă las programul TV aşa? îi răspunse Alice într-o duminică dimineaţă.

— Contează, pentru că nu pot să sufăr să văd hârtiile astea împrăştiate peste tot.

— Dar aveam de gând să strâng când ne întorceam, deseară.

— Vrei să spui că aveai de gând să laşi toată casa vraişte o zi întreagă?

— Păi, aşa aveam de gând, dar fiindcă tu vorbeşti parcă aş merita să fiu judecată la Numberg pentru asta, probabil că n-o s-o las.

Era la fel de frustrat dacă firul de la telefon avea mai mult de trei bucle, dacă telecomanda nu era pusă la locul ei de deasupra televizorului, sau dacă pe raftul lui cărţile erau aşezate necoordonat (alesese metoda bibliografică în care volumele se ordonau în ordine descrescătoare a dimensiunilor – Comorile Luvrului lângă Marile momente ale Wimbledonului, pentru că dimensiunile lor asigurau întâmplător o linie vizual armonioasă).

Eric crescuse într-o familie a cărei faţadă de respectabilitate burgheză ascundea fisuri mai puţin palatabile. Tatăl lui lucrase ca avocat, dar fusese concediat în mod ruşinos, pentru motive misterioase, când Eric era tânăr. De atunci, se implicase într-o serie de afaceri dezastruoase, care implicaseră cumpărarea de teren în Irlanda, şi-şi înglodase familia în datorii. Mama lui, o femeie severă, dar foarte disciplinată şi plină de resurse, se străduise să păstreze aparenţele şi folosise modesta sumă de bani pe care o moştenise pentru a-şi ţine fiii la şcoală. Tatăl începuse să bea, şi era predispus la izbucniri violente, a căror intensitate mama o ascundea de sine şi de fiii ei la fel de mult pe cât o ascundea de vecinii din elegantul Notting Hill, unde locuiau.

Eric devenise un bărbat care dorea, pe cât posibil, să controleze incertitudinile locurilor, oamenilor şi profesiei. Se apucase de medicină pentru că fusese atras de securitatea şi prestigiul acesteia, dar fusese nemulţumit de structura ei salarială. Dorind să se apere de nesiguranţa financiară pe termen lung, pornise în ceea ce se dovedise o foarte de succes carieră în domeniul bancar. O parte din el era încă un jucător, un iubitor al riscului, dar numai într-un mediu în care elementele majore ale vieţii lui se aflau pe raftul potrivit.

Pe de altă parte, dormitorul lui Alice nu avea nimic minimalist, în afară poate de dimensiuni. Era înţesat cu toate obiectele imaginabile şi decorat în cele mai stridente culori. Pe una din laturi se întindea o bibliotecă mare, plină de romane ieftine şi uzate, cărţi clasice alături de nu-atât-de-clasice ţipător colorate; lângă rafturi se afla un televizor mic, alb-negru, cu antenă de cameră, iar deasupra lui atârna un panou din lemn de plută cu un colaj de fotografii multicolore. Se puteau vedea acolo instantanee ale unei Alice copil cu familia la mare, ale vechii ei case, ale câinelui ei Gatsby, ale prietenilor şi foştilor iubiţi, ale mătuşilor şi bunicilor. Alături de panou era o comodă, decorată cu farduri, perii de păr, spray-uri, chei, un castron galben de ceramică cumpărat la Bordeaux şi o oglindă victoriană cumpărată la târgul din Whitechapel. Urma biroul, pe care odihnea o maşină de scris veche, ale cărei litere „r” şi „y” nu funcţionau, dar la care uneori îşi scria corespondenţa. În sertare erau îndesate scrisori primite de-a lungul anilor şi 15 volume de

jurnal în care-şi scrisese gândurile o jumătate de deceniu. Pe peretele opus se afla un şifonier impozant, plin de testamente ale schimbătoarei istorii a modei. Lângă pat zăceau două teancuri de reviste, pe care se sprijineau un aparat de radio şi un talmeş-balmeş de casete.

Prima oară când Eric petrecuse noaptea în camera lui Alice, o poreclise groapa de gunoi, o etichetă care i se păruse atât de potrivită, încât devenise termenul cu care se referea la ea în mod obişnuit. Obiecta în mod special la pernele şi animalele pufoase din patul lui Alice. Mai precis, ura o pernă de pluş roz, în formă de inimă, pe care scria Iubesc Roma. De fiecare dată când dormea în camera lui Alice, arunca perna în coşul de gunoi din celălalt capăt al dormitorului, sau o punea sus pe bibliotecă, unde Alice nu putea ajunge.

— Afurisitule, de ce nu-mi laşi perna în pace? îl întrebase Alice, după ce făcuse acest lucru a nu-ştiu-câta oară.

— Pentru că este cel mai jignitor, urât, dezgustător, oribil lucru, şi refuz să împart patul cu el.

— Ei bine, trebuie să alegi. Ori eu şi perna cu Roma, ori nimic.

Alice n-ar fi pretins nicio clipă că perna era un obiect atrăgător sau cu vreo valoare estetică, dar ţinea la ea, şi îi oferise un cămin în ultimii zece ani. Pentru că avea o viziune afectivă, nu funcţională, despre designul interior, valoarea unui obiect nu era determinată în primul rând de cât de bine îşi îndeplinea acesta sarcina, ci de asocierile subsidiare pe care ajunsese să i le confere.

Perna în formă de inimă era un cadou de la tatăl ei, dăruit în ultima călătorie pe care o făcuse cu părinţii înainte de divorţul lor, o călătorie într-o zonă a Italiei din care avea amintiri dragi. Categoric, existau perne mult mai elegante, perne dintr-un material mai fin sau de dimensiuni mai puţin vulgare, dar niciuna nu ar fi putut purta în ea istoria sau încărcătura afectivă a acesteia, o întrupare a unei fericiri ieşite din comun dintr-o ultimă vacanţă de familie, cu mulţi ani în urmă.

[îi] Sentimentalismul

Alice şi Eric luaseră de curând cina într-un mic restaurant spaniol în apropierea casei ei, şi avuseseră o discuţie despre iepurele pe care Eric intenţiona să-l mănânce.

— O, Eric, te rog! Nu poţi să comanzi altceva? îl rugă Alice.

— Eşti ridicolă, iepurele arată delicios, gătit în vin alb, cu legume proaspete… ummm.

— Detest ideea de a mânca iepuri, spuse Alice, care în copilărie fusese foarte ataşată de versiunea negătită, de culoarea alunei, pe nume Patch.

— Eşti o vegetariană mistică.

— Pot să iau comanda? întrebă chelnerul.

— Da, cred că ne-am hotărât, răspunse Eric, hotărât.

Un sfert de oră mai târziu, sosi iepurele, pe o farfurie mare, aburindă, iar destinatarul înfometat puse mâna pe furculiţă şi cuţit şi începu să mănânce cu poftă.

— Ooo, bietul iepuraş mâncat de lupul cel mare şi rău, o tachină Eric, uită-te la lupul cel mare şi rău, cum

mestecă minunata, suculenta carne de iepure.

— Încetează, nemernicule, nu înţeleg de ce a trebuit să comanzi tocmai iepure, când în meniu erau o sută de milioane de alte lucruri.

— Ascultă, Alice, nu înţeleg de ce te agiţi atât de tare pentru un nenorocit de iepure. Mănânci şi tu came, ca toată lumea, şi singurul motiv pe care îl pot găsi este că iepurele se întâmplă să aibă o mutră ceva mai atrăgătoare decât o vacă sau o oaie, şi nu te-am văzut să ai vreo remuşcare când le mănânci. Ai un cod moral minunat! Darwin ar fi trebuit să se gândească la asta: supravieţuirea celor mai drăgălaşi.

Eric continuă s-o tachineze pe această temă şi o întrebă în glumă a doua zi:

— Deci, vegetariano, mai construim ceva cuşti pentru iepuri azi?

Alice era poate ipocrită (de ce să-ţi faci griji pentru un iepure, dar nu şi pentru o oaie urâtă?), dar iritarea lui Eric faţă de sentimentalismul ei era prea persistentă ca să nu dea naştere la anumite suspiciuni. Era lipsit de sentimentalism nu numai din motive logice (dacă oi da, de ce nu şi iepuri?), ci şi pentru că situaţiile în care era implicat sentimentalismul răscoleau ceva în el. Rareori rezista tentaţiei de a fi sarcastic faţă de cei care aveau o viziune lacrimogenă despre cei bolnavi, neajutoraţi, infirmi, despre raţele şchioape, despre îndrăgostiţii nefericiţi, copiii amărâţi sau bătrânele artritice, iar sarcasmul său lăsa să se întrevadă jena faţă de înspăimântătoarea fragilitate pe care toate acestea o

reprezentau.

Dacă o tachina pe Alice pentru că plângea de fiecare dată când vedea Love Story (şi văzuse filmul de vreo zece ori), era pentru că încerca să evite tristeţea de care lacrimile ei îi aminteau în mod simbolic. Nu e de mirare că era deseori dur când ea încerca să-i spună că e deprimată sau că se simte „grasă ca un elefant”. Remarcele lui cum că evident că e frumoasă şi absolut în regulă, şi ce-ar fi să schimbe subiectul, aveau ca mesaj „Sigur că eşti bine. Trebuie să te simţi bine – n-aş putea suporta dacă nu te-ai simţi…”

Copiii erau o întruchipare a slăbiciunii, astfel că atitudinile contrastante ale lui Alice şi Eric faţă de ei erau semnificative: Alice îi adora, Eric spunea „Dacă aş avea copii, de-abia aş aştepta să crească – nu pot să-i sufăr în stadiul gugu-gaga”. Când se duseră să-l vadă pe Tim, fiul lui Jane, Eric îi puse copilului de patru ani întrebări simple, dar pentru că Tom sesiză tonul dezaprobator, îşi pierdu încrederea, bălmăji ceva şi luă o faţă bleagă – şi ar fi izbucnit în lacrimi dacă mama lui nu l-ar fi luat în braţe.

În vreme ce pe Eric îl deranja să încerce să decodeze mormăielile ezitante ale unui copil, Alice nu avea nicio problemă să compenseze defectele acestuia prin propria înţelegere, umplând spaţiile goale pe care copilul nu le putea încă acoperi. Deşi pe de-a-ntregul adult în toate privinţele, reacţia lui Eric era ciudat de copilărească atunci când aştepta de la alţii ceea ce copiii aşteaptă de la părinţii lor – infailibilitate. Era incapabil să-şi folosească propria forţă pentru a compensa slăbiciunile celorlalţi, şi

incapabil să adopte rolul părintelui iertător faţă de defectele celor din jur.

Într-un weekend, Alice şi Eric fură invitaţi la prânz de un cuplu de prieteni care locuiau în apropiere de Oxford, şi pentru că Eric trebuia să se întoarcă la Londra mai devreme decât Alice, se duseră cu două maşini. Alice nu era sigură care e drumul, şi-l întrebă pe Eric dacă poate să meargă în urma lui. Eric era obişnuit să-şi conducă BMW-ul pe banda rapidă a autostrăzii, şi prin urmare fu iritat să constate cât de încet trebuie să meargă pentru ca VW-ul broscuţă al lui Alice să se poată ţine după el. La intersecţii, o vedea în oglinda retrovizoare cum se asigură din ambele direcţii înainte de a merge mai departe. „Ce stil de babă”, mormăi pentru sine. La un giratoriu dinainte de Reading, broscuţei i se opri motorul, şi Alice pierdu din vedere ma şina lui Eric şi ieşirea pe care trebuia s-o apuce. Când Eric observă că Alice nu mai era în urma lui, o bombăni din nou, dar nu se întoarse la giratoriu. Ştia că Alice are adresa, indicaţiile despre cum să ajungă şi o hartă, şi că prin urmare avea să ajungă într-un final la destinaţie. Preferă să accelereze, decât să joace rolul părintelui faţă de slăbiciunea automobilistică a lui Alice.

Era logic ca Eric să simtă exact opusul sentimentalismului (adică să îi pară rău pentru cei slabi) şi să-i respecte în schimb pe cei care depăşeau obstacolele cu demnitate şi tărie de caracter. Persoană nesentimentală, Eric oscila între denigrarea celor slabi şi admiraţia faţă de cei puternici.

[iii] Nuditatea în prima noapte petrecută împreună, şi

la doar câteva ore după ce-i adresase primul cuvânt, Eric o urcă pe Alice pe masa din sufragerie şi-i scoase lenjeria de pe ea. Pentru Alice, drumul de la privirea seducătoare până la penetrare dura în mod normal de la un weekend până la câteva luni, astfel încât fu surprinsă de puterea dorinţei pe care o simţea şi de rapiditatea cu care decurgeau lucrurile. Oricât de tare şi-ar fi dorit o parte din ea să se opună, se trezise incapabilă să se plece în faţa relicvelor de moralitate moştenite, care dictau ce ar fi trebuit să facă o fată în asemenea situaţii. Ce dracu'! îşi spuse, şi se abandonă momentului. Îl lăsă pe Eric să-i scoată rochia şi să-i desfacă sutienul. Se lăsă purtată, goală, mai întâi către sofa, apoi către dormitor, în timp ce Eric îşi dezbrăca voios propriile haine, pe care le răspândea prin apartament.

După ce făcuseră dragoste, Eric se ridică din pat ca să aducă apă de la bucătărie, şi se întoarse cu o sticlă mare şi cu două pahare. Era o apariţie absurdă, cum stătea gol lângă comodă, turnând apa cu grijă, ca un chelner într-un restaurant elegant.

— Nu vrei un halat? întrebă Alice.

— Nu, distruge erotismul postcoit, rânji Eric.

— Credeam că „postcoit" înseamnă că nu mai există erotism.

— Aah, ăsta e punctul de vedere tradiţional, dar… răspunse Eric, sugestiv.

Din prima noapte devenise evident cât de confortabil se simţea Eric în propriul corp. Într-un mod cât se poate de nepremeditat şi direct, îi făcea plăcere forma sa fizică, şi

prin urmare presupunea cu voioşie că şi ceilalţi simţeau la fel, făcând folosirea unui halat de baie complet inutilă. Rareori simţea nevoia să tragă perdelele pentru a-şi lipsi vecinii de imaginea unui sărut, şi era întotdeauna gata să se dezbrace la piele ca să înoate dacă dădea de un râu, de o cadă de baie sau de o piscină.

Alice admira francheţea fizică a lui Eric, francheţe pe care – cu excepţia momentelor de pasiune – nu se simţea în stare să o împărtăşească. Primul ei impuls era să pună mâna pe un halat sau pe un tricou, să stingă luminile sau să evite verdictul oglinzilor de mari dimensiuni. Un trup nu era ceva care să fie etalat inutil prin apartament, în afara cazului în care făceau dragoste, ocazie care purta cu sine asigurări că masculul era suficient de excitat încât facultăţile lui critice să fie distrase în mod clement.

Eric o tachina pe Alice în privinţa aceasta.

— Nu înţeleg de ce-mi spui să închid ochii, dacă tot o să fii goală lângă mine într-o jumătate de secundă, îi spunea el, când Alice insista să-şi întoarcă privirea în timp ce se dezbrăca înainte de culcare. Nu înţeleg de ce nu mă laşi să te văd umblând prin cameră, când oricum ştiu exact cum arăţi.

Pentru Alice, a se arăta goală însemna să dezvăluie o zonă potenţial ruşinoasă („Asta numeşti tu sâni?” „Eşti sigură că picioarele alea nu sunt de raţă?” se întreba pe sine în momentele de autodetestare). Când machiajul era şters şi hainele stăteau grămadă pe podea, se simţea lipsită de apărare, şi în această stare de vulnerabilitate căuta asigurări din partea iubitului că nu va râde şi nu va

folosi probele fizice împotriva ei. Îşi resimţea trupul ca pe un dezavantaj, o slăbiciune, şi se baza pe ceilalţi pentru a fi generoşi faţă de el. Oricât de iraţional ar fi fost, nu se putea împiedica să simtă o anumită rezervă atunci când era goală, o nevoie de a se convinge că poate avea încredere în bărbatul cu care era – amestecată cu un impuls persistent şi aproape irezistibil de a fugi în baie.

— Tembelule, dă-mi lucrurile înapoi, îl rugă pe Eric în dimineaţa când acesta hotărî să-i facă o glumă şi să-i ascundă hainele într-un dulap secret din perete. Ai un minut, după care chem poliţia.

— Perfect, poftim telefonul, or să fie de acord cu mine, arăţi mult mai bine dezbrăcată decât îmbrăcată, răspunse el.

— Nu fi nesuferit Eric, o să mă enervez foarte tare dacă nu faci ce-ţi spun, îl avertiză Alice, stând în picioare în mijlocul livingului, Evă nerăbdătoare în căutarea frunzei de viţă.

— Calmează-te.

— Să mă calmez. E foarte amuzant pentru tine, nu? Ei bine, pentru mine e foarte enervant, OK? Aşa că, te rog, dă-mi hainele înapoi.

— Bine, iubito, sunt în dulapul de lângă bucătărie – numai nu te agita atâta.

[iv] Nuditatea emoţională

Oricât de mult se mândrea Eric cu degajarea lui fizică, avea o sfială paralizantă faţă de o altă formă de nuditate – dar într-un domeniu atât de diferit, încât pentru multă vreme Alice nu făcuse legătura cu propria ei căutare a

frunzei de viţă. Eric era fericit să zburde gol-puşcă prin păduri şi râuri, dar ceea ce-l făcea să fugă după un simbolic halat de baie cu infinit mai multă grabă era simpla ameninţare a nudităţii emoţionale.

Ceea ce face nuditatea emoţională mult mai dificil de detectat este lipsa unei definiţii clare. A fi gol fizic este un fapt vizual – şi de aceea pudicii în materie pot fi cu uşurinţă hărţuiţi, şi hainele le pot fi ascunse în dulapuri de către moraliştii contemporani ai plăcerii, care pun accentul pe lipsa de stingherealã fizică. Dar pentru că şinele este închis în trup, sfiala emoţională este mai greu de identificat şi de despuiat, deşi în acest domeniu există tot atâţia pudici, dacă nu chiar mai mulţi.

Nuditatea emoţională este legată de revelarea propriei slăbiciuni şi insuficienţe în faţa unei alte fiinţe umane, o dependenţă de aceasta care ne lipseşte de capacitatea de a impresiona altfel decât prin simplul fapt că există̆m. Nu mai putem să minţim sau să ne lăudăm, nu ne mai putem ascunde în spatele unor vorbe frumoase – după cum spunea Montaigne despre momentul morţii, când suntem nuzi emoţional, trebuie să vorbim franceza (sau orice altă limbă se întâmplă să fie a noastră).

Mă dezgolesc emoţional când îmi mărturisesc o nevoie – că aş fi pierdut fără tine, că nu sunt neapărat persoana independentă care vreau să par, ci o mult mai puţin demnă de admiraţie fiinţă debilă, care nu are habar de cursul sau sensul vieţii. Când plâng şi-ţi spun lucruri pe care sper că le vei păstra pentru tine, care m-ar distruge dacă le-ar afla alţii, când îţi povestesc despre jocul privirilor seducătoare

la petreceri şi admit că numai la tine ţin, mă dezgolesc de o atent construită iluzie de invulnerabilitate. Devin la fel de lipsit de apărare şi de încrezător ca persoana din numărul de circ, legată de o scândură în care altcineva aruncă cuţite, cuţite pe care eu i le-am oferit de bunăvoie. Îţi permit să mă vezi umilit, nesigur de mine, şovăitor, fără aplomb, detestându-mă, şi ca atare incapabil să te conving (dacă aş fi nevoit) să procedezi altfel. Sunt slab dacă te las să-mi vezi faţa îngrozită la ora trei dimineaţa, plin de anxietate existenţială, lipsit de filosofia optimistă şi lăudăroasă pe care am proclamat-o la cină. Învăţ să accept riscul enorm că, deşi în viaţa de zi cu zi nu sunt o întrupare a încrederii, deşi ai la îndemână catalogul complet al temerilor şi fobiilor mele, există totuşi şansa să mă iubeşti.

Atunci, ce este îmbrăcămintea emoţională? Constă într-o întreagă garderobă menită să ferească de privirile altora interiorul sensibil, simbolica vulnerabilitate genitală, marele şi secretul „Am nevoie de tine”. A fi îmbrăcat înseamnă a refuza să te laşi pe mâna altcuiva, pe care nu-l poţi controla, cineva care prin definiţie te poate răni sau scoate din minţi nerăspunzându-ţi la telefon sau flirtând cu cel de lângă tine.

Eric rareori începea o relaţie fără să se asigure că are o întreagă garderobă de costume cu căptuşeală dublă, în încercarea de a-şi construi o viaţă în care dragostea să nu fie pilonul principal, în care să nu fie obligat să renunţe la fundaţia autonomă a fericirii sale.

În această privinţă, arhitecţii se pot împărţi în romantici şi cu scaun la cap. Arhitecţii cu scaun la cap au

învăţat regula de bază că greutatea unei clădiri trebuie distribuită pe mai multe puncte de sprijin (cu cât mai multe, cu atât mai bine), ca, în cazul unui accident, sarcina să se poată muta de pe segmentul deteriorat pe o succesiune de legături intacte.

Eric îşi distribuia greutatea cât mai mult posibil; pilonii lui includeau păstrarea a mai multe prietene (reducând consecinţele colapsului structural datorat unei respingeri), socializarea cu un cerc suficient de larg pentru a supravieţui despărţirii de un anume grup şi câştigarea a suficienţi bani pentru a micşora riscul ca o anumită afacere să eşueze.

Alice era era un arhitect diferit şi cu mult mai puţin înţelept, pentru că tindea să-şi aşeze toate nevoile pe un singur pilon şi spera prin absurd că acesta va suporta sarcina.

Deşi pentru moment el constituia un asemenea pilon, Eric era remarcabil de lipsit de dorinţa de a se recunoaşte în acest rol de sprijin. Avea o anumită lipsă de autoreferenţialitate, o ezitare în a-şi accepta poziţia în relaţia lor, în a se întreba „Ce simt eu?”, „Ce facem noi în această relaţie?”, „Ce o să facem în weekend-ul următor?”

Reţinerea lui nu se baza pe neglijarea calităţilor lui Alice; pur şi simplu atitudinea faţă de aceste calităţi îl desemna ca pudibond emoţional – şovăiala de a recunoaşte că i-ar fi greu să trăiască fără ele.

Iniţial, Alice acceptase aceasta ca parte a regulilor – în primele săptămâni, nu era de aşteptat ca un cuplu să discute despre ce înseamnă partenerii unul pentru celălalt, de teamă că sentimentul nu ar putea fi reciproc. Referirile la viitor erau îngrădite, în caz că celălalt poate nu avea intenţii de viitor.

După ce doi iubiţi au împărţit patul pentru prima oară, menţionarea unei alte întâlniri în zilele sau săptămânile următoare este în mod normal interpretată ca având o

semnificaţie profundă. Nu e nimic întâmplător în felul în care unul din parteneri spune „Poate mergem să vedem piesa aia de ziua mea”, când respectiva zi de naştere este peste două săptămâni. Propunerea reprezintă un semnal subtil, dar precis, că acel cuplu va supravieţui cel puţin până atunci. Pe măsură ce relaţia progresează, e de aşteptat ca intervalul de proiecţie să se lărgească, până la punctul în care să se poată spune cu oarecare siguranţă „Ce-ar fi să începem să strângem bani ca să mergem la schi la sfârşitul anului?”, sau „Ce-ai zice de o croazieră când ieşim la pensie?”

Dar intervalul pe care-l evidenţia Eric era extrem de redus: rareori se extindea mai mult de o săptămână. Deşi Alice spera ca în curând viitorul să apară mult mai stabil, el pur şi simplu descoperea căi din ce în ce mai ingenioase de a evita primejdiile autoreferenţialităţii cronologice.

Chiar şi declaraţiile erau codificate. Cuplul văzuse de curând un film american prost, povestea unei perechi texane pe care soarta o desparte, dar pentru care dragostea triumfă. Actorul principal (numit Billy în film) semăna izbitor cu Eric, lucru pe care şi el, şi Alice îl menţionaseră la ieşirea din cinema. Eric se simţi foarte apropiat de Alice în seara aceea, şi pe drumul către maşină o îmbrăţişă. Ar fi vrut să-i spună cât e de frumoasă şi cât de mult ţinea la ea, dar în loc s-o facă cu accentul clasei sociale şi al naţiunii căreia îi aparţinea, o făcuse cu vocea actorului din film.

— Plăcinţico, eşti cel mai dulce lucru pe care l-am văzut în toată afurisita mea de viaţă, spuse Eric în dialectul

texan al lui Billy.

— Ce frumos din partea ta să spui asta, replică Alice cu accentul ei obişnuit, luându-i mâna şi mângâind-o blând.

— Ştii, eşti cel mai bun lucru de pe malul ăsta al Mississippi-ului, adăugă Billy/Eric, poetic.

— Serios? Atunci cine e femeia de pe celălalt mal pe care ar trebui să fiu geloasă?

Eric era de asemenea obişnuit să-şi deghizeze nevoile emoţionale sub aspectul, mult mai acceptabil, al celor fizice. Dacă dorea să obţină atenţia lui Alice, se simţea mult mai în largul său declarând că e răcit, are o gripă rebelă sau o cumplită durere de spate decât recunoscând durerea reală care s-ar fi putut ascunde sub această somatizare.

Boala însemna că-şi putea pune un fes de lână pe cap, se putea înfăşură în haine groase şi se putea lungi în pat, anunţându-şi iminenta moarte.

— Soră Alice, ajută pacientul, vrei să fii un înger şi să-mi dai nişte vitamina C? striga el de pe patul de moarte.

Evita riscurile implicate de scenariul cel-care-iubeşte/cel-care-e-iubit distribuindu-se pe sine şi pe Alice în rolurile pacient/infirmieră; nevoia primitivă de a fi alintat şi adorat putea fi satisfăcută strigând după picături pentru nas şi sirop de tuse.

În iunie, Eric zbură la Frankfurt ca să încheie o afacere importantă pentru bancă, dar se întoarse la Londra complet dezamăgit pentru că afacerea fusese făcută cu o firmă germană. La cină în seara aceea, fu tăcut şi ciuguli

bosumflat din mâncarea pe care o gătise Alice. Se duse să se aşeze pe sofa, şi, pentru că părea atât de nefericit şi de deprimat, Alice se întinse lângă el şi-i luă capul în mâini.

— Să ştii că tot eroul meu eşti, fie că vii acasă cu prada de mărci germane sau nu, îi spuse ea, mângâindu-i părul şi privindu-l tandru.

— Pentru numele lui Dumnezeu, Alice, nu mă mai lua de sus, replică el – o reacţie naturală din partea unui bărbat care trăia cu credinţa istovitoare şi izolantă că nu poate fi iubit decât pentru succesele sale.

[v] Generozitatea

Eric fusese întotdeauna o persoană remarcabil de generoasă. Chiar şi în vremurile când avea puţini bani, fusese primul care se oferea să plătească băutura sau nota la restaurant. La zilele de naştere ale prietenilor, avea grijă să le trimită flori şi cadouri, sprijinea un mare număr de organizaţii de caritate, iar la serviciu îi suplimenta secretarei salariul cu bani din buzunar. Când se ducea cu Alice la cumpărături, era deseori dispus să plătească, conştient de faptul că el câştiga cu mult mai mult.

După un weekend cu prietenii în Dorset, Alice se întoarse cu un cadou pentru Eric, o bucată de brânză din partea locului, învelită în folie de aluminiu.

— O produc la o fermă micuţă cu doar câteva vaci, nici măcar nu-i ştiu numele, dar o să-ţi placă, îi spuse ea.

— Ce drăguţ. Nimeni nu mi-a mai făcut cadou brânză până acum, replică Eric, mişcat atât de produsul lactat în sine, cât şi de grija cu care fusese împachetat şi adus înapoi la Londra.

Deşi într-adevăr delicios, acest simbol al afecţiunii lui Alice fu totuşi perceput ca o povară mult mai grea decât bucata de brânză în sine – povara de a-i fi îndatorat pentru dragostea şi grija pe care cadoul le întruchipa. Prezenţa sa în frigiderul lui Eric simboliza tot efortul pe care Alice îl făcuse pentru el; se dusese la o fermă, dăduse bani, împachetase brânza şi o pusese în bagaje, şi tot timpul numai şi numai cu gândul la el. Ce încântare! Ce povară!

Nu e deci surprinzător că a doua zi Eric transferă povara recunoştinţei şi o surprinse pe Alice cumpărându-i un inel superb pe care-l văzuseră şi admiraseră amândoi într-un magazin de lângă Oxford Street.

— Nu-mi vine să cred, exclamă Alice când deschise cutia, şi sări să-l sărute pe Eric. Ce generozitate!

Eric fusese generos din punct de vedere financiar – inelul nu era ieftin, dar acţiunea fusese probabil mult mai puţin generoasă din punct de vedere emoţional; o încercare meschină de a uşura datoria creată de cele două kilograme de brânză de la Alice. Îşi dorise să fie cel care dăruia mai mult, pe de o parte pentru că îi făcea plăcere să dăruiască, dar pe de alta pentru că detesta lipsa de autonomie implicată de postura celui recunoscător.

Cu toate că în lumea financiară datoriile sunt prost văzute, lumea prieteniei şi a dragostei depind, în mod pervers, de datoriile bine gestionate. Ceea ce reprezintă o bună politică fiscală poate fi o proastă politică amoroasă – căci inerent dragostei e să fii dator, şi totuşi să tolerezi nesiguranţa care derivă din a datora ceva cuiva, să acorzi acelui cineva puterea care naşte din aceasta, şi să-l laşi să

aleagă momentul şi felul în care-ţi cere să-ţi plăteşti datoriile.

Deşi Eric îşi plătea datoriile la timp, era trist pentru Alice că nu putea da dovadă de o maturitate emoţională asemănătoare, uitând să se achite de ea atât de prompt.

Cunoaşterea celuilalt

În prima săptămână din august, când Alice şi Eric se întâlneau de peste cinci luni, Alice primi un telefon de la o prietenă care locuia acum în Olanda şi pe care o cunoscuse într-o tabără de vară în Massachusetts, cu mulţi ani în urmă.

— Spune-mi bârfele. Cine e? întrebă Monica.

— Îl cheamă Eric, şi e bancher.

— De când durează?

— O, Doamne, de câteva luni, vreo şase, cred.

— Sexy?

— Da, cred că da.

— Cum e?

— Cum e?!

— Da, ştii tu.

— De fapt, nu prea ştiu.

— Cum adică nu ştii? Tu eşti aia care iese cu el.

— Păi, e… Nu prea ştiu cum să explic, e… e doar puţin ciudat, spuse Alice, râzând, pentru că „ciudat” îi scăpase fără să fi intenţionat.

— Ciudat? întrebă Monica. Întotdeauna ai ieşit cu ţipi normali, ce te-a apucat?

Reflectând la cuvânt pe drumul spre casă în ziua aceea, Alice realiză că, exact ca orice lapsus, cuvântul

reflecta adevărul sentimentelor ei mai bine decât alte cuvinte, mai politicoase. Eric nu era ciudat pe faţă: nu se credea Napoleon, nu purta cască de baie în pat; dar suma comportamentului lui dădea impresia de ciudăţenie, pentru că Alice nu o putea încadra în nicio categorie previzibilă.

Modelul comportamentului nostru faţă de ceilalţi este ghidat în mare măsură de o idee inconştientă pe care o avem despre probabilele lor reacţii faţă de noi. Proiectăm o hartă mentală a trăsăturilor celorlalţi şi o folosim ca să ne orientăm în alegerea a ceea ce avem de spus sau de făcut în privinţa lor. Este un model care operează pe baza: Dacă fac sau spun x, atunci el/ea va face y… îmbogăţit dincolo de a anumită complexitate, acest model ne permite să facem afirmaţia mai mult sau mai puţin experimentală că am cunoaşte pe cineva. Alice îşi amintea de un aforism al artistei americane Jenny Holzer, pe care-l citise cândva:

DACĂ VREI SĂ AFLI RAPID

DESPRE PERSONALITATEA CUIVA, ÎMPROAŞCĂ-L CU O GURĂ DE LAPTE

Fără a merge atât de departe încât să împroaşte pe cineva cu lapte, Alice se amuza deseori făcând oamenilor un imaginar „test cu lapte”: cum ar reacţiona bărbatul de pe bancheta din faţa ei care citeşte secţiunea de sport a ziarului? Cum ar reacţiona unul sau altul dintre miniştrii din guvern? Ce ar face şoferul de taxi, sau vânzătoarea de la florărie? Era un test imaginar absurd, care însă ar fi revelat rapid particularităţile caracterului cuiva, potenţialul de iritabilitate, umor sau vulnerabilitate. Şi,

gândându-se la acest test, Alice îşi dădea seama că existau întotdeauna oameni ale căror reacţii le putea prevedea în mod confortabil, şi alţii care o lăsau complet în ceaţă.

De exemplu, nu exista nicio îndoială că Alice putea pretinde că ştie (în sensul de a prezice) comportarea şi caracterul colegei ei de birou Xandra. Xandra era o contabilă de vreo 35 de ani care ocupa biroul de vizavi de ea, se îmbrăca în jachete galbene cu grena, şi avea o hartă comportamentală ale cărei contururi ar fi putut fi trasate cu o perfecţiune comică.

La origine, Xandra poate să fi fost o persoană complexă din punct de vedere psihologic, dar consecinţele practice ale poveştii ei aveau o regularitate de ceasornic. Tema ei monistică era că toţi ceilalţi erau meniţi să ducă o viaţă mai bună decât ea, şi că avea datoria să-i avertizeze pe alţii (la nesfârşite ceşti de cafea) despre monstruoasele ei dezamăgiri. Dacă Alice îi povestea despre un weekend plăcut pe care-l petrecuse, prima reacţie a Xandrei nu avea să fie „Mă bucur pentru tine”, ci „Eu de ce n-am niciodată parte de un weekend plăcut?” Dacă cineva era promovat, remarca întotdeauna: „Au făcut-o doar ca să mă umple pe mine de ciudă”. Dacă prin birou trecea un bărbat frumos, în maximum trei minute (Alice se amuzase cronometrând) Xandra începea un discurs în care se plângea de inferioritatea propriului ei iubit, un electrician supraponderal a cărui dramatică lipsă de calităţi făcea pe orice om sănătos la cap să se întrebe de ce Xandra rămânea cu el. Chiar şi cumpărarea unui sandviş cu o umplutură interesantă de la magazinul de la parter stârnea

comentarii de genul „Eu de ce nu pot să aleg niciodată aşa o umplutură palpitantă?”

Nimeni n-ar fi putut fi mai puţin susceptibil să-i câştige afecţiunea decât această colegă, însă Alice trebuia să recunoască faptul că interacţiunea cu ea conţinea un element pe care viaţa cu Eric din păcate nu-l avea. Pur şi simplu nu-l cunoştea pe Eric în felul în care o cunoştea pe Xandra, purtarea ei faţă de el nu se putea baza pe niciuna din reacţiile standard pe care le producea Xandra. Eric era încă mai mult sau mai puţin un mister pentru ea, cineva ale cărui bruşte izbucniri de mânie, explozii de generozitate, unghiuri emoţionale moarte şi intuiţii nu urmau niciunul din contururile modelelor psihologice pe care le cunoştea Alice.

Uneori se întâlnea cu Eric şi constata că au o conversaţie pompoasă şi stângace.

— Astă-seară parcă am fi străini, îi spunea.

— Serios?

— Da, aseară ne simţeam cât se poate de confortabil, şi astă-seară parcă de-abia ne-am fi cunoscut.

— Păi, se mai întâmplă, nu? Au mai rămas paste în frigider?

Eric avea abilitatea remarcabilă de a face ca propriile defecte să apară ca fiind din vina altora: Alice se simţea ca o toantă pentru că deschisese subiectul, Eric se aşeza fericit să mănânce resturile de lasagna.

Alice nu putea prevedea nici când Eric avea să-şi piardă cumpătul. Când era neliniştită, avea obiceiul să-şi îngroape faţa în mâneca puloverului. Tocmai se lăsase

pradă acestui tic în vreme ce se aflau în maşină, pe drum spre Hampstead, când Eric frână brusc şi lătră la ea:

— Nu mai face chestia asta, fir-ar a dracului!

— Care chestie? întrebă Alice, alarmată.

— Cu mâna, chestia aia, cu puloverul, trânti el, abia reuşind să-şi formuleze enervarea.

— Îmi pare rău, OK, Doamne, ce-i aşa rău în asta?

— Mă scoate din minţi, asta-i tot.

Dar, înainte de a-l eticheta în mod definitiv drept un nemernic arţăgos căruia-i sare ţandăra la cea mai mică provocare, o surprindea reacţionând calm în situaţii în care alţii în mod normal şi-ar fi pierdut cumpătul. Când plecă în delegaţie să-şi viziteze clienţii la Peterborough, Eric îi împrumută cartea lui de credit, pe care o pierdu sau care i se fură în timp ce dădea un telefon din gara King's Cross. Traumatizată la gândul a ceea ce avea să urmeze când o să-i spună că îi dispăruse cartea de credit în mijlocul unei gări aglomerate, Alice atinse un punct în care fu atât de îngrozită de reacţia lui, încât decise să rezolve problema anunţându-l grav:

— Trebuie să încetăm să ne mai vedem.

— Ce? De ce?

— Pentru că am făcut ceva atât de îngrozitor, că pur şi simplu nu pot fi iertată, şi e mai bine dacă punem punct acum. Aşa că o să-mi strâng lucrurile din dormitorul tău şi o să chem un taxi, şi o să ne ţinem departe unul de altul o vreme, şi poate după aia…

— Despre ce tot vorbeşti? Ce tot spui? Ce s-a întâmplat?

— Oh, fir-ar să fie, spuse Alice, muscându-si buza.

— Ce?

— Nu pot să-ţi spun.

— Trebuie să-mi spui.

— Nu pot.

— Nu fi caraghioasă, ce e?

— Ţi-am pierdut cartea de credit.

— Asta-i tot? Dumnezeule, m-ai speriat cumplit.

— Vrei să spui că nu te superi?

— Nu, nu e nicio problemă, trebuie doar să sunăm la compania de credit, şi or s-o anuleze şi-mi trimit alta luni. Nici că se poate mai simplu. Alice, nu mai fi atât de îngrijorată, e-n regulă, serios, nu-mi pasă de o prostie de carte de credit, bine că nu ai pierdut ceva mai valoros. Haide, să uităm toată povestea asta, nici n-are rost să vorbim despre ea.

Comportamentul imprevizibil al lui Eric frustra nevoia de certitudine a lui Alice; desena continuu hărţi pe care apoi trebuia să le revizuiască în urma modificărilor geologice ale caracterului lui. O dovadă de dragoste era străduania sau energia ei de a oferi cea mai bună interpretare acestei confuzii. Dacă Eric era iritabil, era doar pentru că muncea prea mult; dacă era necomunicativ, asta se întâmpla numai fiindcă îi era foame sau somn. La un moment dat, îl defini pe Eric ca „cineva care se surprinde pe sine cu propria amabilitate, apoi simte primejdia asociată cu capitularea şi trebuie s-o contracareze prin răutate”.

Iar după ce el se dovedea din nou exagerat de iritabil,

îşi spunea ei înseşi: „N-o lua atât de personal, e un om în esenţă bun, dar afectat de această traumă psihologică încă neclară, care-l face să se înfurie pe alţii când e frustrat din cauza lui însuşi.”

Multă vreme, plasă lipsa lui de comunicare emoţională în compartimentul mental etichetat „timiditate”. Aceasta era interpretarea dominantă a comportării lui cam aspre de după ce făceau dragoste, sau a felului brusc de a încheia conversaţiile telefonice. La aceasta se adăuga gândul „E foarte britanic” – un ghem vag de idei extrase din depozitul de înţelepciune naţională care ne învaţă că englezii fierb în exces legumele şi nu suportă să vorbească despre propriile emoţii. Peste toate acestea, îşi mai formase încă o teorie după o masă cu părinţii lui, la care modul tăcut şi auster în care se purtaseră aceştia o făcuse să-şi spună: „Nu e vina lui, ci a mediului în care a crescut.”

Prin urmare, Alice înţelegea lipsa lui de dialog, secţiune a comportamentului lui Eric care o nemulţumea, plasând-o sub trei titluri implicite:

1) Timiditate

2) Britanicitate

3) Influenţă părintească

Dar nici nu apucase bine să se obişnuiască cu acceptarea acestor trăsături, că petrecură un weekend în afara Londrei, în casa unui prieten, şi apăru o cu totul nouă faţă a lui Eric: comunicativ cu prietenii, amabil, binevoitor, aparent foarte nebritanic prin comparaţie cu ceilalţi. Aşa că lipsa de comunicare se explica altfel, ca rezultat al:

1) Muncii în exces

2) Vieţii urbane

3) (mai alarmant) Propriei ei neputinţe de a-i scoate la iveală căldura latentă.

Eric părea să nu se lase pe de-a-ntregul iubit sau urât. Avea antene pentru momentele când Alice punea la îndoială relaţia, dar nu şi pentru sentimentele ei de până la acel moment. Dacă acesta era un fenomen conştient, atunci era un element de „politică pe marginea prăpastiei" în modul în care o ignora zile în şir, pentru ca apoi să dea înapoi sau să-şi ceară scuze exact atunci când ea intenţiona să-l înfrunte.

Alice era obligată să-şi dea seama cât de puţine ştia despre bărbatul pe care-l iubea, ce mister continua să fie purtarea lui. Eric nu păruse niciodată mai puţin complex decât în seara în care se cunoscuseră. La acea primă întâlnire, păruse să-l „cunoască" într-un fel în care nu mai putea pretinde că-l cunoaşte. Era ca un obiect care de la distanţă părea întreg, dar la o privire mai atentă se fragmenta într-un milion de bucăţi. Alice se întreba cum pot coexista atâtea elemente aparent ireconciliabile, şi o obosea efortul pe care îl presupunea imprevizibilitatea lui, lipsa de stabilitate care nu ducea decât la perpetue întrebări şi interpretări.

Previzibilifatea înainte de a simţi nevoia să ştim dacă cineva e bun sau rău, ne trebuie asigurarea că, oricare ar fi răspunsul, acel cineva o să rămână ori una, ori alta. Desigur, ar fi preferabil să fie oameni buni, oameni care să ne pună întrebări şi să-şi aducă aminte de ziua noastră de

naştere, dar dacă sunt răi, absolut nefaşti, poate chiar puţin perverşi, atunci putem cu uşurinţă învăţa să stăm departe de ei, să-i înlăturăm spunând că e nevoie de tot felul de oameni pe lumea asta, şi să fim fericiţi că nu trebuie să împărţim casa cu ei.

Nu e uşor de acceptat că un om poate fi drăguţ cu secretara, dar feroce cu soţia, inteligent la matematică, dar stupid în privinţa emoţiilor, senzaţional la sufleuri, dar dezamăgitor când găteşte miel. Dacă ne calmăm sentimentul de vinovăţie socială prin afilierea la un grup care protejează animalele sălbatice, nu ne face plăcere să aflăm că Hitler iubea animalele şi copiii. Dacă ne considerăm sensibili pentru că plângem la Albă ca Zăpada, nu vrem să aflăm că Idi Amin îl considera filmul său preferat. Dacă ne place literatura germană, e tulburător să constatăm că armatele care au eliberat Auschwitz-ul au găsit operele lui Goethe la popota ofiţerilor SS. Nu-i aşa că e mai plăcut să te consideri scăpat de bănuiala că eşti un potenţial criminal în masă doar pentru că te emoţionează Poezie şi adevăr?

Frunzărind o altă biografie a bietului Flaubert, găsim o descriere a faimosului autor ca fiind un „animal ciudat”, care „abunda în contradicţii”:

Dispreţul lui pentru burghezie era cu atât mai puternic, cu cât se considera pe sine însuşi burghez până în măduva oaselor, cu dragostea sa pentru ordine, confort şi ierarhie. Condamna toate guvernele, dar nu suporta excesele prostimii când aceasta îndrăznea să le înfrunte (…) Inamic declarat al preoţilor, era atras de problemele

religioase. Obsedat de farmecul feminin, refuza să se ataşeze de vreo femeie. Revoluţionar în artă, era conservator în viaţa cotidiană. Însetat de prietenie, îşi petrecea cea mai mare parte a timpului departe de semenii săi…*

Faptul că domnul Troyat numea toate acestea contradicţii are ceva din falsa inocenţă a unor călugăriţe care nimeresc la o orgie şi se prefac a fi şocate de faptul că natura umană nu e ceea ce se aşteptaseră ele. Implică ataşament faţă de posibilitatea unui caracter noncontradictoriu, a unei lumi în care cei obsedaţi de farmecul feminin se trezesc automat implicaţi în relaţii cu obiectul obsesiei lor, în care toţi cei atraşi de problemele religioase doresc în mod firesc să ia ceaiul cu preoţi, în care toţi cei însetaţi de prietenie se înscriu pe loc în cluburi de bridge.

În loc de asta, Flaubert părea să aibă o minte (cu cuvintele filosofului Amelie Rorty) ca un „sistem de dublă contabilitate”, în care elemente incompatibile mergeau pe şine paralele, unul lângă altul.

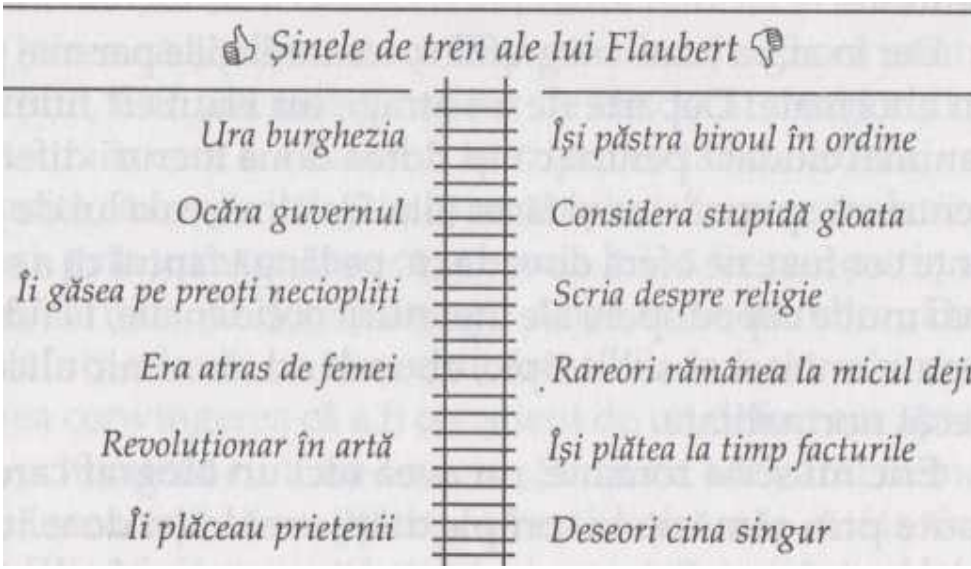

Biografii pot fi acuzaţi de o anumită intoleranţă temperamentală în privinţa şinelor de tren, pentru că încearcă în mod ingenios să explice contradicţiile subiecţilor lor. Revoluţionarul care adora mesele bune o făcea doar în numele luptei de clasă: „Preferinţa lui Troţki pentru carnea de căprioară şi muşchi de vacă în sânge era doar o tentativă subtilă de a enerva lobby-ul vegetarian, grăbind astfel moartea statului capitalist.. Filosoful idealist ale cărui opere proslăveau copiii, în vreme ce el nu-şi întreţinea propriile odrasle, făcea acest lucru din motive întemeiate: „Aparenta cruzime a lui Rousseau faţă de propriii copii era de fapt o încercare plină de bunăvoinţă de a-i pregăti pentru rigorile societăţii…"

Atunci când contradicţiile ameninţă să submineze grav biografiile, acestea pot fi salvate prin folosirea cuvântului „geniu”. Flaubert era contradictoriu, dar acesta este preţul pentru a fi putut scrie L’Education

sentimentale. Picasso a fost brutal cu soţiile sale, dar a pictat tablouri importante – complexe poate, dar putem oare aştepta altceva de la cel mai mare artist al secolului douăzeci? Geniul este pentru cei inteligenţi ceea ce „nebunia” este pentru cei slabi de minte, o stare extremă în care totul devine posibil, şi regulile normale sunt în mod miraculos suspendate.

Dar în afara lumii biografiilor, contradicţiile par mai puţin anormale. Departe de a-i atrage lui Flaubert titlul de „animal ciudat” pentru că îşi dorea două lucruri diferite, pentru că spunea una şi făcea alta, învălmăşeala lui de dorinţe confuze ne oferă dovada că, pe lângă faptul că a scris mai multe capodopere ale literaturii occidentale, Flaubert era un animal absolut tipic, abundând de nimic altceva decât normalitate.

Eric nu scria romane, nu avea niciun biograf care să caute prin rămăşiţele complexităţilor sale (ci doar iubite), dar avea suficiente contradicţii pentru a rivaliza cu Flaubert.

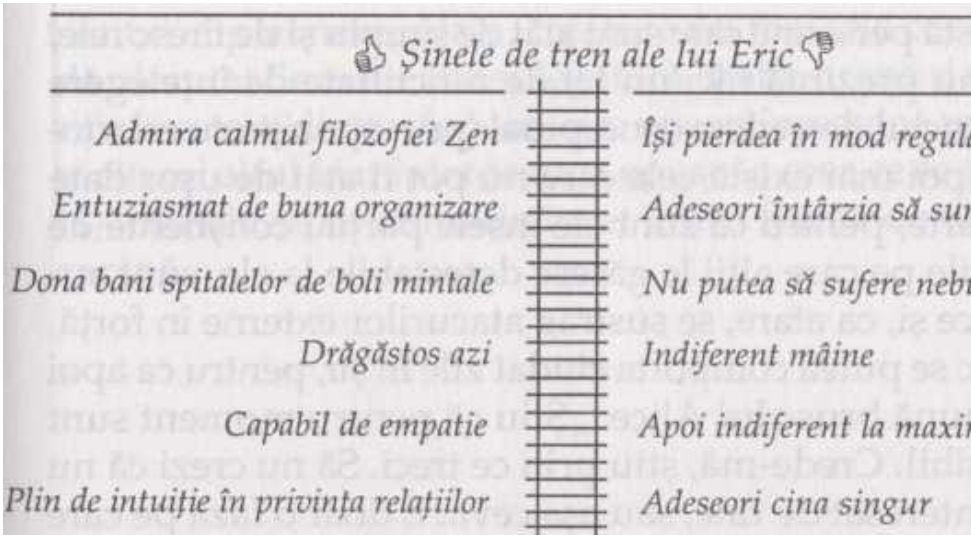
Șinele de tren ale lui Eric
Admira calmul filozofiei Zen
Entuziasmat de buna organizare
Dona bani spitalelor de boli mintale
Drăgăstos azi
Capabil de empatie
Plin de intuiție în privința relațiilor
Își pierdea în mod regul
Adeseori întârzia să su
Nu putea să sufere neb
Indiferent mâine
Apoi indiferent la maxi
Adeseori cina singur

Contradicţiile erau cu atât mai incontestabile cu cât Eric se arăta atât de dispus să le recunoască. Îi putea spune lui Alice cu toată veselia: „Ştiu că sunt nebun de legat, n-am pretins niciodată altceva.”

Există un comportament frustrant de deschis, pe care l-am putea numi cretan, după paradoxul „ «Toţi cretanii sunt mincinoşi» spuse cretanul”. Personalitatea cretană este plasată în mod ambiguu în propria declaraţie, şi nu-i permite interlocutorului nicio certitudine în privinţa a ceea ce e adevărat şi ce e fals. Ceea ce Eric spunea într-un moment era contrazis de ceea ce spunea sau făcea în altul: avertismentul lui cum că toţi cretanii sunt mincinoşi era anulat de ştirea că şi el e cretan. Departe de a-şi ignora contradicţiile, Eric era mai conştient de ele decât mulţi alţii. În măsura în care era irascibil, era tipul cretan de coleric, care admite că e coleric („Ştiu că sunt coleric”, spune colericul) – şi, prin urmare, face ca greşeala lui să fie mai puţin supusă criticii. O determina pe Alice să se

întrebe: „Dacă ar fi într-adevăr un nemernic irascibil, ar mai vorbi aşa?” Avea convingerea că a fi conştient de un defect era aproape echivalent cu a nu-l avea: „Să fii cu adevărat nemernic înseamnă să nu pricepi că eşti nemernic. Atâta timp cât Eric îşi dă seama de pericol, cum poate fi într-adevăr nemernic?”

Există persoane care sunt atât de simplu şi de firesc rele, încât nu prezintă niciun fel de dificultate de înţelegere din punctul de vedere conceptual (prin opoziţie cu cel moral). Apoi mai există cele care nu pot fi atât de uşor date la o parte, pentru că sunt ele însele parţial conştiente de lucrurile pe care alţii le găsesc detestabile la ele, sunt autocritice şi, ca atare, se sustrag atacurilor externe în forţă.

Eric se putea comporta ciudat zile în şir, pentru ca apoi să-i spună brusc lui Alice: „Ştiu că pentru moment sunt imposibil. Crede-mă, ştiu prin ce treci. Să nu crezi că nu sunt interesat de tine, sau aşa ceva. E doar o fază pe care o traversez.”

Contradicţiile lui ameninţau să submineze înţelegerea pe care Alice o avea pentru logică. Cum putea un bărbat s-o iubească şi în acelaşi timp să fie rece faţă de ea? Deseori încerca să neutralizeze contradicţia, scoţând unul din factori din ecuaţie – poate că n-o iubea, sau poate că nu era rece faţă de ea, ci doar obosit sau timid.

Dar el nu-i permitea stabilitatea acestor concluzii, pentru că, imediat ce Alice începea să se acomodeze cu una sau cu cealaltă, Eric dezminţea prin mărturisire trăsătura de care ea îl credea vinovat. Eric îi nega

legitimitatea ambivalenţei faţă de el: părea să înţeleagă ambivalenţa mai bine sau mai repede decât ea, lăsând-o pe Alice cu o plângere, dar fără motivele acesteia.

„Nu te condamn că eşti iritată”, îi spunea el cu sinceritate. „Crede-mă, dacă aş avea de ales, eu unul n-aş trăi cu un tip ca mine.”

Într-unui din experimentele sale mai puţin cunoscute, marele psiholog rus Pavlov a descoperit că un câine poate fi adus la o stare de nevroză, tremurat, urinat şi defecat dacă semnalele la care a fost învăţat să răspundă sunt amestecate suficient de tare. Dacă un clopoţel pe care-l asocia cu mâncarea devine brusc vestitorul unei farfurii goale, după mai multe încercări, câinele poate fi condiţionat să accepte starea de lipsă a hranei. Dar dacă acelaşi clopoţel uneori produce hrană, iar alteori nu, dacă procedurile sunt complet neregulate, creatura nu mai ştie ce să creadă: derutat de misterioasa legătură dintre hrană şi neapariţia acesteia, dintre clopoţei care uneori înseamnă un lucru şi alteori altul (dar întotdeauna opusul a ceea ce se aşteaptă), câinele se va cufunda încet într-o formă de nebunie canină.

Permanenta iubirii

Psihanalistul Donald Winnicott a făcut faimoasa sugestie că între momentul când un copil este părăsit de mama sa şi cel în care acesta renunţă complet la ideea existenţei şi a posibilei întoarceri a acesteia se scurge un interval finit de timp:

Sentimentul existenţei mamei durează x minute. Dacă mama este plecată mai mult de x minute, imaginea păleşte,

şi odată cu ea încetează şi capacitatea copilului de a folosi simbolul uniunii dintre ei. Copilul suferă, dar suferinţa este curând curmată, pentru că mama se întoarce în x + y minute. În x + y minute, copilul nu este afectat. Dar în x + y + z minute, copilul este traumatizat. În x + y + z minute, întoarcerea mamei nu mai vindecă starea modificată a copilului. Trauma implică faptul că acel copil a suferit o întrerupere în continuitatea vieţii…*

Teoria lui Winnicott este că imaginea mamei în mintea copilului este extrem de precară şi poate suferi daune ireparabile odată cu trecerea timpului – o călătorie de zece luni a mamei în străinătate îi pare fiului sau fiicei ei ca moartea, oricâte cadouri ar sosi din ţinutul acela îndepărtat. Prin contrast, adulţii reuşesc să aibă o credinţă mai puternică în supravieţuirea celorlalţi dincolo de împrejurările imediate. Mama cuiva poate pleca în Australia pentru un an, dar imaginea ei va putea supravieţui timpului şi distanţei, chiar dacă neglijează să trimită cărţile poştale promise. Nu va fi ucisă în imaginaţie doar pentru că e absentă – nevăzut nu mai înseamnă uitat.

Winnicott subliniază că această constanţă a imaginii, factorul care asigură sentimentul de continuitate a obiectelor dincolo de câmpul vizual, este o trăsătură evolutivă, şi nu un dat. Este ceva învăţat, nu moştenit, ceva fundamentat treptat pe credinţă – credinţa că, dacă până acum mama s-a întors de fiecare dată, ea sau substitutele ei în viaţa adultă (iubiţi şi prieteni) vor continua s-o facă.

Completând această teză, psihologul Jean Piaget a descoperit că, până la o anumită vârstă, copiii nu au idee

că obiectele care ies din câmpul lor vizual continuă să existe în altă parte. Poţi flutura în faţa ochilor unui copil de 8-10 luni un ursuleţ de pluş, pentru a-l ascunde apoi sub o pernă, şi copilul nu va fi interesat să-l caute, acceptând pur şi simplu că a dispărut pentru totdeauna. Copilul va jeli moartea simbolică a ursuleţului, mai degrabă decât să-şi şteargă lacrimile şi să-l caute. Dar dincolo de această perioadă, Piaget sugerează că un copil dezvoltă suficient sentimentul a ceea ce el numeşte permanenţa obiectului pentru a pleca în căutarea ursului şi a-l găsi sub pernă, datorită dobânditei credinţe în existenţa sa continuată.

Ar putea fi exagerat să extindem teoria lui Winnicott şi Piaget până la analogia cu Alice şi Eric, dar în chestiune este ideea comună a permanenţei, nu a permanenţei obiectului, ci a permanenţei dragostei. Ce implică această permanenţă a dragostei? O anumită încredere în iubirea celuilalt, care dăinuie dincolo de dovada imediată a interesului celuilalt, încredere că, deşi se află la Milano sau Viena peste weekend, partenerul nu este pe cale să împartă un cappuccino sau Sachertorte cu rivala/rivalul, încredere că o tăcere e doar o tăcere şi nu o indicaţie că dragostea e pe sfârşite.

Convingerea lui Alice că Eric o iubeşte necesita deseori un element de încredere similar cu credinţa copilului în mama absentă, ceva de care să se agaţe în ciuda lipsei de dovezi vizuale sau tactile imediate. Întregi mese luate împreună, în cursul cărora avusese impresia că Eric nu era pe de-a-ntregul acolo, că cea mai importantă parte a lui era la birou sau chiar mai rău, priponită de o

criză a bursei de valori sau de fluturarea pleoapelor altcuiva. Îl lua de mână şi întreba „E totul în regulă?”, iar el răspundea „Evident”, de parcă ar fi fost tabu să întrebe. Discursul lui se golea de afect, îi simţea dezinteresul pentru locul în care se afla, vorbea fără să focalizeze asupra stării personale a interlocutorului. Eric spunea „Chiar aş vrea să te văd în weekend”, dar transmitea mesajul în aşa fel, încât îl făcea să sune ca „Poate ar fi mai bine să stai acasă” – diferenţa fiind semnalată de o minusculă inflexiune a lui chiar, şi de tonul care cobora uşor când îl rostea pe te.

Apoi urmau momente mai tandre, în taxi pe drum înapoi spre casă, când punea un braţ pe după umerii lui Alice şi o săruta pe creştet. În sens simbolic, se întorcea acasă, însă intervalul dintre momentul x, când părăsise conversaţia, când discursul i se golise, şi momentul y, când o sărutase pe creştet, fusese plin de anxietate. Alice ştia cum să stăpânească lucrurile, nu-l uita (cum ar fi putut face bebeluşul lui Winnicott), dar cu toate acestea simţea o urmă a durerii primitive a copilului abandonat şi se întreba nefericită: „Am făcut eu ceva?”

Dragostea are capacitatea de a transforma indivizi altfel sobri în paranoici, obsedaţi de gânduri catastrofale, milenariste – Ea/el nu mă mai iubeşte, s-a plictisit, o să rupă relaţia imediat ce se poate… Paranoia poate fi cea mai naturală reacţie la sentimentul de iubire, când preţuim pe deplin pe cineva şi, prin urmare, devenim din ce în ce mai conştienţi de omniprezenta posibilitate de a pierde acea persoană. Dar, pentru cei deja predispuşi la scenarii

ale dezastrului, dragostea nu poate decât să agraveze o rană deschisă.

Alice îşi făcea griji pentru orice: că în clădirea ei exista o scurgere de gaze, că zgomotul ciudat de după decolare însemna că a luat foc un motor, că aluniţa de pe spatele ei era canceroasă, că-şi pierde memoria şi prietenii.

Originile acestor îngrijorări erau greu de detectat. Evident, nu aveau nimic de-a face cu obiectul lor în sine: îngrijorarea era, în sens freudian, numai un simptom. Poate, pentru a ne întoarce la Winnicott, avea ceva de-a face cu experienţele ei din copilărie. Poate că mama ei se întorsese după ce se scursese intervalul x + y +■ z. Într-adevăr, mama ei era o persoană pe care nu te puteai bizui. O suna pe Alice din Miami, unde locuia cu cel de-al treilea soţ, şi-i spunea cât de mult o iubeşte şi cu câtă nerăbdare aştepta s-o vadă la următoarea călătorie în Europa. Apoi zbura la Londra, se caza într-un apartament dintr-un hotel luxos, îi dădea lui Alice o întâlnire la care întârzia o oră şi sosea cu scuza că se hotărâse totuşi să-şi facă o pedichiură, şi draga de pedichiuristă fusese mai lentă decât se aşteptase.

La universitate, Alice petrecuse mai multe luni într-o relaţie pasionată cu un bărbos specialist în biologie marină, care într-o dimineaţă însorită de mai se întorsese către ea şi-i explicase: „Uite ce e, pur şi simplu nu mai cred că am pentru tine sentimentul ăla de iubit-iubită”. Lăsând la o parte structura gramaticală oribilă a frazei, mesajul nici că putea fi un şoc mai mare. Doar cu o zi

înainte se plimbaseră cu barca pe râu, glumise cu ea despre cât de compatibile sunt tipurile lor de epidermă, se jucase cu degetele ei de la picioare şi o mângâiase pe genunchi. În cazul ăsta, cum putuse să hotărască, în doar puţin peste 24 de ore, că aşa-zisul sentiment iubit-iubită îl părăsise? Trebuie să fi existat o cumplită discrepanţă între sentimentele ei atunci când îi dăduse mâna şi ale lui când o luase.

Experienţa reuşise să sfărâme câteva din iluziile lui Alice la vârsta de 20 de ani. Devenise conştientă de posibila lipsă de sinceritate a unor acţiuni: felul în care un bărbat o sărută şi o ţine de mână, în vreme ce gândurile lui pot fi în cu totul altă parte, prăpastia aproape imorală dintre expresia de suprafaţă şi intenţiile dinăuntru.

Apăruse o problemă de încredere, devenise mai dificil pentru ea să creadă în sinceritatea celorlalţi, fiecare trădare pe care o suferise contribuind la teza că fiinţele umane sunt în mod fundamental trădătoare şi trebuie ţinute la o distanţă sigură. Dacă acum dădea semne de paranoia, dacă simţea nevoia să fie luată în braţe mai des decât era normal, aceasta era în parte pentru a repara stricăciunile pe care le făcuseră experienţele din trecut.

Am putea asemăna scenariul permanenţei dragostei cu un pod suspendat, în care asigurările de iubire sunt simbolizate de stâlpii de susţinere, iar perioadele reci de metrii de cablu întins între ei. Un sărut pe creştet, o privire afectuoasă puteau conta drept pilon; o masă în tăcere, un telefon fără răspuns ar însemna cablul dintre ei.

E straniu să te gândeşti la diferitele grade de

reasigurare de care au nevoie oamenii, la lungimile diferite ale cablurilor implicate în relaţii. Uneori, în relaţiile în care ambii parteneri sunt calzi, deschişi sau pur şi simplu au nevoie unul de altul, pilonii sunt foarte aproape unul de altul, există multe semne de afecţiune şi cablul nu face burtă între ele.

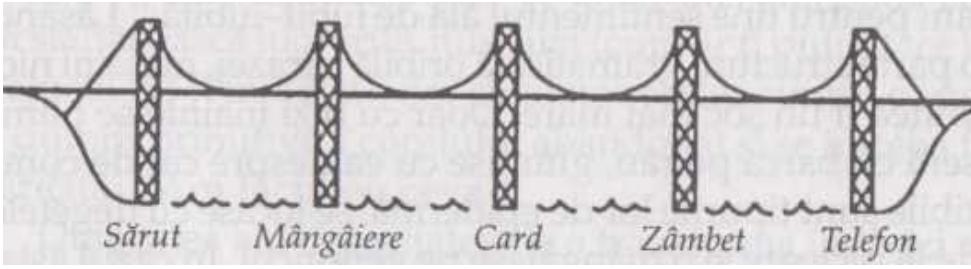

în altele, pot exista distanţe imense fără sprijin.

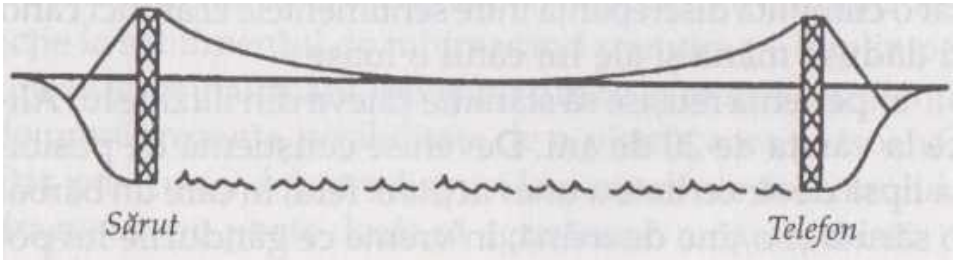

Lungimea pe care se poate întinde un cablu depinde de temperamentul şi trecutul celui îndrăgostit. O persoană care se consideră în mod inerent demn de a fi iubită are nevoie de puţine asigurări, şi prin urmare poate duce un cablu de sute de metri fără ajutorul unui pilon. Te iubesc este necesar mult mai puţin frecvent, pentru că Mă iubesc compensează orice lipsă. De ce nu m-ai iubi? este atitudinea obişnuită a celui ce se iubeşte pe sine atunci când este îndrăgostit; De ce n-ai simţi şi tu pentru mine ceea ce simt eu însumi?

Dar, în cazul lui Alice, pilonii trebuiau să fie foarte

apropiaţi unul de altul, pentru că dispoziţia ei obişnuită era: Cum ai putea să mă iubeşti? Ideea nu era că Alice nu avea încredere în Eric, ci că nu se vedea pe sine ca pe cineva care să poată dispune de afecţiunea devotată a cuiva pentru o perioadă lungă. Neîncrederea în sine în ceea ce priveşte capacitatea de a atrage era mult mai mare decât neîncrederea că Eric va rămâne atras de ea.

Încrederea poate fi definită ca posibilitatea de a interpreta în mod rezonabil absenţa. Dar pentru Alice, o clipire din ochi sau un râs mai ciudat deschidea un întreg catalog de temeri – „Ce a vrut să spună cu asta? Râdea de mine?" Desigur, în această atitudine exista ceva egoist, sau măcar egocentric; paranoicii cred într-o lume în care ceilalţi transmit permanent semnale secrete în beneficiul lor (până şi bărbatul de la oficiul poştal le face lor cu ochiul).

Însă Eric lăsa deseori relaţia într-o situaţie autentic ambiguă. Profund ataşat de propria libertate, în public avea obiceiul de a o prezenta pe Alice ca fiind cineva doar accidental asociat cu el. Se comporta ca şi când de-abia s-ar fi cunoscut în tren în acea zi. „Sunt chiar aşa o povară pentru tine, încât nici nu poţi să recunoşti că suntem împreună?" îl întreba ea. Iar Eric răspundea invariabil că nu sunt căsătoriţi, şi prin urmare aveau tot dreptul să fie independenţi.

De curând, cinaseră la un restaurant din West End, cu prieteni de-ai lui Eric de la serviciu. Alice stătea la capătul opus al mesei, dar îl auzea conversând despre sutiene cu o brunetă care dădea pe dinafară din al ei:

— Deci, îţi plac modelele cu susţinere metalică? întrebă Eric.

— Păi, mi se par aşa de „anii ’50”, şi de asta îmi plac, dar ştii, de la o anumită măsură în sus nu cred că mai e nevoie de ele. Vreau să zic, dacă ai sâni mici, sunt grozave, pentru că împing decolteul în sus şi te fac să pari că ai ditamai baloanele. Dar în cazul meu, e cam prea copleşitor.

— Dacă spui tu, flirtă Eric.

— Nu fi nesuferit, e adevărat, vreau să zic, am sâni mari, şi trebuie să recunosc, nu mă deranjează, e ceva genetic.

— Corect, nu e niciun păcat.

— Absolut, e un fapt natural.

Deja restul celor de la masă fie încetaseră să mai vorbească, fie ascultau cu o ureche – iar Alice rămase plimbând o frunză de salată prin farfurie şi întrebându-se de ce se mai oboseşte.

Pentru a-l scuza întru câtva pe Eric, dezvoltarea şi extinderea paranoiei erau alimentate de reţinerea lui Alice în a-şi comunica temerile, a căror legitimitate de expresie o punea sub semnul întrebării.

Banca la care lucra Eric plănuia pentru septembrie o conferinţă importantă, la sfârşitul căreia trebuia să aibă loc un dineu de mari proporţii. Alice era singură la el în apartament când se întâmplă ca secretara să sune şi să lase pe robotul telefonic un mesaj cu detalii despre eveniment, adăugând că trebuie să vină însoţit de o parteneră.

Alice era prea discretă pentru a menţiona mesajul faţă de Eric, dar într-un fel spera şi se aştepta ca el s-o invite – invitaţie care nu se materializă.

— De ce mi-ar păsa? Nu sunt sclava lui, şi în seara aia e MASH la televizor, aşa că totul e în regulă, îşi spuse. Pot să petrec o seară plăcută acasă. Oricum, nu-mi doresc să mă duc la o conferinţă plicticoasă.

Dar în săptămâna dinaintea evenimentului în chestiune, nu putu împiedica gestaţia anumitor gânduri. Crede că o să-l pun într-o situaţie jenantă în faţa colegilor şi a şefilor? Se duce cu altcineva?

Însă aceste temeri nu-şi puteau găsi expresia din cauza altor rezerve: Ce drept am să-mi fac griji că n-am fost invitată? De ce simt atât de egoistă? De ce aş merita să merg la dineul ăsta?

Se năştea un conflict între puternica dezamăgire, pe de o parte, şi sentimentul pregnant că nu are motive să se plângă, pe de alta.

În seara cu pricina, Eric o sună înainte de a pleca la petrecere, şi-i spuse voios că s-a chinuit zece minute să-şi lege papionul, moment în care Alice reuşi un râs chinuit şi-i ură petrecere frumoasă.

Apoi, pentru că Suzy nu era acasă, se duse la bucătărie, luă din cămară o pungă mare cu biscuiţi şi se aşeză în faţa televizorului, unde MASH tocmai începea. Urmărind genericul, îşi spuse din nou: „Nu mă deranjează să petrec seara singură, îmi place din când în când propria companie.”

După zece minute, privi în jurul ei şi brusc îşi dădu

seama că e singură, că Eric o trădase şi că ar vrea să urle.

„Nemernic împuţit”, bombăni ea, „nemernic nenorocit şi împuţit, cu papionul lui împuţit cu tot”.

Dar, pentru că nu era genul de persoană care să considere că furia ei ar trebui să fie problema altcuiva, acuzaţiile se întoarseră imediat împotriva ei înseşi: „Plod narcisist şi plin de autocompătimire, poate că are lucruri mai bune de făcut decât să ia cu el o hoaşcă plicticoasă ca tine.”

Câteva minute reuşi să se adune, îşi îndreptă spatele, mai mâncă nişte biscuiţi şi privi ecranul cu neabătută hotărâre. Apoi, pentru că era de neîndurat, închise televizorul, aruncă dezgustată biscuiţii la gunoi şi fugi în dormitor, unde se prăbuşi peste un maldăr de perne şi adormi sughiţând de plâns ca un copil.

Traiectoria paranoiei fusese ca o patetică dramă tragicomică în cinci acte:

1) Alice îl iubeşte pe Eric.

2) El o face să se îndoiască de iubirea lui, neinvitând-o.

3) Cu toate acestea, în lumea reală nu există suficiente dovezi pentru ca ea să articuleze o plângere rezonabilă. Incapabilă să-şi exprime ura şi dezamăgirea…

4) începe să-l urască pe Eric în tăcere.

5) Incapabilă să tolereze propria agresiune faţă de el, începe să se urască pe sine şi se duce la culcare.

Ingredientele magice pentru paranoia iubirii fuseseră interacţiunea dintre teama ei înăbuşită că Tu nu mă iubeşti suficient amestecată exploziv cu imperativul psihologic

moştenit cum că Nu pot să te sâcăi cu grijile mele ridicole – care, în ciuda eforturilor mele de a fi matură şi raţională, mă duc încet-încet la nebunie…

Puterea şi 007

în mod poate surprinzător, Alice spusese întotdeauna că visează la o relaţie în care puterea să fie distribuită în mod egal. În vreme ce peste tot în jurul ei existau cupluri în care unul din parteneri îl manipula sau îl domina pe celălalt, ea intenţiona să asigure o situaţie în care talerele balanţei să fie echilibrate.

Relaţia ei cu biologul marin cel bărbos fusese extrem de inegală. Mai în vârstă şi în principiu mai înţelept decât ea, el acţionase ca surogat de tată, dojenind-o şi încurajând-o alternativ, dar întotdeauna dintr-o poziţie de semnificativă superioritate. Când l-a cunoscut pe Eric, Alice era hotărâtă ca munca să fie împărţită în mod egal. Nu mai avea de gând să fie insultată şi nu mai voia ca nevoile ei să rămână neîmplinite în numele satisfacerii unui partener egoist. Când Eric îşi uită la ea o cămaşă şi glumi că ar putea să i-o spele, să i-o calce şi să i-o aducă data următoare când se vedeau, sugestia o făcu pe Alice să petreacă cinci minute foarte agitate acuzându-l de o întreagă listă de prejudecăţi neanderthaliene. Un Eric foarte spăşit încercă să-şi repare greşeala şi o invită la cină, pe care o pregătise el însuşi, purtând un şorţ cu floarea-soarelui ca să-şi protejeze cămaşa de uleiul în care se prăjeau nişte fileuri suculente de păstrăv.

Dar, oricât de gustos ar fi un păstrăv, problema puterii într-o relaţie este cu mult mai complexă decât cine

poartă şorţul sau cine spală cămăşile. Acestea sunt simbolurile evidente, dar demodate, ale dezechilibrului de putere.

Toată lumea e de acord că munca gospodărească trebuie distribuită mai uniform şi că e inacceptabil ca unul din parteneri să-l bată pe celălalt. Dar a ne concentra numai pe cazurile spectaculoase de abuz de putere este ca şi cum am reduce orizontul medicinei la acordarea primului ajutor, în loc să studiem varietăţile mai răspândite, dar mai puţin dramatice, ale bolilor.

Cuvântul putere semnifică în mod caracteristic o capacitate de acţiune. Dicţionarul Oxford ne spune că puterea rezidă în „abilitatea de a face sau provoca ceva, sau de a acţiona asupra unei persoane sau lucru”. Persoana care are putere poate influenţa mediul material sau social, în general bazându-se pe arme de înaltă tehnicitate, bani, petrol, inteligenţă superioară sau muşchi. Într-un război, sunt puternic pentru că pot să-ţi arunc în aer zidurile oraşelor sau să-ţi bombardez aeroporturile, în lumea financiară, sunt puternic pentru că pot să-ţi cumpăr acţiunile şi să-ţi acaparez pieţele. În box, sunt puternic pentru că loviturile mele sunt mai inteligente şi mai epuizante decât ale tale. Dar în dragoste, problema pare să depindă de o definiţie mult mai pasivă şi negativă; în loc să privim puterea ca pe capacitatea de a face ceva, ne putem gândi la ea ca la capacitatea de a nu face nimic.

În weekend-ul de după conferinţa lui Eric, Alice veni să se întindă lângă el pe sofa şi, jucându-se cu mâna lui, îi spuse:

— Mă simt atât de bine aici, cu tine.

Deşi ar fi fost de aşteptat ca el să-i răspundă la fel, în loc să-i întoarcă afirmaţia, Eric o întrebă:

— La ce oră e filmul cu James Bond astă-seară?

Nimeni nu fusese bătut, nu existau vânătăi sau ţipete, însă balanţa puterii se înclinase brusc şi decisiv în favoarea lui Eric. Puse pe cântar, într-un taler se afla mesajul mai uşor şi mai puţin puternic al lui Alice, iar în celălalt întrebarea mai grea şi mai puternică a lui Eric.

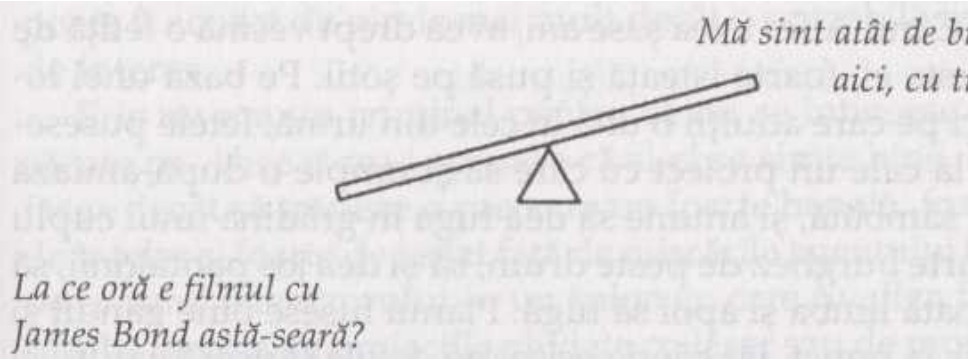

Ca să rezolve dezechilibrul, Eric ar fi putut să spună „Şi eu mă simt bine cu tine”, însă, indiferent din ce motiv (şi poate că ora filmului cu Bond era într-adevăr o preocupare presantă), Alice rămase fără nicio carte în mână.

Puterea în dragoste derivă din capacitatea de a nu-ţi păsa. Sunt puternic în dragoste atunci când tu spui ce bine te simţi cu mine, iar eu îmi permit să nu iau în seamă faptul că schimb subiectul. Spre deosebire de alte domenii, în dragoste mai puternic e cel care nu are proiecte legate de celălalt, nu vrea şi nu are nevoie de nimic. Pentru că dragostea ţinteşte către comunicare şi înţelegere, cel care

blochează procesul schimbând subiectul sau răspunzând unui apel cu două ore întârziere nu face decât să exercite fără niciun efort o putere uriaşă asupra celuilalt, care e mai slab, mai de nădejde, mai lipsit de mijloace.

Stendhal sugera în mod pesimist că întotdeauna există o persoană care iubeşte mai mult decât cealaltă şi, prin urmare, în mod implicit, într-o relaţie partenerii vor fi întotdeauna conştienţi de putere. Numai când ambele părţi aşază mize egale pe talerele balanţei, numai atunci când unul din parteneri spune „Te iubesc”, iar celălalt răspunde absolut firesc „Şi eu te iubesc”, existenţa puterii poate fi uitată. Altfel, cea mai mică divergenţă poate semnala reapariţia ei. Cine poate ignora monstruosul dezechilibru implicat de aparent inofensiva situaţie în care o persoană şopteşte dulce „Julieta, ştii cât de mult te iubesc”, iar cealaltă răspunde „Sigur că ştiu Romeo, iepuraşule. Şi tu ştii ce mult te plac…?”

Când Alice avea şase ani, avea drept vecină o fetiţă de vârsta ei, foarte isteaţă şi pusă pe şotii. Pe baza unei logici pe care adulţii o uită în cele din urmă, fetele puseseră la cale un proiect cu care să-şi umple o după-amiază de sâmbătă, şi anume să dea fuga în grădina unui cuplu foarte burghez de peste drum, să-şi dea jos pantalonii, să scoată limba şi apoi să fugă. Planul fusese bine gândit şi pus la punct, iar când sosise ora, fetele săriseră gardul şi alergaseră pe gazonul bine îngrijit.

Alice îşi dăduse deja jos pantalonii când observă că prietena ei nu mai era lângă ea, ci fugise în celălalt capăt al grădinii unde, cu pantalonii pe ea, râdea în hohote de

biata Alice, care stătea singură, cu pantalonii pe vine, în mijlocul grădinii unor necunoscuţi, spre totala stupoare a cuplului burghez care-şi savura martiniul pe terasă.

Care este relevanţa acestei poveşti? Doar că Alice, rămasă pe sofa alături de Eric (care-l urmărea pe celebrul spion într-o nouă aventură), se simţea ca fetiţa de demult. Ieşise în teren deschis, în grădina vecinilor / pe tărâmul vulnerabil al dorinţei, şi-şi dăduse jos pantalonii / declarase că se simţea bine cu iubitul ei, doar ca să constate că prietena ei de joacă / iubitul ei nu-şi asumase un risc similar.

Pentru ca o relaţie să se dezvolte dincolo de politeţea dintre nişte străini, e nevoie ca cineva să facă pasul în grădina vecinilor şi să accepte pericolul aflat acolo. Cineva trebuie să-şi adune curajul de a întreba: „Nu vrei să urci să bem o cafea?”, sau „Ai văzut deja filmul ăsta?”; cineva trebuie să-şi dreagă vocea şi să spună: „îmi place să fiu cu tine”, sau „Ce-ar fi să ne căsătorim?” Cineva trebuie să-şi pună afirmaţia pe cântarul puterii şi, îngrozit, să spere că celălalt răspunde cu un material la fel de greu ca al său.

Însă responsabilitatea e greu de atribuit. Când un bărbat încalcă legea furând maşini sau vânzând droguri, vinovăţia este limpede. Dar dacă răspunde politicos „Nu, mulţumesc, nu am timp de cafea”, sau „Drăguţ din partea ta să întrebi, dar nu sunt genul care se căsătoreşte”, nu poate fi acuzat de nimic mai mult decât o scuzabilă lipsă de interes.

Eric nu era un criminal pentru că nu se întinsese s-o sărute pe Alice şi nu-i spusese că şi el se simte bine. Nu

făcea decât să trădeze o preocupare foarte banală, foarte de înţeles şi foarte de iertat faţă de mişcările agentului 007 pe ecranul televizorului – un spion cu care rivaliza fără să aibă nevoie de proiectile ghidate cu laser sau de module spaţiale autopropulsate.

Relaţiile religioase

Oricât de perversă ar părea sugestia, reţinerea lui Eric de a răspunde remarcei iubitei sale că se simte bine cu el ar putea să fi servit în ultimă instanţă unui anumit scop (deşi destul de nesănătos). Deşi Alice susţinea că detestă experienţa puterii, îşi dorea totuşi un bărbat pe care să-l poată respecta, şi, cu toate că era contrar oricărei credinţe pe care o afişa, bărbatul pe care se simţea în stare să-l admire cel mai mult era cel care nu trăda o admiraţie excesivă faţă de ea.

Cei doi luau micul dejun împreună în sâmbăta de după conferinţa lui Eric, când conversaţia îl făcu pe Eric să întrebe care fusese cel mai traumatizant eveniment din copilăria ei. Înainte ca ea să-şi poată înghiţi îmbucătura ca să răspundă, Eric se uită la costumul care zăcea grămadă lângă uşă şi exclamă şocat:

— Doamne, trebuie să duc costumul la curăţat înainte de ora 12. Dacă nu, n-o să-l iau la timp pentru întâlnirea de luni.

Altcineva s-ar fi înfuriat din cauza lipsei de interes pentru posibilul răspuns la o astfel de întrebare dificilă, dar lui Alice îi lipsea convingerea că cel mai traumatizant eveniment din copilăria ei ar fi prezentat vreun interes pentru altcineva (chiar dacă acel altcineva era iubitul ei),

şi de aceea răspunse:

— Nu, nu-ţi face griji, mai e o curăţătorie pe Old Brompton Road, şi e deschisă până la cinci.

Când lui Eric îi fugeau ochii, rareori se întâmpla ca Alice să întrebe cu indignare de ce încetase să mai asculte, pentru că accepta cu toată buna-credinţă că îi trecuse prin minte ceva mai interesant. Mai mult, această aparentă grosolănie (nu e frumos ca cineva să-ţi pună o întrebare personală, apoi să i se pară că un maldăr de rufe murdare e mai interesant decât răspunsul) făcea surprinzător de puţin pentru a-l coborî pe Eric în ochii ei. În definitiv, încercase să se arate interesat, pusese unele din întrebările potrivite, dar chiar se putea ea aştepta ca el să stea să asculte răspunsurile ei bălmăjite, când exista nevoia presantă de a da la curăţat un costum pentru şedinţa de luni?

Privirea distrată a lui Eric îi aminti de privilegiul de a fi alături de cineva care are pe cap lucruri mai importante. Era distras, distras de alte lucruri, de lucruri mai importante, de lucruri mai bune decât ea. Iar dacă acest bărbat era în contact cu lucruri mai bune şi mai importante, atunci evident că merita iubit (chiar dacă asta însemna că povestea ei rămâne nespusă). Era un caz tipic de unghi drept în dragoste:

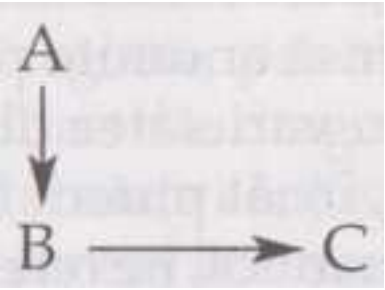

Unghiul drept în dragoste exprimă devotament faţă de cineva care se concentrează asupra altui lucru sau asupra altei persoane. A îl iubeşte pe B, dar B este mai preocupat de C. Interesant este că, departe de a-i fi defavorabilă lui B, atracţia lui B faţă de C sporeşte dezirabilitatea lui B; într-o anume măsură, A îl iubeşte pe B pentru că B este distras de obiectul C, pentru că B are bunul-gust de a considera că A nu merită ascultat, pentru că C este perceput ca având calităţi pe care A, care nu are niciun fel de admiraţie faţă de sine, nu crede că le posedă – dar ar putea să se simtă conectat la ele prin intermediul lui B.

Cine sau ce era acest C care o înlocuia pe Alice? Să fi fost Eric implicat într-un proiect incomensurabil mai important decât iubita lui? Nu exista niciun fel de adulter de raportat, Eric avea doar o sumă de îngrijorări care îi împrumutau un aer preocupat – la un dineu putea fi roşcata din colţ, la un restaurant putea fi mâncarea din farfurie, în timpul sexului putea fi un fax care tocmai sosea.

Trăsătura distinctivă era felul în care acest absenteism psihologic acţiona în favoarea lui Eric. Părea să sugereze că are acces la lucruri la care Alice, care era gata să asculte, care era mult mai receptivă decât el, nu

avea acces.

Era un caz serios de unghi drept în dragoste, şi avea toate semnele unei Relaţii Religioase.

în majoritatea limbilor şi religiilor, se foloseşte acelaşi cuvânt pentru a exprima atât actul de adorare a lui Dumnezeu, cât şi ataşamentul faţă de o fiinţă umană. Desigur, natura acestei iubiri este departe de a fi echivalentă, şi între varianta religioasă şi cea romantică există diferenţe bine documentate. Există însă anumite poveşti care au o atât de mare asemănare cu varietatea de dragoste observată în adoraţia religioasă, încât putem fi scuzaţi dacă, în loc de a folosi eticheta romantică, ne referim la respectiva uniune ca la o Relaţie Religioasă.

Când, pe la sfârşitul Evului Mediu, devotamentul faţă de Dumnezeu a început să scadă, istoricii ne spun că dragostea unei persoane faţă de alta a devenit o temă dominantă în artă şi literatură. Umanismul renascentist care a cuprins Europa în secolele al XlV-lea şi al XV-lea a subliniat viaţa interioară a individului, reorientând valorile într-un mod care, indirect dar logic, a dus la romantismul secolului al XlX-lea. În sentimentele oamenilor, Dumnezeu a fost înlocuit de un ideal terestru, iar conceptul de iubire sexuală a luat nuanţa unora din aşteptările exaltate şi autotranscendente rezervate anterior iubirii de Dum nezeu. În cursul secolelor al XVIII-lea şi al XlX-lea, găsirea partenerului potrivit a încetat să mai fie (cel puţin pentru o

minoritate educată şi cultă) o chestiune prozaică, o simplă încercare de a găsi pe cineva care să poată găti o plăcintă acceptabilă, să poată aşterne masa, să cultive un teren sau să câştige destul pentru o viaţă decentă. Acum era vorba de a iubi o fiinţă perfectă, cineva cu care să te poţi cufunda în lungi rugăciuni tăcute, să faci plimbări îirice la ţară sau pe care să-l adori ca pe un înger.

Este semnificativ că eroina cu cele mai mari aleanuri din istoria romanului a avut (în stadii diferite) trei dorinţe centrale: Dumnezeu, cumpărăturile şi dragostea. Prin preocupările ei, Doamna Bovary este un arhetip modern; a căutat o formă de transcendenţă prin toate trei. La începutul romanului, Flaubert are grijă să ne spună că Emma şi-a făcut şcoala la mănăstire şi că devotamentul ei pentru Dumnezeu era atât de pasionat, încât cuprindea (ne este sugerat foarte elegant) elemente ale eroticului. Deşi multe din tinerele femei ale vremii erau educate de călugăriţe, sublinierea de către Flaubert a acestui aspect nu e o coincidenţă. Ilustrează ceva vital din atitudinea Doamnei Bovary faţă de dragoste, pentru că cineva a cărui experienţă descinde indirect din dragostea pentru Dumnezeu va avea despre sărut şi viaţa conjugală concepţii foarte diferite de ale cuiva cu acces la o sursă mai terestră. (Merită notat faptul că mama Emmei a murit la naştere, înclinând balanţa afecţiunii fiicei către părintele de sex masculin – iar între tată şi Tată există o bine documentată legătură.)

Dragostea pe care Emma o obţinuse din religie născuse o previzibilă intoleranţă faţă de masculul terestru

(diferit de cel ceresc). Soţul ei, Charles, aparţinea cu neruşinare acestei lumi, nu celeilalte, nu numai prin aceea că-şi câştiga existenţa ca doctor de ţară, obişnuit să taie mâinile şi picioarele ţăranilor din partea locului, dar şi prin faptul că apărea la timp, privind-o pe Emma în ochi şi evitând mistificarea unui partener religios care ar fi provocat o gamă de întrebări agonizante, de la „Oare a pri mit scrisoarea mea?” până la „Oare măcar ştie că exist?” Cu un bărbat ca Charles, ştiai întotdeauna exact unde te afli.

Ce minunat. Sau poate – ce banal, ce plictisitor.

Charles îşi dorise s-o facă pe Emma fericită, oferindu-i tot ce avea nevoie, ascultându-i poveştile şi ştergându-i lacrimile, dar, dacă ţelul lui era fericirea ei, nici că putea alege o cale mai prostească, pentru că ceea ce-i trebuia ei ca să iubească nu era prezenţa, ci absenţa lui. Dragostea ei religioasă se hrănea din plăcerea dulce-amară ce-şi are originea în distanţa dintre cel iubit şi cel care iubeşte. Avea un soţ care o iubea calm şi stabil, dar el nu îi putea provoca niciuna din senzaţiile înfiorate transmise de tovarăşii ei adulterini pe care nu se putea bizui. Dragostea ei religioasă era reversul maximei lui Lysander din Visul unei nopţi de vară, „drumul adevăratei iubiri nu e niciodată neted”: în cazul Emmei, dragostea (şi ghinionul lui Charles e că în mod repetat n-a înţeles acest lucru) se hrănea tocmai din această lipsă de netezime a drumului.

Specific dragostei religioase este accentul pe adorare. Dar cum ajung muritorii să fie adoraţi? începând să se comporte ca zeii. Şi cum se comportă zeii? Sunt notoriu de

irascibili şi nu te poţi baza pe ei. Deşi nu era el însuşi o zeitate, ne putem uita la comportarea lui Iisus, de exemplu. După ce a întârziat sute de ani, în cele din urmă a ajuns pe Pământul Făgăduinţei, dar a năruit aşteptările gazdelor sale îmbrăcându-se foarte umil, aducând prea puţine daruri în afara unei game de trucuri magice şi punând la cale o serie de certuri melodramatice cu autorităţile. Apoi, după o foarte scurtă şedere, s-a evaporat din nou, promiţând să revină curând şi lăsând în urmă multe milioane de discipoli care aşteaptă în van un semn că s-ar întoarce.

Nimic n-ar putea depăşi abordarea lui Iisus („Ne vedem la fiecare câteva mii de ani”), dar nici Eric nu era din cale-afară de punctual în privinţa lui Alice.

— Uite ce e, te sun când termin şedinţa, şi mergem să cinăm, îi spuse el când Alice sună la cinci şi jumătate joi după-amiaza. Ziua ta cum a fost?

— Hm, în regulă, dar a ta? întrebă Alice.

— Destul de ocupată, mare harababură cu marca germană, dar cred că am ieşit bine. Oricum, ascultă, trebuie să fug, dar vorbim mai târziu, pe la şapte, şapte şi un sfert. Trec să te iau şi ieşim undeva, poate în Soho sau aşa ceva.

În cazul ăsta, de ce la ora nouă Alice încă mai aştepta lângă telefon? întârzierea stârni diversele grupuri teologice dinăuntrul ei, fiecare propunând crezuri rapid alternante şi contradictorii:

’O’ Creştinismul clasic: „O să sune, dar o să dureze mult.”

G* Agnosticismul: „O să-l cred când o să-l văd”. Creştinismul renăscut: „A încercat să sune mai devreme, apoi a hotărât să vină direct, dar a rămas blocat în trafic. Dacă o să privesc în continuare la vopseaua de deasupra vizorului, o să intre pe uşă în orice clipă. Poate că s-a oprit să cumpere un buchet de flori ca să se scuze pentru întârziere.”

u1 Ateismul: „Visează înainte, draga mea.”

Pentru că la zece fără un sfert încă nu sunase, îl sună Alice pe el. Aşteptându-se la o oarecare complexitate a explicaţiei, fu întru câtva surprinsă de reacţie:

— A, bună, tu eşti. Poţi să aştepţi o clipă? Tocmai a sunat cineva la uşă, am comandat o pizza. (Urmă o pauză, sunetul unei căşti de motocicletă scoase de pe cap, bani care-şi schimbau proprietarul.) Grozav, şunca arată superb…

— Ce s-a întâmplat cu tine? Credeam că mă suni şi treci pe aici.

— Ascultă, îmi pare rău, am fost prins. Bill şi Geoffrey aveau nevoie de ajutor cu o prezentare pe care o fac mâine unor americani, şi după asta ne-am dus să bem ceva, şi tocmai m-am întors acasă.

— Dar credeam că ieşim să mâncăm ceva.

— Da, aşa trebuia, da’ ştii cum e, trebuia să-i ajut. Şi ei ar face la fel pentru mine… îmi pare rău, OK? Mă ierţi?

În faţa devoţiunii aparent iraţionale şi isterice, raţionaliştii au încercat deseori să explice religia ca fiind un mod primitiv de a justifica răul de pe lume, înscriind răul într-o mai largă teorie a binelui. Răul e pur şi simplu

un test, un obstacol de depăşit, ca un copil care trebuie să mănânce broccoli scârboşi pentru a merita tortul de ciocolată delicios care aşteaptă în bucătărie. Este o structură psihologică construită pe amânarea satisfacţiei, pe credinţa că binele trebuie întotdeauna meritat, iar torturile de ciocolată metaforice au un preţ masochistic de ridicat.

Fusese întotdeauna în firea lui Alice să mănânce broccoli în loc să se plângă în mod dramatic dacă tortul de ciocolată promis întârzia cam mult. Nu era sigură că Ierusalimul i se cuvenea pe loc, şi ascundea un sentiment de vinovăţie care o făcea să-şi imagineze că merita unele din pedepsele pe care i le aplica viaţa. Dacă cineva dintr-un magazin îi dădea rest mai puţin decât credea că i se cuvine, rareori lua măsuri ca să corecteze greşeala. Dacă se întâmplă să cumpere un aparat care se defecta, nu era genul care să sune furioasă la producător şi să-şi ceară banii înapoi – în loc de asta, îşi închipuia că poate nu-l folosise corect.

— Am o problemă când e vorba să mă enervez, recunoştea Alice când se vedea incapabilă să corecteze vreo contravenţie sau răutate de-a prietenilor sau colegilor.

Accepta frecvent oferte nedorite, dădea bani cu împrumut pentru că îi era greu să spună nu şi era politicoasă pentru că detesta să supere cu iritarea ei.

Mama lui Alice nu avea asemenea probleme. „îi arăt eu lui!” era strigătul ei de luptă favorit, când jura răzbunare faţă de vreun nefericit de vânzător, soţ sau

coafeză. Dacă, la restaurant, sosul era peste carne când ea ceruse să i se aducă separat, chema chelnerul şi întreba imperios:

— Ştii despre ce vreau să mă plâng?

— E totul în regulă, doamnă?

— Dacă e totul în regulă? Dragul meu, cum ar putea să fie totul în regulă când ai făcut exact pe dos decât ţi-am cerut eu acum zece minute?

Urma o mare agitaţie, chelnerii o luau la goană, doamna era calmată cum se putea – iar Alice roşea şi făcea tot posibilul să se ascundă după vreun ghiveci sau coloană corintică.

Nefericitului antierou biblic Iov, care fără îndoială avea un caracter mult mai blând decât Alice, i se trimisese pe cap cea mai incredibilă serie de nenorociri. Biblia ne spune că era „fără prihană şi curat la suflet; se temea de Dumnezeu şi se abătea de la rău”. Şi cu toate acestea, ce de chinuri s-au abătut asupra lui! Şi-a pierdut boii, oile, servitorii, cămilele, casa, fiii şi fiicele, s-a acoperit de bube dureroase şi a suferit cele mai neînchipuite dureri – însă morala poveştii este că omul (cu excepţia câtorva momente de disperare) a rămas nestrămutat în iubirea lui pentru Dumnezeu. Nu s-a înfuriat, n-a dat cu pumnul şi n-a spus „Am cerut escalopul cu nenorocitul de sos separat!”, şi nici n-a exclamat cu răutate „N-am scos bani din buzunar pentru mărirea sinagogii ca să mă răsplăteşti aşa!”

Ce l-a făcut pe Iov să supravieţuiască necazurilor fără să se plângă a fost neclintita credinţă că Dumnezeu are dreptate, iar el nu – sau mai degrabă că orice necazuri i-ar

fi dat Dumnezeu, El ştia mai bine, şi prin urmare un biet om bătrân ca el nu avea nicio scuză să ridice pumnul şi să-i ceară socoteală (comparaţi-l pe Iov cu omologul său din literatura modernă, Joseph K, care considera suferinţa la fel de indiscutabilă, dar absurdă).

În viaţa de zi cu zi, rareori avem răbdarea lui Iov, pentru că ne lipseşte respectul lui faţă de cei care ne greşesc: persoana care ne fură locul de parcare, sau colegul care ne bârfeşte cu răutate nu merită să fie iertaţi, ci merită toată furia noastră, fiindcă nu au acces la o moralitate sau înţelepciune superioare.

Dar Alice nu riposta pentru că, la fel ca Iov cu Dumnezeu, îi respecta şi se încredea în ceilalţi mai mult decât în ea însăşi. Când mai târziu Eric i-a spus: „Uite ce e, nu vreau să fii supărată că nu te-am sunat. N-am spus decât că poate mergem la cină dacă am timp, şi, ei bine, până la urmă n-am avut timp, aşa că n-am mers”, a uitat ea însăşi de propria plângere. Şi-a interpretat suferinţa în mod teologic, ca pe un fel de test ciudat şi nu ca pe o insultă oribilă şi absolut criticabilă.

Deşi deloc religioasă, purtarea ei revela structura impulsului religios, despuiat de cărţi sfinte, orgi şi îngeri; mai precis, o predispoziţie de a gândi că Celălalt (iubitul ei, Dumnezeu) conducea lucrurile de sus, din cer, şi ştia mai bine decât ea ce face, şi ca atare n-ar trebui supus jignirii întrebărilor ei.

O trăsătură a zeilor este faptul că sunt deseori absenţi, sau dacă nu absenţi, măcar inabordabili, fiinţe cu care comunicăm prin rugăciuni sau vise, mai degrabă

decât printr-o conversaţie cinstită şi relaxată, în bucătărie, la o cană de cafea.

Distanţa religioasă a lui Eric se realiza prin tăcere. Nu fusese niciodată o persoană locvace, şi de multe ori ţinea gura închisă pe întreaga durată a unei întâlniri sau a unei mese. Prietenii apropiaţi îl tachinau pe seama tăcerilor, îl întrebau dacă-şi depăşise cota zilnică de cuvinte, dar pentru cei care nu-l cunoşteau sau erau mai impresionabili, purtarea lui putea fi intimidantă. Pe unii îi făcea să se învinovăţească pentru lipsa de conversaţie, şi favoriza paranoia interlocutorului: „De ce sunt atât de plictisitor?”, „Ce crede oare despre mine?” O persoană tăcută este o oglindă a nesiguranţei – pus în faţa unei tăceri, vinovatul crede că i se cunoaşte crima, prostul suspectează că idioţenia lui a devenit evidentă, complexatul are impresia că urâţenia lui este insuportabil de vizibilă.

Dacă pui o persoană tăcută în mijlocul unei conversaţii la o cină, tăcerea sa (dacă este exprimată cu talent şi severitate) ajunge încet şi imperceptibil să-i sperie pe toţi cei care vorbesc. Femeia care se lansează într-un discurs despre politica externă americană, subiect pe care l-a cules dintr-un editorial din ziarul de dimineaţă, observă brusc privirea impasibilă a persoanei tăcute şi se simte judecată şi despuiată cu brutalitate. „Oare tăcerea lui înseamnă că-şi dă seama că n-am habar despre ce vorbesc?” Iar ceilalţi, care privesc, pot gândi: „Poate că ne e superior tuturor pentru că vorbeşte atât de puţin”, dovadă a nefericitei maxime că cea mai bună cale pentru a

fi considerat inteligent este să deschizi cât mai rar gura.

Tăcerile lui Eric îi provocau lui Alice eforturi dureroase de a găsi subiecte de conversaţie, în speranţa de a nimeri ceva care să-i atragă atenţia.

Dacă se duceau la bar seara, era de obicei forţată să caute adânc în desaga cu experienţe din ziua respectivă.

— Şi apoi am sunat-o pe Suzy după-amiază.

— Ihâm.

— Ştii, s-ar putea să se ducă la Nottingham cu prietenii de Crăciun – vreau să zic, dacă poate să-şi ia concediu.

— Îhâm.

— Probabil că ar trebui să-l sun şi pe John la un moment dat, să văd dacă a primit slujba aia la Bruxelles.

— Da.

— Mă întreb dacă o să mă sune tipul care mi-a făcut oferta pentru televizor. I-am spus că trebuie să ştiu sigur până marţi, da' încă nu m-a sunat. Crezi că ar trebui să-l sun eu?

— Poate.

— Eşti obosit?

— Puţin.

Şi scenariul continua toată seara, dar în loc să-i arunce un pahar de vin în faţă acestui palavragiu reprimat, să-i tragă un pumn în stomac şi să-i spună să-şi caute limba, Alice se ducea acasă cu sentimentul că nu exista persoană mai plictisitoare ca ea.

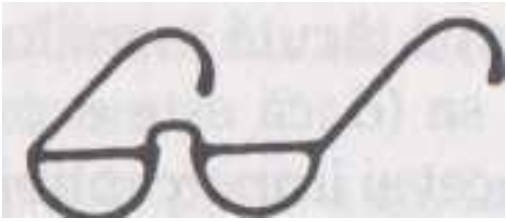

Deşi claritatea şi comunicarea sunt în mod normal apreciate, nu trebuie să uităm de năucitoarea atracţie faţă de oamenii sau lucrurile care sfidează înţelegerea.

În anumite sfere academice, există o adânc înrădăcinată prejudecată împotriva lucidităţii, şi un corespunzător respect pentru textele dificile. Savanţii care trudesc asupra prozei opace a lui Kant sau Hegel, Husserl sau Heidegger sunt poate atraşi nu numai de ideile sclipitoare care ni se spune că s-ar afla înăuntru, ci şi de simpla dificultate de a recupera aceste idei din contorsionarea unui limbaj inaccesibil cititorului profan.

Hegel ne oferă următorul pasaj în a sa Fenomenologie a spiritului:

Obiectul este în parte fiinţă imediată sau, în general, un Lucru – corespunzător conştiinţei imediate; în parte, o alterare a sinelui, relaţia sa sau existenţa-pentru-altul, şi existenţa-pentru-sine, i.e. Determinarea – corespunzând percepţiei; şi în parte esenţă, sau formă universală – corespunzând înţelegerii. Este, ca totalitate, un silogism sau mişcarea universalului prin intermediul determinării individualităţii, ca şi mişcarea inversă, de la individualitate prin intermediul individualităţii înlocuite, sau prin determinare, către universal.11’

Alegerea la întâmplare a unui pasaj dintr-o operă

filosofică intens disputată poate părea nedreaptă, dar nu există îndoială că, şi cu cea mai mare bunăvoinţă de pe lume, cu un intelect ascuţit şi flexibil, argumentaţia lui Hegel se ridică rareori deasupra enigmaticului.

Însă un text care te face să suferi poate fi considerat cumva mai valid, mai profund şi mai adevărat decât unul care se citeşte cu claritate şi fluenţă. Cititorul sensibil care se afundă în Heidegger sau Husserl poate gândi: „Ce profund e textul acesta; dacă nu-l pot înţelege, evident că e mai deştept decât mine. Dacă e greu de înţeles, fără îndoială că e cu atât mai demn de a fi înţeles" – asta în loc să arunce cartea şi să declare că e de un intolerabil nonsens.

Masochismul academic reflectă o prejudecată metafizică, şi anume că adevărul trebuie să fie o comoară greu obţinută, că ceea ce este citit sau învăţat cu uşurinţă este fluşturatic şi lipsit de importanţă. Adevărul trebuie să fie ca un munte ce trebuie escaladat, periculos, obscur şi exigent. Sub lumina rece din sala de lectură a bibliotecii, mottoul academic spune: cu cât un text mă face să sufăr mai mult, cu atât trebuie să fie mai adevărat.

Corolarul interpersonal al acestui lucru se regăseşte în ideea că un iubit dificil este cumva mai valoros decât unul deschis, limpede, previzibil şi care sună la ora promisă. În mentalitatea religios-romantică, cel de-al doilea tip merită numai să fie condamnat sau evitat – ca şi savanţii care iau în râs ideile unui prozator talentat numai pentru că ele pot fi înţelese de un copil inteligent de 12 ani.

În mod similar, departe de a interpreta tăcerile lui Eric drept un semn că este un bărbat plictisitor, Alice le vedea ca pe o dovadă a unei profunzimi deosebite. Era ca un savant care-şi dedică viaţa lucrărilor lui Hegel, convins de geniul acestuia – în vreme ce un critic mai puţin amabil ar putea sugera că greoiul filosof german este, în ultimă instanţă, doar un gânditor cât se poate de mediocru, posedat de două sau trei idei bune, şi de o atroce incapacitate de a se exprima.

Povara lui Eric înainte de a-l condamna pe Eric (implicit sau altfel) pentru tăcerile pline de cruzime şi pentru trădările de la cină, el merită o clipă de compătimire pentru poziţia în care se afla. E adevărat, se bucura de beneficiul de a fi iubit de o femeie, dar pe umerii lui apăsa şi povara de a fi subiectul unei idealizări pline de zel. I se cerea (blând şi delicat, desigur) să confere sens existenţei altcuiva. Nu-i de mirare că uneori îşi bâlbâia replicile.

— Ce ai gândit prima oară când m-ai văzut? îl întrebă Alice, pe când stăteau întinşi în pat, într-o noapte de vară.

— Mi s-a părut că eşti grozavă, de asta am şi venit să vorbesc cu tine.

Alice, ca un pisoi mângâiat, scoase un sunet ca un tors.

— E ciudat, continuă ea, mi-ai plăcut, dar n-am crezut că şi tu mă placi. Ţii minte cum vorbeai cu femeia cealaltă? Credeam că o preferi de departe.

Alice alterna între momente de maiestuoasă rezervă şi sinceritatea naivă a unui copil de 12 ani:

— A fost nemaipomenit când ai venit la mine!

E nevoie de un stomac puternic şi nesentimental care să digere bucuros o mâncare atât de dulceagă. E nevoie de experienţă ca să faci faţă unui compliment alarmant de spontan de genul „Sunt sigură că o mulţime de femei aleargă după tine. E normal pentru cineva atât de arătos ca tine”.

Eric era vanitos, ca toată lumea: te-ai fi aşteptat ca şi el să înceapă să toarcă pisiceşte la auzul unor astfel de lucruri, dar complimentele îl făceau să se simtă prost. Era paradoxal că un bărbat care se bucura de ocheadele pe care i le aruncau femeile pe străzile aglomerate din City se trezea pus în încurcătură de declaraţiile mai directe făcute în propriul pat.

Dacă i se întâmpla deseori să fie indiferent sau neatent, dacă uneori nu-i dădea telefon lui Alice, era (în afara proastei creşteri) din cauză că simţea în el însuşi o inadecvare ca obiect la dragostei, copleşit de sentimente cărora nu era capabil să le răspundă şi pe care din această cauză le percepea ca fiind inacceptabil (şi acuzator) de exagerate.

Pentru a ne întoarce la costumul care trebuia dat la curăţat, şovăiala lui în a asculta răspunsul lui Alice aminteşte de una din două forme de neatenţie:

— Neatenţia cuiva care este pur şi simplu plictisit, când subiectul nu-i captează atenţia;

— Neatenţia simulată pentru a nu insista asupra unui lucru pe care l-a observat deja, o evadare viabilă dintr-o situaţie de un risc copleşitor, o reacţie socialmente

acceptabilă, echivalent psihologic al ieşirii pe uşă în fugă.

Când Alice păruse să înceapă a vorbi despre copilăria ei, Eric întoarse privirea din cel de-al doilea motiv. Deşi el însuşi abordase subiectul, întrebarea despre cea mai dureroasă experienţă din copilăria ei ameninţa să-l amestece într-o poveste neplăcut de sensibilă, pentru care ar fi avut nevoie de una sau mai multe batiste.

Eric îşi dorea ca Alice să fie mai dură cu el, ca să poată evita responsabilităţile create de capacitatea ei pentru autocritică şi autonegare. După ce tăcuse bosumflat pe toată durata drumului spre Whitechapel într-o dimineaţă de weekend, Alice se întoarse către el şi-l întrebă:

— Scuză-mă că deschid subiectul, dar eşti supărat pe mine?

Nu exista niciun motiv ca el să fie supărat pe ea: se întâlniseră la el acasă cu zece minute mai devreme, şi nu schimbaseră decât câteva cuvinte pe drum. De fapt, tăcerea lui avea la bază un articol îngrijorător pe care-l citise în ziar la micul dejun, care sugera că o afacere în care el investise serios ar fi putut să iasă prost.

— Nu, nu sunt supărat pe tine, răspunse el posac.

— S-a întâmplat ceva rău?

— Sunt doar obosit.

— E-n regulă, atâta vreme cât nu e vorba de mine.

— Nu, sigur că nu e, o să-mi treacă.

Dar, într-un fel, era din cauza lui Alice. Sau, mai degrabă, purtarea ei agravase o predispoziţie morocănoasă. Eric nu era obişnuit cu generozitatea (sau,

în funcţie de punctul de vedere, cu docilitatea) implicată de întrebarea „Eşti supărat pe mine?” – întrebare venită de la o femeie fără vină, blândă şi dulce. Era nedrept de nesuferit, şi, deşi insuficient de matur pentru a-şi autoaplica mesajul, recunoştea necesitatea ca altcineva să-l certe pentru asta.

Era obişnuit cu femei a căror generozitate emoţională era mult sub cea a lui Alice. Avusese relaţii calde, dar întotdeauna se menţinuse un element de distanţă. În aceste relaţii, dacă s-ar fi întâmplat să fie prost dispus pe drum spre Whitechapel din cauza unui articol din ziarul de dimineaţă, ar fi trebuit fie să-şi explice purtarea, fie să se prefacă suficient de vesel ca să evite o ceartă. Întotdeauna căutase iubite sceptice, din cele deloc dispuse să accepte vinovăţia în loc să o caute cu tot dinadinsul – în vreme ce Alice suferea de o autonimicitoare grabă de a-i încuraja caracterul capricios.

Eric se temea de iubirea ei total dezarmată. Reţinut în felul în care accepta afecţiunea, obişnuia să aştepte să ajungă la birou pentru a se gândi cât de mult ţinea la ea, lucru pe care în prezenţa ei era incapabil să-l înţeleagă, şi cu atât mai puţin să-l exprime. Avea nevoie de timp ca să răspundă la tandreţea ei, ca o persoană care îşi simte limba legată la telefon şi are nevoie de intimitate şi de o foaie de hârtie pentru a aşterne un răspuns.

Când se cunoscuseră, Alice se plânsese că şi-ar dori să fie mai creativă şi că i-ar plăcea să se apuce din nou de desen, lucru pe care-l făcuse cu succes în şcoală, dar nu-l continuase după aceea. Într-o dispoziţie entuziastă şi

flatantă, Eric se uitase cu răbdare prin desenele ei în cărbune, păstrate într-o cutie din camera ei, o urmărise desenând o vază cu flori de pe pervaz, după care o declarase un talent natural care-i amintea puţin de nişte schiţe de Degas pe care le văzuse la Paris cu un an în urmă.

— Nu, râzi de mine. Spune-mi, ce crezi de fapt? întrebă Alice.

— Îţi spun, mi se par foarte bune. Ai talent, n-aş spune asta dacă n-aş crede.

— Serios? întrebă ea, muşcându-şi buza de jos.

— Bineînţeles. Dacă ţi-ai pune mintea, ai face mari progrese. Ai un har natural.

Confuzia lui Eric între un set de schiţe obscure şi neinspirate şi farmecul delicat cu care mânuia creionul pe hârtie îl costă scump – pentru că în ochii lui Alice deveni un fel de critic de artă. Îi arăta desenele pe care le făcea şi-l întreba dacă detectează progrese sau poate sugera îmbunătăţiri. Acest lucru îi dădea lui Eric sentimentul că e chemat să joace rolul jucat în mod tradiţional de un tată, autoritate pe care nici nu o dorea, nici nu credea că o are.

După ce petrecuse un întreg weekend pictând peretele băii unei prietene, Alice îl aduse să vadă pictura şi, în picioare lângă uşă, îmbrăcată într-o pereche de pantaloni mânjiţi de vopsea, îl întrebă cu un zâmbet plin de speranţă:

— Deci? Ce părere ai? Eşti mulţumit de mine?

Alegerea cuvintelor părea plină de semnificaţie: nu „îţi place?”, nici măcar „Eşti mulţumit de pictură?”, ci „Eşti

mulţumit de minei”, o notă personală care făcea aluzie la căutarea legitimităţii, un strigăt copilăresc „Am făcut bine?”

Nevoia ei îl punea pe Eric într-o postură de epuizantă responsabilitate: sensibilitatea ei îi făcea să vrea s-o rănească, să-i spună că puţin îi pasă de pictura ei ridicolă, în speranţa că ea o să înceteze să mai trateze cu atâta respect tot ce spunea sau făcea el.

La prânz, el şi colegii lui mâncau într-un mic local de lângă bancă, unde conversaţia se concentra deseori asupra sexului opus. Într-o anume zi de luni, la un sandviş cu pastramă, subiectul discuţiei erau glandele mamare feminine.

— Cei mari sunt drăguţi, dar să ştii, sunt mai puţin sensibili decât cei mici, observă Roger, gânditor.

— Rahat, poţi să găseşti unii enormi, care sunt cât se poate de sensibili. O ţii minte pe Carmen, spanioloaica aia cu care eram eu? E, să ştii că a demonstrat că teoria ta e complet greşită, replică Bill.

— Nu ştiu ce să zic, sânii lui Jodie sunt mari, dar nu scot nicio reacţie de la ei. Tu ce zici, Eric? întrebă Roger.

— Păi e evident ce părere am, Alice are sâni mici, eu sunt cu Alice, aşa că e clar că mi se par OK. Vreau să spun, ce sens are să fii cu o femeie dacă nu-ţi plac sânii ei?

Infantili şi arhaici sub costumele lor elegante, Eric şi colegii lui oficiau ritualul vechi de secole prin care pretindeau că nevoile lor emoţionale sunt de fapt de factură sexuală, pentru a uşura povara codependenţei.

Pentru ce să fii iubit?

Eric se referea frecvent la aspectul fizic al femeilor; asta are un nas frumos, cealaltă are picioare senzaţionale, următoarea are glezne delicate. Observa de asemenea şi ceea ce i se părea urât: una are sânii căzuţi, alta coapse ca nişte trunchiuri de copac, a treia are un mers împiedicat.

El şi Alice ieşeau dintr-un supermarket, când Eric comentă despre o femeie pe lângă care treceau:

— Dumnezeule, nu-i uluitor? Toate femeile astea cu feţe frumoase, şi când te uiţi mai jos de gât au corpuri dezgustătoare. Ai văzut ce grasă era? Incredibil. Şi la faţă nu arăta ca o persoană grasă, dar în rest era.

Deşi întotdeauna flatante pentru ea, pe Alice asemenea observaţii o făceau să se simtă prost.

— De ce vorbeşti aşa tot timpul? îl întrebă.

— Aşa – cum?

— Nu ştiu, comentezi despre toţi că sunt graşi, sau slabi, una sau alta.

— Nu fac decât să prezint faptele. N-ai văzut, femeia aia…

— Da, bine, aş prefera să te abţii. E îngrozitor că gândeşti aşa despre corpurile oamenilor.

— Dar când mă gândesc la corpul tău îţi place, nu? întrebă Eric, cu un exagerat accent californian. Haide, nu mă lua cu chestii din astea serioase, spuse el, îmbrăţişând-o.

— Nu vreau să devin serioasă. Numai că… nu ştiu, hai s-o lăsăm baltă. Mergem să luăm nişte vin? întrebă ea, dregându-şi vocea.

Dar pe drum spre casă, Alice continuă să se

gândească la problemă. Eric fusese întotdeauna cât se poate de generos în privinţa trupului ei. Când erau goi în dormitor, uneori îi cerea în joacă să pozeze ca o sculptură sau ca o pictură, şi o declara Venus sau Afrodita lui, Eva sau Elena din Troia. După câteva pahare de vin, îşi lua o voce teatrală şi spunea că sânii ei sunt cei mai frumoşi din ţară, ochii ei sunt nestemate din Orient, triunghiul ei pubian o sursă de inspiraţie pentru omenire.

— Nu mai exagera, poet refulat, îi răspundea ea, trăgând de aşternuturi ca să se acopere.

— Oh, Venus e timidă în seara asta, nu e în dispoziţie pentru împreunare cu Cupidon.

— Dacă dulcele Cupidon n-ar fi aşa un ţintaş prost cu săgeţile lui, poate ar fi în dispoziţie…

Stinghereala lui Alice provenea de la întrebarea pe care şi-o punea, şi anume cât de important era rolul pe care trupul ei îl juca în sentimentele lui Eric. Îşi dorea ca el s-o găsească atrăgătoare, dar, paradoxal, nu voia ca atracţia fizică să fie în ultimă instanţă responsabilă pentru prezenţa lui alături de ea.

Resimţea o implicită ierarhie a lucrurilor pentru care să fie iubită: deşi în oricare din cazuri ar fi fost iubită, erau anumite criterii pe baza cărora putea accepta că cineva care spune că o iubeşte chiar o iubeşte pe ea.

[i] A fi iubit pentru trup

Trupul este scena unei uimitoare pierderi a controlului asupra percepţiei de sine a unei persoane. Este ceea ce alţii identifică în mod natural şi imediat ca acea parte a „eului”, fără să existe nicio şansă ca el să reflecte

un sens interior al sinelui. Deşi trupul e doar o colecţie de celu le aranjate conform toanelor structurii ADN, cei care ne cunosc nu pot să nu remarce sensul şi personalitatea din el. Pradă acestei patetice erori, ei spun că trăsăturile noastre sunt frumoase, cinice, cinstite sau fermecătoare, cam la fel cum poeţii etichetează aspectele inanimate ale peisajului pe baza unor criterii emoţionale, spunând despre un munte că e „îndrăzneţ”, sau un pârâu „vesel”.

Dar, deşi în interiorul nostru suntem conştienţi că trupul nostru nu ne reprezintă, ne vine greu să aplicăm această lecţie interpretării pe care o dăm altora, pe care îi asociem inevitabil cu forma lor fizică. Ne lipseşte empatia faţă de crizele lor de identitate, fiindcă această identitate este cumva mult mai vizibilă pentru noi în exterior decât pentru ei înşişi în interior, bazată fiind pe o fundaţie materialistă şi, prin urmare, evidentă.

Numai pe baza introspecţiei putem eventual simţi că nu avem niciun fel de control asupra formei noastre fizice, cum nu avem nici asupra formei unei planete dintr-o galaxie îndepărtată. Nu e de mirare că Descartes a studiat problema minte/trup, ca să declare dezgustat în Discurs asupra metodei: „Acest eu, vreau să spun mintea (…), este cu totul distinct de trup” (deşi biografii lui povestesc despre o aplecare către batistele de mătase şi pantalonii flamanzi, care contrazice – poate – interpretarea ortodoxă a operei sale).

Există, desigur, şi din aceia care acceptă fără discuţie că trupul lor îi reprezintă, că există o fericită congruenţă între concepţia despre sine şi poza din paşaport. Aceştia

trec pe lângă o oglindă, îşi fac lor înşile cu ochiul şi gândesc vesel: „Dragul de mine”. Dezinvoltura fizică a lui Eric venea poate din acest fericit sentiment de congruenţă, mai mult decât dintr-o vanitate specială. Simţea că faţa sa era o imagine corectă a lui însuşi, era fericit dacă oamenii îi asociau şi-l plăceau pentru ochii lui atenţi, pentru părul tuns scurt, pentru bărbia puternică şi pentru zâmbetul de puştan.

Mai există apoi oameni care se situează de-a lungul spectrului de insatisfacţii care începe cu „Nu-mi plac ochii mei” şi merge până la „Ce dracu’ fac eu aici?” Ba nu. Poate că „Nu-mi plac ochii mei” nu e un exemplu bun, pentru că incongruenţa dintre trup şi imaginea de sine merge mai adânc decât simplul „nu-mi place”. Este mai degrabă o chestiune de sentiment psihologic, existenţial că „Aceşti ochi nu mă reprezintă”. De exemplu, lui Alice nu-i plăcea degetul ei mare, dar accepta că acesta reflectă destul de bine cine este ea. Avea o personalitate conformă cu percepţia ei despre sine, un amestec de idealism în jurul unghiei, stângăcie la încheietură, ironie pe lateral; era ţinut deseori îndoit şi muşcat cu nervozitate. Cu toate acestea, nu putea admite aceeaşi norocoasă congruenţă în privinţa feţei sale. Aceasta o lua întotdeauna razna în propria ei direcţie, arăta veselă când ar fi trebuit să fie tristă, vulnerabilă atunci când era necesară duritatea. Îşi vedea reflexia feţei în metrou şi era şocată de expresia ei de copil de 12 ani, pentru ca apoi să se vadă într-o fereastră la birou şi să fie surprinsă de o faţă care ar fi trebuit să aparţină unei persoane de 60 de ani.

În adolescenţă, vechea problemă filosofică între interior şi exterior se declanşase în mod dureros în faţa adevărului analitic al oglinzii. Fugind de oglindă, se refugiase în cărţi şi într-o perioadă a vieţii sale pe care acum o putea numi în glumă în faţa lui Eric „incredibil de reprimată”: – Eram aşa de varză în privinţa sexului, şi tot. Mă uram pe mine, şi pe băieţi şi mai tare. Mi-era aşa de frică de ei, încât, dacă venea unul să vorbească cu mine, mă făceam roşie din cap până-n picioare şi mă apucau tot felul de ticuri nervoase. Stăteam toată ziua în camera mea cu draperiile trase, cu oglinzile acoperite, citeam romane proaste în pat şi urlam dacă cineva încerca să intre.

Mama lui Alice suferea de vechea prejudecată că fetele de o anumită vârstă trebuie să-şi dedice energia impresionării băieţilor, în vederea unui eventual mariaj. Oripilată de insistenţa cu care Alice purta numai jeanşi şi un pulover vechi, cu energia ei caracteristică îşi ţâra fiica printr-o serie de magazine de haine, intrând în forţă într-un boutique şi întrebând melodramatic: „Credeţi că puteţi face ceva pentru această domnişoară?”

Iar pentru că magazinele respective erau de obicei cam cu jumătate de secol în urma modei, Alice ieşea de acolo arătând ca un tort de nuntă, plină de panglici, funde şi volane, lucruri care mai degrabă ar fi provocat repulsie unui mascul decât să-l determine s-o scape pe mamă de stângacea ei Lolită.

Ceea ce îi displăcea lui Alice cel mai tare la trupul ei nepotrivit era faptul că ceilalţi bănuiau congruenţa acolo unde ea nu simţea niciuna. În vreme ce Alice îşi interpreta

forma fizică drept un fenomen întâmplător, bărbaţii nu puteau să n-o ia drept o extensie a ei. Când Eric îi cânta glumeţ osanale pentru sâni, Alice nu putea să se identifice cu laudele, ci le accepta ca pe un trofeu acordat cuiva care nu reuşise să participe la ceremonia de decernare.

— Nasul tău te reprezintă atât de bine, îi spuse Eric lui Alice, trasând conturul respectivului nas în dormitor.

— Ce vrei să spui?

— Aşa mic cum e, şi se ridică un pic de tot, şi se subţiază către vârf…

— Ai făcut un curs de frenologie nazală?

— Sigur că da. Ce dracu' e aia?

Oricât de tare ar fi încercat, celorlalţi le-ar fi venit greu să înţeleagă dacă Alice le-ar fi spus „De fapt nu sunt deloc aşa cum arăt". Scuzabil deconcertaţi, ar fi spus toate lucrurile cuvenite, „sigur că aşa e", privind-o superficial, şi „oricum nu contează cum arăţi", dar în definitiv ce altceva ar fi putut face decât să o asimileze, pe ea şi plângerile ei, formei fizice în care se manifestau?

Alice citise de curând într-o revistă un interviu cu un celebru fotomodel pentru a cărei faţă unele femei şi-ar fi vândut şi mama, dar care pretindea că, în privinţa relaţiilor, trupul ei era doar o pacoste. Se măritase cu un bărbat cât se poate de urât, pe care nu l-ar fi putut iubi decât pentru altceva decât trupul lui, proiectând astfel în alegerea unui partener mentalitatea pe care şi-ar fi dorit ca bărbaţii s-o aibă în privinţa ei.

Alice ajunsese la concluzia că nu contează dacă eşti frumos sau urât – trupul era oricum un blestem, pentru că

deschidea o prăpastie între felul în care te simţi şi felul în care eşti văzut. Omul-Elefant şi fotomodelul, deşi aflaţi la capetele opuse ale spectrului modei, împărtăşeau o soartă psihologică structural identică.

Exista însă o anumită prefăcătorie în abordarea lui Alice, mai ales dacă luăm în calcul dimensiunile investiţiilor ei anuale în lenjerie sau cosmetice.

Prefăcătoria poate fi definită aici ca o formă de ambivalenţă, în care cineva condamnă ceva din teamă, pentru că acel ceva este puternic, dorit şi nu poate fi controlat, dar este fericit să culeagă beneficiile acelui lucru. Artistul de succes dă dovadă de ea atunci când se ridică să condamne sistemul capitalist, dar încasează bucuros cecurile obţinute din vânzarea operelor sale. „Nu trebuie să fii frumoasă ca să fii fericită", spusese ipocrit fotomodelul multimilionar, la scurtă vreme după ce povestise despre toate lucrurile care o făceau fericită (o şedinţă foto în Kenya, propria ei marcă de parfumuri), care aveau toate de-a face cu felul în care arăta. Iar Alice era prefăcută când investea în lenjerie seducătoare dar spunea „N-aş judeca niciodată pe cineva după felul în care arată, şi sper ca cei din jurul meu să facă la fel".

Cunoştea nefericitele reguli ale jocului – cunoaştere care o împingea în magazine de haine şi în saloane de frumuseţe –, dar, atunci când un bărbat o observa în fine, îşi dorea să poată elimina această cunoaştere din ecuaţia dorinţei. Dacă trupul ei atrăgea privirile, nu-şi dorea ca ochii iubitului să se oprească acolo. În fanteziile ei, care nu aveau nimic de-a face cu pudibonderia, trupul era

nesemnificativ în sens cartezian – nu ignorat, pentru că sexul era minunat, ci pur şi simplu nesemnificativ. Îşi dorea să fie iubită pentru partea misterioasă care rămânea după ce trupul era dat la o parte, pentru complicatul amestec de experienţe, impresii, obiceiuri şi temperament pe care-l numea sine.

[îi] A fi iubit pentru bani înainte de a pierde totul într-o investiţie nefericită, tatăl lui Alice îşi avertizase deseori fiica în privinţa bărbaţilor care aveau să fie atraşi de ea din cauza banilor. „O să cunoşti tot felul de ţipi care or să vrea să te folosească pentru bani, şi, crede-mă, e mai rău decât să fii folosită pentru sex”, îi spunea el, îmbogăţit de experienţa unei soţii a cărei dragoste se dovedise la fel de nestatornică precum venitul lui.

Înţelegerea legăturii dintre dragoste şi bani îl impulsionase pe tatăl ei să se îmbogăţească, dar paradoxul, ca şi în cazul unui trup frumos, fusese că nu putea să mai aibă încredere în femeile pe care le atrăgea din cauza acestei calităţi exterioare. Proiectând asupra fiicei sale viziunea cinică despre relaţiile umane, tatăl mersese până la a-l acuza pe prietenul ei, la vârsta de 17 ani, că este vânător de zestre, doar pentru că se întâmpla uneori ca ea să plătească biletele la un film sau concert. Acum problema nu mai era atât de acută, pentru că un crah financiar îl făcuse pe tatăl ei să-şi piardă banii şi soţia, obligând-o pe Alice să se bazeze pe un salariu lunar, mult mai puţin de invidiat, dar mai puţin problematic de îndrăgit.

Eric se bucura de un stil de viaţă mult mai confortabil,

care o făcuse pe Alice să remarce în diverse ocazii: „Ce-mi place atunci când ies cu tine e că văd părţi din Londra pe care nu le cunoşteam – restaurante, teatre şi alte chestii.”

Eric zâmbea benign la asemenea comentarii, deşi, dacă ar fi avut o altă fire, s-ar fi putut foarte bine întreba câtă vreme i-ar fi plăcut lui Alice viaţa cu el dacă părţile din

Londra care cereau un venit superior ar fi devenit brusc intangibile din cauza unei neaşteptate insolvabilităţi.

În loc de asta, lipsindu-i scrupulele delicate în privinţa originilor iubirii, se întreba sportiv: „Atâta vreme cât cineva mă iubeşte, de ce să mă întreb de ce?”

[iii] A fi iubit pentru realizări

În perioada în care-l cunoscuse pe Eric şi începuse să se vadă cu el, Alice fu promovată într-un post în care se ocupa de o gamă de contracte mai importante, şi acum superviza afaceri în valoare de aproximativ jumătate de milion de lire sterline. Era trimisă în călătorii la Dublin şi Paris, vorbea cu clienţi din Boston şi Madrid şi i se dăduse propriul birou şi o secretară.

Conştientă de invidia celorlalţi, avea tendinţa de a-şi minimaliza realizările. Dacă un prieten spunea „Mi-ar plăcea o slujbă ca a ta”, răspundea „Nu, nu ţi-ar plăcea. Eşti mult mai bine acolo unde eşti”.

Eric era mândru, nu invidios (într-un mod cam paternalist: subtextul era „Bun venit în lumea adevăratelor afaceri, din care eu am făcut întotdeauna parte”). În ziua în care ea obţinu agenţiei un nou contract, o invită la cină şi o copleşi cu laude, iar mai târziu cu sărutări. Era fericit

să se laude prietenilor că ieşea cu o persoană destinată să devină una din cele mai proeminente femei de afaceri ale Angliei, şi prin intermediari ajunseră la ea veşti despre cât de frumos vorbea despre ea când nu era de faţă.

Oricât de mult i-ar fi plăcut atenţia lui, Alice simţea un ghimpe de regret că Eric era întotdeauna mult mai drăguţ cu ea atunci când se simţea puternică şi se descurca bine decât când era slabă şi-i lipsea încrederea în sine. Nu avea nevoie să fie scoasă la cină atunci când îşi putea şi ea permite, sau să i se spună că e frumoasă atunci când aproape că o putea crede.

Părinţii ei avuseseră o atitudine similară cu a lui Eric în privinţa realizărilor, şi anume le producea o semnifi cativă sporire a afecţiunii. Până la vârsta de 13 ani, Alice fusese înceată la învăţătură, şi părea destinată uitării academice. Performanţele slabe îi atrăseseră lipsa de popularitate acasă, unde devenise oaia neagră prin comparaţie cu mai dotata ei soră mai mică. Dar în adolescenţă decisese să le dea peste cap aşteptările şi începuse să producă rezultate excelente, trecându-şi toate examenele cu note maxime. Peste noapte, devenise noua eroină a familiei, copleşită cu atenţii şi cadouri. „Eşti sigură că nu vrei o altă călătorie, o altă rochie, o bicicletă şi mai grozavă?” o întrebau tot timpul părinţii. Dar adolescenta posacă refuza totul, se îmbrăca în cele mai jerpelite haine şi trata ofertele părinţilor ca pe nişte insulte. Ceea ce şi erau, pentru că erau reversul (faţa bună, dar reversul) abordării care o condamnase la rolul de oaie neagră numai pe baza carnetului de note.

Părinţii ei explicau uneori eşecul atitudinii lor spunând „Nu ne pricepeam la copii, ne doream pe cineva cu care să discutăm în mod inteligent, cum putem să facem acum cu tine. Într-un fel, de-abia aşteptam să creşti”.

Acum, că putea discuta cu elocvenţă despre un mare număr de lucruri, erau mândri să-şi arate fiica frumoasă şi inteligentă prietenilor, şi erau întru câtva surprinşi de pronunţata ei şovăială în a accepta astfel de invitaţii. Faţă de propriile realizări, avea atitudinea unora din starurile de la Hollywood, care se văd numai cu prieteni dinainte de a fi celebre – „Dacă m-ai iubit când nu eram nimic, o să mă iubeşti întotdeauna”, este atitudinea lor implicită: „Dacă ai început să mă iubeşti numai după ce am devenit respectabilă, de unde să ştiu că mă iubeşti pe mine, şi nu respectabilitatea mea?”

[iv] A fi iubit pentru slăbiciuni

Dă-i cuiva destul succes, birouri, case şi iahturi, suficientă elocvenţă, frumuseţe sau inteligenţă, şi mai devreme sau mai târziu cineva se va îndrăgosti de el/ea. Dar prototipul idealizat al dragostei este ceea ce ar trebui să fie iubirea necondiţionată a părintelui pentru copil. Cea mai timpurie amintire a noastră despre dragoste este cum cineva avea grijă de noi când eram neajutoraţi şi slabi. Unii copii sunt deosebit de drăgălaşi şi lipicioşi, dar sunt prin definiţie incapabili să se lupte cu lumea pe baza caracteristicilor extrinseci. În măsura în care sunt iubiţi şi îngrijiţi, sunt iubiţi pur şi simplu pentru cine sunt – ceea ce tinde să fie o chestie destul de murdară. Sunt iubiţi pentru

(sau în pofida faptului) că le curg balele, fac caca şi pipi, vomită, urlă şi sunt egoişti.

Numai după ce copilul creşte afecţiunea începe să fie condiţionată de o serie de eforturi – să spună mulţumesc la masă, să-i aducă lui mami ochelarii, să spele vasele şi, mai târziu, să cumpere posturi de televiziune, case la Mustique şi cabane la St Moritz. Dar, deşi toate acestea garantează interesul celorlalţi, adevărata dorinţă e nu atât să obţină complimente de la starlete şi moderatori de talk-show-uri, ci să recreeze contractul făcut de părinte cu copilul în frageda pruncie: un contract care-l obligă pe părinte la loialitate şi fidelitate, indiferent ce s-ar întâmpla.

Alice înţelegea tensiunea din relaţia ei cu Eric, şi anume că o parte din ea îşi dorea să fie copilul bălos, complex, iraţional, exigent – în timp ce cealaltă parte ştia că, pentru a-i păstra afecţiunea, trebuia să joace rolul femeii responsabile, mature, atrăgătoare, spirituale şi fără pretenţii.

Uneori avea cu Eric discuţii despre politică, în care sfârşea prin a se situa la stânga, iar el la dreapta. După colapsul unei gigantice companii producătoare de automobile, cuplul se trezi prins într-o ceartă aprinsă.

— Ascultă, singura justificare pentru ca o afacere să existe este să meargă bine, declară Eric. Când produceau maşinile pe care lumea le dorea, era o afacere care merita păstrată. Dar fapt este că nu mai sunt în stare. Nu mai au justificare. Modelele lor sunt demodate, au prea mulţi angajaţi, ineficienţi, risipitori, prost conduşi, şi n-au în vestit suficient în inginerie şi echipamente noi – aşa că,

firesc, se duc la vale, aşa cum şi merită.

— Cum poţi să spui aşa ceva? Douăzeci de mii de oameni or să-şi piardă locurile de muncă, un întreg oraş o să fie decimat – şi ţie ţi se pare corect?

— Are o logică economică perfectă: dacă ţările asiatice pot să producă maşini mai bune şi mai ieftine, nu există niciun motiv să nu fie recompensate pentru asta. Un întreg oraş în Coreea sau Malaiezia o să prospere pe seama celui de aici – dar aşa merg lucrurile. Companiile coreene cheltuiesc sume imense pe maşini-unelte cu mult mai avansate decât orice ai putea găsi în ţara asta. Guvernele pur şi simplu nu-şi pot permite să cheltuiască banii contribuabililor ca să sprijine companii în colaps – e vorba de supravieţuirea celui mai puternic. O economie se ţine pe baza cererii reale, şi când sprijini afaceri pe care piaţa le consideră muribunde nu faci decât să stimulezi artificial lucrurile.

— Dar e ridicol, inuman, crud. Contribuabilul n-ar suferi în niciun fel dacă guvernul ar acorda companiei un împrumut ca să se descurce câţiva ani, până se pune la loc pe picioare, şi apoi o să fie iar profitabilă.

În spatele discuţiei despre soarta unei companii producătoare de autoturisme se putea detecta un conflict care nu avea nimic de-a face cu împrumuturile sau investiţiile coreene în maşini-unelte. Apărarea companiei de către Alice era de fapt apărarea dreptului de a fi iubit pentru slăbiciuni: atacul lui Eric era o formă de darwinism capitalist, şi Alice se temea că el îl aplica în dragoste la fel de mult ca în afaceri.

Alice se temea de cruzimea pe care o detecta în logica lui economică, se temea că într-o zi, din cauza şoldurilor în colaps sau a sânilor căzuţi, şi ea avea să fie declarată „ineficientă”, „risipitoare” şi „fără justificare”. Oricare ar fi fost adevăratele merite ale producătorului de automobile, faptul că ea îi ţinea partea era o urmă a nevoii copilăreşti de a fi iubită necondiţionat (chiar dacă era falită), statul fiind aici distribuit în rolul atât de doritului părinte atotiertător. E posibil ca fabrica să fi avut un management delăsător, dar oare compania nu aparţinea naţiunii, muncitorii din ea nu erau cetăţeni şi prin urmare, guvernul nu avea datoria de a o ajuta să-şi recapete sănătatea economică?

Când, de curând, un coleg de la muncă încercase să dea vina pe Alice pentru un contract ratat, Eric îi fusese de mare ajutor, sugerând moduri în care putea raporta incidentul superiorilor, fără a-şi aliena prin aceasta colegii. Odată ce hotărâse că lui Alice i se făcuse o nedreptate, îşi luase vocea protectoare şi se ridicase la înălţimea situaţiei: dar era mult mai puţin dispus să înţeleagă sentimentele de confuzie care nu aveau de-a face cu locul de muncă, cele legate de bolile prietenilor sau familiei. Nu putea accepta tristeţea fără motiv, fără vreo altă explicaţie decât că se simţea cuprinsă de melancolie şi-şi dorea alinare la cel mai primitiv şi mai lipsit de raţiune nivel. Nici Alice nu dorea cu adevărat să-l împovăreze cu această formă de slăbiciune, ştia cât poate fi de mândru de ea când era puternică – deşi dorinţa ei reală era să poată exprima ceea ce încă nu putea, şi anume: „lubeşte-mă pentru temerile

mele, pentru poticnelile mele, pentru nevrozele mele, iubeşte-mă pentru cine sunt când pur şi simplu nu pot face faţă…”

[v] A fi iubit pentru detalii

Într-o vacanţă la Florenţa, cu câţiva ani în urmă, Alice fusese acostată de un bărbat în Palazzo Medici, care, în timp ce ea contempla un tablou de Gozzoli, îi şoptise că are o piele de înger. Pentru că pielea lui nu era deloc neangelică, şi o pereche de ochelari cu rame groase sugerau că seducţia nu era singurul motiv pentru care bărbatul se plimba prin galeriile de artă, Alice acceptase invitaţia lui la o cafea, care se transformă în prânz, o plimbare prin Uffizi, şi se încheie cu o noapte împreună.

De dimineaţă, Giovanni îi adusese cafeaua şi un halat de bumbac, şi stătuseră pe veranda lui dintr-o suburbie a Florenţei. Acolo, într-o engleză stricată şi plină de savoare, bărbatul se lansase într-o ambiţioasă declaraţie de dragoste. Urmând obiceiul nord-american de a repeta numele interlocutorului la sfârşitul fiecărei fraze, Giovanni îşi asezonase declaraţia aparent sinceră cu acest artificiu, numai că noaptea petrecută cu doamna din Anglia (sau poate era doar vina cafelei) îi zăpăcise memoria literară, aşa că sfârşise referindu-se la ea nu ca la Alice a lui Lewis Caroll, ci ca la Beatrice a lui Dante.

Pentru că oricum declaraţia fusese nepotrivită, iar convenţia întâlnirilor de o noapte era clară, Alice nu se grăbise să-l corecteze, şi nici nu fusese rănită de implicaţiile de o natură cu totul impersonală a ceea ce trăiseră împreună. Cu toate acestea, în tren înapoi spre

Anglia, chicotise la gândul contrastului dintre intensitatea unei declaraţii care suna foarte sincer şi substituirea numelui ei cu al celei mai mari eroine a Florenţei.

Pentru Alice, o iubire era cu atât mai adevărată cu cât cei doi aflau mai mult unul despre altul, cu cât existau mai multe dovezi că iubirea era ancorată în cunoaşterea detaliilor. Acestea nefiind neapărat elementele majore ale existenţei celuilalt (vârstă, naţionalitate, serviciu etc.), ci lucrurile mărunte care deosebesc o persoană de alta – să ştii ce fel de gem îi place, să-ţi aminteşti de anecdotele din copilăria celuilalt, de florile şi de marca de pastă de dinţi preferate.

Avea încredere în cei care făcuseră efortul de a afla despre ea şi, prin extensie, îi dăruiau un sentiment al identităţii. Conversaţiile lor erau pline de observaţii de tipul „Ţii minte săptămâna trecută, când îţi spuneam despre.. Mai degrabă decât de ezitantul „Tu erai, sau colegul meu de apartament, care-mi spunea de…". Aceştia îşi aminteau de detalii din viaţa ei („Spuneai că ai fost la Strasbourg cu mama ta în copilărie.. Sau chiar un banal „Pui două cuburi de zahăr în ceai, nu-i aşa?"), şi deci făceau aluzie la dimensiunea pe care ea o căpătase în conştiinţa lor.

Dacă un bărbat îşi amintea de felul în care ea pronunţa un anumit cuvânt, sau de o ciudăţenie în felul în care folosea furculiţa, de gustul ei în materie de cărţi sau restaurante, aceasta părea să indice – mai bine decât trandafirii scumpi sau declaraţiile înflăcărate – că era cineva în care putea avea încredere că o să aibă grijă de

ea. Nu numai din modestie prefera ca un bărbat să-i spună „Cerceii ăştia îţi vin foarte bine. I-ai purtat şi marţea trecută, nu?”, decât „Ştii, eşti cea mai frumoasă femeie pe care am cunoscut-o vreodată”.

De aceea, când s-a întâmplat ca Eric să-i spună „Eşti tare dulce când decojeşti o portocală”, Alice zâmbise şi se simţise ciudat de gâdilată de remarcă. În ierarhia lucrurilor legate de „eu”, faptul că el observase cum decojea ea portocala părea mult mai intim, mult mai conectat cu cine era ea de fapt decât un compliment poate mai spectaculos, dar mai puţin detaliat.

[vi] A fi iubit pentru anxietăţi

Dacă doi străini se întâlnesc la o petrecere şi-şi mărturisesc cât de ciudat li se pare să vorbească cu un străin la o petrecere, destăinuirea unei dificultăţi sociale comune poate şterge în mod misterios orice impedimente în derularea conversaţiei – revelarea riscului unui dialog dificil evitând ca acesta să se materializeze.

Anxietăţile reflectă temerile individuale în faţa presiunilor şi aşteptărilor sociale. O să pot fi atât de interesant pe cât se aşteaptă tovarăşul meu? O să spun ceea ce doreşte să audă? O să împlinesc aşteptările celor pe care-i iubesc?

Pentru că aceste aşteptări se adună pe membrana sensibilă dintre individ şi societate, e de imaginat singurătatea când acestea nu pot fi mărturisite, când nimeni din grup nu este capabil să înţeleagă temerile provocate de ceilalţi. Există singurătatea de a-i spune cuiva „Am un atac de anxietate”, doar pentru ca acela să

răspundă cu o figură uluită „Ce vrei să spui? Ce motiv ai putea avea?” Şi, pentru că râdem de ceea ce ne provoacă anxietate, faptul că cineva nu simpatizează cu anxietăţile noastre ne răpeşte şansa de a împărtăşi simţul umorului, cu toată starea de spirit şi antropologia pe care le determină.

Alice îşi amintea cum atracţia ei faţă de Eric se solidificase în urma unei conversaţii despre adolescenţă, cluburi de noapte şi echipe de fotbal.

— Doamne, îmi amintesc că eram una din acele persoane care detestă să danseze, spuse Alice. Îmi plăcea ideea, dar eram atât de timidă, că gândul de a ieşi pe ringul de dans mă îngrozea. Îmi amintesc de un băiat dintr-o tabără în care m-am dus o dată, m-a invitat la dans – eram aşa de agitată, că am spus nu. Habar n-am ce am ratat: ar fi putut să fie bărbatul vieţii mele…

— Mă bucur că l-ai ratat, răspunse Eric. Dar înţeleg ce vrei să spui cu dansul; te simţi aşa de idiot dacă nu ştii cum să dansezi ca lumea! Există tot felul de lucruri pe care trebuie să le faci la vârsta aia, şi te simţi ca un extraterestru dacă nu le faci. La fel era cu cluburile de fotbal. La şcoala mea, toată lumea susţinea un club de fotbal, şi, cum mie nu-mi păsa de fotbal, nu aveam niciunul – dar o vreme am fost considerat un fel de ciudăţenie. Mi-aduc aminte că am şi întrebat-o pe mama dacă e în regulă să nu vreau să susţin niciun club, dacă nu cumva e ceva defect la mine.

Discuţia lor despre cluburi de noapte şi echipe de fotbal căpătase semnificaţie pentru că în jurul acestor

două activităţi se concentra o presiune de grup, de clan chiar. A fi în stare să-ţi mărturiseşti dezinteresul sau anxietatea însemna să te poţi distanţa de convenţie, să-ţi recunoşti disconfortul faţă de lucruri cu care societatea decreta că trebuie să te simţi confortabil, şi astfel se cimenta o alianţă fondată pe o identitate comună.

[vii] A fi iubit pentru mintea ta

Codul cavaleresc modern sugerează că cea mai nobilă formă de iubire este iubirea pentru mintea cuiva. Femeia care i-l prezintă unei prietene pe iubitul ei cu deficienţe estetice poate mai târziu obţine o reacţie discretă şi admirativă spunând: „Ştii, Maximilian este un tip strălucit. Inteligenţa lui este ceea ce mi se pare cel mai fabulos lucru”. Aceia obişnuiţi să saliveze în faţa unui trup bine construit, a unei case frumos mobilate sau pur şi simplu în faţa unui partener amabil şi binevoitor îşi vor conştientiza insuficienţa atunci când sunt confruntaţi cu acest exemplu de iubire virtuoasă – dragostea pentru mintea cuiva.

Cum Alice nu dorea să fie iubită pentru trupul ei, ar fi fost de aşteptat să dorească să fie iubită pentru mintea ei. Într-un fel, aşa şi era, dar problema nu era atât de bine definită. Multă lume îi spunea că e inteligentă, pentru că avusese rezultate bune la şcoală, făcuse o facultate, iar acum avea o slujbă cu multă responsabilitate. Ea însăşi recunoştea că intelectul ei avea calităţi: era bună la matematică, era capabilă să realizeze tabele şi grafice pentru întâlnirile săptămânale ale departamentului de vânzări, şi putea calcula profituri şi coeficiente. Avea şi o memorie bună, şi se exprima cu uşurinţă. Dar nici pentru

acestea nu dorea să fie iubită: ştia că o durere de cap sau o proastă dispoziţie îi puteau distruge rapid capacitatea mentală, şi că ceea ce alţii luau drept mintea ei era doar o formă de acrobaţie mentală prea puţin conectată la adevărata ei identitate.

Aşa că poate mintea ar fi trebuit divizată şi mai departe de atât: intelectul, şi apoi restul, substanţa mai insesizabilă, spongioasă, cu care cineva rămâne după ce intelectul este scos din ecuaţie.

[viii] A fi iubit pentru că exişti

În esenţă, Alice nu dorea decât să fie iubită pentru lucrurile pe care nu le putea pierde fără a înceta să mai fie ea însăşi. Voia să fie iubită pentru elementele ei ireductibile.

Cu suficient timp şi ghinion, avea să piardă:

a) aspectul b) slujba e) banii d) raţiunea şi cu toate acestea avea să rămână ea însăşi.

De aceea, dorea să excludă aceste criterii dintre motivele pentru care putea fi iubită, fiindcă ele erau extrinseci existenţei ei. Erau periculos de scăpate de sub controlul ei, poate fermecătoare pentru moment, dar foarte probabil aveau să dispară într-o zi – şi, odată cu ele, şi iubitul care o susţinea.

Se poate crea o analogie forţată între această disperată căutare a lucrurilor pentru care să fii iubit şi înflăcărată căutare a adevărului a lui Descartes. Legendarul lui răspuns la cogito era un instrument care să transceandă scepticismul introdus în filosofie de către Montaigne, Galileo şi Gassendi, întrebarea sâcâitoare

„Cum ştim că ceva există cu adevărat, că e într-adevăr aşa cum se prezintă simţurilor noastre?” (corolarul deprimantei întrebări de la ora 3 dimineaţa „Cum ştiu că dragostea asta e adevărată? Că mi se adresează mie cu adevărat?”).

Descartes a împins scepticismul la extrem şi a ajuns la concluzia că, deşi se putea îndoi de multe lucruri din jurul lui, singurul de care nu se putea îndoi era că gândeşte. Fiinţele cugetătoare se pot îndoi de orice, de la culoarea copacilor până la forma pământului, dar pot fi sigure de existenţa lor pentru că-şi percep propriile idei. Aşa cum Descartes a spus în Discurs asupra metodei: „Chiar dacă aş presupune că visez, şi că orice văd sau îmi imaginez este fals, nu pot să neg că ideile există cu adevărat în mintea mea.”

„Gândesc, deci exist” nu trebuie încurcat cu interpretarea mai târzie denotând raţionalitate (aşa-numitul spirit

„cartezian”)- Descartes nu sugera nici pe departe că oamenii pot susţine că există numai dacă gândesc riguros şi urmează cursuri avansate de filosofie. Cogito nu era o judecată de valoare, cum se sugerează atunci când e folosit cu referire la diverse activităţi: de exemplu, „Simt, deci exist”, „Joc squash, deci exist” etc. Nu făcea decât să exprime minimum de care cineva putea fi sigur atunci când tot restul era îndoielnic. Era un mod de a elimina incertitudinile până când rămânea un singur adevăr inatacabil, premisă de la care toate celelalte adevăruri puteau fi reînviate.

Căutarea adevăratelor criterii pentru dragoste urmează o traiectorie întru câtva similară. Scepticismul ar fi însemnat să consideri superficiale şi false motivele de a iubi universal acceptate, şi anume că cineva e frumos şi bogat, inteligent şi puternic. Acestea nu oferă elementul ireductibil pe care îl căutăm în dorinţa celuilalt, pentru că se referă la lucruri care pot fi distruse de timp sau nenoroc.

Problema – şi este una de care Descartes s-a lovit, dar de care nu a făcut mare caz – e că, odată ce cineva se apucă de despicat firul în patru, fie că vrea să găsească certitudinea sau adevăratul criteriu pentru iubire, răspunsul pe care-l găseşte este atât de specific, încât se dovedeşte încă o dată vag. Descartes se îndoia de tot, dar îşi dădea seama că nu se poate îndoi de faptul că gândeşte – această unică certitudine era cu adevărat minunată, dar ce îi spunea ea despre natura adevărului? Ce putea face cu ea? Cum o putea aplica? Era indubitabil corectă, dar în acelaşi timp oarecum irelevantă în procesul cunoaşterii.

Şi cu ce rămânea Alice după ce excludea toate criteriile efemere ale iubirii? Ce mai rămânea de iubit după ce elimina trupul, inteligenţa şi bunurile?

Ca şi la Descartes, nu mare lucru.

Rămânea cu conştiinţa pură, un sâmbure pur al fiinţei, o dorinţă de a fi iubită pentru simplul fapt că exista.

Nici nu e de mirare că nu se putea opri din cumpărat farduri.

Călătoriile

Pe la sfârşitul lui octombrie, Alice şi Eric au decis să-şi

ia câteva săptămâni de concediu spre Crăciun. Ploaia neîntreruptă de toamnă, zilele din ce în ce mai scurte şi vânturile aspre sugerau în mod firesc o călătorie către un climat mai blând, aşa că începură să studieze broşuri despre Extremul Orient, coastele Thailandei şi Indiei, insulele polineziene, Mauritius şi Seychelles, dar în cele din urmă optară pentru Marea Caraibilor şi un hotel de pe insula Barbados, al cărui stil era descris ca „relaxat”, dar cu „tot confortul modem” şi cu un preţ care dovedea acest lucru.

Perspectiva vacanţei căpătă dimensiuni mitice: deveni un moment din viitor la care se puteau gândi ori de câte ori prezentul se arăta problematic – dacă se confruntau cu plictiseala, iritarea sau anxietatea, dar nu aveau timp să se ocupe de adevăratele probleme, vacanţa era invocată drept leac. De câte ori Alice se gândea cât de puţin reuşise să citească în ultima vreme, cumpăra o carte şi o adăuga „teancului pentru vacanţă”, care în scurt timp deveni atât de mare, că i-ar fi trebuit un an de vacanţă ca să-l consume. Când Eric se gândea cât de puţină mişcare făcea, ideea de a se scufunda în ceea ce broşura descria ca „ape de un turcoaz idilic” îi calma sentimentul de vinovăţie. Şi pentru că munca nu le permitea să petreacă prea mult timp împreună, aşteptau cu nerăbdare călătoria ca pe o şansă de a face ceea ce broşura descria în mod elocvent ca „posibilitatea de a-l redescoperi pe celălalt” (adăugând o fotografie a unui cuplu nu prea tânăr, cu paharele de şampanie în mână, pe veranda unui hotel, pentru confirmare).

Îşi planificară meticulos călătoria: cumpărau loţiuni de bronzat şi tricouri, ochelari de soare şi sandale, sacoşe de plajă şi romane. Se comportau ca şi când ar fi plecat pentru mai multe luni, dimensiunile bagajelor simbolizând dorinţa de graţiere eternă.

Timpul – a cărui trecere se măsura. După cât de multă plăcere le oferea – trecea dureros de încet, deşi în cele din urmă sosi şi multaşteptata dată a plecării din decembrie. Se treziră într-o dispoziţie de vacanţă, schimbând glume şi găsindu-le amuzante fără alt motiv decât că aveau nevoie să râdă, şi la aeroport mai făcură nişte cumpărături inutile înainte de îmbarcare. Se simţeau apropiaţi, dispăruseră îndoielile şi întrebările în privinţa relaţiei lor. Din nou nutreau dorinţa de a se plăcea unul pe altul, de a face efortul să micşoreze fricţiunile. Eric se oferi să-i ducă bagajele, Alice îl întrebă dacă voia să citească una din cărţile sau revistele ei. În timp ce avionul rula pe pistă, se treziră cu degetele înlănţuite, atingându-şi unul altul pielea cu toată bucuria cu care Columb descoperea un nou tărâm.

— Nu e uluitor să te gândeşti că peste câteva ore o să fim pe cealaltă parte a globului? întrebă Eric.

— Aproape că nu-mi pot imagina, atât e de ireal.

— Nu-i aşa că avioanele sunt ceva fantastic?

— Îmhhm.

— Gândeşte-te numai, avionul ăsta e mare cât zece case, şi totuşi o să zboare prin aer cu opt sute de kilometri pe oră…

Vocea căpitanului se auzi în difuzoare, explicându-le

traseul. Urmau să zboare pe coridorul M4 către Bristol, apoi să traverseze Atlanticul, ajungând în Barbados peste nouă ore şi mii de mile. Alice era aşezată la fereastră şi privea suburbiile anoste ale Londrei defilând pe sub ei.

— Doamne, sunt atât de fericită că lăsăm toate astea în urmă – străzile astea oribile, norii şi ploaia.

— Eşti aşa de frumoasă că-mi vine să te mănânc, spuse Eric.

— Nu poţi să aştepţi prânzul?

— Nu. Eşti minunată, zău că eşti. Nu-ţi spun asta destul de des, ştiu, dar eşti. Eşti un minunat, delicios, delicat, extraordinar… pepene.

— Ai luat-o razna – eşti nebun… râse Alice, în timp ce el o trăgea mai aproape ca să-i dea un sărut a cărui intensitate se dovedi suficientă pentru a trezi interesul până şi blazatei însoţitoare de zbor.

Dormiră cea mai mare parte a zborului, şi se treziră când avionul cobora deasupra insulei, oferindu-le vederea verdelui intens alături de apele albastru-deschis. Epoca vitezei făcu sosirea abruptă şi copleşitoare. Când uşile cabinei de deschiseră, simţiră o creştere dramatică a temperaturii, aerul umed şi mirosul mării. Fuseseră transportaţi ca prin magie pe un tărâm străin, iar modulul lor spaţial, uriaşul 747 care făcea ca toate clădirile aeroportului să pară pitice, cu lamele turbinei rotindu-se lent, nu dădea niciun semn că ar fi făcut imensa călătorie. O briză apleca blând palmierii, şi câţiva nori pluteau pe cerul de azur.

— E incredibil ce cald e, exclamă Alice neîncrezătoare

pe când traversau pista, dezbrăcându-se rapid de cât mai multe straturi de haine.

Aeroportul era un amestec dramatic a două culturi; pe de o parte, occidentalii agitaţi, a căror rasă era suficient de turbată ca să construiască tuburi gigantice cu care să se catapulteze prin cer, şi pe de alta, locuitorii Indiilor de Vest, mult mai puţin interesaţi de cronologie, mişcându-se cu uşurinţă şi moleşeală. După ce călătoriseră cu opt sute de kilometri pe oră, pasagerii se grăbeau să-şi ia bagajele şi să se bucure de vacanţa pentru care plătiseră atât şi pe care o aşteptaseră atât – dar personalul aeroportului avea o concepţie cu totul diferită despre timp, convingerea că, dacă nu se întâmplă astăzi, se va*întâmpla cu siguranţă a doua zi.

— Când dracu’ au de gând să dea drumul benzii ăsteia? oftă Eric.

— Calmează-te, răspunse Alice, imitând accentul local şi făcându-şi vânt cu revista liniilor aeriene.

Îi aştepta un microbuz, al cărui şofer se prezentă drept David şi care-i conduse la hotel prin nord-vestul insulei. La radio, un DJ prezenta versiuni rap ale unor colinde de Crăciun şi le făcea ascultătorilor urări de sezon. Trecură prin capitală, Bridgetown, a cărui arhitectură purta urmele influenţei coloniale britanice.

— Nu e uimitor când te gândeşti că acum nouă ore eram la Londra? reflectă Alice, privind străzile şi pieţele şi mirându-se de dislocarea pe care o suferise. Toate semnele familiare lipseau: panourile publicitare făceau reclamă la bunuri cu care nu era familiarizată, vegetaţia era bogată şi

de un verde profund, maşini vechi huruiau pe străzile desfundate. Era o zarvă de culori aprinse: grădinile erau pline de tufe de bougainvillaea, hibiscus şi poinsettia portocalii, roz şi mov.

Opriră în faţa hotelului şi intrară în hol.

— Bun venit la Hotel Crusoe, îi salută recepţionerul şi, după formalităţile obişnuite, îi conduse la bungaloul lor aflat chiar în spatele clădirii principale, cu vedere la mare şi din care se auzeau valurile ce se rostogoleau pe plaja lată.

Climatul se impusese asupra arhitecturii, şi blândeţea perenă a vremii făcea ca bungaloul să nu aibă ferestre: pur şi simplu două panouri mari lipseau din perete, şi prin ele intra aerul proaspăt. Nu exista o diviziune nordică şi rigidă între înăuntru şi afară, nu era nevoie de obloane, cremaliere şi ferestre duble. Era o arhitectură încrezătoare, lipsită de suspiciune, care se adresa instinctiv urii lui Alice pentru casele nordice, atât de asemănătoare unor morminte.

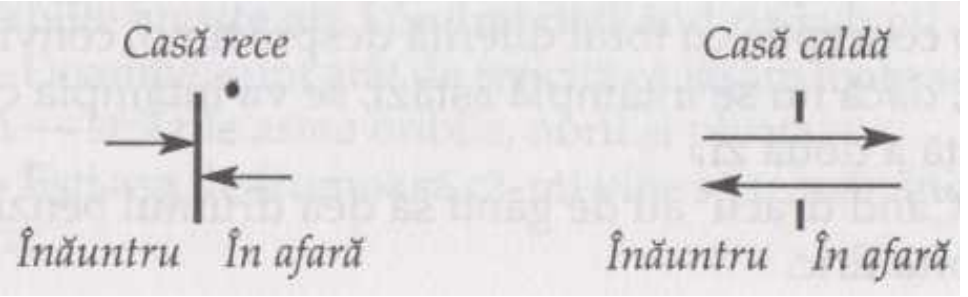

Eric, mai atras de delimitările solide, începu să caute aparatul de aer condiţionat, apoi sună la recepţie, doar pentru a afla că asemenea obiecte fuseseră interzise pe proprietate.

Alice se dezbrăcă, se înfăşură în halatul pe care-l găsi în baie şi ieşi pe verandă. Simţea aerul pe piele, devenind conştientă de trupul atâta vreme încotoşmănat în haine pentru a se proteja de sălbatica iarnă englezească.

— Vrei să mergem să înotăm? întrebă ea.

— Nu, uite ce e, am nişte lucruri de lămurit, replică Eric din dormitor.

— Bine, eu mă duc, vin repede.

Fără să despacheteze, smulse un costum de baie şi un prosop şi se îndreptă către plajă pe poteca de nisip. Intră în apă în fugă, lipăind cu picioarele pe nisip şi scufundându-se când apa ajunse suficient de adâncă. Îşi mişcă membrele, înaintând cu forţă prin apă. După ce înotă de la un capăt la altul al golfului, se întoarse la prosop şi-l întinse pe nisip ca să prindă ultimele raze de soare. Obosită (era de acum mult după ora de culcare la Londra), aţipi câteva momente înainte de a porni înapoi spre bungalou.

Unde îl găsi pe Eric înfuriat.

— Ce s-a întâmplat? întrebă ea, ca reacţie la vizibila lui dezolare.

— Nenorocitul ăsta de hotel, nu sunt în stare să-mi găsească modemul potrivit pentru computer.

— Ce modem? Pentru ce-ţi trebuie un modem?

— De asta mi-am adus computerul.

— Credeam că vrei să scrii scrisori pe el.

— Şi pentru asta, dar de fapt l-am adus ca să mă conectez şi să obţin preţuri prin telefon – şi acuma-mi spun că nu merge.

— Ei, nu-i nimic, nu-ţi face griji. Nu poate să fie chiar aşa o problemă, sigur se găseşte o soluţie.

— Mă îndoiesc. E un dezastru. Şi nici duşul nu funcţionează ca lumea.

Alice oftă şi se aşeză pe marginea patului. Eric nu fusese făcut pentru călătorii şi pentru răsturnarea rutinei pe care acestea o aduceau cu ele. Dacă agentul de voiaj care le vânduse biletele la Londra îi promisese că priza telefonică avea să fie compatibilă cu modemul computerului, atunci era esenţial ca acest lucru să se întâmple, iar dacă nu se întâmpla, urma o proastă dispoziţie de proporţii.

Eric era obişnuit cu hoteluri pentru oamenii de afaceri, unde putea conta pe o cameră cu un televizor mare într-un colţ, vreo două telefoane, un sistem eficient de curăţătorie de haine, o echipă de recepţioneri amabili şi o baie fără fire de păr şi apă cu rugină. Lanţul lui preferat era Transcontinental, care avea hoteluri în fiecare oraş. Exista un Transcontinental la New York şi unul în Hong Kong, unul la Bombay şi unul în Cape Town – şi paraşutat în holul unuia din aceste aşezăminte, un oaspete n-ar fi ştiut probabil (cu excepţia limbii vorbite) în ce ţară se află. Totul în ele era gândit pentru a micşora diferenţele şi a asigura oaspeţii că, în ciuda ricşelor şi a templelor de afară, puteau oricând să formeze 9 şi să li se trimită un pateu şi un espresso la micul dejun. Era o filosofie reflectată de sloganul publicitar: Transcontinental, gândit să vă facă să vă simţiţi peste tot acasă.

Cei care călătoresc în străinătate pot fi împărţiţi în

două grupuri.

Turiştii au o mentalitate care urăşte surprizele – le poate plăcea noutatea, o piramidă frumoasă sau o plajă odihnitoare, dar numai dacă se conformează aşteptărilor. Detestă îndoiala, incertitudinea, echivocul, vor ca meniul zilei să fie limpede şi uşor de înţeles, nu pot suferi incertitudinile evocate de un curry, de o emoţie sau de un fruct exotic, ci se agaţă de ideile preconcepute despre un loc pe care şi le-au format în fotoliu, înainte de a ajunge la aeroport. Naratorul lui Proust este poate cel mai celebru turist din literatura modernă: petrece pagini întregi din A la Recherche visând la Veneţia, un oraş pe care şi l-a construit pe de-a-ntregul în minte din artă şi literatură. Este atât de familiarizat cu acest oraş de vis, încât amână la nesfârşit călătoria acolo, din teama de a confrunta visul cu realitatea, ca un turist care vizitează o ţară fără a se abate de la paginile ghidului Fodor sau Michelin. Călătorii, pe de altă parte, călătoresc cu mai puţine idei preconcepute, şi sunt mai puţin enervaţi dacă ideile le sunt contrazise de condiţiile concrete. Diferenţa constă în atitudinea faţă de necunoscut. În vreme ce Eric ura elementul de surpriză reprezentat de dificultatea de a găsi o priză telefonică potrivită, Alice nu avea nimic împotrivă dacă hotelul din broşură se dovedea a fi foarte diferit de cel în care stătea de fapt – era mai bucuroasă să-şi abandoneze obiceiurile, putea renunţa la fulgii de porumb ca să mănânce peşte uscat la micul dejun, dacă acesta era obiceiul locului.

Şi, cu toate acestea, dacă ar fi să facem analogia cu

iubirea, atunci în acea zi Alice experimentase în privinţa lui Eric un strop din aceeaşi nemulţumire pe care o simţise în privinţa hotelului – îşi dăduse seama că pe teritoriul dragostei era poate ea însăşi turist. Şi ea suferea de aceeaşi lipsă de curiozitate în a pune visul la încercare, în a se aventura afară din complex pentru a explora ce se petrece în ţara-iubitul ei, pentru că nu îndrăznea să-şi închipuie că bărbatului despre care credea că are totul i-ar fi putut lipsi elemente banale de confort, cum ar fi un modem prin care să comunice.

Materialul de lectură

Alice stătea pe plajă întrebându-se: „Oare mi-am dat pe umeri cu şase sau cu patru?" Era prima zi de plajă în paradis (deşi Paradisul era pierdut), şi o întâmpină cu un suspin obosit şi uşor melancolic. Nu era o viaţă uşoară; permanenta oscilaţie între loţiunile cu diverşi factori de protecţie, rotirea şezlongurilor ca să fie în direcţia soarelui, necesitatea de a alterna statul pe spate cu statul pe burtă, tensiunea care însoţea inevitabilele speranţe – „Chiar mi se deschide culoarea părului?" – şi nevoia imperioasă de a-şi verifica buclele de câte ori soarele se ascundea în nori. Dinspre mare adia o briză uşoară, şi la poarta hotelului un negru înalt tundea un tufiş. Dar era muncă de făcut. Alice se întinse după Walkman şi puse o casetă înăuntru. O voce începu să cânte:

Nu-i întotdeauna bine să te iubesc,

Dar, baby, iubirea e singura lumină.

Ea şi Eric se treziseră devreme, după ritmurile unui alt continent, neobişnuiţi să doarmă într-o încăpere din

care se puteau auzi atât de bine păsările şi pe al cărei acoperiş acoperit cu frunze de palmier ploaia tropicală nocturnă bătea zgomotos.

Eric îşi regăsise buna dispoziţie, şi luară un mic dejun agreabil pe terasa principală a hotelului. Până să se ridice soarele pe cer, înotaseră deja în apa golfului, şi acum se întoarseră la soare să se usuce.

— Vrei te rog să-mi dai cartea? întrebă Eric, ungându-se cu loţiune de bronzat pe picioare.

— Da, unde e?

— E în geanta mea. Aia de Denis O'Donoghue. Sub prosop.

Eric citea multe cărţi de autori cu nume ca Denis O'Donoghue, tomuri voluminoase de sute de pagini, pline cu eroi care luptau în războaie mercenare, operau submarine nucleare, făceau dragoste în hoteluri străine şi pilotau elicoptere prin canioane de granit.

Alice îl tachina deseori în privinţa lecturilor sale. „De ce-ţi pierzi vremea citind cărţi care-l fac pe Superman să pară un intelectual?"

Eric nu era deloc celebru pentru răspunsurile pline de umor, şi avea tendinţa de a răspunde în stilul „Le citesc pentru că sunt amuzante şi uşoare, şi de ce şi-ar petrece cineva timpul citind rahaturi autoindulgente şi introspective?"

Rahatul se referea la genul literar pe care Alice începuse să-l citească în ultima vreme, şi care-i adusese valizele aproape de limita bagajului excedentar la zborul spre Barbados. Erau cărţi viu colorate, cu titluri ca învaţă

intimitatea, Sunt fericit când tu eşti fericită, şi Sex mai bun, viaţă mai bună. Pentru cititorii care-şi amintesc de obiecţiile lui Alice faţă de limbajul dragostei, aceste cărţi pot părea oarecum nepotrivite, dar credinţa ei în înţelegerea intuitivă se diminuase suficient de mult în ultima vreme pentru a justifica prezenţa lor – ca un bucătar intuitiv care decide totuşi să se uite printr-o carte de reţete ca să verifice cantităţile corecte de făină şi zahăr.

Privindu-i unul lângă altul pe şezlonguri, ea citind înţelege-te pe tine şi pe partenerul tău, el absorbit de Operaţiune de comando, în minte îţi răsărea firesc distincţia între cele două abordări literare.

B3 Cititul pentru a evada din tine însuţi în afara cazului când petrecuseră mai multe decade în divizia balcanică a Serviciilor Secrete, călătoriseră la Moscova ca spioni în timpul regimului Hruşciov, aveau cunoştinţe detaliate despre interiorul unei uzine nucleare, ştiau cum să dezamorseze explozibil plastic şi erau fascinaţi de modul de operare al traficanţilor de arme africani, în Operaţiune de comando se găseau prea puţine lucruri care să le amintească cititorilor de textura sau sensul propriilor vieţi. În ciuda povestirilor bine documentate despre aceste activităţi, cartea făcea cele mai sumare descrieri ale genului de lucruri omeneşti pe care cititorii le-ar fi putut trăi. Cititorului i se spunea cum să utilizeze o puşcă Uzi semiautomată şi să coboare trenul de aterizare al unui F-16, dar, când venea vorba de descrieri ale celuilalt tip de „tren de aterizare”, autorul se dispensa de posibilele complexităţi emoţionale sau fizice, informându-ne brusc că

eroul (cu tot cu „barba care demonstra că nu se mai bărbierise de la întâlnirea cu Mac la bordul distrugătorului…”) „se lipi de buzele tremurătoare ale lui Bernice şi o apucă de fesele mătăsoase”.

În lumea Operaţiunii de comando, nimeni nu-şi făcea vreodată griji că ar putea să moară, să fie plictisit sau vag şi ilogic deprimat. Nu era timp să-ţi rozi unghiile şi să te întrebi dacă o să sune telefonul, când exista mereu o misiune de îndeplinit împotriva vânzătorilor columbieni de droguri, când era încă o deturnare de dejucat, şi nu mai rămâneau decât douăzeci de minute până la detonarea bombei de sub Parlament. În mod ciudat, nimeni nu părea vreodată copleşit de vaga insatisfacţie pe care o ghiceai dintr-o privire aruncată în vagonul trenului de navetă („vieţile de tăcută disperare” ale lui T.S. Eliot), nimeni nu se întreba vreodată „Mie de ce nu mi se întâmplă ceva interesant?”, sau „Aşa o să fie până-n ziua în care mor?”, sau, şi mai simplu, „Ce dracu’ se întâmplă?”

Prin urmare, cititorii potenţial preocupaţi de aceste lucruri, aşa cum fiinţele umane trebuie să fie (cu toţii trebuie să murim şi, aşa cum a subliniat Montaigne, moartea forţează pe oricine să devină filosof), aceşti cititori erau scutiţi atât de bucuriile, cât şi de chinurile introspecţiei.

Deşi Eric citea multe cărţi, nu e o nedreptate să spunem că această activitate era liberă de orice fel de curiozitate, căci nu citea ca să descopere lucruri, ci mai ales ca să evite să dea nas în nas cu ele. Nu căuta congruenţa; dacă îi era teamă, ultimul lucru despre care ar

fi vrut să citească era propria teamă. Ar fi fost poate uşurat citind despre teama unui traficant african de arme fugărit de o unitate de infanterişti marini – teamă, poate, dar nu teama lui.

Exista tensiune în cărţile ca Operaţiune de comando, dar era o tensiune lipsită de pericole, fiindcă nu avea niciun fel de valoare psihologică şi, prin urmare, personală. Eric se putea elibera de anxietate urmărind o poveste despre un război de gherilă în Asia de Sud-Est, fiind în acelaşi timp scutit de nevoia de a soluţiona conflicte la fel de încurcate, dar mai puţin îndepărtate. Susţinea dintotdeauna că procesul de autochestionare şi automonitorizare nu servea nici unui scop, şi supravieţuise în alcătuirea genetică a speciilor numai printr-o eroare a evoluţiei, comparabilă ca redundanţă cu splina sau apendicele.

Ar fi fost de aşteptat ca Alice să-l urmeze în lecturi. Însă, oricât ar fi fost de visătoare, Alice era o căutătoare. Problemele nu-i uciseseră curiozitatea.

Era destul de zăpăcită ca să aibă probleme la care să se gândească, dar nu atât de zăpăcită încât să nu fie în stare să se gândească la ele.

03 Cititul pentru a te găsi pe tine însuţi

Rareori cărţile se adresează cititorului cu francheţea cu care o face un interlocutor în carne şi oase, dar cunoaştem totuşi lucrări care par să ne „vorbească”. În loc să ne includă în călătorii cu racheta prin găuri negre, ele se abţin de la plăcerile voiajelor intergalactice pentru a schiţa stări de spirit şi situaţii de dimensiuni mai umane şi

mai personale. Un prim sărut, foamea, lumina unei zile reci de toamnă, izolarea socială, gelozia, senzaţia de plictiseală – acestea ne pot oferi, în mâinile unui autor talentat şi cinstit, un sentiment înrudit cu şocul recunoaşterii de sine. Autorul găseşte cuvinte care să descrie o situaţie în care credeam că ne găsim numai noi şi, ca doi îndrăgostiţi încântaţi să descopere potriviri, cititorul se trezeşte exclamând: „Doamne, mai e cineva care simte la fel! Şi eu care credeam că sunt singurul care a avut impresia asta…”

Şi, pentru un scurt moment, aşezat într-un vagon de tren care troncăneşte prin întuneric, sau într-un avion la un zbor de noapte, cititorul îşi poate simţi singurătatea alinată, îşi poate da seama că aparţine unui grup mai larg, omenirii, poate simţi o bruscă simpatie şi înţelegere pentru ceilalţi pasageri şi pentru toţi cei pe care vreodată i-a ţinut la distanţă fiindcă erau străini – pentru un moment, se simte înălţat la gândul asemănărilor dintre el şi ceilalţi, asemănări care cântăresc mai greu decât diferenţele.

Alice nu era pe cale să consume literatură măreaţă, aşezată pe şezlongul ei din Caraibe. Înţelege-te pe tine şi pe partener nu întrunea niciunul din criteriile pe care am fost învăţaţi să le asociem cu clasicii. Frazele erau directe, necizelate şi stângaci construite. Abandona pretenţiile la obiectivitate auctorială şi tindea către o iritantă familiaritate cu cititorul, întrebând amical „îţi aminteşti cum stăteai în braţele mamei şi te gândeai că. Şi „Te-ai gândit vreodată că oamenii care te interesează nu surit interesaţi de tine?" Dar, şi mai enervant, înţelege-te pe

tine şi pe partener avea o misiune morală, aceea de a-i spune cititorului ceva care să-i schimbe viaţa, şi să o facă fără incomprehensibilitatea respectabilă a marilor opere morale ale filosofiei clasice. La apogeul vulgarităţii, cu francheţea unui manual auto, au torul îşi sfătuia cititorii: „încearcă să-ţi aminteşti să-ţi întrebi partenerul ce-i trece prin minte data viitoare când… „

O prejudecată uşor de iertat însoţeşte genul de literatură care ne „spune" ceva în mod prea direct. Stendhal a comparat cândva inserarea ideilor într-un roman cu descărcarea unui pistol într-o sală de concert, şi, chiar şi în afara lumii manierate a sălii de concert / romanului, încă mai este considerat potrivit să prezinţi sfaturile ca fiind altceva – să le faci suficient de abstracte pentru a părea filosofie sartriană, poezie simbolistă sau film scandinav.

În limbajul lui Stendhal, autorul cărţii lui Alice trăgea cu mitraliera într-o sală de concert (deşi nu era un roman), pentru că în prezent Alice citea un capitol intitulat „Atingerea propriului potenţial". „Cei mai mulţi dintre noi trăim o viaţă care nu ne permite să ne exprimăm plenar. Suntem plini de lucruri pe care vrem să le spunem şi să le facem, dar într-un fel sau altul nu ajungem niciodată la ele…"

Alice nu considera că o carte merită citită decât dacă o putea ajuta într-un fel să trăiască. De aceea, comitea cel mai mare păcat pe care un cititor îl poate comite în ochii criticului literar educat – voia să obţină ceva din ea. În definitiv, cititorul nu trebuie să vrea nimic, cărţile nu au

scop – aspiratoarele şi pompele de ulei au scop, dar nu se decisese oare că arta nu avea drept scop decât pe ea însăşi? Ni-l amintim pe Nabokov ridiculizându-i pe cei care citesc romane sperând să înveţe ceva din ele – să înveţe din ele! Nu e la fel de ridicol ca şi încercarea de a-ţi potoli foamea cu caviar?

Cu toate acestea, Alice nu avea pentru citit mai mult de câteva ore pe săptămână, şi dorea cărţi relevante pentru preocupările ei, cărţi ale căror situaţii şi descrieri să le poată aplica fără efort inutil stării ei materiale şi sociale. Le căuta pe cele care să „apese pe buton", buton care să fie acţionat de rândurile scrise de altul, rânduri care se potriveau cu ceea ce simţise ea, fără a fi capabilă să formuleze. Căuta o articulare mai meşteşugită a propriilor experienţe în experienţele altcuiva. Nu avea neapărat nevoie de congruenţă fizică (nu ar fi dat deoparte o carte doar pentru că acţiunea se petrecea la Barcelona, iar ea locuia în Londra, sau pentru că era despre un bărbat, iar ea era femeie), ci mai degrabă de congruenţă psihologică. O putea captiva povestea altcuiva, dar propria ei poveste era cea care (oricât de indirect) merita spusă.

Într-un fel, era mai egocentrică decât Eric. Tocmai pentru că şinele lui (cel din îndemnul „Cunoaşte-te pe tine însuţi") nu prezenta interes susţinut, Eric nu simţea niciun fel de pierdere sau dispersare cufundându-se în safariuri prin Kenya, în călătorii cu barca pe Amazon sau zboruri cu balonul peste Cercul polar. Dar Alice nu se putea proiecta în situaţii atât de îndepărtate de ceea ce cunoştea. Nu o interesa să citească despre încă o poveste „îndrăzneaţă"

sau „plină de forţă” a copilăriei şi adolescenţei cuiva din Sunderland, nu o interesa portretul „uimitor” şi „elegant” a zece generaţii aparţinând unei familii bogate din sud, sau istoria „adevărtă” a unui tânăr reprimat care-şi descoperă homosexualitatea într-un bar din New York.

Ea dorea să se „găsească pe sine”. Fraza îi aparţinea şi, în ciuda sintaxei confuze şi poate greşite, capta ceva din ambiţiile ei în privinţa lecturilor. Dorea să înţeleagă mai bine de ce simţea anumite lucruri, de ce iubea şi de ce ura, de ce era deprimată şi de ce era fericită, ce însemna să fii femeie şi ce însemna să fii bărbat, cum pot doi oameni să comunice şi de ce deseori nu o fac. Voia poveşti ai căror eroi să arunce lumină asupra propriilor experienţe, care să caute iubirea şi sensul prin harababura zilnică, şi a căror soartă, dacă se poate, să fie moderat de fericită.

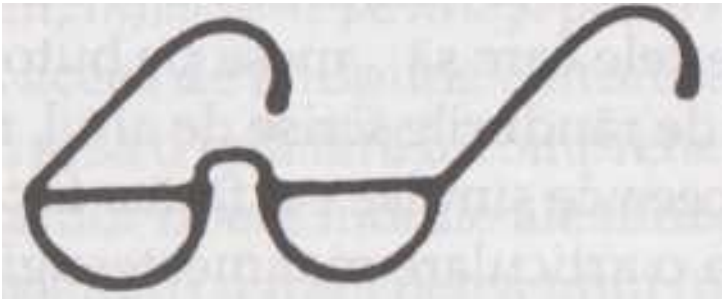

— Până ajungi să te găseşti pe tine, şi poate chiar şi pe mine, ce-ai zice de o până colada*? întrebă Eric, aplecându-se peste scaun, cu ochelarii şi sprâncenele ridicate.

— O, ar fi tare drăguţ, mi-ar plăcea, răspunse Alice, punând jos volumul înţelege-te pe tine şi pe partener.

— Grozav, bine, mă duc să le iau de la barul din clădirea principală. Mă întorc într-un minut.

Îl urmări pe Eric traversând plaja şi îndreptându-se către hotel, cu trupul lui musculos dând primele semne de bronz.

E absolut adorabil, îşi spuse ea, în mod ironic, pentru că numai cu un minut înainte se gândea cât de departe era relaţia ei cu Eric de cea ideală descrisă în cartea pe care o citea.

Jollyismul*

Eric se întoarse cu două pahare în formă de pară, pline cu un lichid alb-cremos, şi decorate cu umbreluţe portocaliu-aprins.

— Barmanul era aşa de prietenos, e un tip mişto, îl cheamă RJ. Se pare că pescuieşte mult, îmi povestea de o baracudă pe care a prins-o ieri.

— Serios.

— Şi se pare că organizează o petrecere de Crăciun pe plajă, cu dans, şi oamenii se costumează, şi tot restul.

— Oh.

— Nu-i grozav?

— Ba da, sigur.

— Mmmm, băutura asta e fantastică, e cea mai bună până colada pe care am băut-o vreodată. A ta îţi place?

— Da, e bună. Poate un pic prea dulce.

— Prea dulce? Serios? Nu, nu e.

— Este, pentru mine.

— Mie nu mi se pare dulce deloc, e exact cum trebuie.

— Mă rog…

Fruntea lui Alice făcea riduri de concentrare care-i atraseră atenţia lui Eric.

— Ce s-a întâmplat?

— Nimic. Mă gândeam.

— Nu-i aşa că totul e grozav? Plaja şi totul.

— Da.

— Trebuie să fii nebun să nu te simţi fericit aici, nu crezi?

— Depinde…

— Concediul ăsta cred că o să fie o încântare de la început până la sfârşit.

— Încă nu s-a terminat.

— Ştiu, dar pot să-mi dau seama că o să fie aşa.

De la criza modemului, din prima seară, Eric fusese cuprins de un entuziasm nebun. Totul era „minunat” şi „grozav”, „fantastic” şi „excelent”. Alice era frumoasă, vremea nici că putea fi mai bună, mâncarea era delicioasă, hotelul era de primă clasă, locul era paradiziac.

Alice se temea de situaţiile în care fericirea era o condiţie necesară – zile de naştere, sărbători, reuniuni şi nunţi. Îi era greu să se bucure de ceva atunci când se simţea presată să o facă, avea nevoie de şansa de a declara că ceva e îngrozitor înainte de a începe să considere că e minunat. Nimic n-o întrista mai tare decât cineva care-i reamintea tot timpul cât de fericită trebuie să fie.

Eric era însă de părere că e un om fericit într-un concediu fericit şi, prin urmare, nu existau motive să se simtă altfel decât mulţumit în permanenţă. În ciuda neplăcerilor de la început, nu avea intenţia să insiste asupra acelor detalii, dacă ele nu se înscriau în satisfăcuta lui imagine de sine.

Problema lui Alice era foarte confuză, pentru că se centra tocmai pe incapacitatea de a-i spune lui Eric că, oricât de bine intenţionată se simţea faţă de el, avea nevoie să i se permită măcar să se gândească la posibilitatea ca lucrurile să nu fie tocmai perfecte. Potenţialul de a percepe insula ca pe un paradis depindea de oportunitatea de a o vedea tocmai pe dos pentru început.

Dar nu avea de ales.

— Ce nu e bine? întrebă Eric, detectând o lipsă de entuziasm în faţa unui bazin cu ţipari, în cursul unei vizite la acvariu în după-amiaza aceleiaşi zile.

— Nimic, sunt doar puţin obosită.

— Dar am dormit douăsprezece ore.

— Ai dreptate, o să mă simt mai bine imediat.

Alice admirase adeseori felul în care prietena ei Suzy şi iubitul ei Matt rezolvau dificultăţile dintre ei. Relaţia lor era furtunoasă, plină de despărţiri violente şi de reconcilieri pasionate. La cea mai mică provocare, se acuzau unul pe altul de crime violente: „Nenorocitu le”, spunea ea, „te-am văzut flirtând cu ea toată seara”. „Mai degrabă tu flirtai cu el, căţea trădătoare cu două feţe”, răspundea el, şi ieşea trântind uşa.

Prima oară când fusese martora unei asemenea scene, Alice rămase pe bună dreptate îngrijorată, gândindu-se că doi oameni care ţipau unul la altul în acest fel aveau să sfârşească prost. Dar după numai câteva momente se împăcau şi Suzy îi spunea „Ştii, e cel mai dulce înger de pe pământ” – şi asta de la o femeie care cu doar zece minute

înainte îl acuzase de cele mai de neiertat fapte. Cuplul nu avea niciun fel de probleme să se înfurie, doar pentru ca o clipă mai târziu să se iubească – dar acceptau fără discuţie că ambele lucruri se întâmplaseră.

— Noi îi facem pe Romeo şi Julieta să pară potoliţi, remarcă Suzy, ţipăm tot timpul unul la altul, şi după aia ne giugiulim. Dar suntem o echipă, chiar suntem.

Acest scenariu cu despărţiri şi împăcări pasionate era poate o modalitate de a face faţă unei temeri ascunse de a-şi pierde dragostea, jucând teatru pentru a scăpa de pericolul adevăratei drame. Era ca menţionarea unui cuvânt tabu, atenuându-i astfel vraja. Despărţindu-se de atâtea ori, Suzy făcea ca experienţa să fie familiară, şi astfel mai puţin ameninţătoare: integra sfârşitul iubirii în relaţie – tot aşa cum scapi de frica morţii mimând şi râzând de contorsiunile victimelor atacului de cord.

Lui Alice îi lipsea o confirmare similară de la Eric. Se certaseră în prima seară la hotel, dar era greu ca acest eveniment să-şi găsească o expresie confortabilă în contextul unor momente mai vesele şi al unor până colada absolut delicioase. Eric avea o viziune nostalgică asupra lui însuşi şi a relaţiilor sale, care-l împiedica să-şi amintească onest de inevitabilele dificultăţi.

Eric evoca un anume fenomen psihologic pe care l-am putea numi jollyism – şi nu era nici pe departe singura lui victimă în staţiunea de vacanţă.

Personalul nord-american care se ocupa de restaurantul hotelului era un alt exemplu notabil.

— Bună, ce mai faceţi azi? îi întrebă chelneriţa pe

Alice şi Eric, când aceştia se aşezară la masă pentru cină, pe veranda hotelului. Eu sunt Jackie, şi astă-seară o să vă servesc cu tot ce doriţi.

— Mulţumim, replică Alice, nedumerită dacă nu cumva acesta era un semnal că trebuie să se prezinte, la rândul ei.

— Sigur, răspunse chelneriţa. Specialităţile zilei includ calamari, biban de mare şi nişte homari grozavi.

Faţa lui Jackie înţepenise într-un zâmbet care făcea să pară vital ca orice fel de mâncare să fie declarat un triumf culinar, numai pentru a nu lăsa ca miracolul controlului muşchilor faciali să se prăbuşească şi să scoată la iveală ceea ce ar fi putut fi o suferinţă cumplită.

Deşi sentimentul de fericire este desigur întotdeauna de dorit, jollyismul nu putea fi cu uşurinţă pus sub semnul egalităţii cu fericirea. În vreme ce o persoană fericită zâmbeşte pentru că el sau ea are posibilitatea de a alege, pentru că apusul de soare e frumos, sau pentru că iubitul/iubita tocmai a sunat, jollyiştii sunt fericiţi numai pentru că pur şi simplu nu pot să fie nefericiţi, pentru că suferă de o incapacitate rigidă de a integra binele şi răul.

Aşa ceva se simţea în determinarea înverşunată cu care Jackie îşi menţinea energia aerobică a zâmbetului, şi în declaraţiile repetate ale lui Eric de-a lungul cinei – „Homarul ăsta e absolut fantastic!”, „Nu e ăsta cel mai bun concediu din viaţă?” – deşi, dacă ar fi fost tentat să o studieze, expresia iubitei lui ar fi sugerat altceva.

În cursul sejurului lor, Alice şi Eric se împrieteniră cu un cuplu din Miami. Eric îl cunoscuse pe soţ, Bob, în

camera cu faxul, de unde amândoi îşi luau materialele trimise de la birou, şi se împrietenise cu el şi cu soţia lui, Daisy. Daisy şi Bob erau avocaţi, şi-şi sărbătoreau pe insulă cea de-a treia aniversare a căsătoriei (un eveniment care merita sărbătorit în anumite cercuri). Vizitaseră Anglia cu un an înainte, şi se declarau anglofili convinşi, încântaţi de orice ar fi spus Alice şi Eric.

Bob avea o energie inepuizabilă: organiza meciuri de baschet pe plajă, meciuri de tenis de masă şi turnee de şah seara, excursii pe insulele învecinate şi expediţii de scufundări în recifele din apropiere. Nici el, nici soţia lui nu avuseseră vreodată o zi liberă, şi Eric îi declară cei mai antrenanţi oaspeţi ai hotelului, oameni cu care avea să se străduiască să păstreze legătura în viitoarele lui vizite în Statele Unite.

Când Alice încercă să facă o glumă despre zâmbetul lui Bob, care părea la fel de permanent ca al chelneriţei Jackie, lui Eric îi sări muştarul.

— De ce trebuie să fii mereu atât de cinică în privinţa oamenilor? De ce nu poţi să-i placi şi să-i tratezi la fel cum te tratează ei pe tine?

— Nu le-am făcut nimic, doar remarcam că, mă rog, ştii, par aşa de veseli tot timpul. Am întrebat-o pe Daisy cum se simte azi, şi mi-a spus „Ca să-ţi spun drept, mă simt atât de bine, că…”

— Nu pot să te înţeleg, nu ştiu de ce eşti atât de acră.

Bârfa e un exerciţiu de încredere: cineva se simte liber să bârfească atunci când simte că cineva le înţelege obiecţiile. Este o complicitate; două persoane părăsesc

grupul principal şi-şi deschid pachetele de material pentru bârfă: „Nu-i aşa că e ciudată?”, „Nu ţi s-a părut foarte rece?”, „I-ai văzut genele false?”, „Nu-i aşa că poartă perucă?”, „Chiar a moştenit toţi banii ăia?” Refuzul lui Eric de a intra în complicitate cu observaţiile lui Alice reprezenta o simbolică deplasare a loialităţii; implicaţia era „Am mai multă încredere în noii mei prieteni Daisy şi Bob decât în tine. N-o să mă prind în jocul bârfei cu tine, pentru că loialitatea mea este acum altundeva”.

În ajunul Crăciunului, pe plajă se organiza un barbecue uriaş, şi o orchestră reggae era adusă să distreze oaspeţii hotelului. Conducerea hotărâse să facă un bal costumat, şi oaspeţii circulau în jurul focului îmbrăcaţi în costume pline de culoare. Bob şi Daisy se îmbrăcaseră într-o variantă de costum indian care amesteca genurile şi religiile, amândoi cu turbane Sikh, tikki şi sariuri, iar Eric purta o fustă de frunze şi o cămaşă hawaiană. Alice îi privea dansând în jurul focului, cu braţele înlănţuite, balansându-şi picioarele înainte şi înapoi în stilul can-can franţuzesc.

Alice nu se alăturase celor care cântau în jurul focului de tabără de pe plajă pentru că deseori cădea pradă unei versiuni a complexului Niimberg în astfel de ocazii. Privindu-i pe toţi cum cântă veseli, îşi imagina cu câtă uşurinţă ar fi putut trece de la Jingle Bells la Deutschland iiber alles.

Bob îi făcu semn.

— Hai scumpo, vino să dansăm, spuse el, ameţit de punch.

— Eşti drăguţ, Bob, dar nu încă.

— Hai, iubito, de ce nu?

— Păi, ar fi o violare a contractului meu cu Baletul din Londra. Nu pot să dansez în public fără permisiunea lor.

— Dansezi la Baletul din Londra?

— Da, sigur, nu ştiai?

— Pe naiba!

— Sigur.

— Ah! Cred că faci mişto de mine.

— Cred că ai dreptate, Bob.

— Ha, voi englezii! Sunteţi aşa de amuzanţi.

Jollyiştii nu trebuie consideraţi plicticoşi: pe temelia entuziasmului şi energiei lor s-au organizat numeroase petreceri de Crăciun şi alte ocazii, şi viaţa comunităţii a fost îmbogăţită. Dar umorul jollyist are o particularitate, o anumită fervoare asociată mentalităţii grupului, care duce cu gândul la amuzamentul mişcării cercetaşilor sau al echipei de hockey din şcoală.

Oricât de puţin amuzantă ar fi fost gluma lui Alice despre Baletul londonez, era semnificativ faptul că lui Bob îi luase mai mult decât normal să-şi dea seama de ironia ei. Deşi jollyiştilor li se par amuzante multe lucruri, singurul lucru pe care nu-l găsesc amuzant sunt ei înşişi. Anexată succesului şi seriozităţii activităţilor în care sunt angajaţi, sfera ironiei este ca atare redusă. Pot să râdă de oameni care alunecă pe coji de banane, dar refuză autocritica, refuză să se declare pe ei înşişi sau proiectul în care sunt implicaţi ca fiind un exerciţiu viciat şi uneori profund absurd.

Ideea că Eric şi Bob, deşi jollyişti, ar putea fi profund lipsiţi de umor o izbise pe Alice brusc în după-amiaza aceea, în cursul unei discuţii despre computere. După prânz, Eric menţionase faţă de Bob că-şi adusese cu el laptopul, şi Bob spusese că şi el călătoreşte cu al său. Amândoi se întorseseră la bungalouri ca să se laude cu respectivele echipamente. Computerul lui Bob se dovedi mai mic, dar al lui Eric avea cel mai subţire ecran color fabricat vreodată, şi o alarmă antifurt.

— Mi-a revoluţionat viaţa, remarcă Bob, vorbind despre cutiuţa lui cenuşie. Ştii, acum zece ani, când m-am implicat prima oară în computere, aveai nevoie de un desktop uriaş ca să faci ce pot să facă acum maşinăriile astea mititele. E incredibil ce putere pot să concentreze în cipurile astea. Şi, curând, chiar şi astea or să pară nişte dinozauri. Suntem în pragul unei revoluţii complete în computere.

— Cred că ai dreptate, replică Eric, ăsta e numai începutul. Toate domeniile vieţii se vor schimba din cauza tehnologiei. În câţiva ani, toată lumea o să poată vorbi prin intermediul computerelor, trimiţând informaţii prin fibră optică. Totul o să fie în format electronic, nici n-o să mai existe hârtie şi cerneală, şi câştigul în productivitate o să fie enorm.

În lumina unor astfel de predicţii despre viitorul tehnologiei era de aşteptat o tăcere serioasă şi respectuoasă. Actualele modele de viaţă, defectuoase, aveau să dispară sub influenţa laserelor, cipurilor şi fibrei optice. Lumea avea să intre într-o fază care avea să facă

tot ce fusese înainte să pară o palidă imitaţie a posibilităţilor omeneşti. Aceia care îşi imaginau că viaţa lor nu avea să se schimbe nici dacă ar avea un computer de dimensiunile unei firimituri de pâine se presupunea că ar trebui să fie cuprinşi de tăcere la auzul veştilor despre acest fericit Ierusalim tehnologic.

Dar scepticismul lui Alice era mai persistent, şi poate de aceea îi întrebă pe Bob şi pe Eric dacă oamenii aveau să continue să-şi scrie scrisori de dragoste după această măreaţă revoluţie tehnologică.

— Nu fi caraghioasă, răspunse Eric, sesizând, dar neacceptând ironia ei (de acord, neinspirată).

— Sigur că da, Alice, replică Bob, ignorând complet sensul, dar or s-o facă pe computer. Dacă o să vrei să-i scrii lui Eric, vei tasta pur şi simplu numărul lui şi, poate chiar fără să scrii, doar gândind o scrisoare de dragoste, îi vei putea trimite un mesaj – asta când or să reuşească să ne conecteze neuronii la procesoare externe de date.

În drum spre Barbados, Eric fusese foarte impresionat de tehnologia Boeing-ului 747 în care zburaseră. Vorbise despre viteza de croazieră, rezistenţa la înaintare, eleroane şi radare, motoare Rolls-Royce şi propulsie inversă, apoi arătase către aripa avionului şi remarcase: „Este un miracol de inginerie de precizie”. Alice fusese nevoită să admită că era remarcabil să poţi zbura de la Londra în Barbados într-o maşinărie gigantică într-o jumătate de zi, dar entuziasmul ei cunoştea totuşi limite. Ingineria de precizie nu avea cum să schimbe lucrurile fundamentale. Nu putea uita că acea aripă de Boeing

fusese asamblată la Seattle, Washington, de către un grup de persoane care erau, în adâncul sufletului, doar o specie de maimuţe extrem de evoluate, care-şi înşelau soţii sau soţiile, aveau izbucniri de furie, gelozii, rivalităţi şi insecurităţi, defecau zilnic şi în cele din urmă aveau să moară.

Ironia era reacţia ei instinctivă prin care încerca să contracareze pericolul sentimentului de infatuare tehnologică, sau de orice altă natură la fel de lipsită de umor (şi, prin urmare, plină de cruzime). Era acul chemat să înţepe omniprezenta tendinţă către baloane de seriozitate.

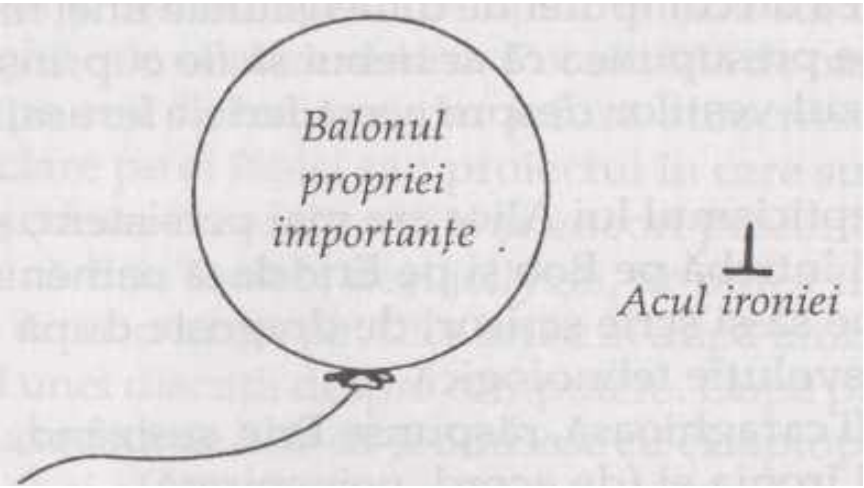

Cu o zi înainte, avusese loc în hotel un turneu de dublu la tenis de masă, în care Eric şi Alice se înscriseseră ca echipă. Ocazionalele ei lovituri izbutite nu reuşiseră să ascundă cât de slab îi era jocul şi, după un start bun, devenise evident că nu aveau să ajungă prea departe în turneu. Pentru că sperase să facă impresie şi poate chiar să ajungă în sferturile de finală (ceea ce ar fi fost premiat

cu o băutură gratis la bar), Eric devenise din ce în ce mai iritat de chiflele lui Alice – până într-atât încât la un moment dat ea trebuise să-i amintească:

— Nu te teme, majoritatea celor care mai târziu au câştigat la Wimbledon au pierdut aici, aşa că nu cred că ţi s-a încheiat cariera încă.

— Concentrează-te, ratezi toate loviturile.

— E doar un joc.

— Numai rataţii vorbesc aşa, replică Eric dur, deloc dispus să spargă balonul.

Privindu-i pe Bob, Eric, Daisy şi ceilalţi cum dansează în jurul focului de tabără în seara de Ajun, Alice îşi aminti că, tocmai pentru că le lipseşte simţul umorului, oamenii care se iau prea în serios râd totuşi. De fapt, râd chiar mai tare şi mai violent decât ceilalţi, dar un râs care ratează cea mai bogată sursă de umor – şi anume, acceptarea propriei absurdităţi.

Ce păcat că exista un lucru pentru care Alice nu avea niciun pic de umor, pentru care nu avea nicio resursă de ironie autoreferenţială – şi acest lucru se întâmpla să fie dragostea.

Scufundările,

Rousseau şi excesul de gândire înapoi la bungalou în aceeaşi seară, după ce făcuseră dragoste, Alice îşi lăsă capul pe umărul lui Eric şi întrebă:

— La ce te gândeşti?

— Hmm?

— La ce te gândeşti?

— La nimic.

— La absolut nimic?

— Chiar la nimic.

Se auzea vântul prin frunze, aerul era umed înaintea furtunii de noapte. Ochii lui Alice fugiră dincolo de verandă, la luna care-şi arunca lumina peste golf.

— Încotro crezi că se îndreaptă relaţia asta?

— Alice, e unu şi jumătate noaptea.

— Şi?

— Şi n-o să începi genul ăsta de discuţie acum. De ce faci întotdeauna lucrurile atât de complicate? Ce vrei să ştii? De ce nu te-am cerut în căsătorie?

Eric se întoarse cu spatele şi-şi aşează mai bine capul pe pernă.

— Nu te uiţi niciodată la mine când facem dragoste.

— Alice, te rog, putem să lăsăm asta pe mâine? Sunt epuizat.

A doua zi de dimineaţă, Alice îi spuse lui Eric că nu are chef de micul dejun, şi să se ducă fără ea. Când se întoarse de la restaurant, o găsi tot în pat, absorbită de paginile finale din înţelege-te pe tine şi pe partener.

— Alice, îmbracă-te că întârziem. Bob şi Daisy ne aşteaptă la ponton în zece minute.

— Nu ştiu dacă am chef de scufundări azi.

— Ieri ai spus că vrei să mergi.

— Asta e o minciună: tu ai tras concluzia că vreau, pentru că n-am spus nu.

— Şi ce-ai vrea să fac? Să-ţi ghicesc gândurile?

— Nu, dar ce-ar fi să mă întrebi ce gândesc?

— De ce eşti aşa de agresivă în dimineaţa asta?

Relaxează-te.

(Eric îi spunea adeseori lui Alice să se relaxeze, mai ales când el era cauza pentru care nu putea s-o facă. Cuvântul nu era întâmplător ales. Eric ar fi putut spune „Calmează-te…”, dar calmarea implica un element de responsabilitate ocolit de sugestia de a se relaxa. Persoana care se calmează are un motiv legitim de a fi agitată, persoana căreia i se spune să se relaxeze este văzută ca reacţionând exagerat la o situaţie obiectiv inofensivă – mai ales atunci când îndemnul este pronunţat cu accent pe a treia silabă şi cu un a alungit în mod condescendent.

Se poate trasa o linie directă de la îndemnul elin de a te „cunoaşte pe tine însuţi” până la comanda de a te „relaxa”. Aşa cum o persoană raţională, conştientă de sine era invidiată şi considerată un model de către vechii greci, relaxarea este noul ideal psihologic occidental. Diferenţa este că stăpânirea perfectă a raţiunii implica efort, o biruinţă asupra a ceva [pasiunea] în numele vieţii raţionale, în vreme ce ordinul de a te relaxa implică necesitatea de a-ţi destinde muşchii de dragul unei seri mai confortabile în faţa televizorului. Te poţi relaxa aşa cum dormi, este o stare pasivă, nu atât un interval, cât o suspendare.)

— Nu, n-o să mă relaxez.

— De ce nu? Ce dracu’ vrei, Alice?

— Să ştiu de ce trebuie să creez o criză ca să-mi poţi pune genul ăsta de întrebare.

— Ce gen de întrebare?

— Ce vreau. Ce facem aici. Încotro ne îndreptăm.

Eric privi pe geam la valuri. Era o zi strălucitoare, aproape fără vânt, dar destul de răcoroasă pentru a fi plăcută. Vegetaţia sclipea după ploaia din noaptea dinainte, şi păsări cu ciocuri lungi şi ascuţite ciuguleau flori cu tulpini lungi, ale căror nume nu le cunoştea.

Simţi un val de resentiment faţă de împunsătura psihologică a lui Alice. Detesta întrebările şi se simţea împovărat de insistenţa ei. Şi îşi dorea să se ducă să înoate.

— De ce nu vrei niciodată să vorbeşti? întrebă Alice.

— Pentru că nu e bine să vorbeşti prea mult despre unele lucruri.

— De ce nu?

— Pentru că nu e. Oricum, o să întârziem dacă nu începi să te îmbraci chiar acum.

— Nu, dă-i drumul, spune-mi de ce.

— Vrei să mergi în excursia asta sau nu?

— Nu ştiu.

— Trebuie să te hotărăşti în clipa asta.

— În cazul ăsta, nu vin. Du-te singur.

— Doamne, ce pacoste poţi să fii, izbucni Eric şi intră în baie să ia un prosop şi crema de protecţie solară. Ştii care e problema ta, Alice? Complici totul. Gândeşti prea mult. Foarte bine, fă cum vrei, stai în casă toată ziua, sunt sigur că o să te distrezi grozav. Nu e problema mea dacă vrei să pierzi cele mai frumoase ape din tot afurisitul de arhipelag.

Şi, cu această ultimă încercare de a induce invidia acvatică, Eric ieşi din bungalou. Traversă veranda de lemn

şi coborî poteca de nisip care ducea printre copaci până la pontonul de la malul apei, făcând cu mâna grădinarului.

— Ce mai faci? răspunse acesta. Frumoasă zi de plajă.

— Zău că da, replică Eric, pe un ton de bonomie aproape agresivă.

Iritarea lui Eric faţă de Alice era poate de înţeles. Voia să se ducă să înoate şi să facă scufundări, voia o vacanţă fără griji, insista să aibă o vacanţă fără griji, şi totuşi

(ca şi bietul Charles Bovary) tot ce avea era o femeie posacă. Nu e de mirare că-i spusese că gândeşte prea mult.

S-a spus deseori că durerile şi problemele provoacă gândurile. De exemplu, nu-mi simt degetul mic de la picior până când nu-l izbesc de masă, şi atunci devin în mod acut conştient de el. Mă gândesc la degetul meu mic, şi la alte lucruri mai serioase, numai când ele apar sub formă problematică sau dureroasă. Argumentul psihologic urmează modelul:

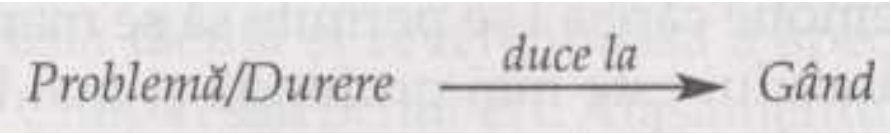

Oricât de incontestabil poate părea acest lucru, există un contraargument serios care priveşte gândul nu ca pe o reacţie la durere sau la o problemă, ci ca pe cauza şi originea acesteia. Conform acestui model, ecuaţia se inversează:

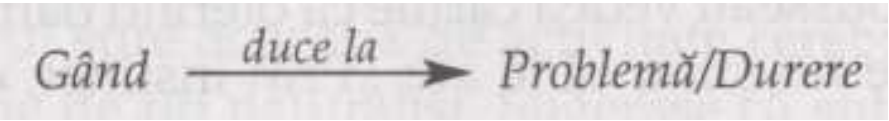

Pentru uşurinţă în utilizare, putem numi primul argument intelectual, şi pe al doilea naturalist.

Oare Hamlet gândea atât de mult pentru că avea probleme, sau avea probleme pentru că gândea prea mult?

Intelectualul ar putea răspunde că gândirea lui Hamlet era indusă de probleme, nu inducea probleme, argument care trădează convingerea implicită că reflecţia asupra unei probleme este cea mai bună soluţie pe care o poate avea o fiinţă omenească – convingerea din formula lui Chamfort că „La pensee console de tout”.

Pe de altă parte, naturalistul vede gândirea ca pe o boală preexistentă şi iniţiază problema pe care se pretinde că a fost chemat să o rezolve. Gândirea este o formă de ipohondrie psihologică – Hamlet nu simţea durerea decât atunci când credea că are o durere. De aceea, naturalistul l-ar fi sfătuit pe prinţ să se dedea la exerciţii mentale minime, astfel ca lucrurile să se întoarcă la simplitatea spontană şi la lejeri ta tea pe care raţiunea le distrusese.

Naturalismul şi-a petrecut lunga şi glorioasa istorie argumentând că lucrurile care se petrec fără intervenţie umană şi raţională sunt superioare celor poluate de atingerea civilizaţiei. O cascadă sălbatică în Alpii elveţieni este superioară clasicismului rigid al Grădinii Luxembourg, bunul-simţ al unui ţăran rumen ne poate învăţa mai multe decât marile opere filosofice, un morcov crescut fără îngrăşăminte are gust mai bun decât omologul său comercial, o emoţie căreia i se permite să se manifeste fără cătuşele gândului este mai profundă şi mai bogată decât verişoara ei analizată.

Rousseau a fost poate cel mai timpuriu şi mai respectat purtător de cuvânt al acestei poziţii naturaliste, atacând produse ale civilizaţiei cum ar fi luxul, arta, ştiinţa, guvernarea modernă şi gândirea. Paradoxal poate pentru cineva ale cărui opere însumează peste o duzină de volume, Rousseau vedea cărţile ca oferind oamenilor dureri pe care nu ştiau că le au: „Prin instinct, omul avea tot ce era necesar pentru a supravieţui în natură; iar cu o înţelegere dezvoltată, capătă exact cât îi trebuie ca să susţină viaţa în societate.” „Primul nostru impuls este întotdeauna cel corect”, declara el, viaţa socială şi intelectul ne-au răpit virtuţile spontane. Dădea exemplul unei crime comise la fereastra unui filosof care trebuise doar să „dezbată puţin în sinea sa pentru a împiedica natura să se identifice cu nefericitul care suferea”. Prin contrast cu acest profesor anormal, Rousseau argumenta în mod sportiv că „Omul cinstit este un atlet căruia îi place să se lupte gol.”

Deşi nu se lupta gol puşcă (şi doar uneori se angaja în meciuri de tenis de masă), când venea vorba să aleagă între cele două modele, Eric era, prin temperament, înclinat către naturalism. Aceasta nu înseamnă că iubea natura – rareori se ducea la ţară, iar când o făcea, ceea ce vedea nu-l emoţiona. Departe de a venera viaţa simplă, avea nevoie de telecomunicaţii avansate şi de instalaţii de cea mai bună calitate, şi nici nu se extazia la gândul legumelor fără fertilizatori sau al grădinilor lăsate în seama naturii. Ataşamentul lui se centra mai degrabă pe naturalismul emoţional, pe ideea că sentimentele erau mai

bune dacă erau lăsate să curgă descătuşate. Dar, din nou, n-ar trebui să-l descriem ca pe un mistic care se bucura de comuniunea spirituală, spre deosebire de oarecum grosolana preocupare a lui Alice pentru filosofia de autoajutorare. Eric nu se întindea pe spate ca să-şi asculte pulsaţiile interioare cu expresia tăcută şi reverenţioasă a spectatorilor la concertele Chopin sau Schubert. Ataşamentul lui faţă de naturalismul emoţional se limita la modul în care privea (mai degrabă decât să se ocupe de) genul neplăcut de emoţii care sunau ca unghiile zgâriind o tablă şcolară.

Când ghicea că Alice simte unghii emoţionale zgâriind tabla (aşa cum se întâmplase în dimineaţa cu scufundările), reacţia lui înclina nu spre ajutor, ci spre diagnostic, iar diagnosticul spre acuzaţia de activitate cerebrală excesivă, acuzaţie de tip naturalist. Sugerase că suferinţele lui Alice nu erau per se o parte a sorţii ei, ci doar rezultatul temporar şi extrinsec al excesului de cugetare. Ele nu puteau fi considerate problema ei (şi, prin urmare, nici a lui) mai mult decât comportamentul straniu al unei persoane aflate sub influenţa drogurilor – o manevră explicativă similară cu sugestia lui Rousseau că necazurile omenirii sunt nenaturale, un simplu produs al civilizaţiei şi banilor, comerţului şi istoriei.

Naturalismul emoţional al lui Eric ar fi putut fi explicat în mod mai puţin generos ca fiind un tip de bun-simţ, ataşamentul faţă de un grup de idei reducţioniste care sugerau că simplitatea este esenţa înţelepciunii, că adevărul e „evident”, şi deci desfide analiza. Sub pretextul

de a spune lucrurilor pe nume, promotorii bunului-simţ declară că toate uneltele de grădinărit sunt cazmale, pentru că diferenţierea implică prea mult efort – şi reducţionismul trece drept clarificare.

Întrebând un promotor al bunului-simţ de ce sunt războaie, de ce oamenii se îndrăgostesc sau încetează să se mai iubească, sau de ce fac tot felul de lucruri cotidiene imens de complexe, am afla probabil că este foarte natural să se întâmple aşa. Bun-simţismul marchează unele zone ca fiind „în afara gândirii", nu din cauza complexităţii lor, ci a excesivei simplităţi, a simplei lor evidenţe. Când Eric nu dorea să vorbească cu Alice, îşi spunea că nu e din cauză că lucrurile între ei sunt prea complicate, ci că sunt prea simple ca să-şi bată gura.

Viziunea lui asupra psihologiei umane era că, dacă oamenii nu mureau de foame, nu erau lipsiţi de adăpost şi nu li se amputase un picior, problemele lor aveau o calitate ficţională, şi deci nedemnă de analiză. Aceasta ajută să ne explicăm de ce, în prima zi în Barbados, spusese despre lecturile lui Alice că sunt „rahaturi autoindulgente şi introspective". Folosind un argument destul de curios, având în vedere că erau în vacanţă, Eric îi condamnase cartea nu pentru că era scrisă condescendent şi simplist, ci pe baza faptului că-i producea prea multă plăcere, un tip impardonabil de plăcere, varietatea autoindulgentă.

Dar de ce era introspecţia autoindulgentă, iar scufundările şi până colada nu? Pentru că sugera o desfătare narcisistică, o formă de masturbare (deja verişoara dubioasă a actului sexual) care purta cu sine

conotaţii antice ale condamnării religioase a sinelui (când Augustin a împărţit lumea, a declarat că cele două tipuri de dragoste au creat două cetăţi, „Dragostea de sine, în dispreţul lui Dumnezeu, cetatea pământească, dragostea de Dumnezeu, în dispreţul sinelui, cea cerească” – o temă preluată de Pascal în al său lipsit de narcisism „le moi est haissable”).

Pentru Eric, a te gândi la tine însuţi era mai rău decât a mânca o îngheţată, pentru că implica un moment plin de vanitate în faţa oglinzii. Condamnarea se baza evident pe o prezumţie crucială – că cineva ar trebui neapărat să admire imaginea pe care o vedea în oglindă. Numai dacă te consideri minunat introspecţia devine o chestiune extatică, o activitate cu adevărat autoindulgentă, un joc în care cineva îşi spune: „Uite ce inteligent sunt! Nu-i aşa că sunt şi bun, şi blând? Şi ce spui despre cât sunt de spiritual? Doamne, sunt extraordinar!” Eric nu se gândise că, pentru Alice, introspecţia putea fi un joc cu totul diferit şi mult mai puţin plăcut.

Alice avea şi ea propriile entuziasme faţă de proiectul naturalist. Iubea viaţa la ţară, îi plăcea să facă scufundări, avea întotdeauna grijă să cumpere ingrediente fără aditivi, dona bani asociaţiilor care se opuneau vânătorii de balene şi se înfuria dacă citea despre proiecte de construcţii care să distrugă încă un peisaj. Ne mai putem aminti şi ataşamentul ei faţă de înţelegerea intuitivă, şi iritarea faţă de sărăcia limbajului („Mă simt aşa de bine aici, cu tine…”). Nici nu era genul de persoană căreia să-i placă să complice inutil lucrurile – dar simplificarea se putea dovedi

la fel de reducţionistă ca şi la clarificare.

Ea şi Eric vorbiseră cu o zi înainte la prânz despre prietenul lui Eric, Josh, cu care se certase de curând. Eric explicase:

— Nu că nu sunt enervat pe el. N-aş fi enervat pe el, pentru că n-a făcut nimic conştient ca să mă enerveze. Totuşi, purtarea lui a contribuit la enervarea mea, deşi nu mi-e clar dacă pot să-l fac răspunzător pentru ceea ce simt, fiindcă ceea ce simt nu e neapărat ceea ce a vrut el să simt, iar el nu ştie că sunt enervat.

— Vrei să spui că eşti scos din fire, spusese Alice.

— Exact, replică Eric, surprins să constate că altcineva ştia mai bine decât el ce simte.

Apoi mai exista un alt fel de simplificare, reducerea pe care Eric o făcuse atunci când Alice îl întrebase de ce nu era bine să gândească prea mult, şi el îi răspunsese foarte simplu „De-aia”.

Dacă relaţia ei cu Eric ar fi fost lipsită de probleme, ar fi fost ultima care să întrebe încotro se îndreptau, sau să-l critice pentru că nu vrea să vorbească, sau să piardă şansa rară a unei excursii de scufundări. Dar fiindcă aceste întrebări apăruseră, singura ei soluţie fusese să-l enerveze pe Eric şi să anuleze excursia zilei, ca să poată urmări unii din peştii multicolori şi ciudat de ameninţători pe care-i simţea bălăcindu-se prin conştiinţa ei.

Adolescenţa

Daisy şi Bob îl aşteptau pe Eric la ponton, de care era legată o bărcuţă de cauciuc, proprietatea barmanului RJ. El urma să-i ducă până la recifful din apropiere, unde aveau

să facă scufundări şi să admire coralii şi peştii. Aveau cu ei prosoape, aparate de fotografiat, mâncare pentru un picnic şi o ladă cu bere şi răcoritoare.

— Bună, Eric. Alice nu vine? îl salută Bob vesel.

— Ăă, nu, ştii cum sunt femeile… răspunse Eric.

— Sigur că ştiu, îi făcu Bob cu ochiul, un apel la mitul vechi de când lumea al caracterului inerent dificil al femeilor, mit care absolvea în mod confortabil toţi bărbaţii de orice rol cauzal în această privinţă.

În vreme ce barca lua viteză şi se îndrepta spre vest, cei trei pasageri se aşezară pe bancheta din spate, privind cum motorul făcea dâră prin apă.

— E o fată drăguţă, remarcă Daisy, ţinându-se de pălăria de pai ca să nu i-o sufle vântul.

— Da, e grozavă, reluă şi Bob.

Urmă o tăcere, ezitarea dinaintea bârfei pe care aveau s-o împărtăşească. Rămânând la mal, Alice furnizase respingerea pentru care era de aşteptat să fie pedepsită într-un fel sau altul.

— De când ziceaţi că vă cunoaşteţi? întrebă Daisy.

— O, de vreun an, aş zice.

— Grozav, reflectă Bob, fără vreun motiv evident.

— Bănuiesc că toate relaţiile pot fi dificile, filosofă Daisy, intenţionat abstract. E nevoie de timp şi de efort.

— Şi trebuie să fii şi foarte matur.

— Citi ani spuneai că are Alice?

— Douăzeci şi patru.

— Şi tu?

— Eu am treizeci şi unu. Mă rog, aproape treizeci şi

doi, în februarie.

— Mda, nici Bob şi cu mine nu întinerim, spuse Daisy, dacă aduni vârstele noastre ajungi la puţin peste şaptezeci, nu-i aşa, Bob?

— Sigur că da.

— Oricum, e o fată dulce, concluzionă Daisy, semnalând în mod inconştient, prin „oricum”, că ar fi dorit să adauge ceva mai puţin plăcut.

Faptul că Alice era cu vreo opt ani mai tânără decât el nu-l deranjase niciodată pe Eric; de fapt, întotdeauna îi plăcuse ideea unei femei mai tinere, ceea ce îi crease o anume reputaţie în rândul colegilor. Dincolo de ceea ce numea el „trupurile lor mlădioase”, era probabil atras de femeile mai tinere pentru că ele îi dădeau posibilitatea de a prezenta anumite fapte drept realizări, şi nu drept lucruri pe care timpul le aduce cu sine în mod natural. Maturitatea pe care un bărbat de treizeci şi unu de ani o capătă doar prin simplul fapt că a petrecut o anumită vreme pe faţa pământului poate fi impresionantă pentru o fată de douăzeci şi patru de ani, obişnuită cu stângăcia bărbaţilor mai tineri.

Eric avea o autoritate remarcabilă în faţa celor din jurul său. Numeroasele călătorii şi contactul constant cu ceilalţi îi ofereau naturaleţe şi control în sălile de consiliu şi în restaurante, în hoteluri şi birouri. Creau o impresie de maturitate care era pur şi simplu rezultatul unui accident cronologic.

Diferenţele de vârstă sau de rasă pot crea poziţii de falsă superioritate: muncitorul necalificat din Germania

zboară în Thailanda şi, datorită avantajului economic şi al schimbului valutar, se simte şi se poartă ca un milionar. Englezul truditor ajunge într-un mic orăşel nord-american şi, doar pe baza accentului lui neobişnuit, este perceput ca fermecător de exotic şi sofisticat.

— Are o faţetă foarte adolescentină, reluă Eric, după ce conversaţia se oprise. Ştii, are câte o toană, devine foarte introspectivă, şi nu pot să fac nimic.

— Categoric e o chestie de vârstă, confirmă Daisy. E într-o perioadă dificilă din viaţă: la începutul carierei, trebuie să facă alegeri, încearcă să ia în calcul toate opţiunile, şi asta e greu pentru oricine. Îmi aduc aminte de mine la vârsta ei, Doamne, ce coşmar eram! Mă răzgândeam tot timpul, nu ştiam ce vreau, îmi scoteam iubiţii din minţi. Mamă, Bob, ce noroc că nu m-ai cunoscut pe vremea aia, altfel ai fi trecut şi tu prin ce trece bietul Eric acum.

Eric nu protestă auzind că problemele lui Alice erau puse pe seama unui anumit stadiu cronologic. Era fericit să vadă că accentul se punea pe stadiu, şi nu pe problemă, aceasta făcea ca certurile şi bosumflările să pară parte a cursului firesc al lucrurilor, şi nu rezultat al unui delict comis de el. El nici n-ar fi putut greşi în vreun fel, oricum s-ar fi purtat, pentru că stadiul în care se afla ea însemna că avea să fie oricum dificilă. Plângerile ei erau pur şi simplu un produs secundar al dezvoltării. „Nu ne înţelegem unul pe altul”, spunea Alice; dar acest mesaj de suprafaţă era irelevant, ceea ce voia ea de fapt să spună era „Mă aflu în acel stadiu al vieţii când sunt în mod

natural înclinată să-mi întreb iubitul dacă ne înţelegem sau nu unul pe altul…”

Oricare ar fi meritele acuzaţiei de adolescentinism, aceasta nivela instantaneu complexităţile agoniei umane. Dacă ar fi fost extrapolată la marile opere literare, ar fi trimis în şomaj toţi criticii literari de pe lume. Ce-i motiva pe Hamlet, pe Raskolnikov sau pe junele Werther? Anxietatea adolescentină, desigur. Dar pe Don Quijote sau pe Humbert Humbert? Criza vârstei mijlocii, evident. Atunci, cum se poate explica Anna Karenina? Foarte simplu, de fapt: sindromul premenstrual şi hormonii înşelători.

Misoginismul

Dacă cineva l-ar fi acuzat pe Eric de misoginism, Eric ar fi considerat acuzaţia şocant de nepotrivită. În afara faptului că recunoştea o asemenea poziţie ca fiind inacceptabilă social, făcea şi eforturi pentru a afirma aptitudinile femeilor. La birou susţinea viguros egalitatea în drepturi şi insistase ca mai multe femei să ajungă în consiliul director. Lăuda din plin eficienţa lor superioară, şi glumea cu secretara despre cum ar fi putut ea să facă treaba a cinci bărbaţi la un loc. Avea multe prietene femei, faţă de care juca rolul de mascotă şi confident. Dar, oricât le-ar fi admirat, era esenţial pentru Eric să ştie că poate face acest lucru de pe o poziţie de superioritate. Îşi putea permite să fie generos cu femeile pe fundalul unei convingeri fundamentale şi liniştitoare că ele sunt inferioare (în mod ironic, nimic n-ar fi dovedit mai bine credinţa lui că bărbaţii şi femeile nu sunt egali decât zelul

lui de a le promova în muncă).

Această credinţă a lui în superioritatea masculină poate părea contradictorie dacă ne amintim că Eric o prefera pe Alice puternică, nu slabă. De ce simţea nevoia să fie superior când era cel mai fericit cu Alice în fazele ei independente şi de succes? Probabil că e nevoie de o definire mai atentă a puterii şi slăbiciunii, pentru că existau pesemne două moduri în care Alice putea fi puternică, iar Eric se simţea confortabil numai în prezenţa unuia din ele.

Primul mod l-am putea numi puterea autonomă, comportarea încrezătoare şi nepretenţioasă pe care o afişa Aiice atunci când era bine dispusă şi avea sub control aspectele esenţiale ale vieţii ei. În aceste situaţii, în loc să stea acasă bosumflată şi să citească, ar fi luat parte la expediţiile de scufundări (atât cele metaforice, cât şi cele reale), fermecându-i pe toţi cei cu care intra în contact. Aceasta era Alice despre care Eric spunea cu mândrie că avea să devină una din cele mai pline de succes femei de afaceri ale Angliei. Aceasta era femeia care-i amintea de profunda lui iubire pentru ea atunci când îi făcea cu ochiul în mijlocul unei petreceri sau, în timpul unui dineu pretenţios, scotea obraznic limba la el.

Apoi exista cealaltă formă de putere, pe care am putea-o numi puterea olimpiană, după legendarul portret al lui Edouard Manet, expus prima oară la Salonul de la Paris în 1865. Atunci când a fost prima oară arătat publicului, tabloul Olympia a provocat furori în lumea artistică şi a fost pe loc condamnat de către critici ca

obscen şi imoral. Manet a fost acuzat că parodiază şi caricaturizează genurile tradiţionale prin poza vulgar de nepotrivită a modelului. Dar ceea ce i-a îngrijorat cu adevărat pe critici nu au fost atât încălcările formei, cât chestiunea de nemărturisit a expresiei de pe faţa modelului, Victorine Meurent. Până atunci, istoria (masculină) a artei nudului feminin plasa modelul într-o postură seducătoare şi docilă. În budoar sau într-o grădină clasică, femeia era reprezentată goală, aşteptând ca masculul să iniţieze actul sexual, purtând pe chip o expresie asemănătoare cu a unei fete de cincisprezece ani, fără mofturi, dar ademenitor de sfioasă. Privitorul putea saliva în faţa frumoasei nimfe, în vreme ce aparent nu făcea decât să contemple Marea Artă, animat de toate intenţiile pure ale epocii prefreudiene. Aceasta era tradiţia picturală a lui Venus din Urbino a lui Tlţian, după care Manet făcuse o schiţă în tinereţe, tablou care reprezenta o femeie blândă şi inocentă, dar în mod evident gata pentru împreunare oricând ar fi dorit privitorul. Acesta putea s-o dezbrace cu privirea, s-o corupă după plac, fără griji pentru dorinţele ei.

Olympia era un caz cu totul diferit: era clar că nu e o mimoză timidă, ci o femeie plină de încredere şi conştientă de propriile dorinţe. Dacă cineva urma să iniţieze ceva, acest cineva avea să fie mai degrabă ea, nu privitorul mascul, iar expresia ochilor şi gurii ei sugerau că ar putea adăuga şi o glumă-două (amuzante pentru ea, devastatoare pentru el) despre dimensiuni sau performanţă.

Puterea pe care Alice o căpăta uneori în ochii lui Eric

era asemănătoare cu ameninţarea conţinută în expresia lui Victorine Meurent – dar, în cazul lui, nu era o ameninţare atât sexuală, cât emoţională. Faţeta lui Alice de care Eric se temea era dorinţa ei de a-l despuia de subterfugii, întrebările ei de genul „Ce vrei de la relaţia asta?”, sau „De ce nu» te uiţi niciodată la mine când facem dragoste?”

Eric se simţea ameninţat de o caracteristică a femeilor care ar putea fi numită (prin raportare la experienţa lui, nu la relaţiile dintre femei şi bărbaţi în general) o maturitate emoţională superioară. Detesta înţepăturile întrebărilor lui Alice, dorinţa ei de a „discuta lucrurile”, întrebările ei despre ce simte sau de ce se poartă într-un anume mod. Alice dorea de la el ceva ce Eric ar fi preferat să ofere la momentul ales de el, era ca Olympia care iniţia actul sexual cu privitori bărbaţi obişnuiţi să controleze ei procesul seducţiei. În aceste momente o resimţea ca scormonitoare, pretenţioasă şi (deşi îi era imposibil să admită) puţin înspăimântătoare. Atunci se retrăgea în carapacea lui, nu dorea să răspundă la nimic, şi ar fi fugit din cameră dacă ar fi putut. În loc de asta, schimba subiectul, dădea muzica mai tare sau se prefăcea că are de dat un telefon. Undeva, în străfundul minţii lui, zăcea ideea că Alice era în mod primejdios mai matură şi mai înţeleaptă decât el, că, în momentele ei de luciditate, îl vedea drept ceea ce el însuşi se temea că este: un împărat gol.

Orice bărbat a avut o mamă înainte de a avea o iubită – în acest sens, orice bărbat a trăit sentimentul omnipotenţei mamei vizavi de copilul neajutorat, înainte ca

o relaţie egală (sau abuzivă) să se stabilească. Mama lui Eric fusese o femeie puternică, de care el se simţise uşor intimidat în copilărie. Îşi crescuse cei patru fii cu o imensă energie, fusese eminamente practică, obişnuită să scurteze pantaloni, să vindece boli uşoare şi să facă gemuri şi prăjituri. Mai fusese de asemenea şi întru câtva sufocantă, mereu îngrijorată, întrebându-se mereu dacă fiii ei au destule fulare sau pulovere, dacă şi-au luat medicamentele sau şi-au făcut temele.

Aceasta îi provocase lui Eric o dorinţă fierbinte de independenţă şi, deşi acum purta costume şi butoni, dădea bacşiş şoferilor de taxi şi împărţea cărţi de vizită, atitudinea lui faţă de femei mai păstra ceva din cea a băieţelului care în faţa şcolii o dă la o parte pe mama care încearcă să-l sărute sau să-i încheie paltonul.

Când Eric avea şapte ani, în februarie, dorise să se ducă la joacă în zăpadă lângă un afluent al Tamisei, împreună cu fraţii mai mari. Mama, temându-se pentru sănătatea lui, îi spusese „Micuţului” (cum era cunoscut în familie) că, de-abia refăcut după gripă, trebuia să stea acasă. Dar pentru că mama era plecată de acasă toată ziua, Eric se dusese totuşi cu fraţii lui. Jocul decursese bine. Se ţinea după ei, arunca bulgări la fel de bine ca ei, se simţea bărbat, nu micuţul din porecla mamei, ci campion ca fraţii lui. Se jucau pe râu – aruncând bulgări de zăpadă de pe un mal pe altul – când gheaţa de sub Eric crăpase. Căzuse în apa îngheţată, doar până la mijloc, dar fusese îngrozitor, şi plânsese tot drumul până acasă. Fraţii lui îl băgaseră în pat, şi se trezise sub privirea mamei, cu

umerii ei largi şi cu faţa în formă de lună. Avea obişnuitul ei zâmbet sever, îi ştergea fruntea şi îl întreba cu voce plângătoare: „De ce n-o asculţi pe mama, Micuţule?”

Astfel de imagini se aflau la baza misoginismului lui Eric: teama de infirmieră, teama de atotputernica mamă. Dar, parcă pentru a-l elibera de această imagine, mai avea o imagine cu care să se identifice, cea a tatălui care ţipa la mama până când aceasta se supunea, şi faţă de care era ciudat de docilă. Întotdeauna îl uimise cu câtă uşurinţă se pleca ea în faţa tatălui lui, cât de grosolan putea acesta să fie pe tema mâncării de la cină, cum putea să-i spună că e mizerie în casă sau s-o acuze de lucruri evident neadevărate, şi femeia aceea puternică accepta acuzaţiile fără să se plângă.

Eric ştia cât de simplu putea fi uneori să reduci femei altfel independente şi puternice la docilitate şi fragilitate, doar apelând la aceste modele arhaic patriarhale. Oricare i-ar fi fost intenţiile, oricâte prietene ar fi avut, Eric evolua între doi poli care-i defineau abordarea faţă de sexul opus: pe de o parte, mama cu faţa de lună plină, pe de alta, aceeaşi femeie transformată în lut moale în mâinile unui tată tiran.

Întorcându-se din excursia de scufundări, Eric sesiză că iniţiativa morală îi aparţinea acum lui Alice şi că, în loc ca ea să joace rolul de adolescentă bosumflată, acum el părea defensiv, un mascul imatur care fugise din faţa unei situaţii dificile pentru a se deda la jocuri copilăreşti.

— Ai pierdut nişte peşti superbi, remarcă Eric pe un ton conciliant, storcându-şi apa din costumul de baie în

chiuvetă.

— Sunt sigură că aşa e, replică Alice, fără să regrete nimic.

— Ce ai făcut toată ziua?

— Am făcut schi nautic cu doi canadieni din hotel.

— A fost plăcut?

— Da, fantastic.

— Nu te-a ars prea tare soarele? A fost foarte cald azi.

— Nu, sunt bine. Brad mi-a împrumutat tricoul lui.

— O, mă bucur. E bine că ai avut ocazia să faci schi nautic, nu spuneai tu ce mult îţi doreşti?

— Mă duc din nou cu Brad şi Danny mâine, vor să meargă pe coastă spre Bridgetown.

— Pare o idee excelentă.

— Da, cred că o să mă distrez minunat.

Vacanţă din tine însuţi

— Alice! Doamne! Bună! Intră, ce mai faci?

— Bine, mă bucur să te văd.

— Doamne, ce bronz superb ai căpătat – afurisito.

— Ştiu, toată ziua s-a uitat lumea urât la mine.

Alice se oprise s-o vadă pe Suzy (care avea grijă de casa prietenului ei) pe drum spre casă după prima zi de lucru, şi se aflau în hol, îmbrăţişându-se ca două prietene despărţite de multă vreme, deşi nu trecuseră decât zece zile de când avionul lui Alice decolase de pe Heathrow.

— Doamne, sunt geloasă, arăţi atât de bine.

— Şi tu, Suzy.

— Nu, nu arăt: sunt atât de albă că strălucesc pe întuneric, de fapt sunt mai mult verde decât albă, şi n-am

mai făcut mişcare de o mie de ani. Dar spune-mi despre vacanţă. Cum era insula, hotelul, tot?

— O, a fost drăguţ, Barbados e minunat, am stat într-un bungalou fără geamuri, deschis în toate direcţiile, cu vedere la mare, şi hotelul oferea tot feluri de lucruri pe care le puteai face, schi nautic şi altele.

— Mi se face pielea de găină numai când aud – sună aşa de sexy.

— Mda, cred că aşa a fost.

— Şi ai mâncat o mulţime de fructe tropicale şi ai stat noaptea să dansezi reggae?

— Mda, chestii de genul ăsta.

— Şi Romeo s-a purtat bine?

— Mai mult sau mai puţin.

— Şi vremea?

— O, a fost foarte cald tot timpul, uneori ploua noaptea şi dimineaţa era puţin înnorat, dar una peste alta a fost perfectă.

— Sunt sigură că a fost. O, Alice, sunt aşa de fericită pentru tine! Mai îmbrăţişează-mă o dată.

Vizita era prima ocazie a lui Alice de a-şi povesti vacanţa în detaliu. La birou oferise câteva relatări sumare, dar cu Suzy intenţiona să-şi exploreze diversitatea sentimentelor şi adâncimea ambivalenţelor.

Observase de multe ori cât de importantă poate fi prima relatare a unui eveniment, ca şi cum ceea ce conta nu era atât momentul în sine, ci felul în care era aranjată naraţiunea. Până atunci pur şi simplu trăise povestea, şi amintirile despre ea pluteau fără vreo ordine anume.

— Uite, am pus aici vederea de la tine, spuse Suzy, arătând cartea poştală pe care Alice o aruncase în cutia de scrisori a hotelului cu o săptămână în urmă.

Arăta plaja principală, o întindere de nisip auriu înconjurată de vegetaţie luxuriantă şi palmieri înalţi. Marea era de un verde turcoaz, cerul de un albastru perfect.

— Ce mi-ar mai plăcea să merg şi eu cu Matt într-un loc ca ăsta; numai că e aşa de greu să facem rost de bani acum. Uită-te numai la culoarea apei, şi la cer – e imposibil să nu fii fericit când te gândeşti la aşa un loc.

Printr-o formă de identificare cu percepţiile prietenei ei, Alice îşi aminti cât de mult aşteptase ea însăşi vacanţa, ceea ce făcea ambivalenţa actuală cu atât mai inexplicabilă. Copleşită de dorinţa lui Suzy de a vedea călătoria ca pe o experienţă de vis, planul unei povestiri complexe cedă locul (sub presiunea aşteptărilor ascultătoarei) unei relatări simplificate despre Sejurul Caraibian Utopic.

Călătoria poate fi mai interesant interpretată ca un efort psihologic decât ca unul geografic – voiajul exterior ca metaforă a celui interior. Căţărările în Nepal, scufundările în

Caraibe, schiul în Munţii Stâncoşi, surfingul în Australia – toate acestea pot fi exotice şi instructive, dar sunt numai pretexte jalnice pentru nişte motivaţii mult mai profunde, şi anume dorinţa ca persoana care se bucură de aceste activităţi să devină alta decât cea care a plătit în avans vacanţa respectivă.

Deşi agenţii de voiaj pretind că se ocupă de banalităţi materiale cum ar fi orarele de zbor, camerele de hotel şi asigurările de călătorie, ocupaţia lor de bază este fondată pe mult mai subtila iluzie că o vacanţă îi va permite în mod miraculos celui care o întreprinde să se lase pe sine însuşi în urmă. Ideea nu este ca „eu” să-mi iau o vacanţă, ci ca vacanţa să-mi schimbe „eul”.

Eului de vacanţă pe care Alice şi-l imaginase la Londra îi lipseau toate acele lucruri care îngreunau traiul cu sine însăşi – îşi imaginase pe cineva lipsit de îndoieli, de oboseală, de anxietate, de plictiseală şi de dorinţe neîmplinite. Pentru că temperatura avea să crească la 25 C, pentru că vegetaţia şi rutina vacanţei ei nu aveau să semene cu viaţa ei londoneză, visase că avea să se strecoare fără efort în rolul cerut de decor, rolul Nobilului Sălbatic al lui Rousseau, netulburat de civilizaţia occidentală, neîmpovărat de antecedentele ei psihologice, de greutatea nevrozelor. În loc de asta, deşi bungaloul fusese idilic, fructele suculente şi nisipul moale şi cald, nimic semnificativ nu putuse fi ocolit. Oricât de minunate, toate acestea nu erau decât detalii pe lângă decorul ei interior, pe lângă haosul geografiei ei interne.

Dacă Alice se întreba de ce experienţa vacanţei sale fusese atât de diferită de ceea ce anticipase, de ce, în ciuda calităţilor insulei şi ale hotelului, se simţise la fel de confuză ca de obicei, este poate pentru că uitase să lase acasă un lucru vital atunci când îşi împachetase loţiunile de plajă, cărţile, bikinii şi ochelarii de soare – şi anume, pe sine însăşi.

În starea ei de anticipare, stătuse la Londra şi aşteptase cu nerăbdare să ajungă pe insulă, fără a se gândi că şi ea însăşi era inclusă în ecuaţia viitorului, concentrându-se numai asupra plajei, palmierilor şi brizei…

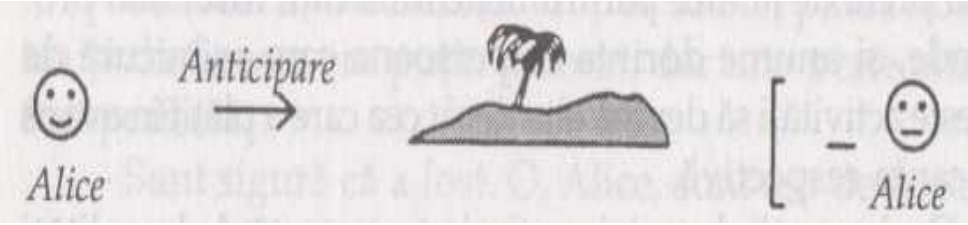

Apoi venise revelaţia că trecuse de vama din Barbados fără a fi scăpat de singurul lucru pe care voia să-l evite venind acolo, revelaţia că sosise în Indiile de Vest într-o zi perfect senină aducând cu ea singurul lucru pe care dorise să-l lase în urmă (în definitiv, cui îi pasă de un cer plumburiu?) – şi anume, ea însăsi.

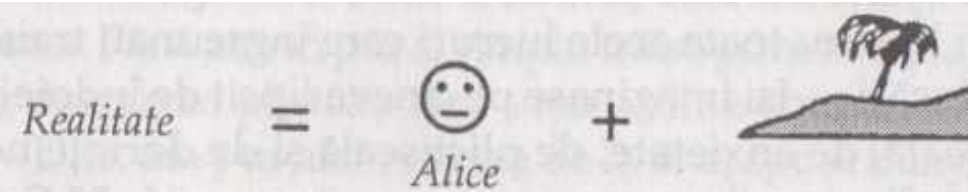

în eseul său Despre singurătate, Montaigne povesteşte cum „cineva i-a spus lui Socrate că un anume bărbat nu devenise cu nimic mai bun în urma călătoriile făcute. «Cred şi eu că nu» răspunsese Socrate, «din moment ce s-a luat cu el pe sine»”. Sau, după cum se întreba Horaţiu în acelaşi eseu:

De ce am merge să aflăm
Ţări şi climate de alt fel?
Care-exilat se lasă-n urma sa pe sine?

Faptul că oamenii vorbesc despre a „evada din ei înşişi” are o semnificaţie care lipseşte în discuţiile despre scăparea de o problemă sau alta. Şinele este aici înţeles ca scena unei multitudini de dificultăţi inerente şi irezolvabile. Acestea nu se concentrează asupra unui lucru anume – altfel, am vorbi despre a scăpa de „serviciu”, „climă” sau „soţ”. Folosirea cuvântului „sine” captează o vagă oboseală existenţială, o frustrare faţă de greutatea de a locui mereu acelaşi trup şi de a întâlni familiara închisoare a gândurilor ori de câte ori mintea este activată.

Alice uitase că, deşi scena se poate schimba, ochiul care o priveşte nu se schimbă. Urmărise viitorul în mod impersonal, ca şi când ar fi beneficiat de el fără agonia de a participa. Retrospectiv, era şocată de cât de săracă îi fusese imaginaţia – n-ar fi trebuit decât să scadă din anxietăţile prezente acele probleme direct legate de traiul în Londra pentru a-şi da seama că şi pe o insulă paradiziacă ar fi avut destule motive care să-i provoace nopţi de insomnie. În loc de asta, îşi concentrase speranţele asupra efectelor transfigurante ale climei şi ale decorului, ca un actor prost care-şi imaginează că monologurile i s-ar putea îmbunătăţi dacă scena şi costumele ar fi mai bune.

Ar fi putut recunoaşte procesul deziluziei. Chiar înainte de a pleca de la Londra, răsfoise o revistă care avea o secţiune numită „Frumuseţi pe plajă”. Cinci pagini lucioase prezentau un fotomodel înalt şi blond plimbându-se pe o plajă, purtând o rochie lungă şi albă de în peste un costum de baie galben. Deloc înclinată să poarte rochii

albe sau costume de baie galbene, şi simţindu-se prea săracă pentru a-şi permite prea mult răsfăţ, ceva din fotografii o captivase totuşi, şi-şi notase pe spatele unui plic numele magazinului şi al designerului.

Cu toate acestea, când ajunse în Barbados, pe o plajă care arăta foarte asemănător cu cea surprinsă de fotograf, îşi dădu seama de şocanta redundanţă a costumului. Pur şi simplu nu era suficient de înaltă pentru rochie, materialul se murdărea pe nisip, părea cea mai nepotrivită ţinută, prea pretenţioasă pentru zi şi prea „de plajă" pentru seară. „De ce dracu' am cumpărat porcăria asta?" se întrebă, şi o exilă mental în (tragic de cuprinzătoarea) secţiune a şifonierului ei dedicată hainelor imposibil de purtat, obiecte de îmbrăcăminte pe care le cumpărase în perioade de revenire după respingeri sau ură faţă de sine, şi care se dovedeau cu totul nepotrivite când erau privite într-o lumină mai lucidă şi mai practică (adică atunci când nevoia de a cheltui bani pe ceva, pe orice, se mai potolea).

Cumpărând o rochie de în sau o vacanţă în Caraibe, Alice căzuse în capcana clasică a consumismului. Atunci când lucrurile sunt cumpărate dintr-un motiv, altul decât simpla necesitate, ţelul inconştient nu este pur şi simplu de a obţine un obiect, ci de a fi transformat prin această achiziţie. Ceea ce aştepta ea de la o rochie şi un costum de baie pe care aruncase 80 de lire câştigate prin muncă grea nu era să deţină oribil de scumpele haine croite de un designer cinic şi lipsit de talent şi lăudate de o revistă de modă, ci mai degrabă săfie persoana pe care o văzuse purtându-le

— Suna ridicol, dar ceea ce-şi dorea nu erau hainele fotomodelului, ci şinele acestuia.

Şi ce se întâmplase în schimb? Despachetase rochia şi-şi dăduse seama că ceea ce se strecura în ea nu era minunat bronzata sculptură mişcătoare din fotografii, ci foarte familiara ei siluetă rotundă, cu picioarele ei imperfecte, prea scurte, cu şoldurile ei lipsite de farmec, cu stomacul ei neaerobic şi cu sânii prea mici. Ce decepţie! Putea să cheltuiască toţi banii pe care-i avea, dar singurul lucru pe care-l dorea era cel pe care nimeni nu i-l putea vinde – o persoană care să fie alta decât ea. Era o dilemă crudă: cum poţi admite o asemenea nevoie într-un magazin de haine, cum poţi cere nu o măsură sau alta, ci un sine diferit

— Sau, şi mai greu, cum poţi să ceri unui agent de turism o destinaţie de vacanţă „oriunde, atâta vreme cât e departe de mine însămi”?

Înţelesul grecesc al cuvântului Utopia este „asemenea loc nu există”. Dar motivele pentru această nonexistenţă erau foarte specifice în cazul lui Alice. Ea credea că Utopiile există per se (hotelul Robinson Crusoe fusese cu adevărat idilic), dar trăsese pur şi simplu concluzia că ea nu putea profita de ele. Nu din motive sociale sau financiare, ci doar prin paradoxul că, pentru ca ea să se poată bucura de ceva, ar fi trebuit să se includă pe sine în ecuaţie, distrugând astfel lucrul de care ar fi trebuit să se bucure.

„Singurele paradisuri posibile sunt cele pe care le-am pierdut”, spunea nostalgicul Proust; scriitori mai puţin

posaci le-au preferat pe cele anticipate, dar ideea este că trecutul sau viitorul (a saliva deasupra unei broşuri despre o vacanţă care va să vină sau deasupra unei vederi dintr-o vacanţă trecută) sunt amândouă scenarii pe care ni le putem imagina, fără a fi în mod activ prezenţi în ele pentru a le distruge.

Pe când îşi urmărea bronzul ştergându-se, de-a lungul săptămânilor următoare, Alice începu să admită vechiul adevăr care spune că bărbatul care-şi lasă nevasta pentru a se însura cu amanta trebuie apoi să-şi găsească o amantă – şi că persoana care se duce pe o insulă în Caraibe continuă să aibă nevoie de un paradis mental care să-i aline dezamăgirile inevitabile, indiferent de mare şi soare.

Provincialismul

Trecutul lui Alice nu era legat de vreun loc anume de pe pământ. Deşi locuia la Londra de mulţi ani, mama ei se născuse în Anglia din părinţi francez şi italian, iar tatăl ei era american din Chicago, ai cărui bunici veniseră din Rusia. Nu cunoştea o casă strămoşească unde să se întoarcă, niciun cimitir în care cinci generaţii să fi fost îngropate şi care să-i ofere un simţ al genealogiei.

Pentru că tatăl ei lucrase într-o companie multinaţională, Alice îşi petrecuse copilăria plimbându-se pe glob, mergând la o altă şcoală în fiecare an, învăţând să vorbească engleza, franceza şi spaniola, şi trăind într-o casă vizitată de tot felul de invitaţi: diplomaţi şi profesori universitari, oameni de afaceri şi pictori, arhitecţi şi contabili. Crescuse fără să se ataşeze de vreun loc anume, amintirile îi erau împrăştiate într-o cronologie geografică

confuză. Fusese martora primăverii într-o casă din Barcelona, îşi amintea mirosul toamnei într-o grădină din Neuilly, cunoştea dunele nisipoase ale plajelor din Long Island şi nemişcarea îngheţată a fiordurilor norvegiene. Citise poveştile cu zâne, monştri şi vrăjitoare din cărţile pentru copii ale multor limbi – Babar şi Grimm, Potter şi Zipe y Zape.

Ataşamentele ei erau confuze: era deseori întrebată „Ce te simţi?”, ca şi când naţionalitatea ar fi fost ceva ce poţi să simţi în sânge. Dar nu-şi putea limita sentimentele la un singur paşaport: cunoscuse prea multe cămine, prea multe şcoli, prea multe dulciuri în diverse ţări ca să se simtă de o singură naţionalitate. Prieteniile ei fuseseră brutal dezrădăcinate: trebuise să se despartă de cea mai bună prietenă a ei, Sophie, la cinci ani, de prietena ei Maria la şapte, de prima ei iubire, Thomas, la opt.

„Care sunt rădăcinile tale?” o întrebau ceilalţi. Ce înseamnă să ai rădăcini? Să simţi că te tragi dintr-un pământ anume, să te identifici cu un anume climat, cu anumite produse culturale, cu mentalitatea idealizată pe care o rasă o numeşte „caracter naţional”. Alice nu recunoştea decât diversitatea: când era la Londra, înţelegea relativitatea clădirilor londoneze, străzile şi modul de viaţă londonez – le putea integra în conştiinţa altor oraşe şi locuri. Putea compara experienţa unui bar mitzvah în San Francisco cu o comuniune în Sevilla, gustul pâinii din Paris cu cel al pâinii din Chicago, culoarea cerului din New York şi Londra; avea în minte prejudecăţile bigoţilor din multe ţări.

În schimb, Eric crescuse în cel mai liniştit mod care mai este posibil în secolul XX. Familia lui locuia la Londra de cinci generaţii, când venise dintr-un sat din Hampshire în care bunicii lui încă mai aveau o fermă. Părinţii lui nu se mutaseră niciodată din casa în care crescuse el, într-o zonă dintre Notting Hill şi Holland Park unde vânzătorii îl recunoşteau când intra în magazinele lor, unde mama lui îi ştia pe lăptar şi pe măcelar pe nume, unde exista o legătură aproape feudală între cel servit şi cel care serveşte. Eric era înconjurat de prieteni pe care-i cunoştea din copilărie: lucra în acelaşi birou cu cineva cu care fusese coleg la grădiniţă, se mişca în aproximativ acelaşi cerc de prieteni încă din adolescenţă – o continuitate a mediului înconjurător care nega anumite dubii asupra identităţii.

— Nu ştiu ce mă simt, răspunse Alice într-o seară când Eric o întrebase despre problema naţionalităţii, tu ce te simţi?

— Bănuiesc că englez. Adică, ce altceva m-aş putea simţi?

— Da, dar ce înseamnă asta pentru tine, să fii englez?

— Doamne, nu ştiu, e pur şi simplu normal. E un set de impresii şi sentimente. De exemplu, weekend-ul trecut, când ne întorceam de la Heathrow, am simţit un fel de legătură cu peisajul, am simţit că asta e ţara mea. Are legătură cu zona rurală şi cu clădirile. Plus, când eşti în străinătate şi vezi englezi sau lucruri englezeşti, simţi o legătură. Am avut sentimentul ăsta în Barbados când am găsit un exemplar din Financial Times, sau când ascultam

BBC.

O persoană nu intră niciodată într-o relaţie de una singură – aduce cu sine întregul bagaj cultural acumulat din copilărie şi adolescenţă, o reţea de relaţii şi tradiţii, ceva ce s-ar putea eventual numi provincia sa. O provincie nu e formată numai din caracteristici naţionale, ci se fragmentează mai departe într-o bogăţie de trăsături de clasă, regionale şi de familie. Este un set de elemente în mare măsură inconştiente, pe care o persoană le consideră normale: aspectul normal al unei străzi sau al unui oficiu poştal, buletinul de ştiri normal şi modul de a completa o declaraţie de impozit, felul normal de a saluta un prieten, de a face patul, de a unge pâinea cu unt, de a ţine casa curată, de a alege mobila, de a comanda o masă, de a aranja casetele în maşină, de a spăla rufele, de a găsi o destinaţie de vacanţă, de a încheia o conversaţie la telefon, de a organiza o zi de sâmbătă.

— De ce vrei mereu să vezi filme după-amiaza? o întrebă Eric pe Alice într-un weekend din ianuarie, când ea voia să meargă la spectacolul de la ora două, iar el la cel de la nouă seara.

— Ce e rău în a vedea un film după-amiaza? replică Alice, a cărei şubredă relaţie cu tatăl ei se bazase mai ales pe mersul la cinema sâmbăta după-amiaza, moment care rămânea inconştient legat de amintirea tatălui ei şi de filmele lui.

— Nu ştiu, e bizar să faci asta, răspunse Eric, a cărui familie avusese întotdeauna suspiciuni în privinţa a ceea ce mama lui numea „imaginile mişcătoare”, şi pentru care

după-amiezele de weekend fuseseră în mod tradiţional ocupate de vizionarea sau participarea la meciuri de rugby, fotbal sau cricket.

— De ce bizar? E doar mult mai convenabil, fiindcă e mai puţin aglomerat şi mai ieftin, replică Alice, pentru care gusturile tatălui se contraziceau cu cele ale iubitului.

— Dar e aşa ciudat să ieşi de la film şi să vezi că încă mai e lumină, spuse Eric. Când vezi un film, vrei să se termine pe întuneric, nu pe lumină, vrei să fii gata de somn, nu să trebuiască să iei cina şi tot restul.

O relaţie implică în mod necesar întâlnirea a două provincii. Chiar şi trecutul confuz al lui Alice îi oferise o provincie, deşi nu putea fi identificată cu o singură ţară; nimeni nu putea spune despre ea că e „atât de englezoaică”, sau „atât de americană”, sau „atât de burgheză”.

Ceea ce era distinctiv în această relaţie era înţelegerea la care Alice ajunsese treptat despre Eric: că acesta trata diferenţele ca şi când povara diferenţei cădea pe umerii ei. Implicaţia era că etalonul normalităţii se găsea în provincia lui, şi că gustul ei în materie de mers la cinema, sau de mâncare, sau de culori, sau de etichetă era cel care merita să fie numit straniu, în cazul în care apărea vreo divergenţă.

Pe scurt, în cazul inevitabil în care două provincii intră în coliziune, Alice observase tendinţa lui Eric de a deveni provincial – adică de a se agăţa de propriile tradiţii, care excludeau egala legitimitate a celeilalte provincii. Nedorind să admită relativitatea poziţiei sale, Eric îşi

identifica valorile drept centrul unui univers monoteist.

— În weekend-ul ăsta e un târg de antichităţi la un centru de conferinţe din Islington, îi spuse Alice lui Eric răsfoind ziarul într-o dimineaţă de marţi. Sună excelent. Or să aibă acolo dealeri de antichităţi din toată ţara, şi se pare că obţii o reducere de zece la sută dacă aduci cu tine cuponul ăsta. Am putea să ne ducem după prânzul cu prietenii tăi, nu?

— Nu sună chiar aşa grozav.

— Eu cred că sună excelent.

— O să am de lucru o grămadă în weekend-ul ăsta.

— Atunci pot să mă duc singură.

Chestiunea părea decisă, şi asupra mesei se aşternu liniştea.

— În definitiv, de ce vrei să te duci la un târg de antichităţi? întrebă Eric o clipă mai târziu.

— Ce e rău în a te duce la un târg de antichităţi?

— Nu ştiu, e aşa de… de…

— Aşa de cum?

— Aşa de bătrânesc. Numai bunicile sunt interesate de mobile vechi.

— Poate bunica ta o fi fost – a mea era interesată de De Stijl.

— Serios? A mea n-ar fi putut să spună Stijl pe litere nici dacă o plăteai. Dar târgurile astea de antichităţi sunt toate pline de mobile mucegăite, de culori închise, numai gunoaie de mâna a doua vândute de escroci din provincie care bat câmpii despre o masă făcută de vreun asistent al lui Chippendale. Or să te sece de bani; dacă ai nevoie de

mobilă, de ce nu te duci la un magazin modem, să cumperi ceva de un designer contemporan bun? S-ar putea să plăteşti ceva mai mult, dar iei un lucru de calitate.

— Nu e pe gustul meu.

— Atunci de ce nu-ţi formezi gusturi mai bune?

— Pentru că-mi plac gusturile mele.

— Chiar dacă sunt de rahat?

— Pentru numele lui Dumnezeu, de ce nu poţi să te bucuri că o să fac ceva ce-mi face plăcere în weekend-ul ăsta?

Răspunsul, deşi Eric n-ar fi recunoscut, era că lui Alice avea să-i facă plăcere ceva nelegat de el, ceea ce provoca o reacţie de gelozie faţă sursa independentă a plăcerii ei.

Alice observase de curând înclinaţia lui Eric către gelozia provincială, felul în care el discredita aspecte legate de provincia ei, dintr-un fel de xenofobie. Înţelegerea ei făcea parte dintr-o mai largă sensibilitate faţă de gusturile şi aşteptările celorlalţi – aşteptări la care era extrem de predispusă să se conformeze.

„Mă schimb pentru cel cu care sunt”, recunoştea ea, şi într-adevăr se puteau remarca diferenţele subtile în felul în care se comporta în societate, răspunsul ei la ceea ce voiau ceilalţi să audă, mai degrabă decât ce voia ea să spună. Mamei ei îi plăcea s-o vadă sofisticată şi versată în societate, aşa că ea confirma această imagine povestind despre invitaţiile pe care le primise; ştia că Eric prefera povestiri despre cum schimbase un cauciuc cu pană sau despre cum abordase o prezentare la serviciu; simţea că

prietenei ei Lucy nu-i plăcea să audă despre succesele ei, aşa că încerca să pară puţin deprimată ca să nu o ofenseze. Când vorbea cu bogata ei prietenă Lavinia, accentul ei devenea vest-londonez, când era cu prietenul ei Gordon cobora către Lewisham.

Discursul lui Alice se modela după particularităţile celorlalţi: le înregistra aversiunile şi entuziasmele, şi se străduia să le împlinească. Era un discurs plin de nervozitate, mai degrabă ţinea pasul decât să-şi urmeze propriul curs, trebuia să impresioneze, nu să se menţină constant.

În trecut, ezitase să dezvăluie acele aspecte ale provinciei ei care nu se potriveau cu ale lui Eric. Îşi înăbuşea obiecţiile faţă de gustul lui minimalist în materie de mobilă şi faţă de simpatiile lui politice, evita să-i spună că ar trebui să-şi cumpere alt fel de cravate sau să conducă mai încet în oraş. Şovăia să-şi impună propriul entuziasm faţă de plimbările prin parcurile din Londra sau excursiile la ţară ca să viziteze clădiri istorice, faţă de pâinea de casă sau faţă de mişcările de susţinere a triburilor amazoniene. Ezita să-i gătească lui Eric musacaua ei vegetariană, să asculte albumele lui James Taylor sau să-i spună să încerce alte feluri de preludiu.

La întoarcerea din vacanţă, această ezitare de a-şi impune propria provincie o făcuse pe Alice să pună sub semnul întrebării măsura în care îşi articulase corect propriul personaj în această relaţie.

Ce înseamnă să fii un personaj? Mergeţi la o cină, şi persoana pe care toţi o numesc „un personaj” este cea

care spune glume deocheate, râde tare, face numere de magie cu şervetul şi sfârşeşte beată încercând s-o seducă pe gazdă. Nimeni nu va numi „un personaj” pe cel care s-a mulţumit să converseze cu vecinul din dreapta, apoi cu cel din stingă, apoi şi-a luat politicos rămas-bun şi a plecat. Statutul lor de fiinţe umane nu va fi pus în chestiune, ci doar cel de „personaje”.

Personajul iese la iveală pe baza diferenţei şi a divergenţei. Cu fiecare diferenţă faţă de persoana de alături, cineva devine şi mai mult „un personaj”: anunţaţi că vă place să mâncaţi viermi cruzi sau că puteţi cânta pe urechi, şi veţi deveni imediat remarcabili, cineva care nu e oricine. Literatura e plină de bărbaţi şi femei, dar sunt cu mult mai puţine „personaje”. Don Quijotte e un „personaj”, Joseph K nu este: primul poate fi imediat remarcat la un cocktail, cel de-al doilea ciuguleşte alune lângă uşă, neobservat, cu palmele uşor asudate, cu o expresie uşor anxioasă, disperat să nu pară altceva decât un funcţionar.

Mama lui Alice era un „adevărat personaj”, descrisă ca atare de către prieteni care-i apreciau tendinţa de a bârfi fără întrerupere, de a spune glume şcolăreşti care păreau şocante în mediile elegante şi de a sforăi amuzant când râdea. Putea fi recunoscută oriunde din cauza hainelor lungi de culoare roz şi a parfumului pătrunzător – acestea erau semnale ale faptului că era un personaj.

Fiica ei era mai puţin spectaculoasă în privinţa elementelor care-i defineau personajul. Pentru că nu se bazau pe o dorinţă oarbă de a fi diferită, nu avea repere evidente; calamburile ei cereau timp pentru a fi

cunoscute.

Un asemenea reper era că îi plăcea mobilierul vechi – interes care părea să fie motiv de profundă nemulţumire pentru iubitul ei. Deşi în mod obiectiv preocupat de bunăstarea ei, Eric ar fi preferat să uite de acest entuziasm, atât de puţin se potrivea cu ideea lui despre cine ar fi trebuit să fie Alice.

— Cui îi pasă că nu vrea să vină cu tine? întrebă Suzy când Alice îi spuse că ar fi vrut să meargă la târgul de antichităţi, dar Eric obiectase. Du-te singură, o să te simţi minunat.

— Nu ştiu dacă mai vreau să merg, spuse Alice.

— Ba da, vrei. Sigur că vrei, doar ai spus tu singură.

— Am spus?

— Da, altfel de ce te-ai fi plâns că nu vrea să vină?

— Probabil că ai dreptate.

— Sigur că am dreptate. Şi ştii ce? Matt are un prieten bun, unul Philip. Lucrează ca inginer de sunet la înregistrări de muzică clasică. E foarte drăguţ, şi-mi amintesc că-i plac antichităţile, aşa că poate ar trebui să te duci cu el. Aşa o să ai cu cine merge. O să încerc să aranjez.

Cine-mi dai voie să fiu?

Philip o sună pe Alice în cursul aceleiaşi săptămâni şi aranjă să se întâlnească sâmbătă la ieşirea din Gara Victoria.

— Cum o să ne recunoaştem? întrebă Alice. Cum arăţi?

— O, când sunt bine dispus, cred că semăn puţin cu

Robert de Niro. Nu ştiu. Ce întrebare? Dar eu pe tine cum te recunosc?

— O să fiu într-un plic cafeniu, fără marcaje.

— Sună minunat.

În ziua cu pricina, după nişte descrieri ceva mai detaliate, se găsiră unul pe altul fără probleme şi se îndreptară către nordul Londrei în micul Mini verde al lui Philip. Târgul de antichităţi se ţinea într-un centru de conferinţe din Islington, şi părea plin cu exact genul de mobilă mucegăită pe care o prezisese Eric.

— Ce caut eu e o masă de bucătărie, îi spuse Philip lui Alice, în timp ce priveau sala dintr-una din galeriile de la etaj.

— Şi crezi că o s-o găseşti?

— Nu arată prea promiţător, nu? Poate totuşi. E uimitor ce găseşti câteodată, din întâmplare. O dată, într-un târg ca ăsta, am găsit un pat cu coloane, şi l-am luat cu un preţ ridicol de mic.

— Dormi într-un pat cu coloane?

— Ştiu, e jenant, dar aşa e.

— Nu mi se pare jenant, de fapt e chiar romantic. O, uită-te la masa asta, ar arăta superb lângă patul meu, remarcă Alice, pe când treceau pe lângă un stand care expunea o măsuţă în formă de violoncel.

— Numai douăzeci de lire, anunţă vânzătorul-prădător.

— Nu-i rău.

— Atunci ia-o.

— S-o iau?

— Sigur. Dacă-ţi place, de ce nu?

O oră şi jumătate mai târziu, cu o măsuţă în formă de violoncel sub braţul lui Philip (dar fără o masă de bucătărie potrivită), ieşiră din aglomeraţia centrului de conferinţe, pe o High Street însorită. Pentru că era puţin după amiază, Philip propuse să lase măsuţa în Mini şi să ia prânzul într-un restaurant pescăresc din apropiere.

— Nu-i aşa că marea e uluitoare când te uiţi la ea – e atât de vastă, pune totul în perspectivă, spuse Alice, privind peisajul care ocupa întregul perete de lângă masa lor.

— Ce pune în perspectivă? întrebă Philip.

— Nu ştiu, toate lucrurile, toate micile noastre probleme şi griji. Tot ce ne face să nu dormim noaptea şi să ne frământăm ziua.

— Ţi se întâmplă des să nu dormi noaptea?

— Nu, nu foarte des, dar îmi fac griji, tu nu? Uneori am impresia că trăiesc cu frâna de mână trasă. Ştii cum e, când şofezi şi ai impresia că maşina merge greu, şi după aia îţi dai seama că ai uitat să laşi frâna de mână, tot timpul fac chestia asta. Mă rog, bat câmpii.

— Deloc, replică Philip, şi Alice zâmbi palid.

Luă solniţa, turnă puţină sare în palmă şi apoi o lăsă să curgă pe farfurioara pentru pâine. Urmă o tăcere, şi amândoi îşi întoarseră privirea către mare.

— Am citit despre un peşte, spuse Alice, care trăieşte la mare adâncime, pe fundul oceanului, şi aproape niciodată nu se întâlneşte cu un alt peşte din aceeaşi specie. Dar când se întâmplă, cei doi fac imediat dragoste,

apoi femela îl devorează pe mascul.

— Ce mod brutal de a încheia o aventură amoroasă. Nu-i de mirare că e o specie atât de rară.

— Nu-i aşa că e ciudat? întrebă Alice. Mă tot gândesc la chestia asta, doi peşti singuratici într-un ocean uriaş, care se întâlnesc şi unul îl mănâncă pe celălalt.

— Calcanul de Dover? întrebă chelneriţa.

— E pentru mine, răspunse Alice.

Curând, Philip şi Alice vorbeau despre lucruri dincolo de statutul lor civil, sărind etapele convenţionale traversate de obicei înainte de se a ajunge la miezul de sinceritate.

Încă şi mai remarcabil, Alice îşi dădu seama că ea era cea care vorbea cel mai mult, lucru remarcabil pentru că de obicei ea punea întrebările, fără a primi vreuna – ceea ce-i adusese porecla de „reporter de interviu” în anumite cercuri. Dacă slăbiciunea este legată de revelarea de sine, iar puterea de ascunderea de sine, atunci cel care intervievează are întotdeauna rolul celui puternic. Dar puterea sugerează că Alice ar fi pus întrebările din motive machiavelice, pe când ea se afla de fapt în această postură doar dintr-o anumită teamă de a se dezvălui pe sine. Avea nevoie să-şi împărtăşească viaţa interioară, numai că ezita să împovăreze pe cineva cu detaliile acesteia. Iar pentru că ceilalţi sesizau dorinţa de a asculta, tindeau s-o folosească drept o formă ieftină de terapie, şi nu ca pe un adevărat tovarăş.

Dar la Philip detecta o curiozitate care o făcea să dorească să vorbească, şi o onestitate care îi dădea

libertatea de a o face. De-a lungul a două feluri, acoperiseră deja mari porţiuni din copilăria ei, pe care rareori le discutase cu atâta francheţe (şi categoric niciodată atât de repede) cu cineva.

— Era uimitor de inteligent, îşi aminti Alice de tatăl ei, toată lumea îl admira, dar îl credeau şi nebun. Alerga permanent în jurul lumii, a lucrat pentru un lanţ de magazine universale, apoi a cumpărat o companie care fabrica decoruri pentru vitrine. În copilărie îl vedeam rar, şi când îl vedeam, intram întotdeauna în panică, aşa eram de disperată să fac impresie bună. Îmi amintesc de o zi de naştere de-a lui, când aveam vreo opt ani. Toată lumea îi cumpăra cadouri somptuoase, şi voiam şi eu să-i iau ceva special. Evident, nu aveam bani, aşa că am găsit pur şi simplu nişte cutii enorme şi le-am împachetat, cutii complet goale pe care să i le dăruiesc. Eram aşa de disperată, că am adunat vreo cincizeci de cutii. Dar n-am ajuns niciodată să i le dau, pentru că a fost reţinut în Canada, şi n-a ajuns acasă pentru ziua lui de naştere. Mama a spus că ocupă prea mult loc, şi le-a aruncat pe toate.

— Sună a gelozie.

— Într-un fel poate că da, întotdeauna mama crea obstacole între tata şi mine. Dar nu-şi folosea gelozia în mod productiv. Vreau să spun, mă împiedica să-l văd, dar nu încerca să mă cunoască pe mine mai bine. În sensul ăsta era distructivă. Întotdeauna dorea să despartă oamenii, dar nu era capabilă să le înţeleagă valoarea atunci când erau singuri.

— Îi plăceau copiii?

— La început, tata nu agrease ideea de a avea copii, şi nu ne-a avut decât pentru că mama l-a păcălit. Era disperată să aibă copii, dar pe de altă parte voia şi aprobarea lui, pe care a cam pierdut-o făcând copii, aşa încât cred că şi-a îndreptat asupra noastră o parte din agresiune. Simţea că noi fuseserăm ideea ei, şi lua foarte personal tot ce era în neregulă cu noi. Eu am fost un copil cam încet, până la vreo 12 ani abia dacă vorbeam, eram foarte timidă, şi mama era iritată de asta, pentru că pe tata îl considera strălucit, şi dacă copiii lui nu erau la fel, atunci ea ar fi fost cea care adusese în familie „genele defectuoase”.

— A fost fericită în căsnicie?

— Cu tata?

— De ce, au fost şi alţii?

— E la al treilea.

— Atunci da, cu tatăl tău.

— Nu, nu cred. N-am suferit când a plecat cu Avner, pentru că n-am pus prea mult preţ pe noi ca familie. N-am fost niciodată genul care să se adune în jurul mesei din bucătărie şi să joace „Familia Fericită”. E o femeie foarte rece, aproape macho, într-un fel. Vezi tu, tatăl ei a murit când ea era foarte tânără, iar ea era cea mai mare dintre copii, şi cred că a trebuit cumva să preia frâiele familiei. Avea numai 12 ani când s-a întâmplat, şi a trebuit să se maturizeze foarte repede. Şi de asta o latură a ei este foarte dură şi cu picioarele pe pământ, iar cealaltă este un copil de 12 ani, speriat, care nu recunoaşte că e speriat.

— De ce s-a căsătorit tatăl tău cu ea?

— Cred că pentru el reprezenta o formă de siguranţă. S-au cunoscut când el tocmai îşi începea afacerea. Amândoi locuiau în New York, şi mama era destul de strălucitoare, pe vremea aia lucra pentru o reţea de televiziune, se descurca foarte bine, şi amândoi doreau să se căsătorească. S-au cunoscut la o petrecere, şi în trei săptămâni erau căsătoriţi, ceea ce e o nebunie, dar demonstrează cât erau de disperaţi să atingă o formă de stabilitate. Şi după asta le-au trebuit ani de zile să-şi dea seama că poate nu era chiar ce-şi doreau.

— Pot să fiu nepoliticos? Chiar eşti atât de „deranjată” pe cât ar fi normal să fii după toate astea?

— Eşti amuzant. Sigur că sunt, bineînţeles, dar ştii, devin suspicioasă faţă de oricine îmi spune că are o familie fericită. Pur şi simplu nu e posibil, şi cel puţin familia noastră era dată peste cap într-un mod foarte vizibil. Nimeni n-ar fi putut să petreacă cinci minute la noi în casă fără să-şi dea seama că ceva este foarte în neregulă. Nu era unul din locurile alea politicoase, în care toată lumea spune „Ce drăguţ”, dar scrâşnind din dinţi şi nutrind gânduri criminale. Genul ăla de loc îmi aminteşte de o glumă, aia cu bărbatul care-i spune psihanalistului „Doctore Speigeleier, am avut o scăpare interesantă zilele trecute. Luam ceaiul cu mama, şi am vrut să-i spun «Mamă dragă, dă-mi te rog zahărul». Dar, spre totala mea surpriză, ce i-am spus de fapt a fost «Mamă, căţea nenorocită, mi-ai distrus viaţa»”.

După masă, au făcut o plimbare pe High Street,

uitându-se prin câteva librării. Apoi, pentru că începuse să plouă, s-au îndreptat spre maşină şi au pornit înapoi către centrul Londrei.

— Să-ţi dau o mână de ajutor să instalezi măsuţa? întrebă Philip când ajunseră la apartamentul ei din Earl's Court.

— Nu, mulţumesc. Mă descurc singură.

— Cum doreşti.

— E tare drăguţ din partea ta să mă aduci până aici şi tot restul – trebuie să mă revanşez într-o zi.

— Sigur. Poţi să mă ajuţi cu masa de bucătărie.

— Grozav, atunci păstrăm legătura.

Alice coborî din maşină, scoase violoncelul din portbagaj şi-i făcu semn cu mâna înainte de a dispărea pe uşa de la intrare. Duse noptiera în camera ei, puse pe ea o veioză şi ceasul deşteptător, şi zâmbi văzând cât de bine se potrivea lângă pat – zâmbet pe care-l şterse remarca lui Eric (făcută la cină în aceeaşi seară) cum că masa părea cel mai kitsch lucru pe care ar fi putut cineva să arunce douăzeci de lire.

Incidentul servi pentru a-i aminti lui Alice că nu era o femeie unică. Asta neînsemnând că n-ar fi existat sute de clone ale ei la Londra, Paris sau New York, cu aproximativ aceeaşi poveste şi acelaşi stil de viaţă, ci mai degrabă că ea conţinea mai mult de o singură versiune a sa, în funcţie de persoana cu care se găsea. Şi, mai mult, admitea că unele din aceste versiuni ale sale erau mai bune, mai ea însăşi, decât altele.

Fotografiile pe care ea şi Eric le făcuseră în vacanţă

ieşiseră în fine de la developat şi, după cină, se aşezară în living ca să se uite la ele. Printre pozele din Barbados era şi una cu ei doi stând pe veranda bungaloului lor, poză făcută la începutul vacanţei, judecând după culoarea pielii.

— Uită-te la asta. E o poză a ta grozavă, remarcă Eric. Arăţi minunat.

— Arăt monstruos. Nici nu seamănă cu mine. E aşa de ciudată.

Eric n-o identificase greşit în fotografie, expresia feţei era categoric a ei (nu fusese modificată de vreun laborator foto rău intenţionat). Nici nu era o fotografie nereuşită, ci pur şi simplu scotea la iveală laturi ale feţei ei pe care Alice nu era obişnuită să le vadă şi asupra cărora nu se simţea proprietar.

Reacţia ei revela un anumit simţ de proprietate asupra unui „eu” corect. Nu orice fotografie, şi categoric nu acest anume instantaneu al ei din Barbados, putea fi considerată adevărata sa înfăţişare. Timerul aparatului alesese o parte a trăsăturilor ei (şi, prin extensie, a naturii ei) cu care nu se putea identifica. Niciodată nu revendicase acel tip de zâmbet, nu se împăcase cu obrajii ei îmbujoraţi în acel fel anume, părul nu şi-l amintea în stilul acela înfoiat de vânt – şi nu voia ca aceste aspecte să-i fie atribuite în mod arogant de către literalitatea prefăcută a aparatului de fotografiat.

Dar aceste sentimente nu se limitau la fotografii, pentru că nu numai corpul ei, ci şi caracterul putea fi citit din diferite unghiuri – în diferite lumini, prin diferite lentile, prin intermediul a diferiţi iubiţi. Existau oameni

alături de care se simţea mai „ea însăşi” decât alături de alţii. De exemplu, alături de Suzy se simţise întotdeauna înţeleasă ca persoana care îşi dorea să fie. Suzy avea o profundă percepţie psihologică şi îi spunea lucruri ca „Alice, te cunosc, îl vrei numai pentru că nu e disponibil”, sau „Nu vrei decât să determini pe altcineva să facă ce ţi-ai dori să faci tu…”. Apoi mai era prietenul ei Gordon, capabil să înţelegea acea latură a ei care îşi dorea să meargă la cumpărături şi să se cufunde în paginile unei reviste, o trăsătură pe care el o trata cu blândă ironie, întrebând în glumă: „Care mai e viaţa ta azi, Emma B.?” Iar când ea ofta, el ofta şi mai adânc, imitând-o.

— Nu mai face mişto de mine, protesta ea.

— Nu fac, sunt distrus că M & S a epuizat stocul de lucruri pe care ţi le doreai, răspundea el.

— Eşti sarcastic.

— Şi asta e rău, onorată instanţă? întreba Gordon grav, provocând râsul amândurora.

Poate pentru că prietenii ei reacţionau la defectele lui Alice făcând glume pe seama lor, o transformau dintr-o nevrotică obişnuită într-un fel de comic. Era de notorietate printre ei că lui Alice îi era greu să fie organizată, dar, în loc să se supere pe ea, îi trimiteau invitaţii la petreceri în care ora obişnuită era înlocuită de „ora-Alice”, adică o oră sau două mai devreme, ca să compenseze pentru lipsa ei de organizare. Îşi confecţionau un accent caraghios ca să exagereze dorinţa ei de a se găsi pe sine, de a deveni starletă la Hollywood sau de a salva pădurea amazoniană. O făceau să se simtă înţeleasă, iertată şi iubită pentru

defectele ei.

Se întreba de ce nu funcţionează un proces similar şi în relaţia cu Eric: acolo, tensiunile păreau de nemenţionat sau predispuse la a degenera în disensiuni lipsite de umor.

Pentru că petrecuse o zi atât de plăcută cu Philip, pentru că se simţise ea însăşi în preajma lui, în seara aceea încercase să-şi păstreze dispoziţia în interacţiunea cu Eric. Philip avea un fel tandru de a glumi. Sesizase rapid caracteristicile ei şi le trata cu o ironie inteligentă. Tachinând-o blând în privinţa notoriei ei indecizii în restaurante, o întrebase pe chelner iţă pe la mijlocul mesei dacă pot începe să studieze meniul pentru desert, astfel încât să poată ajunge la timp la o decizie.

Se despărţise de el într-o dispoziţie veselă şi, intrând în apartamentul lui Eric, se purtase încrezător şi în largul ei.

— Ce mai faci, tocilarule? Ţi-ai terminat lucrarea? îl întrebă.

— Da. Ce-i cu tine?

— Nimic. De ce? răspunse Alice.

— Nu ştiu, pari într-o dispoziţie ciudată.

— Nu, sunt chiar într-o dispoziţie excelentă.

— Oh.

— Vrei să auzi o glumă pe care mi-a spus-o Philip?

— Dă-i drumul.

— Ok, doi evrei stăteau în faţa unei băi publice, şi unul îl întreabă pe celălalt: „Ai tras un duş?”, la care al doilea răspunde speriat: „Nu, de ce? Lipseşte vreunul?”

— Oh.

— Te-ai prins, „Lipseşte vreunul?”

— Da, da, mersi, pricep – vezi că a mai rămas tort în frigider, dacă vrei.

— Grozav…

Pentru a-l parafraza pe Wittgenstein, limitele înţelegerii celorlalţi marchează limitele lumii noastre. Nu putem să existăm decât în parametrii percepţiei celorlalţi – ei sunt cei care ne dau voie să fim amuzanţi, pentru că ne înţeleg umorul; ei ne dau voie să fim inteligenţi, prin propria lor inteligenţă; generozitatea lor ne permite să fim generoşi, ironia lor să fim ironici. Caracterul operează ca un limbaj care are nevoie şi de cititor, şi de scriitor. Pentru nişte copii de şapte ani, Shakespeare este un amalgam de nonsensuri, şi atâta timp cât este citit numai de copii de şapte ani, nu poate fi apreciat pentru nimic dincolo de înţelegerea unui copil de şapte ani – la fel cum posibilităţile lui Alice nu se puteau întinde dincolo de empatia iubitului ei.

Alice avea o latură jucăuşă şi poznaşă, la care Philip reacţionase şi pe care o încurajase, dar cum ar fi putut ea să continue în acelaşi stil, când glumele ei ajungeau la urechi surde? Nu putea decât să se întoarcă la tiparul pe care i-l rezerva percepţia lui Eric.

Relaţiile se bazează nu atât pe calităţile celorlalţi, cât pe efectul pe care aceste calităţi îl au asupra imaginii noastre de sine – pe abilitatea lor de a ne oferi o imagine de sine potrivită. Cum o făcea Eric pe Alice să se simtă? Cum îi sugera el asta? Alice nu era sigură cum funcţiona procesul, dacă totul se petrecea în capul ei sau avea şi o

validitate exterioară, dar de multă vreme în preajma lui avea impresia că este nevrednică. Alice pe care o percepea era un material deteriorat, nu foarte inteligentă, fixată pe probleme emoţionale şi suferind de o iritantă dependenţă de ceilalţi.

Eric nu-i spusese niciodată aşa ceva: acestea era pur şi simplu lucruri pe care le simţea despre ea însăşi când era cu el. Când oamenii de ştiinţă vor să afle cauza din spatele unui efect, fac experimente controlate, în care numai un singur lucru se schimbă de fiecare dată, şi cauza poate fi izolată. Printr-un experiment controlat, Alice ar fi putut vedea foarte rapid cum îi afecta Eric concepţia despre sine – cum altfel şi-ar fi putut explica senzaţia pregnantă de inadecvare în prezenţa lui? Dar nu făcea deloc legătura. Sentimentele faţă de el rămâneau calde (sau fierbând de căldura pasiunii religioase) chiar şi atunci când sentimentele faţă de sine se răceau sau ajungeau călduţe. Eric îi afectase concepţia despre sine cu mult înainte de a-i afecta concepţia despre Eric.

Când A se uită la B, B nu poate să nu fie afectat de prezumţiile pe care le conţine privirea lui A. Dacă A crede că B este un înger adorabil cu piele delicată, B va începe probabil să simtă unele din efectele faptului că este considerat un înger adorabil cu piele delicată. Dacă A crede că B este un idiot patentat care nu e în stare să adune doi cu doi, după toate probabilităţile B va descoperi că aptitudinile sale s-au diminuat în concordanţă cu aşteptările şi, prin urmare, ar putea trage concluzia că doi plus doi fac aproximativ şase.

Ceea ce o uluia pe Alice era subtilitatea cu care opera acest proces. În definitiv, A care crede că B e un idiot patentat rareori are nevoie să spună „Eşti un idiot patentat” ca să comunice această prezumţie – o face într-un mod atât de imaterial, încât un B autointerogativ rămâne întrebându-se: „Oare e doar în mintea mea sau…?”

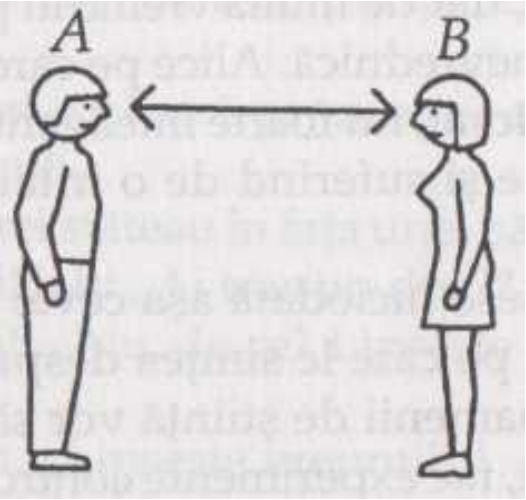

Rareori comunicarea se compune din declaraţii îndrăzneţe – rareori e nevoie ca cineva să-şi explice lingvistic sentimentele faţă de altcineva. Deci, cum se poate sugera un mesaj, fără a fi exprimat?

Când Alice speculă faţă de Eric că prietenii lor Claire şi Miles se comportau ca şi când el era copilul şi ea mama, Eric (care-l cunoştea pe Miles din şcoala primară) respinse cu desăvârşire ideea şi spuse:

— Aiurea. Ca de obicei, interpretezi greşit.

— Dar trebuie să recunoşti, e ceva ciudat între ei. El pare că se tânguieşte tot timpul, ea vine şi-l ajută – parcă ar juca amândoi nişte roluri.

— Prostii. Amândoi sunt nişte oameni minunaţi.

— Nu asta voiam să spun.

— Atunci ce voiai să spui?

— Numai că se comportă în aşa fel încât…

— Tare-ţi mai place să complici lucrurile, nu?

— Nu, voiam doar să spun. Of, ce rost are? Las-o baltă.

Repetată destul de des, morala reacţiei lui Eric (deşi nu făcuse nicio afirmaţie în acest sens) era că preocuparea lui Alice faţă de viaţa emoţională a prietenilor ei era excentrică, şi i se năzăreau forme şi umbre acolo unde oamenii sănătoşi nu vedeau nimic în neregulă. Eric nu fusese niciodată nevoit să exprime clar acest mesaj. Nu trebuia decât să-i respingă ideile cu brutalitate şi de suficient de multe ori pentru ca verdictul să fie transmis în mod tăcut, dar zdrobitor.

Când Alice îi spusese că intenţiona ca peste weekend să-şi mute în dormitor un teanc de cărţi, Eric se referi mai târziu la intenţiile ei spunând: „Te duci să-ţi muţi toate ediţiile princeps?” Aceasta nu era o declaraţie stângace a faptului că ar fi fost excesiv de educată sau că ar fi citit prea mult. Cu toate acestea, referirea la cărţile ei ca „ediţii princeps” când ele erau doar exemplare obişnuite şi ieftine era o acuzaţie de prefăcătorie, prefăcătoria celui care cumpără volume vechi ca să se dea mare, nu ca să le absoarbă conţinutul.

Desigur, Alice nu avea timp să descifreze acest atac (sau pe celelalte). Pentru că nu voia să creadă că iubitul ei ar fi putut-o ataca, nu putu să dea un răspuns pe măsură:

„Nu am niciun fel de ediţii princeps, ştii foarte bine, aşa că scuteşte-mă de sarcasme geloase. Îmi plac cărţile şi, dacă ai vreo problemă cu asta, poate ar trebui să discutăm despre ea”. în loc de asta, se întoarse acasă întristată, fără să ştie de ce sau de cine.

Chiar şi fără asemenea remarci răutăcioase, persoana care simţea Alice că ar putea fi când era cu Eric era limitată de felul lui de a conversa. Dacă el era mulţumit să discute despre starea yenului sau despre performanţele noului motor din cea mai recentă generaţie de BMW, ea înţelegea rapid că lucrurile despre care ar fi preferat ea să discute erau interzise. Eric nu îi interzicea să-şi spună poveştile, ci indica pur şi simplu, prin poveştile pe care le spunea el, că ale ei ar fi întâmpinat nişte urechi astupate.

De aceea, Alice uită cât de interesantă ar fi putut fi în prezenţa altora, şi trase concluzia că devenise absolut insipidă. În loc să se aşeze la cină cu Eric încrezătoare că existau lucruri despre care i-ar fi plăcut să vorbească dacă ar fi găsit un partener mai potrivit, uită pur şi simplu că avea ceva de spus – dovadă că ceilalţi modelează nu atât ce putem spune, ci ceea ce am vrea să spunem, ce suntem capabili să dorim să spunem.

EA: Cred că mulţi oameni se căsătoresc doar pentru că le e frică să fie singuri.

Vp

EL: Prietena mea Jill a recunoscut faţă de mine într-o zi: a spus că nu suporta să fie singură, aşa că a preferat să se mărite, chiar dacă el nu era perfect. Dar tu? Poţi să stai singură fără nicio problemă?

4*

EA: Nu mă deranjează deloc. De fapt, nu pot să suport oamenii decât dacă am petrecut câteva ore de una singură înainte.

Cele mai productive momente ale mele sunt în singurătate.

4>

EL: E o diferenţă între a fi singur şi a te simţi singur.

4*

EA: Aşa e: uneori pot să fiu singură, dar să simt că sunt cu o grămadă de lume, pentru că sunt toţi în mintea mea şi vorbesc. Mă gândesc la ce mi-au spus oamenii, la lucrurile pe care le-am făcut împreună, tot felul de chestii – aşa că n-am deloc impresia că sunt izolată.

4>

EL: Dacă te simţi bine singură, înseamnă că ai posibilitatea de a alege. Ai sentimentul că sunt o mulţime de oameni pe care poţi să-i suni, dacă ai chef să stai de vorbă.

4’

EA: E ciudat că spui asta, pentru că la facultate eram întotdeauna disperată să mă văd cu lumea, eram foarte sociabilă, dar în adâncul sufletului eram puţin speriată că nu mă integrez. Tot timpul trebuia să mă duc la barul facultăţii, pentru că mi-era frică să nu fiu exclusă.

4’

EL: Şi ce s-a schimbat?

4*

EA: Foarte multe, ca să-ţi spun drept. În primul rând,

am început să muncesc. Aşa că timpul pentru socializare s-a împuţinat, şi după asta m-am împrietenit foarte tare cu câteva persoane, dar n-am mai făcut parte dintr-o gaşcă mare. Pur şi simplu nu m-a mai preocupat ce crede clanul despre mine. Mi-am dat seama că lumea e un loc foarte mare, şi că n-are nicio importanţă unde-ţi petreci seara de sâmbătă.

13:31, într-un restaurant de ve Dean Street. Londra W1

*

EL: Oamenii au început din nou să se căsătorească de tineri.

Am citit azi în ziar.

Np

EA: Crezi că oamenii sunt din ce în ce mai speriaţi de singurătate?

VP

EL: Nu, e o chestie economică. De câte ori e recesiune, oamenii se căsătoresc mai tineri: economisesc bani.

Vp

EA: Ce ciudat cum economia poate să afecteze relaţiile dintre oameni.

EL: în ţările din Asia, acum se căsătoresc mai târziu, pentru că

PIB-ul e în creştere. Ţi-am spus? M-au sunat azi de la garaj.

Până la urmă, tot transmisia era problema.

SP

EA: Serios? Grozav.

20:07, Onslow Square, Londra SW7

Săptămâna următoare, Alice se întâlni cu Philip pentru masa de prânz şi, pentru că Xandra, colega ei de birou, îşi anunţase nunta pentru luna iunie, conversaţia se centră pe tema căsătoriei.

— Cred că mulţi oameni se căsătoresc doar pentru că le e frică să fie singuri, speculă Alice, iar Philip preluă ideea, o îmbogăţi şi i-o pasă înapoi.

Potenţialul conversaţional poate fi asemănat cu un copac, în care dialogul poate pomi de-a lungul oricăreia dintre ramuri, în funcţie de persoana cu care te afli; în aceeaşi seară, Alice luă cina cu Eric, şi pentru că în dimineaţa aceea colega ei îşi anunţase nunta, pentru a doua oară în acea zi Alice iniţie o conversaţie pe această temă.

Comparând cei doi arbori conversaţionali, ar trebui să aliniem traseele lui Alice cu Philip pe partea stângă, iar pe al lui Alice cu Eric pe dreapta.

Deşi este un exemplu banal, cei doi arbori au produs două Alice distincte. Receptivitatea lui Philip la subiectul căsătorie, companie şi singurătate îi permisese lui Alice să articuleze anumite idei pe care răspunsurile lui Eric nu îi lăsau posibilitatea să le emită – şi, prin urmare, ajunsese să se simtă o persoană cumva diferită şi, în acest caz, ceva mai profundă. Eric nu-i interzisese să vorbească despre ce înseamnă să fii singur cu toţi cei din mintea ta, dar încheiase pur şi simplu poarta conversaţională care ar fi dus pe acest drum, nesesizând potenţialul latent al

afirmaţiei ei iniţiale.

Deci, ce prefera, prânzul sau cina?

Sufletul

Philip, care nu fusese invitat la cină în Onslow Square (o luase în obositoarea companie a unui grup de directori din industria muzicală germană, într-un restaurant de lângă Baker Street), ştia exact ce masă prefera. Se tot gândise la Alice toată ziua, şi bună parte din a doua zi. Era un gând cât se poate de inocent, o simplă atingere a conştiinţei de imaginea ei, aşezată vizavi de el la restaurant, frecventele ei zâmbete alternând cu o expresie neobişnuit de serioasă, aproape melancolică.

Philip avea un prieten pe nume Peter, cu care-şi petrecea deseori serile la bar, discutând despre ingredientele principale ale fericirii – munca şi dragostea – şi, când se întâlniră săptămâna următoare, se trezi vorbind despre Alice.

— Am cunoscut-o prin prietena lui Matt, Suzy. Se ştiu de o viaţă, lucrează în marketing, sau aşa ceva. Ne-am dus împreună la un târg de antichităţi din Islington zilele trecute. E minunată.

— În ce fel?

— E greu de spus, nu prea ştiu.

— E frumoasă?

— Nu, nu în mod special. Adică, vreau să spun, e atrăgătoare în felul ei, dar frumoasă-frumoasă nu e.

— Te face să râzi?

— Da, oarecum, dar nu e vreun clovn.

— Atunci, e dinamică, fermecătoare sau aşa ceva?

— E ciudat, nu ştiu, are ceva. Dacă stau să mă gândesc, are pur şi simplu o profunzime, e greu de definit. Ca şi cum ar avea suflet, înţelegi ce vreau să spun?

— Suflet? repetă Peter, care era clar că nu înţelegea.

Când filosoful iluminist La Mettrie (1709-1751) şi-a publicat cartea Omul maşină în 1748, a şocat opinia publică educată afirmând cu brutalitate (în acea epocă încă destul de spirituală) că fiinţele omeneşti nu erau, în adâncul lor, decât nişte maşinării complicate, doar puţin mai mult decât un aranjament de supape, vane, rotiţe, conducte şi atomi – ca acelea care se găsesc în reptile, amibe sau cronometrele marine.

„Omul este o maşină, şi în întreg universul nu există decât o singură substanţă care se modifică mereu", a declarat La Mettrie, această substanţă fiind, desigur, umila materie. Declaraţia ataca dualismul care domnise mai mult sau mai puţin nedisputat încă de când Platon argumentase că toate fiinţele umane erau alcătuite atât din materie, cât şi din suflet. Era clar care parte era mai importantă; sufletul era cel care dădea oamenilor viaţă şi demnitate, fără el ar fi fost simple maşini, sortite morţii eterne dacă ar fi suferit un atac coronarian la întrunirea acţionarilor.

Dar ce era sufletul ăsta? Era ca naveta spaţială din vârful rachetei care a transportat primul grup de oameni pe lună, în 1969. Naveta era una din cele trei părţi ale giganticului Apollo 11: cu toate secţiunile sale, nava măsura o sută unsprezece metri, dar când astronauţii s-au întors pe pământ după misiunea lor de opt zile, au luat cu ei numai vârful navei, un con minuscul care măsura puţin

peste trei metri înălţime. Restul lui Apollo servise la a-i lansa pe astronauţi pe orbită, dar elementul principal era modulul care-i conţinea pe astronauţii care făcuseră un-pas-mic-pentru-om.

În mod similar, teoreticienii sufletului vedeau fiinţa umană divizată în trup – mare, dar inutil din punct de vedere spiritual – şi suflet – mai mic, dar infinit mai preţios. Trupul era echivalentul rachetei, preocupat de

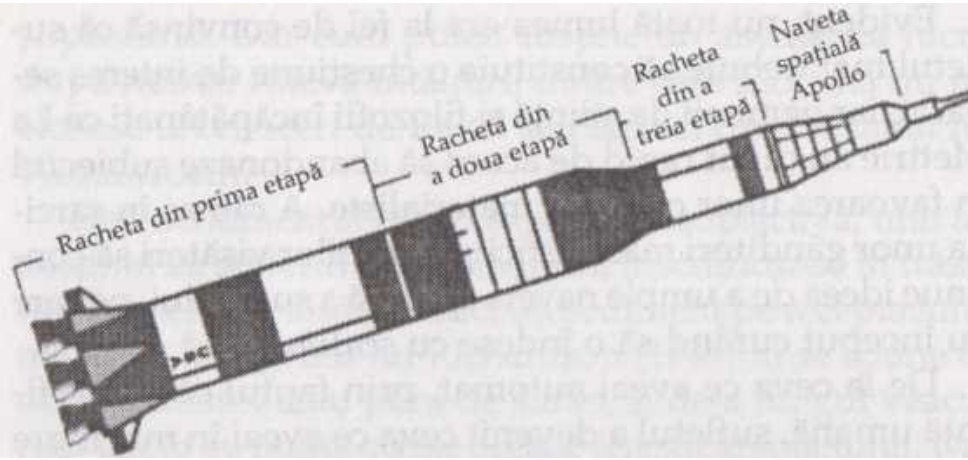

transportul sufletului de ici-colo, alimentat de consumul de pâine şi de cheeseburgeri dubli. Deşi trupul era deseori impresionant (deşi niciodată de 111 metri înălţime), în ultimă instanţă era inutil pentru misiunea omului pe Pământ. După decenii de călătorie prin viaţă, singurul lucru care supravieţuia era micul modul al sufletului, invizibil chiar şi la cel mai puternic microscop.

Cei mai mulţi filosofi erau de acord că oamenii sunt împărţiţi în suflet etern şi trup-rachetă, dar nu erau la fel de unanimi în ceea ce priveşte cine sau ce se află în valoroasa navetă spaţială. Lucrul din navetă ar fi fost,

fireşte, cea mai importantă parte a fiinţei umane, dar ce anume era ea?

Platon ieşise pe scena filosofiei argumentând că raţiunea avea o importanţă critică şi, prin urmare, sufletul ar fi fost o navetă spaţială raţională. Augustin, pentru care Dumnezeu era mult mai vital, vedea sufletul ca aparţinând lui Dumnezeu şi aspirând la Rai – punct de vedere care a rămas popular printre astronomi şi profani timp de secole. Însă, pe măsură ce influenţa lui Dumnezeu a scăzut odată cu Epoca Luminilor, s-a schimbat şi rolul sufletului în sensul lui teologic. Dacă cea mai importantă parte a unei persoane era sufletul său, dar Dumnezeu nu mai era atât de important, atunci cui se devota acum sufletul?

Evident, nu toată lumea era la fel de convinsă că sufletul mai trebuie să constituie o chestiune de interes separat, iar oamenii de ştiinţă şi filosofii încăpăţânaţi ca La Mettrie au căzut rapid de acord să abandoneze subiectul în favoarea unor credinţe materialiste. A rămas în sarcina unor gânditori mai mistici şi a poeţilor visători să continue ideea de a umple naveta spaţială a sufletului, pe care au început curând să o îndese cu sentimente.

De la ceva ce aveai automat, prin faptul că erai o fiinţă umană, sufletul a devenit ceva ce aveai în mai mare sau mai mică măsură – în relaţie cu cât de mult simţeai. O persoană grosolană, care se scobea în nas, râgâia în timpul unui spectacol de operă şi dispreţuia poezia se numea „fără suflet”, soartă de care în trecut fusese scutit până şi cel mai mare nerod. „A nu avea suflet” a ajuns să însemne că cineva era lipsit de sensibilitate faţă de lucruri ca arta,

literatura sau muzica. Aceasta explică de ce dramaturgul John Dryden (1631-1700) a putut scrie despre Shakespeare că „a fost omul care, dintre toţi poeţii moderni, şi poate şi dintre cei antici, a avut cel mai mare şi mai profund suflet”. După părerea lui Keats, sufletul avea propria lui hrană (fără cheeseburgeri dubli în acest caz) şi, în mod foarte convenabil pentru el şi editorul lui, era sub formă de strofe de poezie: „Poezia trebuie să fie măreaţă şi discretă, un lucru care intră în suflet…”

Privit din punct de vedere sexual, a iubi pe cineva pentru sufletul său a ajuns să fie infinit mai valoros decât a-l iubi pentru trupul-rachetă – deşi ambele puteau la fel de bine să ajungă în dormitor. Când Marilyn Monroe (1926-1962) a vrut să demonsteze falimentul moral al industriei cinematografice, a articulat o înţelegere postiluministă a sufletului, susţinând că Hollywood era „un loc în care te plătesc cu o mie de dolari pentru un sărut şi cu cincizeci de cenţi pentru suflet”.

De aceea, când Philip i-a spus lui Peter că Alice avea mult suflet, făcea aluzie la impresia că Alice simţea mult şi profund. Dar cum putea susţine un asemenea lucru după numai câteva întâlniri, dintre care niciuna nu indusese un concert de Ravel sau lecturi din Preludiul lui Wordsworth?

Deşi sentimentul este o experienţă subiectivă, unii au susţinut că sufletul poate fi vizibil, înscriindu-se în trăsăturile unei feţe, lăsând astfel un sediment pe receptaculul material. În Clarissa lui Richardson (1747) ni se spune că ochii Clarissei erau plini de suflet, şi de-a lungul veacurilor poeţii au numit aceste organe ferestrele

sufletului. Dar ce, pentru numele lui Richardson, este un ochi însufleţit?

Reprezentarea figurilor însufleţite a cam dispărut din arta occidentală – feţele sunt acum de obicei prezentate ca zâmbitoare, pasionale sau bosumflate –, dar în unele portrete ale Fecioarei Maria pictate în Europa la începutul epocii modeme putem găsi exemple excelente ale unor expresii însufleţite. O plimbare prin Galeria Naţională de la Londra dezvăluie o Magdalend citind a lui Van der Weyden (pictată pe la 1430) în care ochii Mariei Magdalena vorbesc despre o tristeţe aproape intangibilă; pare ciudat de detaşată de cartea pe care o citeşte, pierdută în iadul unei persoane cu suflet. Ar mai fi şi Fecioara cu pruncul a lui Botticelli (pictată între 1475-1510), tablou în care Fecioarei i se insuflă starea unei arii de Bach sau a începutului din Stabat Mater a lui Pergolesi.

— Ascultă, Philip, ce se întâmplă aici? încerci să te culci cu afurisita de Fecioară Maria? îl întrerupse Peter.

— Nu fi caraghios, replică Philip, n-am spus că este Fecioara Maria, am spus doar că are genul de expresie care mă face să mă gândesc la Fecioarele pe care le vezi câteodată.

— Pur şi simplu nu pricep.

— Ţi se întâmplă des?

— Probabil că nu. Dar de când ai renunţat la cea mai frumoasă femeie din lumea occidentală, trebuie să recunosc, totul a devenit un mister.

Peter făcea aluzie la fosta iubită a lui Philip, Catherine, cu care se văzuse luni de zile înainte de a rupe

relaţia. Catherine era înaltă, blondă şi dăruită cu o faţă şi un corp perfecte. Ca să facă bani, în trecut apăruse ca model în diverse publicaţii, şi în general era considerată ca un specimen aproape ideal de frumuseţe umană. Şi nici nu era doar o faţă frumoasă. La 27 de ani, era un medic care-şi trecuse cu brio toate examenele, şi începuse să prezinte lucrări de cercetare la seminarii academice. Caracterul ei părea la fel de lipsit de defecte: nu era niciodată răutăcioasă, păstra legătura cu vechii prieteni şi scria fermecătoare scrisori de mulţumire celor care o invitau la masă – deci, în acest caz, de ce îi lăsase lui Philip sentimentul clar că nu avea suflet?

Poate că decurgea din literalitatea ei La Mettrieană, lipsită de sentimentalism, o excrescenţă a educaţiei ei medicale, care o făcea să spună lucrurilor pe nume şi să nu se îndepărteze niciodată prea mult de componentele esenţiale ale vieţii şi morţii. În comparaţie cu limbajul lui Catherine, vorbirea lui Alice părea poetică – nu că ar fi vorbit în versuri rimate, dar avea rezonanţe aşa cum poezia are, şi proza de obicei nu.

Alice era capabilă să relateze o excursie la pescuit din copilărie, un eveniment cum nu se poate mai prozaic, şi cu toate acestea să o facă să pară poetică – de parcă excursia ar fi însemnat mai mult decât bărci şi o cabană pe plajă în Norvegia. Nu-i istovea lui Philip interesul cu literalitatea ei, solitudinea ei sugera o durere cumva inaccesibilă, întreţinea un mister esenţial pentru aţâţarea dorinţei.

La prânz, cu câteva zile înainte, ea şi Philip băuseră mai întâi ceva cu un potenţial client de-al ei: omul îi

povestea despre afacerea lui („Importăm ţevi de eşapament din Olanda, montăm noile convertoare, apoi le exportăm în toată Uniunea Europeană…”), iar Alice dăduse din cap şi spusese din când în când câte un „înţeleg” sau „Ce în teresant”, dar tot timpul păruse cu totul pe o altă planetă – o planetă către care Philip îşi dorea din suflet să se poată lansa, cu condiţia să poată găsi o navetă Apollo potrivită.

Dar, deşi toate acestea sunau foarte inocent, era posibil să existe o latură mai întunecată a entuziasmului lui Philip pentru Alice.

Atunci când conceptul de suflet a ajuns să fie legat de cel de sentiment, în cursul perioadei romantice, este semnificativ faptul că foarte curând a fost asociat cu sentimentul durerii, şi nu cu cel al plăcerii. Intensitatea sentimentului înseamnă rareori fericire, cântatul în grădină sau fluieratul la duş – a avea suflet este o indicaţie a predispoziţiei la suferinţă.

Nu este o coincidenţă că muzica „soul”, care-şi are originile la Ray Charles şi culminează cu Aretha Franklin („Prima Doamnă a Muzicii Soul”), a fost o mişcare predominant neagră. Încă de la apariţia blues-ului, s-a spus că muzicienii negri au mai mult suflet decât cei albi: ca şi când secolele de oprimare, navele care transportau sclavi şi câmpurile de bumbac i-ar fi făcut capabili să înţeleagă şi, prin urmare, să exprime suferinţa şi emoţia mai bine decât răsfăţaţii albi.

Legătura dintre oprimarea negrilor şi muzica soul face parte din mai cuprinzătoarea viziune romantică despre

artist (cel care simte) ca un creator chinuit, cineva a cărui operă nu poate răsări decât din lungi încercări şi suferinţe. Filosoful american George Santayana (1863-1952) a sugerat că dezvoltarea sufletului nu poate apărea decât dintr-un început dureros: „Sufletul are propria sa virginitate, şi trebuie să sângereze înainte de a rodi”. Cyril Connolly a făcut observaţia că i-ar fi plăcut să fie Baudelaire sau Rimbaud, fără să trebuiască să suporte suferinţa pe care el o considera o premisă necesară (şi nu un obstacol depăşit cu eroism) a producţiei lor artistice. Era o prezumţie că artiştii nu au creat în ciuda suferinţelor lor, ci tocmai datorită acestora.

Aşadar, oare afecţiunea lui Philip pentru suflet nu ascundea cumva o anumită dragoste pentru durere, cel mai liric şi mai clasic afrodisiac?

Dar cum poate tristeţea să fie atrăgătoare? Pentru că o femeie pe care o vezi râzând în compania altora e clar că nu are nevoie de atenţie, dar una nefericită care priveşte în ceaşca de cafea, singură într-o cafenea, permite unui seducător să spere că ar putea cunoaşte – şi, prin urmare, avea simpatie pentru – propriile lui dureri. Suferinţa ei o va face să-mi înţeleagă durerea, îşi poate el spune din celălalt capăt al cafenelei pustii.

Fericirea este exclusivă, nefericirea potenţial inclusivă. Îndrăgostitul care are nevoie ca cineva să aibă nevoie de el poate deci să aleagă o expresie nefericită în detrimentul uneia fericite, sperând astfel să evite independenţa şi insensibilitatea la durere pe care le presupune voioşia. A căuta nefericirea înseamnă a căuta o

scăpare din competiţia pe care o sugerează expresiile autosuficiente.

— Înţeleg, îl întrerupse Peter, e o fantezie despre o acţiune de salvare. Avem o femeie care suferă din cauza iubitului, şi tu vrei să intri călare pe calul tău alb şi s-o salvezi. Eşti unul din bolnavii ăia care au orgasme când îi văd pe alţii nefericiţi. Am văzut eu perechi din astea, în care femeia e nefericită, şi bărbatului asta i se pare fermecător. Şi ştii ce se întâmplă? E groaznic, femeia sfârşeşte şi mai nefericită, pentru că bărbatul o împinge într-acolo – pentru că el e atât de fericit s-o vadă nefericită.

— Peter, cunosc genul, şi crede-mă, nu e cazul aici. Nu vreau s-o salvez pe Alice, e ultimul lucru la care m-aş gândi, şi sunt sigur că ar fi complet şocată de ideea că ar avea nevoie să fie salvată. E incredibil de independentă, dacă cineva ar încerca s-o salveze cred că i-ar lua gâtul şi i-ar spune: „Ştii ceva, mă descurc singură, mulţumesc foarte mult”. Trebuie să-ţi spun, e bizar, dar singura mea scuză pentru că o plac e ideea, probabil ridicolă, că din cauză că arată aşa cum arată, adică pare să aibă suflet, e mai profundă şi mai interesantă decât o grămadă de femei pe care le cunosc.

— Cred că ar fi bine să fii mai atent atunci când încerci să seduci pe cineva care arată ca o pictură de Van der Weyden.

— Hei, stai aşa! Am spus că e minunată, dar ultimul lucru pe care l-aş face e să încerc s-o seduc…

— Ce vrei să spui? Ai bătut câmpii o jumătate de oră ce ţipă extraordinară e, şi acum spui că ai intenţii pur

amicale? Nu pot să cred.

— Ascultă, are un iubit, şi ştii ce părere am eu despre genul ăsta de situaţie. Refuz să mă implic într-o relaţie cu o femeie care e implicată într-o altă relaţie, e prea complicat, viaţa e prea scurtă pentru aşa ceva. E mai mult sau mai puţin fericită cu tipul ăla, eu sunt fericit să fiu prieten cu ea, să stau de vorbă cu ea, chestii din astea. E o prietenă inteligentă, interesantă şi sufletistă, şi exact aşa intenţionez să las lucrurile.

Nivelurile de adevăr

Cea mai mare parte a vieţii ne-o putem petrece fără un sistem de valori coerent, absenţa dilemelor morale absolvindu-ne de responsabilitatea alegerilor. Care ne sunt adevăratele credinţe, dincolo de vinovăţia culturală indusă de secţiunea literară a ziarelor de bună calitate? Până în momentul când trebuie să ne facem bagajele pentru a pleca pentru tot restul vieţii pe o insulă pustie, suntem oare în măsură să judecăm? Ce preţuim mai mult, puterea sau onestitatea? în afara cazului în care suntem forţaţi să alegem între cele două, putem oare – sau vrem oare – cu adevărat să ştim (nu-i de mirare că Faust ne face să ne foim pe scaune)?

Ne ferim de alegerile dificile, pentru că ele ne împiedică să facem ceea ce ne vine să facem în mod natural, adică să credem într-o duzină de lucruri complet incongruente şi agreabil de flatante. Ce-ar fi dacă cineva s-ar considera adept al literaturii clasice, şi pe insula pustie ar descoperi că de fapt cartea sa preferată este un roman de citit în tren? Ce-ar fi dacă cineva s-ar crede o persoană

integră, pentru a vedea apoi cu câtă uşurinţă zece milioane de dolari pot duce la înspăimântătoare economii în privinţa adevărului?

Ce simţea Alice pentru Philip? Oh, e tare drăguţ, mulţumesc de întrebare. Prietenos, lucrează ca inginer de sunet pentru înregistrări de muzică clasică. De curând a fost la Berlin cu Midori, parcă pentru Bach. Sigur nu vrei nişte ceai? M-am dus la un târg de antichităţi cu el zilele trecute, am avut o conversaţie foarte plăcută. Întrebi dintr-un motiv anume, sau…?

Cu toate acestea, în interpretarea freudiană, în ciuda unor imense zone de necunoaştere de sine şi de conflicte nerezolvate, există o anume dinamică ce tinde către cunoaşterea de sine şi rezolvare. Visele şi scăpările verbale sunt, în acest context, explicate drept încercări confuze, dar finalmente perfect logice, ale dorinţelor de a-şi găsi expresie. Generalul care se consideră inflexibil ca un băţ visează noaptea că-l sodomizează pe locotenentul cu ochi albaştri cu care a jucat biliard mai devreme în seara aceea – şi, prin urmare, este iniţiat în propria homosexualitate. Bărbatul care în secret nu se poate opri să se gândească la soţia celui mai bun prieten intenţionează să-l întrebe pe acesta ce mai face, dar procedând astfel îşi recunoaşte propria preocupare faţă de soţie şi spune: „Cum îţi mai e soaţa, Bill? Adică, vreau să spun, viaţa?”

De când îl cunoscuse pe Philip, visele lui Alice nu dădeau dovadă de vreo anomalie vizibilă. Avusese un vis în care se afla într-un avion care se zdrobea de un munte.

Visase că avea cinci ani şi se bucura de o plecare în vacanţă la mare, lângă La Rochelle. Visase că urcă pe scenă într-o montare şcolară a Elenei din Troia, şi din gură nu-i ieşeau decât baloane de săpun când încerca să vorbească. Era obişnuitul amestec de anxietate şi fantezie, dar nimic pe care să i-l fi ascuns lui Eric dacă s-ar fi trezit alături de el. Nu avusese nici lapsusuri sau scăpări verbale evidente; uitase numele unui contabil dezagreabil de la o firmă rivală, pe care ar fi trebuit să-l sune, dar pe de altă parte Shrivangajuri e un nume uşor de uitat. Din greşeală, se referise la colega ei Lucy ca la prietena ei Suzy, dar aici ecuaţia lingvistică era suficient de marcată pentru a înlătura orice interpretare psihologică. Şi totuşi, în lipsa parapraxelor clasice, dorinţa lui Alice se arătă în cursul unui fenomen cunoscut ca scăpare telefonică.

Când Freud a murit la Londra în 1939, telefonul era încă un instrument primitiv şi exclusivist. Multe apeluri nu se formau direct, ci prin intermediul unui operator, liniile trebuiau rezervate cu ore înainte, iar serviciile internaţionale erau prohibitiv de scumpe. Mai mult, dacă cineva suna când erai plecat de acasă, nu exista nicio modalitate de a primi un mesaj, decât dacă aveai un valet care să preia apelul. Pentru că metoda predominantă de a înregistra sunetul era prin imprimări în ceară, era imposibil să conectezi telefonul la un aparat de înregistrat. Până când casetele audio nu au devenit larg răspândite, prin 1970, nu exista deci nicio modalitate de a lăsa un mesaj dacă interlocutorul dorit era plecat, să zicem la masă. Însă crearea casetei a permis unor firme electronice

pionieratul în producerea a ceea ce se numeşte robot telefonic, o cutie care se poate conecta la telefon şi se activează ca răspuns la un apel primit, acţionând ca un fel de cutie poştală audio. Înainte de a fi încorporate în telefonul însuşi (mişcare produsă pe la mijlocul anilor 1980), aceste maşinării erau mici cutii rectangulare ce conţineau două casete, una pentru a înregistra mesajul de întâmpinare, iar cealaltă mesajul apelantului, un număr de butoane (play, review şi record), şi un mic LED care să arate numărul de apeluri înregistrate în absenţa celui apelat.

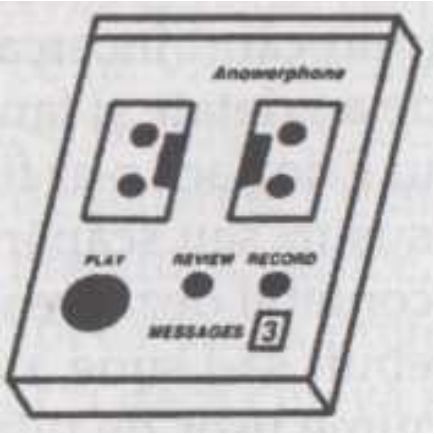

Numai un accident cronologic l-a împiedicat pe Freud să investigheze enorma semnificaţie psihologică a acestui aparat, căci robotul telefonic oferă (în la fel de mare măsură ca şi visele) o cale minunată către inconştientul subiectului. Din cauza construcţiei maşinăriei, ordinea în care proprietarul se confruntă cu veştile implică mai în tâi aflarea faptului că a fost căutat (pentru că LED*-ul indică un anumit număr), şi abia apoi de către cine. Inerentă în proiectare este deci o întârziere crucială între emoţia că ai

fost căutat şi revelarea identităţii celui care a sunat – întârziere care facilitează şi încurajează gestaţia fanteziei, revelând nu cine a sunat, ci cine ar fi fost de dorit să sune. Proprietarul robotului poate de multe ori să nu fie conştient de speranţele pe care şi le-a pus într-o anumită persoană, din cauza primejdiei de a admite o nevoie, numai pentru a vedea cum nu este împlinită. Cu toate acestea, când se întoarce acasă după o seară cu prietenii şi vede un O luminos şi promiţător sclipind pe robot, scăparea telefonică revelează inevitabil identitatea apelantului dorit: proprietarul nu poate împiedica gândul care-i trece prin minte (în vreme ce se chinuie cu butonul de redare), că în sfârşit cel sau cea dorit/a a sunat.

În acest context abordăm veştile despre interpretarea pe care o dă Alice LED-ului de pe robotul ei, de semn că în absenţa sa a primit un apel de la Philip, o îndeplinire neortodoxă a dorinţei, de tipul definit de Laplanche şi Pontalis drept „o formulare psihologică în care imaginaţiei i se pare că dorinţa s-a realizat”.

Această dorinţă nu era complet fără temei: în definitiv, Philip îi luase numărul de telefon şi, la sfârşitul prânzului de pe Dean Street, promisese s-o sune săptămâna următoare, ca să aranjeze să meargă la un film sau la noua expoziţie de la Royal Academy. Nu e deci de mirare că, întorcându-se acasă şi văzând un © pe robot, îşi imaginã instinctiv că unul din mesaje era de la Philip, deşi se dovedi că erau de la mama ei, de la instalator şi de la directorul băncii ei. Şi nu e de mirare că a doua zi, când nu mai puţin de © persoane o sunară, îi trecu din nou prin

minte acelaşi gând, deşi apelanţii se dovediră la fel de dezamăgitori (şi cu toate acestea, cât de activ dezamăgită putea fi, când era de fapt profund îndrăgostită de Eric, când avea mai mult decât suficienţi prieteni, un program încărcat la serviciu şi, oricum, îl văzuse pe Philip doar cu câteva zile în urmă?).

Săptămâna următoare, Eric organiză o petrecere la el în apartament, şi-i ceru lui Alice să adauge câteva nume la lista de invitaţi. Alice îşi cumpără o rochie neagră, elegantă, pentru seara respectivă, şi părea neobişnuit de veselă; fluiera tema muzicală a unui documentar despre natură, în timp ce se farda în oglinda din baia lui Eric.

Pe la jumătatea petrecerii, telefonul sună în bucătărie şi Alice se duse să răspundă. Era Philip, care se scuza pentru întârziere, spunând cât regretă că-i e imposibil să ajungă. O înregistrare la care lucra, la King's College din Cambridge, se prelungise imens, şi pur şi simplu nu avea cum să se mai întoarcă la Londra la timp. Mai mult, a doua zi pleca pentru trei săptămâni la Koln, şi deci cinematograful şi Royal Academy mai trebuiau să aştepte, dar avea s-o sune la înapoiere.

Când Alice se întoarse la conversaţia pe care o părăsise cu câteva minute înainte, subiectul era etica muncii în Regatul Unit. Un ziarist înalt şi bărbos spunea:

— Mie mi se pare că ideea că englezii nu sunt de încredere este la fel de demodată ca şi cea că toţi se duc la Eton şi au accent elegant. Marea Britanie are unul dintre cele mai ridicate niveluri de productivitate din Europa. Are foarte puţine greve, prin comparaţie cu alte ţări, şi un

sistem de comunicaţii extrem de dezvoltat şi eficient. Companiile britanice livrează de obicei la timp, la preţul corect şi în cantităţile corecte.

Ceilalţi oaspeţi erau prea plictisiţi ca să fie de acord sau să-l contrazică, şi conversaţia părea să stagneze.

— Asta-i o prostie fără seamăn, spuse Alice brusc, peste tot e numai ineficientă. Unde te duci, vezi contracte neîndeplinite, oameni care nu-şi ţin promisiunile. Citeam ieri despre o companie care a întârziat 24 de ore cu un contract şi a pierdut o afacere de trei sferturi de milion de lire în favoarea unei firme americane.

Atacul pasionat al lui Alice asupra ineficientei britanice îi luă prin surprindere pe oaspeţii săi, care consideraseră subiectul fie incontestabil, fie prea plicticos ca să fie discutat. Mai mulţi dintre ei se dovediră suficient de pătrunzători ca să-şi dea seama că gazda lor era prea inflamată pentru ca subiectul să poată fi continuat în mod politicos, şi trecură la probleme mai neutre, în cele din urmă ajungând la vacanţele nautice în Cornwall.

Alice era furioasă pe Philip – dar nu, cum putea fi furioasă pe Philip, când ei nu-i păsa de el? De fapt, dacă era iritată, era numai pentru că, iată, un ziarist credea în eficienţa britanică, în vreme ce zilnic ea dădea de cazuri de uluitoare ineficienţă britanică. Şi pentru că musafirul ochelarist era într-o dispoziţie combativă, ce altă reacţie ar fi fost mai firească decât să petreacă o parte a serii dezbătând cu pasiune o cauză de care nu avusese idee că este atât de pasionată?

Era ca şi când diversele dorinţe din mintea lui Alice ar

fi ajuns la un compromis. Pe de o parte, furia care se acumula din cauza respingerii lui Philip se lupta să-şi găsească expresia, dar pe de alta, cenzura considera că această expresie era imposibilă, din cauza a ceea ce ar fi dezvăluit despre sentimentele ei pentru el. Aşa că se ajunse la un compromis, şi o parte a minţit ei îi spuse celeilalte: „îţi dau voie să te înfurii, dar numai dacă nu-ţi dai seama de ce: numai dacă te înfurii ignorând adevărata cauză a furiei tale”. Era cu mult mai uşor să spună că era enervată de ineficienţă britanică, decât de ineficienţă unui anume britanic de care era interesată, deşi era profund îndrăgostită de altcineva.

În mijlocul discuţiei, Eric se apropie de ea, o îmbrăţişă afectuos şi o întrebă dacă-i place petrecerea.

— Sigur că da, e grozavă, şi sunt nişte oameni foarte interesanţi aici.

— Cine era la telefon adineauri?

— Adineauri, la telefon?

— Da, cine era?

— A, nimeni, adică, era Philip, nicio problemă, spunea numai că nu poate să ajungă.

— Păcat, abia aşteptam să-l cunosc. Probabil eşti iritată.

— Iritată, nu, de ce?

— Nu ştiu, pentru că tu l-ai invitat.

— Nu-mi pasă. E problema lui, nu a mea. Singurul lucru care mă enervează e când oamenii spun că vin undeva, şi apoi nu vin.

Subiectul fu abandonat, suferinţa fiind prezentată ca o

apăsare administrativă, respectabilă, şi nu una ruşinos de emoţională.

Trăsătura distinctivă a autoamăgirii este imposibilitatea unei persoane de a fi coerentă în privinţa a două convingeri care s-ar anula una pe alta. Filosofic spus, implică o situaţie în care o persoană acţionează într-o anume manieră (maniera x) numai din cauza unei convingeri anterioare, dar ascunse, în opusul lui x (x este făcut posibil de non-x). Exemplul clasic este cel al bărbatului gras căruia îi place să creadă că e suplu, care se minte că e suplu, şi pentru asta îşi suge burta exact înainte de a se uita în oglindă. Oglinda nu-i arată întreaga burtă, dar travestiul se bazează pe cunoaşterea existenţei şi dimensiunilor burţii. Bărbatul nu s-ar fi putut considera suplu fără ca mai întâi să ştie că e gras (şi apoi să-şi ţină respiraţia ca să ascundă acest lucru inconfortabil).

Deşi nu avea burtă, Alice era implicată într-o manevră similară, pentru că neobişnuita ei lipsă de enervare aparentă la adresa absenţei lui Philip se baza pe conştiinţa unei furii mult mai adânci şi mai inacceptabile care pro venea din ea. Îi păsa mai puţin decât de obicei dacă Philip venea sau nu, tocmai pentru că la un anumit nivel ştia că-i pasă mai mult decât de obicei, şi mai mult decât era recomandabil (un caz în care gândul x era făcut posibil numai prin gândul că non-x).

Dar cum poate una şi aceeaşi persoană să producă şi în acelaşi timp să înghită un neadevăr? în cazul lui Alice, răspunsul putea rezida numai în palidul, dar legendarul la un anumit nivel. Îl iubea Alice pe Eric? Sigur că da – la un

anumit nivel. Ce simţea pentru Philip? Destul de multă afecţiune – la un anumit nivel. Era conştientă de toate acestea? Poate – la un anumit nivel.

Mintea ei ar fi putut fi comparată cu un puţ de lift care unea multe etaje, unde conţinutul unui etaj nu-l nega neapărat pe cel al altuia. La fiecare nivel se puteau petrece lucruri cât se poate de incompatibile, dar liftul se mişca între etaje fără continuitate logică.

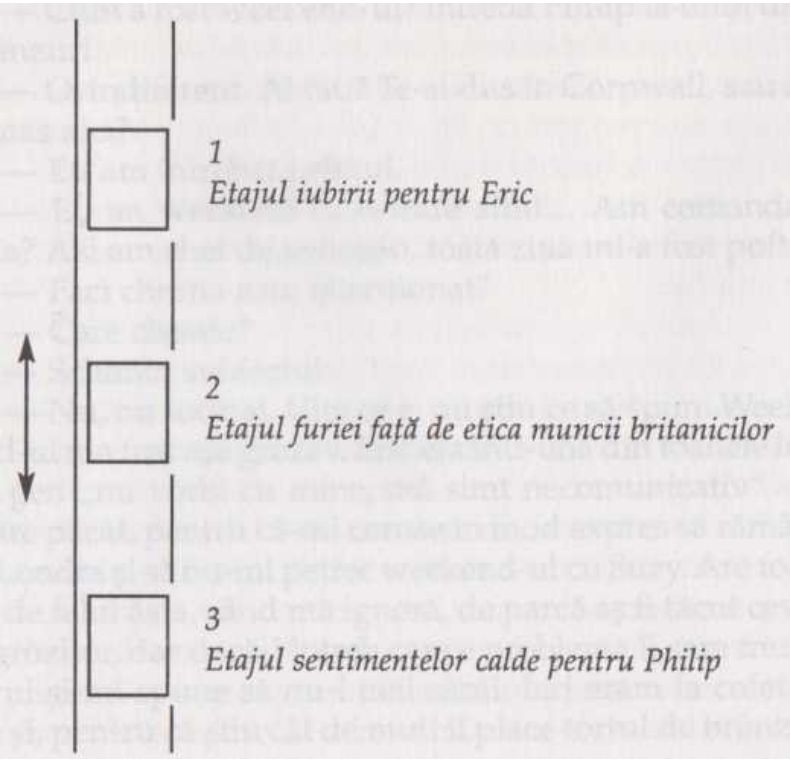

Seara petrecerii era deci unul din paradoxuri: o seară când lui Alice nu-i păsa, la un anumit nivel, dacă Philip venea sau nu pentru că, la un alt nivel, îi păsa prea mult ca să admită, şi o seară când îl iubea pe Eric mai puţin ca de obicei, dar făcuse dragoste cu el mai pasionat ca de obicei,

ca să evite descoperirea scăderii afecţiunii ei, de care, la un anumit nivel, trebuie să fi fost conştientă, ca să poată face dragoste atât de pasionat.

Pur şi simplu era păcat că la fiecare etaj era vorba de alte persoane…

Întrebări

Philip nu negase niciodată că o găsea pe Alice atrăgătoare; de la bun început nu făcuse decât să declare un refuz liniştit, dar ferm, de a se implica într-o relaţie cu o femeie deja implicată într-o relaţie cu altul.

La întoarcerea din Germania, câteva săptămâni mai târziu, el şi Alice începură să se vadă regulat pentru prânz, proximitatea birourilor lor din Soho oferind întâlnirilor lor o anume raţiune geografică de a fi.

— Cum a fost weekend-ul? întrebă Philip la unul din prânzuri.

— O, indiferent. Al tău? Te-ai dus în Cornwall, sau ai rămas aici?

— Eu am întrebat primul.

— Ei, un weekend ca oricare altul… Am comandat deja? Azi am chef de avocado, toată ziua mi-a fost poftă.

— Faci chestia asta intenţionat?

— Care chestie?

— Schimbi subiectul.

— Nu, nu tocmai. Uite ce e, nu ştiu ce să spun. Weekend-ul n-a fost aşa grozav. Eric era într-una din toanele lui de gen „nu vorbi cu mine, mă simt necomunicativ” – mare păcat, pentru că-mi ceruse în mod expres să rămân la Londra şi să nu-mi petrec weekend-ul

cu Suzy. Are toane de felul ăsta, când mă ignoră, de parcă aş fi făcut ceva îngrozitor, dar dacă-l întreb care e problema îi sare muştarul şi-mi spune să nu-l mai sâcâi. Ieri eram la cofetărie şi, pentru că ştiu cât de mult îi place tortul de brânză, am cumpărat o felie şi i-am dus-o. Dar când am pus-o pe birou lângă el nici n-a ridicat ochii, iar când m-am întors mai târziu, el plecase şi tortul era tot acolo, neatins. Oricum, nu cred că toată chestia asta jalnică şi plicticoasă poate să te intereseze. Mor de foame. Putem să comandăm acum?

Cultura noastră ne învaţă să privim cu bunăvoinţă iubirea neîmpărtăşită, oricât de jalnică şi de dureroasă ar fi. Deşi în general intolerantă în privinţa eşecului în sfera profesională, societatea păstrează un anumit respect pentru suferinţa din sfera emoţională. Marii amanţi dezamăgiţi ai literaturii (Bovary, Junele Werther) beneficiază de admiraţia publicului pentru generozitatea de care dau dovadă faţă de îndărătnicul, insuficientul sau crudul obiect al afecţiunii lor. Deci, simţind compasiune faţă de Alice, Philip se înscria pe traiectoria veche şi bine cunoscută a societăţii. Era cazul trist al unei femei care iubea un bărbat incapabil să răspundă afecţiunii care i se oferea. Eric era monstrul malefic, Alice era cea care îi aducea tortul de brânză, şi pentru că ea era cea cu ochi indiscutabil frumoşi şi cu o faţă – discutabil – însufleţită, în mod previzibil Philip nu avea niciun fel de dificultate în a simţi simpatie pentru nefericita demoazelă.

— Nu-l lăsa să te calce în picioare: e cel mai rău lucru pe care-l poţi face. N-o să te respecte dacă te faci preş în

faţa lui.

— Atunci ce-ar trebui să fac?

— Fii puţin mai dură cu el. Ştii tu, dacă e într-o toană proastă, fii şi tu într-una şi mai proastă, în loc să îl serveşti şi să fii pasivă. Se poartă aşa numai pentru că ştie că-i merge.

Existaseră multe asemenea sesiuni de consiliere: Alice menţiona timid ceva ce făcuse Eric, iar Philip încerca să sugereze remedii.

Oricât de inocente păreau aceste sesiuni, ele implicau totuşi întrebări complicate. De ce-şi petrecea Alice timpul plângându-se de actualul ei iubit? Dacă se plângea de el, atunci evident lucrurile nu mergeau prea bine, iar dacă nu mergeau bine, atunci poate căuta pe cineva cu care să meargă mai bine. În acest caz, care era rolul lui Philip? De ce fusese ales ca prietenul/consilierul care să asculte poveştile de jale? Să fie oare pentru că era un ascultător bun, sau pentru că pacienta şi-ar fi dorit să împingă lucrurile dincolo de simpla prietenie? Se plângea oare Alice de Eric pentru a sugera că n-ar fi ostilă atenţiilor lui Philip, sau aceste conversaţii de la prânz erau doar simple ocazii inocente pentru Alice de a-şi exprima frustrările dintr-o relaţie altfel esenţialmente fericită?

Dat fiind terenul minat, Philip trebuia să păşească atent.

— Eric e întotdeauna atât de negativ în privinţa gusturilor mele, vreau să spun, aleg un film şi-l întreb dacă vrea să meargă, şi de fiecare dată am impresia că îl respinge pentru că l-am ales eu.

— Hhm.

— Ce părere ai?

— Poate că pur şi simplu nu-i plac filmele lui Bergman.

— Nu, nu, cred că e mai mult de-atât, e ca şi cum s-ar folosi de Bergman ca să sublinieze ceva legat de relaţia noastră.

— Ce să sublinieze?

— De parcă nu m-ar respecta deloc.

— Nu puteţi niciodată să discutaţi despre lucrurile astea?

— Ce vrei să spui?

— Vreau să spun, toate tensiunile astea sunt complet de nediscutat?

— Nu, de ce?

— Nu ştiu, aşa le-ai prezentat.

— Serios?

— Mda.

Urmă o pauză, chelnerul sosi cu roşia şi salata de mozzarella.

— Ştii, lucrurile nu sunt întotdeauna strălucite cu Eric, spuse Alice, dar în principiu amândoi ştim că ne iubim, avem o legătură profundă. Mi-a oferit lucruri pe care nu mi le-a oferit niciun bărbat, pentru asta îl respect.

În cazul acesta, de ce-şi petrecea Alice atâta timp sugerând contrariul şi apărându-şi relaţia numai când Philip o ataca prea direct? De ce listele de jigniri erau urmate de bruşte afirmaţii ale dragostei?

Oricare ar fi fost răspunsul la aceste întrebări

întortocheate, prezenţa lor avea cel puţin un efect secundar notabil: transformau într-o glumă pretenţia lui Philip de a nu se încurca niciodată cu o femeie încurcată cu un alt bărbat. Deşi încercase să reziste atracţiei exercitate de Alice din motivul foarte raţional că aceasta nu putea duce decât la complicaţii, situaţia plină de incertitudine şi de interdicţii devenise, din nebăgare de seamă, extrem de încărcată de tensiune.

Transferul vinovăţiei

*

Eric plecă în călătorie de afaceri la Atena pentru câteva zile, aşa că Alice îl sună pe Philip şi-l întrebă dacă l-ar deranja să o însoţească la un film pe care ceilalţi prieteni ai ei îl văzuseră deja.

— Nu ştiu de ce mă tot sună, îi spuse ea lui Suzy, ieşind din casă.

— De ce nu te-ar suna?

— Nu e niciun motiv. Sper numai că nu-şi face idei greşite.

— Ce idei greşite?

— Că e numai, ştii tu, amical.

— Ce e rău în a crede că e numai „ştii tu, amical”?

— Of, nu fi caraghioasă.

Cinematograful era la numai câţiva metri de casa lui Philip, aşa că, după film, Alice făcu observaţia că ar trebui în fine să folosească ocazia pentru a-i vedea apartamentul.

Se aşezară unul lângă altul pe canapeaua mare din living, şi conversaţia căpătă dimensiuni cronologice neobişnuite pentru o seară din mijlocul săptămânii.

Vorbiră despre politică, bucătărie, părinţi, boli, se întrebară unul pe altul de numele celui mai lung fluviu din lume, căutând cuminţi într-un atlas uriaş (cu genunchii atingându-se uşor) ca să verifice.

— Eu cred că e Mississippi, spuse Alice.

— Nici gând, e Amazonul, toată lumea ştie asta.

— Amazonul o fi cel mai întortocheat, dar nu e cel mai lung.

— Uită-te pe ultima pagină, sunt toate scrise acolo.

— Ok, asta-i pagina, populaţie, suprafeţele lacurilor, înălţimile munţilor, oceane, mări, şi, uite, râuri. Ce ciudat. Niciunul din noi n-a avut dreptate.

— Care e, Yangtze?

— Nu, e Nilul.

— Doamne, Nilul, cum am putut să uit? E aşa de evident.

— Aproape prea evident.

— Deci cât e de lung?

— Şase mii şase sute nouăzeci de kilometri, cu o sută douăzeci mai mult ca Amazonul.

— Mă rog, aproape am avut dreptate.

— În jocul ăsta nu există „aproape”: ai greşit cu 120 de kilometri, amice.

Odată încheiate cercetările fluviale, Alice îşi drese vocea, aruncă o privire evidentă la ceasul de la mână şi pronunţă o propoziţie alcătuită din următoarele cuvinte:

— Sunt obosită.

Conţinutul semantic al unei astfel de propoziţii nu pune de obicei mari probleme ascultătorilor ei. În cele mai

multe limbi, „Sunt obosită” indică o dispoziţie biologică spre a te înveli într-o pătură moale şi a-ţi anihila cunoştiinţa timp de câteva ore.

Dar, date fiind locul şi exprimarea, „Sunt obosită” conţinea un potenţial de sens suficient de bogat pentru a rivaliza cu cele mai expresive construcţii ale limbii.

Ar fi putut fi un mod prin care Alice să sugereze unul din următoarele:

1) Ar fi putut semnala un nerăbdător: „Ascultă, Philip, nu-ţi dai seama că-mi dau seama ce se petrece? Chiar crezi că mă amuză să stau aici toată noaptea şi să vorbesc despre lungimea fluviilor lumii? Fă ceva. Unii dintre noi trebuie să fie la birou la ora nouă mâine dimineaţă.”

2) Sau, ar fi putut fi un mod de a-i aminti lui Philip că, deşi stătea pe canapea alături de el şi tocmai îşi atinsese genunchiul de al lui, nu avea nicio intenţie de a duce lucrurile mai departe de atât.

3) Sau, ar fi putut fi o modalitate de a aduce în discuţie problema plecării, nu din dorinţa de a pleca, ci pur şi simplu ca să-l îndemne s-o facă.

4) Sau, în ultimul rând (şi, în condiţiile date, cel mai de necrezut), ar fi putut să însemne pur şi simplu că Alice era obosită.

După eforturi susţinute de a despacheta aceste cuvinte complexe, Philip se opri în cele din urmă asupra unei interpretări oscilând optimist între (1) şi (3). Aceasta explica bruscul pelerinaj al mâinii sale drepte către palma deschisă a lui Alice, ale cărei linii le mângâie fără proteste. Explica mişcarea părţii de sus a trupului lui o clipă mai

târziu, o reorientare care-i permise gurii lui să se lipească uşor de a ei, atingând conturul respectivului orificiu cu buzele, şi provocând o reacţie neîndoielnic înţelegătoare, chiar entuziastă.

— Ascultă, Philip, e imposibil, e o nebunie, protestă Alice câteva momente mai târziu, deşi momentele fuseseră destul de lungi ca să sugereze contrariul.

Şi, de parcă ar fi fost vreo noutate pentru amândoi, adăugă:

— Nu te poţi aştepta să fac aşa ceva, am o relaţie cu altcineva.

Există un joc de societate clasic, numit Transferul Vinovăţiei – un joc pentru care e nevoie de doi parteneri, un tabu sau risc şi posibilitatea vinovăţiei sau recriminării. Scopul este ca unul din parteneri să construiască în mod subtil o situaţie care să îl facă pe celălalt să poarte vina pentru împlinirea propriilor dorinţe.

Să presupunem că o anume acţiune necesită patru paşi, dar nu poate fi identificată ca acţiune decât după ce a fost încheiat cel de-al patrulea. Deşi partea adversă poate să fi făcut paşii de la unu la trei, persoana finalmente răspunzătoare pentru acţiune (adică persoana asupra căreia va cădea vina) este autorul pasului patru. Un jucător priceput va face prin urmare primii trei paşi, apoi se va da un pas înapoi şi-l va urmări pe celălalt parcurgând stadiul final al jocului, evitând astfel răspunderea pentru realizarea propriilor dorinţe.

Să ne imaginăm că Alice nu era chiar atât de obosită, însă un sărut cu Philip însemna o considerabilă povară de

vinovăţie, dată fiind relaţia ei cu Eric. Ce idee mai bună există decât să fii părtaş la un sărut, dar apoi să sugerezi că planul îşi are originea altundeva? în definitiv, nu buzele ei trecuseră pragul decisiv; ce altceva făcuse ea decât să stea pe o canapea şi să ofteze că e obosită?

Prin natura sa, Philip nu era de acord să care povara unei vinovăţii care nu-i aparţinea, aşa că-i spuse lui Alice:

— O, te rog. Nu strica lucrurile făcând pe inocenta. De săptămâni întregi ne dorim să se întâmple asta. Sunt de acord că e o mare problemă, dar e problema ambilor.

Şi, cu acest sfat, o trase blând înapoi către el.

— Philip, pur şi simplu nu e aşa. Îmi pare rău. Ce s-a întâmplat astă-seară n-ar fi trebuit să se întâmple, şi nu ştiu cum am permis să se întâmple. Am o răspundere faţă de Eric, nu pot să uit asta.

— Brusc vorbeşti ca şi când el nu te-ar fi dezamăgit niciodată.

— Nu ştiu dacă a făcut-o.

— De-asta îţi petreci atâta timp plângându-te de el?

— Eşti nedrept.

— Te-ai gândit cum eşti tu?

— Nu înţelegi. Îl iubesc pe Eric.

— Mă rog, mă ierţi că mi-am făcut o impresie uşor diferită, evident nu din cauza ta. Dă-mi voie să-ţi spun ceva, Alice: pe viitor, ţi-aş fi recunoscător dacă ţi-ai păstra confuzia şi ipocrizia pentru altul.

— În cazul ăsta, îmi pare rău că te-am deranjat.

Şi, cu aceste cuvinte, cei doi parteneri la sărut se despărţiră glacial, Alice îngropându-şi ambivalenţa sub

bine cunoscuta istorie a unei prietenii distruse de miopia uneia din părţi, care luase amiciţia drept romantism.

Limbajele private

Fiascoul cu Philip o încurajă pe Alice să-şi amintească de afecţiunea pentru bărbatul care făcuse acest fiasco atât de necesar.

Când Eric se întoarse de la Atena, îl îmbrăţişă cu o fervoare a cărei intensitate i-ar fi putut trezi suspiciuni, dacă n-ar fi avut atât de fermecător de naiva (dacă nu cumva uşor vanitoasa) predispoziţie de a se considera o ţintă eminamente potrivită pentru îmbrăţişări fervente.

Eforturile ei se manifestară printr-un număr de discursuri adresate (la baie, pe drum către serviciu, înainte de a adormi) unei imagini interioare a lui Eric. Aceste discursuri exprimau în mod concis tot ce era în neregulă între ei, rezultând un plan îndrăzneţ de a transforma relaţia lor într-un model de francheţe modernă şi de comunicare. Toate începeau cu declaraţia „Vreau să simt că pot fi cinstită cu tine…” Apoi, cu maturitate, descria zonele de tensiune dintre ei, echilibrând criticile cu afirmaţii ale iubirii sale, invocând familiarul „Ştii că spun asta numai pentru că…”

Intenţiona să ţină discursul într-o seară, după serviciu. Eric s-ar fi întors acasă, şi-ar fi pus jos servieta şi ar fi intrat în bucătărie să-şi ia un pahar cu apă. S-ar fi aşezat lângă ea pe canapea, iar ea ar fi început, blând, dar încrezător: „Eric, sunt lucruri despre care ar trebui să vorbim…” îşi imagina surpriza lui faţă de elocvenţa ei, faţă de felul în care sentimentele ei reprimate cereau cu

insistenţă un răspuns. Şi-ar fi expus cazul ca un avocat, iar când ar fi terminat, ochii întregii săli de tribunal ar fi fost aţintiţi asupra ei.

Wittgenstein neagă posibilitatea existenţei unui limbaj privat, argumentând că limbajul este prin definiţie un sistem de comunicare împărtăşit, prin urmare inimaginabil în afara societăţii.

Dar, indiferent ce credea Wittgenstein, Alice era treptat forţată să admită că aceste discursuri erau ţinute în ceea se putea descrie numai ca limbaj privat. În ce consta acest limbaj? Nu era un sistem incomprehensibil de mormăieli şi clicuri, ci mai degrabă un ghem de cuvinte al căror mesaj se dovedea incapabil de expresie, şi cu atât mai puţin de înţelegere.

În realitatea obiectivă, Eric se întoarse acasă conform predicţiei, se duse la bucătărie să-şi ia un pahar cu apă, apoi deschise televizorul şi, în timp ce se derulau imagini aâe încăierărilor din Africa de Sud şi ale atentatelor din Irlanda de Nord, Alice îşi spuse că poate seara următoare ar fi un moment mai potrivit pentru a transmite un mesaj atât de important.

Şi când în fine vorbi, vocea ei refuză să găsească fluiditatea pe care mai devreme i-o promisese minţii. Suna strangulat, intens, disperat, departe de tonul avocăţesc la care aspirase. Nici Eric nu se dovedi interlocutorul înţelegător pe care şi-l imaginase. Contase pe faptul că el avea să asculte răbdător, să înţeleagă, apoi să-i dea un răspuns chibzuit, dar îşi dădu seama în ce măsură reţinerea ei iniţială provenea dintr-un sentiment

inconştient, dar dureros de corect, că n-ar fi rezolvat nimic.

EL: Trebuie să fac ceva cu cauciucurile de la maşină.

EA: Eric, trebuie să vorbesc cu tine.

EL: Care-i problema?

EA: Cred că ştii.

EL: Cauciucurile maşinii?

Dialogurile lor aveau calitatea absurdă a celor scrise de Harold Pinter sau Tom Stoppard, în ale căror piese personajele păreau blestemate să vorbească încrucişat – un personaj răspunde la o întrebare diferită de cea pusă, sau fără să-şi dea seama continuă o conversaţie pe care celălalt a abandonat-o cu zece minute înainte (discrepanţă care nici măcar nu contează, atât de închis este fiecare personaj într-o lume solipsistică, presupunând în mod benign că celălalt este pe aceeaşi lungime de undă, fără măcar să-şi bată capul să verifice).

În spatele fiecărei plângeri exprimate se află premisa unei convingeri optimiste că celălalt are capacitatea de a remedia problema. Exprimarea nemulţumirii implică credinţa în dialog, ideea că, deşi unul din parteneri a fost rănit, celălalt are o capacitate (retrospectivă) de a înţelege unde a greşit.

Credinţa lui Alice în arta de a-şi exprima nemulţumirea oscila între faza mesianică şi cea autistă.

[i] Faza mesianică în această fază, era convinsă că orice conflict, oricât de grav, putea fi soluţionat prin dialog. Neînţelegerile erau simple eşecuri din partea uneia din părţi de a înţelege punctul de vedere al celuilalt, dar

dacă ambii puteau fi aduşi la un loc şi li se oferea ocazia de a se explica în mod calm, urma natural o înţelegere.

Când Alice îşi luase pentru prima oară o colegă de apartament, Suzy avea obiceiul enervant de a folosi acelaşi cuţit şi pentru a-şi unge pâinea cu unt, şi pentru a lua mierea, lăsând mici globule albe în tot borcanul. Originea iritării lui Alice era fără îndoială complexă, dar politica exprimării ei era încă şi mai complexă. Cum ar fi putut Suzy să înţeleagă profunzimea frustrării colegei ei de apartament la vederea acestor urme albe, furia tăcută pe care ele i-o provocau în fiecare dimineaţă?

Dar când Alice abordă în fine problema, un ezitant „Ştiu că o să ţi se pară ridicol…” se transformă cu succes în „Poate ar fi bine dacă am avea un cuţit pentru gem sau miere, şi altul pe care să-l folosim numai pentru întins untul”.

„Sigur. Ce idee bună”, răspunsese Suzy, fără să aibă cea mai mică idee despre sfâşierea interioară extraordinară prin care trecuse Alice pentru a oferi această sugestie.

Relaţia cu mama ei fusese o lungă rundă de metaforice cuţite de unt în miere, însă una care rareori beneficiase de pe urma eforturilor către conversaţii mesianice. Dar pentru că acum Alice o vedea pe mama ei suficient de rar pentru ca imaginea să se tulbure nostalgic, primise de curând vestea că aceasta avea să vină la Londra cu decizia de a sparge tiparul obişnuitei ipocrizii politicoase a relaţiei adulte, pentru a vorbi cu sinceritate despre ceea ce se întâmplase între ele în copilărie.

[îi] Fazele autiste

Alice şi mama ei luaseră cina într-un restaurant din Wandsworth şi, după salată şi o bârfă măruntă, Alice îndreptase conversaţia către trecut.

— Tatăl tău şi cu mine eram întotdeauna foarte ocupaţi. Nu că nu ne-ar fi păsat de tine, pur şi simplu nu aveam timp să-ţi arătăm cât de mult ţineam la tine, explicase mama.

— Dar chiar era o chestiune de timp?

— Ai dreptate. Nu am scuze pentru felul în care ne-am purtat. În retrospectivă, am fost egoişti. Dar eram tineri, eram atât de grăbiţi să scoatem tot ce se putea de la viaţă, să facem copii şi carieră şi bani. Privind în urmă, totul pare atât de lipsit de valoare. Acum că sunt o babă zbârcită.

— O, mamă, nu eşti.

— Ba sunt, draga mea, nimic altceva decât o babă zbârcită. Niciun doctor şi nicio cremă nu mă mai pot ajuta.

— Dar eşti una dintre cele mai frumoase femei pe care le cunosc.

— E drăguţ din partea ta să spui asta, însă la vârsta mea linguşeala nu mă mai poate ajuta. Ajunge să mă uit în oglindă ca să-mi dau seama că s-a terminat. Dar unde eram? A, da, copilăria ta. Ceea ce voiam să spun e că acum îmi dau seama că cel mai important lucru din viaţa mea sunt copiii mei, şi nimic altceva nu contează de fapt. N-am comandat apă fără gaz?

— Nu, cu gaz nu mă deranjează.

— Îmi afectează teribil stomacul.

— Atunci comandăm alta.

— Nu, nu, draga mea, o s-o beau cu înghiţituri mici.

Alice se întoarse acasă cu credinţa că, în felul său, mama ei începuse să înţeleagă suferinţele reprimate care stăteau între ele. Mama ei indicase că exista o transformare în scara ei de valori; copiii ei contau mai mult decât crezuse – o schimbare faţă de vechea ei atitudine, când până şi un joc de golf păruse să aibă mai multă prioritate.

Atunci de ce o cunoştinţă raportase ulterior că mama ei apreciase că Alice avea „un fel de cădere nervoasă”? „Biata fată este evident încă foarte tulburată, orice persoană de peste douăzeci de ani care izbucneşte în lacrimi când vorbeşte despre lucruri care s-au întâmplat cu zeci de ani în urmă ar trebui să se ducă la doctor. Am făcut tot ce am putut ca s-o liniştesc, dar e încă foarte vulnerabilă, excesiv de sensibilă.”

Experienţele de acest gen o făceau pe Alice să se cufunde din nou, cu violenţă, în dispoziţia ei autistă, unde era convinsă că oamenii nu au cum să se înţeleagă unii pe alţii, oricât de elocvent ar fi dialogul lor, oricât de plin de raţiune, de stăruitor şi de persuasiv. Ar fi fost în stare să-i vorbească mamei ei zile în şir, femeia i-ar fi putut da semne încurajatoare de viaţă şi de empatie, pentru ca în final să rămână la fel de oarbă ca întotdeauna, la fel de egoistă la bătrâneţe ca în tinereţe. Pur şi simplu existau lucruri pe care nu le putea pricepe, şi era mai bine să accepte şi să deplângă acest lucru, decât să mai rişte şi alte dezamăgiri.

Deci care era abordarea lui Alice faţă de Eric? De la

bun început fusese mai înclinată către mesianism decât către autism, deşi aceasta exprimă poate o sugestie de transformare prea puternică pentru cineva care rareori iniţia dialogul, şi era stăpânită numai de speranţa înăbuşită (chiar mistică, ar fi spus unii) că Eric o va înţelege.

De curând fuseseră împreună la un film, o poveste moralizatoare despre un bărbat care-şi neglijează partenera şi prietenii, şi apoi îşi dă seama că se eschivase de la orice angajament şi-şi schimbă comportamentul. Deşi mesajul era destul de grosolan exprimat, Alice îl privea pe Eric pe întuneric şi spera că şi el făcuse aceleaşi paralele între viaţă şi artă ca şi ea. Dar la ieşirea de la cinema, îi deveni clar că mult-sperata identificare nu se materializase. Nu numai că filmul nu-i produsese lui Eric şocul autorecunoaşterii, ci îi dăduse impresia liniştitoare că prezenta defectele unui bărbat aflat la mii de kilometri de situaţia lui.

Alice era conştientă de defectele lui Eric, dar dacă această înţelegere nu se potrivea cu percepţia lui de sine, atunci era dureros de ineficientă. Era vechea dilemă: poţi să duci un cal la apă (sau la cinema), dar nu ai puterea să-l faci să şi bea.

Alice observase de exemplu cât de des Eric dădea vina pe incompetenţa oamenilor pentru problemele acestora, în loc să accepte că există şi alţi factori implicaţi. De asemenea, Alice avea şi o duzină de teorii despre motivul pentru care se întâmpla aşa.

— Pentru că eşti atât de dur cu tine însuţi, trebuie să

fii dur şi cu ceilalţi, îi spuse ea, după ce Eric concediase încă un angajat.

— N-are nimic de-a face cu duritatea, Alice. Are de-a face cu faptul că nu pot să lucrez cu oameni care tratează principiile de bază ale administraţiei ca pe un fel de glumă. Ştiu că ţi-ar plăcea să extinzi asta într-o dezbatere mare şi importantă despre caracterul meu, caracterul tău şi probabil starea naţiunii, dar mă tem că problema e mult mai simplă şi mult mai puţin interesantă de-atât.

Alice putea foarte bine să fi făcut o evaluare corectă a alcătuirii psihologice a lui Eric, dar avantajul ei epistemic era inutil atâta vreme cât se aştepta ca el să acţioneze pe baza revelaţiilor acesteia. Perspicacitatea ei avea aceeaşi capacitate de a provoca autorecunoaşterea ca şi actul de a arăta cuiva structura sa ADN. Oameni de ştiinţă inteligenţi pot spune unei persoane că genele îi aparţin, dar, pentru că acel cineva nu poate simţi acest lucru în mod subiectiv, este foarte probabil să spună, pe bună dreptate: „Bazaconia asta cu dubla elice n-are nimic de-a face cu mine.”

Prin analizele pe care le făcea caracterului lui Eric, Alice semăna foarte mult cu un observator care se uită din elicopter la un labirint şi, prin urmare, poate vedea centrul problematic al hăţişului, care este invizibil pentru cineva de pe pământ.

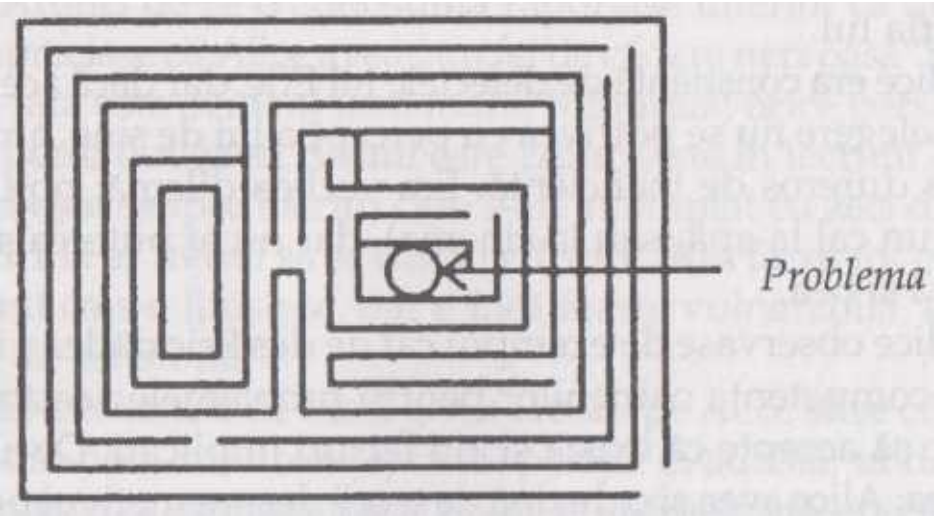

Dar soluţia ei pentru labirint (indiferent de validitatea acesteia) era trist de ineficientă. Poate că peste zeci de ani, stând în cadă, Eric ar fi putut să-şi dea seama că fosta lui prietenă avusese nişte revelaţii remarcabile despre caracterul lui, dar Alice nu-l putea pur şi simplu duce cu elicopterul în centrul propriului său puzzle psihologic, să-i arate miezul problemei şi să se aştepte ca el să-i spună câtă dreptate avea. Fără să facă el însuşi călătoria, incapabil să vadă paşii care legau această informaţie de restul alcătuirii sale, ar fi putut declara: „Aş aprecia dacă ai păstra pentru tine psihologia asta populară.”

Interpretări greşite

Când cineva iubeşte o persoană cu probleme (care nu-i răspunde la iubire, este gelos, insensibil, mai interesat de celălalt sex, căsătorit cu altcineva…), cea mai obişnuită reacţie este să declare că problema nu-i aparţine. Are acea problemă, evident, dar nu este trăsătura principală a caracterului său, este acolo mai degrabă din întâmplare,

ca o unghie încarnată care poate fi scoasă, un mic impediment pe care timpul îl va eroda.

Să presupunem că te-ai îndrăgostit de o persoană distantă din punct de vedere emoţional, care rareori răspunde la telefoane, nu-şi dezvăluie niciodată vulnerabilităţile şi nu împarte nimic de valoare. Acestea sunt doar mici detalii prin comparaţie cu ceea ce consideri componentele centrale ale caracterului său – mai precis, sensibilitatea din ochii săi, felul în care te-a luat odată de mână pe o stradă aglomerată, momentul când l-ai văzut plângând la un film, traumele copilăriei, faţă de care simţi atâta empatie…

Alice avusese întotdeauna o interpretare originală, poate întru câtva oblică, a caracterului lui Eric, conform căreia anumite faţete ale naturii lui, deşi ocupau considerabil mai puţin loc decât altele, erau considerate drept esenţa a ceea ce era el. Abordarea ei de tip aisberg însemna că, dacă fusese amuzant fie şi numai o dată sau de două ori, Alice considera că Eric avea un fond de umor impresionant, deşi destul de ascuns.

Dar acum se punea întrebarea dacă obstacolele care-l împiedicau pe Eric să fie amuzant, sensibil sau bun în atâtea ocazii erau într-adevăr obstacole. Nu erau ele oare la fel de îndreptăţite la titlul de „adevăratul eu” al lui Eric ca şi delicioasele pepite pe care Alice le identificase până atunci cu acesta?

Privirea este întotdeauna suplimentată, se poate spune chiar depăşită, de cunoaştere sau dorinţă. Rareori ne bazăm pe ceea ce e în faţa ochilor noştri, în schimb

mergem înainte cu ocheade scurte, umbrite de imagini deja absorbite. Să luăm de exemplu drumul lui Alice către serviciu: îl cunoştea atât de bine, încât rareori observa ce se întâmplă, uneori ajungea la birou fără să-şi aducă aminte cum a traversat jumătate de Londră. Tot ce-i trebuia era o privire rapidă, cu ochi cârpiţi de somn, la forma peronului, şi restul venea de la sine: ştia câte staţii de metrou avea de mers, în ce direcţie să ia scara rulantă, şi care erau tunelurile pe care mulţimea le evita. Nu avea dorinţa de a înregistra culoarea vagoanelor, forma norilor care pluteau deasupra Londrei sau textura hainelor celor din jur. Deşi fermecătoare şi fără îndoială poetice, acestea erau un lux în schema generală a călătoriei ei până la serviciu.

Dacă Alice era un călător cu metroul leneş, sărăcia percepţiei ei provenea din încrederea în forţa obişnuinţei. Vedea ceea ce era obişnuită să vadă, şi nu ceea ce s-ar fi desfăşurat în faţa unei priviri proaspete.

Trucurile vizuale scot la iveală cum, atunci când un cuvânt lipseşte sau este repetat într-o frază familiară sau purtătoare de autoritate, cititorul îl poate deseori trece cu vederea, aşteptându-se la un text corect. Să luăm de exemplu o frază dintr-un cotidian – un articol despre Orientul Mijlociu:

Ministrul de Externe a declarat că numai când ambele părţi vor fi pregătite să discute se va putea ajunge la o înţelegere, adăugând că vărsarea de sânge din provincie nu va fi fi niciodată oprită numai prin presiuni externe.

Cititorul este atât de obişnuit cu fraze care au numai

un verb, mai ales când e vorba de fraze dactilografiate într-un cotidian, încât va trece cu vederea repetiţia. Ştiind ce doresc să citească (o frază corectă în engleză), cititorii vor ignora informaţia vizuală care nu se încadrează în prejudecăţile lor.

Observaţia este făcută pe baza unei divergenţe sau mixturi a două tipuri de informaţie:

1) Cum arată ceva.

2) Ce ştim sau aşteptăm de la obiectele care tind să arate astfel.

În mod ideal, desigur, le-am putea echilibra în mod judicios pe cele două, mixând precedentul cu percepţia. Amăgirea (abandonul realităţii exterioare în favoarea dorinţei interioare) ar începe numai când ne concentrăm exclusiv asupra celui de-al doilea aspect. Cititorul care a ratat dublul „fi” ar putea fi atunci acuzat (ca şi Alice, într-un alt context) de o mică, dar distantă fantazare.

În mai, Alice şi Eric au fost invitaţi la o cină la care au sosit separat, Eric de la birou, Alice de acasă. Erau aşezaţi la capetele opuse ale mesei, ea alături de soţul gazdei, el între un avocat glacial şi o doamnă debordantă. În timpul unei pauze în conversaţie, privi peste masă şi-l auzi pe Eric spunând o poveste:

— Am ajuns la Hong Kong în timpul uneia din inundaţiile pe care le au în sezonul ploios, şi întreg avionul trepida din toate încheieturile. Ne avertizaseră că o să fie o aterizare zdruncinată, şi când roţile au atins solul apa a stropit în toate direcţiile. Nu se vedea nimic pe ferestre. După asta, tocmai când avionul încetinea şi credeam că

totul o să fie bine, am observat că de fapt nu putea să oprească la timp. A depăşit pista şi s-a oprit exact în faţa apei mării, cu roata din faţă complet intrată în noroi.

— Trebuie să fi fost foarte speriat.

— Am fost norocoşi că am scăpat.

Deşi ne uităm tot timpul la oameni, rareori ne formăm noi impresii despre ei, pentru că impresiile implică remarcarea noutăţii, nu confirmarea prejudecăţii. În foarte puţine stadii schiţăm în mod activ o imagine a cuiva – la prima întâlnire, după o lungă absenţă, în cursul unei certe agitate, după o boală, ceva care să spargă lenea obiceiului fotografic.

Rezultatul a fost uluitor, pentru că, în cursul unei fraze sau două, Eric a impresionat-o pe Alice ca fiind incredibil de banal. Manierele lui nu i se mai păreau un simbol al unei mari splendori, nici conversaţia lui demnă de respect sau atenţie deosebite. În timp ce gazda mai turna vin şi Eric se întindea după încă o porţie de mazăre, Alice se trezi gândind (de parcă ar fi fost o percepţie extraordinară), E şi el tot o fiinţă umană – ecoul închegat al celebrei maxime a lui George Bernard Shaw, care spune că dragostea e numai un ciudat proces de exagerare a diferenţei dintre o persoană şi alta.

Cine face efortul?

Eric n-ar fi avut cum să nu observe declinul afecţiunii lui Alice. Observase multe prânzuri cu Philip, şi chiar când acestea încetară brusc purtarea ei păstră o notă de cochetărie. Rareori în trecut arătase interes faţă de petreceri, acum se ducea regulat, sosind fără Eric, şi apoi

primea telefoane de la bărbaţi pe care înainte nu-i menţionase ca prieteni.

Eric ar fi putut foarte bine să simtă sau să exprime gelozie în faţa acestei abateri de la comportarea ei anterior devotată, întrebând cu acreală (cum mulţi bărbaţi fac) „De ce erai grămadă pe chitaristul ăla astă-seară?”, sau „Cine e individul ăsta Luke, care te sună tot timpul?”

Dar Eric considerase întotdeauna gelozia o emoţie vulgară, refugiul celor lipsiţi de rafinament sau de ruşine. Copiii şi adolescenţii pot fi geloşi, nu bărbaţii maturi, siguri de poziţia lor în lume.

O asemenea lipsă de gelozie ar fi putut fi considerată admirabilă, cel puţin o scutea pe Alice de scenele groteşti ale anumitor legături paranoice. Dar putea la fel de bine să fie interpretată ca o insultă pe faţă, un refuz al lui Eric de a-şi exprima şi apăra dragostea, pentru că a simţi gelozie cerea ca el să admită două lucruri:

Primul: că ţinea cu disperare la o altă fiinţă umană,

Al doilea: (iar aici intervenea mândria lui) că această persoană nu mai ţinea prea mult la el.

Alice nu era încântată de absenţa geloziei pentru că o resimţea ca pe o reflectare a unei încăpăţânate incapacităţi de a accepta punctul întâi, ceea ce în mod ironic ajuta să netezească drumul pentru scenariul de la al doilea punct.

Comportamentul lui Eric înregistră cu toate acestea unele schimbări. Alice petrecuse întotdeauna nopţile în apartamentul lui, în mod foarte convenabil pentru el, dar nu şi pentru ea. Era răspunderea ei să-şi pregătească o

geantă cu lucruri şi să plece din Earl’s Court ca rezultat al misteriosului (şi evident tacitului) joc pe marginea prăpastiei în care cei doi parteneri încearcă să vadă cât de departe pot să meargă în a-l obliga pe celălalt să facă efortul, înainte de a-l face ei înşişi. Conversaţiile lor telefonice pe această temă sunau cam aşa:

EA: Ce faci astă-seară?

EL: Stau acasă. Tu?

EA: Nu ştiu. Vrei să facem ceva?

EL: OK.’

EA: Vrei să vii aici, sau să vin eu la tine?

EL: Sunt cam obosit astă-seară.

EA: Serios?

EL: Mda. O zi grea la serviciu.

EA: Şi la mine.

EL: Aha.

EA: Deci?

EL: Ce?

EA: Bine, atunci să vin eu la tine?

EL: Da, e o idee bună.

Undeva, în meandrele conversaţiei, Alice detecta dovada că, dacă ea nu se mobiliza să-şi părăsească apartamentul, era puţin probabil ca Eric să-l părăsească pe al lui. Dorinţa lui de a petrece seara împreună era fracţional, dar decisiv, mai mică decât a ei. El ar fi suportat o seară de unul singur, ei îi era mai greu – şi, prin urmare, ea trebuia să facă efortul. Poate că dacă ea n-ar fi cedat, dacă ar fi spus: „De ce dracu’ nu vii şi tu la mine o dată?”, Eric ar fi fost la uşa ei într-o clipă. Dar nu era în măsură să

încerce o asemenea politică extremă: îi păsa prea mult ca să rişte să se lovească de un refuz.

Dar pe măsură ce afecţiunea ei scădea, se simţea mai liberă să rişte cu reacţiile lui Eric. Când problema apăru din nou pe tapet, nu se mai grăbi să ofere o vizită, şi astfel Eric învăţă şi el logica deplasării. Acum, conversaţia decurgea cam aşa:

EL: Ce faci astă-seară?

EA: S-ar putea să ies cu Gordon, sau cu Suzy. De ce?

EL: Nu vrei să vii aici?

EA: îmi pare rău, Eric, sunt prea obosită.

EL: Dar nu te-am mai văzut de joi.

EA: Aşa.

EL: Aşa că e mult timp de atunci.

EA: Da?

EL: Sigur că da.

Pauză.

EL: Ce-ar fi dacă aş veni eu mai târziu?

EA: Ce-ar fi?

EL: Mă rog, ar fi OK?

EA: Mda, bănuiesc că da, dar nu veni înainte de 11, o să fiu la bar până atunci.

Politica extremă ar fi putut fi asemănată cu jocul văzut în unele filme americane, în care două maşini se îndreaptă una către alta pe un drum îngust şi se întrec în a fi ultima care să vireze pe terasamentul cu iarbă. Fiecare şofer trebuie să evalueze posibilitatea ca celălalt să vireze înaintea sa, dar dacă niciuna din maşini nu virează, amândoi şoferii mor.

Deşi nicio viaţă nu era în joc, Alice şi Eric erau implicaţi într-un joc unde decizia legată de cine traversează Londra depindea de evaluarea a cât de tentat era celălalt partener să împiedice ca amândoi să petreacă o noapte singuri. Virajul pe terasamentul cu iarbă însemna efortul de a evita coliziunea, părăsirea propriului apartament sau a propriei mândrii, pe scurt, abandonarea propriilor dorinţe egoiste de dragul cuplului. Persoana care vira cel mai des de pe drumul egoismului era fireşte Alice, pentru că teama ei era mai mare. Eric era invincibil pentru că părea să nu-i pese dacă masacra dragostea.

Dar acum, când venea vorba de a închide telefonul, de a accepta locul mai puţin bun la cinema, de a face cumpărăturile sau de a răspunde la uşă, Eric observă că Alice devenea şi mai indiferentă decât el. Era logic să şofeze imprudent atâta vreme cât avea siguranţa că era singurul pregătit pentru decesul iubirii. Dacă Alice i se alătura în acest joc, atunci tehnicile kamikaze deveneau un risc de nesusţinut pentru cineva care dorea să scape numai de efort, nu şi de iubită.

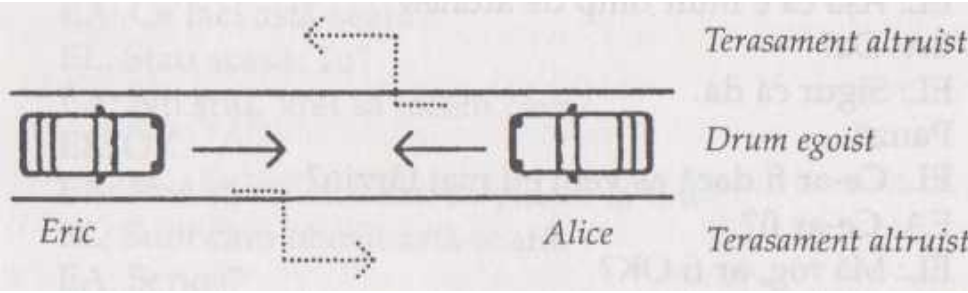

Relaţiile pot fi considerate a avea o dorinţă inerentă şi crudă de autoechilibrare. Privit în termenii unei ecuaţii, a ţine doi oameni împreună poate necesita 40 de unităţi de

efort (notate aici cu x) din partea ambilor parteneri.

Alice 20x + Eric 20 x = Relaţie de 40x

40x ar implica faptul că relaţia este o preocupare continuă, partea crudă este că suma nu trebuie să fie plătită în mod egal. Numai în cele mai rezonabile relaţii ambele părţi scot fiecare câte 20 de unităţi de efort; de obicei, una din părţi face mai mult efort decât cealaltă. Dar cum şi de ce? Cum a fost aleasă persoana care plăteşte mai puţin? Din foarte cinica evaluare a cât de mult îi pasă celei lalte persoane. Fiecare din parteneri îl cântăreşte intuitiv pe celălalt, întrebându-se: „Care e minimum de efort pe care îl pot face? Cât de mult îl pot forţa pe celălalt să plătească mai mult decât mine, înainte ca el/ea să refuze şi dragostea să fie pierdută?”

în cea mai mare parte a relaţiei lor, Eric evitase să-şi plătească partea, pentru că ştia că Alice avea să plătească atunci când el n-o făcea. Dacă el plătea numai 10 unităţi, ea venea cu celelalte 30. Dacă el n-avea chef să conducă până la ea acasă, atunci venea ea la el. Dacă el nu voia să depăşească un impas după o ceartă, putea conta pe ea să joace rolul de mediator.

Dar calculase greşit cât de departe o putea împinge pe Alice. Partea ei din 40x începuse să intre încet în declin, lăsându-l pe el să compenseze lipsa. La început fusese vorba numai de sume mici, dar acestea suferiră o inflaţie lipsită de remuşcări până când întreaga greutate a relaţiei ajunse să coboare pe umerii lui delicaţi.

Într-un milion de feluri, lui Alice încetase pur şi simplu să-i mai pese, şi Eric îşi dădu seama că, dacă nu continuă

să contribuie cu 39x la situaţie, Alice şi el aveau inevitabil să intre în coliziune şi să se despartă.

Puzzle-uri romantice

Era un sentiment ciudat, de melancolie, ideea de a „lăsa în urmă” pe cineva, aşa cum laşi în urmă o pereche de pantaloni sau o haină care ţi-au rămas mici. Era un memento al dezvoltării emoţionale care risca să depăşească un partener mai lent. Răspunsurile pe care dragostea trebuia să le ofere se schimbau pe măsură ce Alice se schimba, timpul scotea la iveală posibilităţi care solicitau rescrierea contractului iniţial al relaţiei. În virtutea simplei schimbări a capacităţii ei, o figură cândva adorată putea să capete rolul unui dinozaur romantic.

Alice iubea pentru a compensa propriile insuficienţe, căuta în ceilalţi calităţile la care aspira ea însăşi, pe care le respecta, dar îi lipseau. Nevoile ei emoţionale erau ca un puzzle, incomplet în lipsa segmentului pe care-l furniza celălalt, dar dimensiunile golului se modificau ca reacţie la evoluţia ei, piesa care s-ar fi potrivit la 15 ani nu se mai potrivea la 30. Golul îşi rescria contururile, şi dacă proprietara puzzle-ul nu ţinea pasul, nu-i rămânea decât să divorţeze sau să se impună cu stângăcie.

Infinitul număr de soluţii ar putea fi organizate astfel:

Vârsta	**Co/m/ de**	***Soluţia masculină***
8	Dorinţa de a găsi pe cineva cu care să se cape	Un băiat sofisticat de 9 ani, nume Thomas,

		ţâre în copad, să aprindă chibrituri şi care s-o prezinte mai tari din şcoală.	care avea o haină de piele şi o bicicletă de curse. Au plănuit să se căsătorească şi să găştiaibă 12 copii- A lăsat-o o dată să se uite cum făcea pipi in grădină.
	13* 16	Dorinţa de a afla despre sex şi sărut: teroarea corespunzătoare faţă de sărut sau sex real	O succesiune de adolescenţi plini de coşuri, care o pipâiau pe furiş, apoi îi scriau scrisori de dragoste pline de intensitate şi de greşeli de ortografie (pe acestea din urmă le corecta).
	16	Vaginul	Primul bărbat care a părut capabil să o dezvirgineze: fiul unor prieteni ai părinţilor, absolvent de Yale, 24 de ani, care nu

			a fost din cale-afară de delicat, a terminat în rinei minute şi a refuzat să-i răspundă Ia scrisori după ce ea s-a îndrăgostit, previzibil şi fără speranţă, de el.
18	Dorinţa de a lua droguri care să-1 lărgească orizontul şi să asculte muzică obscură, subsoluri întunecoase	Un student de 20 de ani, care-i-studia pe Hermann Hesse, poreclit de prieteni „doctorul”, din încauza colecţiei de pastile şi ierburi, A numit-o pe Alice după zeiţa hindusă a fertilităţii, deşi ei era impotent.
19	Dorinţa de a-şi îmbunătăţi viaţa sexuală şi de a-şi şoca părinţii (relicve burgheziei	Un saxofonist jamaican pe nume Trevor, care cupretindea că se acestă ocazieculcase cu două şi şi aleavea „afaceri” în Notting Hill, a dus-

		damnate istorie a lui Marx)	deo până la extaz şi înapoi – şi le-a îngrozit atât de tare pe relicvele burgheziei damnate a lui Marx, încât l-au ameninţat că pun poliţia pe urmele lui.
20-23	Căutarea unei figuri paterne superioare din punct de vedere intelectual	Un bărbos profesor de biologie de la universitate: ţinea predici despre evoluţia darwinistă şi când ajungea la orgasm striga nume de fosile.	
24	Singură şi nelalocul ei la Londra, dorinţa de a găsi un iubit încrezător în sine, prosper şi arătos, care să-i contracareze insecurităţile	Eric	

25 Nevoia de cineva care să fie bun fără a fi lipsit de şira spinării, amuzant fără a se feri de seriozitate, respectat pentru munca lui fără să caute numai semnele exterioare ale succesului. Cineva inteligent fără a fi condescendent. Un sfânt care să nu urle, indiferent de câte încercări ar fi avut ea nevoie ca să-şi parcheze maşina.

Dezvoltarea puzzle-u/w; ***romantic***

Ceea ce Alice iubea la Eric reprezenta o soluţie istorică relativă pentru piesa lipsă din puzzle-ul ei. Relaţia lor era sortită să semene cu întretăierea a două drumuri care duc în direcţii diferite, dar care, pentru scurtă vreme (şi în multe feluri extrem de plăcut) se unesc la o intersecţie.

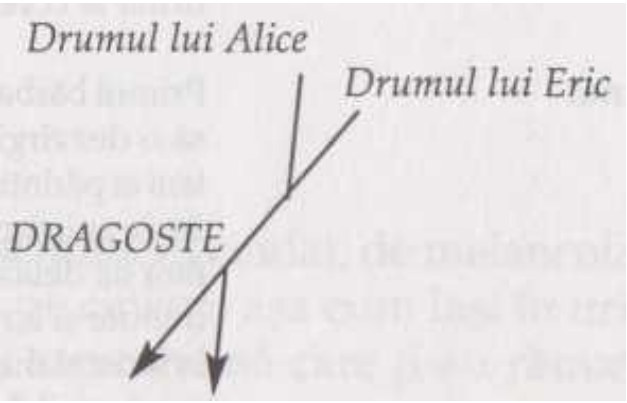

Suferinţa decurgea din diferenţa de creştere, din felul în care doi oameni care s-au întâlnit într-o fază compatibilă pot, cu timpul, să descopere că de fapt nu se îndreaptă în aceeaşi direcţie – compatibilitatea într-o fază fiind numai o congruenţă întâmplătoare de-a lungul unui drum mai larg, divergent.

Ceea ce avea Eric de oferit nu mai era tentant. Cunoaşterea restaurantelor londoneze, un apartament elegant, o poziţie stabilă pe scara socială, toate acestea deveniseră nu numai mai uşor de atins, ci şi mai puţin necesare. Succesul profesional făcea din cariera partenerului doar o consideraţie secundară faţă de

capacitatea lui de a o face să râdă sau de a o surprinde cu un gest frumos. Şi, deşi biologul marin o îndepărtase pe Alice pentru o vreme de mentalitatea cerebrală, lejeritatea psihologică a lui Eric se dovedise la fel de epuizantă, deşi într-un mod diferit. Sperase să aibă un partener pentru care mintea să nu fie nici de o irelevanţă înspăimântătoare, dar niciun instrument cu care să-i umilească pe cei mai puţin pătrunzători din punct de vedere intelectual. Respectul de sine al lui Alice sporise până la punctul în care nu mai putea tolera umilirea rituală a iubirii religioase.

Declaraţii

Pus în faţa iminentei pierderi a iubitei, Eric îşi făcu curaj şi o spuse pentru prima oară.

Stăteau în livingul lui, era ora prânzului, într-o sâmbătă, ea venise să „discute situaţia”, în aer plutea mirosul cafelei şi al morţii.

— Nu stau mult, spuse Alice. Mă întâlnesc cu nişte prieteni la ora două.

— Vrei să mâncăm?

— Uite ce e, n-are rost să lungim chestia asta. Eric, s-a terminat.

Pentru că nu o mai interesa răspunsul, pentru că nu prezenta un argument, ci o concluzie, vocea ei era plină de o încredere pe care nu şi-o imaginase posibilă.

— Întotdeauna eu m-am străduit mai mult decât tine. Nu încerc să te fac să te simţi vinovat. Nu pot decât să sper că-ţi dai seama că ce se întâmplă acum nu era

inevitabil, dar tu ai făcut să devină aşa. Orele pe care le-am petrecut încercând să te înţeleg, să înţeleg ce te face să funcţionezi, ce crezi despre mine, ce crezi despre noi. Mă face să fierb de furie, dar îmi vine şi să plâng. Aşa o risipă nenorocită. Dar am terminat cu plânsul. Vreau să dau toate astea la spate. Mi-ar plăcea să spun să rămânem prieteni – dar mi-am amintit că ai spus că nu păstrezi niciodată legătura cu fostele iubite, că ţi se pare o pierdere de timp. Şi asta m-a durut, nu ştiu de ce, dar mi-a rămas în minte ca fiind de o cruzime inutilă. Oricum, am spus destule, ar fi mai bine să plec. Am lăsat cheia pe masă, şi pe hol e o cutie cu unele din lucrurile tale.

Şi atunci ieşi la iveală, ca un balon de săpun care pluti uşor în centrul camerei, iluminat pentru un scurt dar plin de speranţă moment de razele soarelui de amiază, înainte de a exploda în picături căzătoare:

— Dar Alice, te iubesc.

— Eric, te rog, nu. Nu face lucrurile şi mai grele pentru amândoi.

— Nu le fac, vorbesc serios. Chiar vorbesc serios. De ce nu ne mai dai o şansă?

— Dar ce am făcut de la început până acum, Eric? Ţi-am dat câte o afurisită de şansă, şi ştii ce ai făcut tu, de fiecare dată? Mi-ai aruncat-o pe fiecare din ele înapoi în obraz.

— De ce nu stai jos, să vorbim despre asta cu calm? Hai să stăm jos şi să mâncăm ceva, să vorbim într-un cadru mai relaxat.

— II bag în mă-sa de cadru relaxat. Sunt cât se poate

de calmă, şi tot ce era de spus s-a spus.

— Nu înţeleg.

— Asta a fost problema ta întotdeauna.

— Dar nu trebuie să fie aşa. Dacă ne-am comporta ca doi adulţi, am putea să rezolvăm lucrurile, pentru că vreau să meargă – pentru că te iubesc, Alice.

Atât de multe speranţe poartă cu el cuvântul, încât se poate scoate dragostea din pachet în mijlocul aproape oricărei crize, şi se poate conta pe efectul ei miraculos, o pierdere completă a facultăţilor critice, urmată de surâsuri extaziate şi salivânde.

„îmi dai voie să te întreb de ce îmi faci viaţa insuportabilă, îmi goleşti cartea de credit, îmi poluezi baia, îmi distrugi bucătăria şi joci ping-pong cu mintea mea? A, înţeleg. Pentru că mă iubeşti. O, bine, acum înţeleg, în cazul ăsta e-n regulă, dă-i drumul, şi nu uita să dai foc la casă şi să-mi loveşti şi celălalt obraz înainte de a încheia.”

Mama lui Alice fusese o iubitoare plină de entuziasm. „Dar, draga mea, ştii cât de mult te iubesc” fusese refrenul ei preferat după ce făcea câte ceva care părea să indice contrariul. Îşi iubea fiica, spunea asta lumii întregi, oricine, de la îngrijitoarea de la toaletă până la Preşedinte, ştia de această emoţie cutremurătoare, altruistă şi unică. Dacă-şi retrăgea fiica de la şcoală de dragul unei noi destinaţii alături de un nou soţ, dacă făcea totul ca să rupă puţinele ei relaţii adevărate, dacă-i submina încrederea şi respectul de sine, ce altceva ar fi putut fi toate acestea decât foarte complexe, dar profund adevărate acte de iubire?

Iar acum Eric îi spunea că o iubeşte. Cu numai o lună

înainte ar fi sărit de bucurie să audă aşa ceva, dar acum Eric nici că ar fi putut găsi un cinic mai mare căruia să-i prezinte o asemenea replică, cinicul fiind definit drept cineva care a sperat prea mult şi a aşteptat prea îndelung. Oare această declaraţie nu era simpla reacţie reflexă a unui bărbat care îşi dădea seama că avea să petreacă noaptea singur şi că nu va avea pe nimeni asupra căruia să-şi reverse proasta dispoziţie?

O fi fost decizia lui Alice finală, dar era încă năucitor de dureroasă. Pe când cobora în fugă scările, lacrimile îi şiroiau pe obraji, iar când ajunse la maşina parcată la capătul străzii izbucni în suspine necontrolate. Conduse până acasă (nu avea nicio întâlnire cu prieteni), şi acolo se prăbuşi epuizată pe pat. Avea un sentiment arzător de pierdere, amintiri ale momentelor cu Eric îi defilau agonizant prin minte – totul producea o asociere şi era însoţit de o zvâcnire de durere.

Cu toate acestea, nu mai putea crede că Eric era cu adevărat cel care-i lipsea. Simţea pierderea, recunoscând în acelaşi timp că obiectul iubirii n-o justifica. Iubirea fusese generată de o idee de Eric la înălţimea căreia el nu se ridicase niciodată. Alice se afla în postura paradoxală de a simţi nostalgie pentru o situaţie care de fapt nu se petrecuse în afara graniţelor unei anticipări pline de speranţă. Simţea lipsa cuiva (lacrimile erau îndeajuns pentru a o dovedi), dar când îşi scotocea memoria, nu-i mai putea atribui cu sinceritate lui Eric această pierdere.

E ciudat să te gândeşti că persoana răspunzătoare pentru provocarea unei emoţii poate fi incapabilă să se

ridice la înălţimea acesteia. Oare Eric nu fusese cumva doar un catalizator pentru o dorinţă de a iubi, care-l precedase şi avea să-i urmeze? Iubirea ei avusese loc cu el, dar fusese oare despre el? Oare sentimentele ei pentru el nu fuseseră simple promisiuni care nu se îndepliniseră niciodată? Eric fusese prea sărac pentru a răspunde emoţiilor pe care le provocase, rămăsese insuficient faţă de dorinţele provocate, incapabil să-i ostoiască sau să-i aline dorinţele. Fusese ca un prost care spune ceva foarte inteligent fără să ştie ce înseamnă şi, prin urmare, nu poate fi făcut răspunzător pentru valoarea pe care cineva o găseşte în acel lucru.

Situaţia ei era similară cu iluzia optică în care un triunghi apare numai ca rezultat al formelor care-l înconjoară, un miraj determinat de obiecte străine lui – aşa cum Eric fusese mirajul unui iubit proiectat de speranţele dispuse în jurul lui.

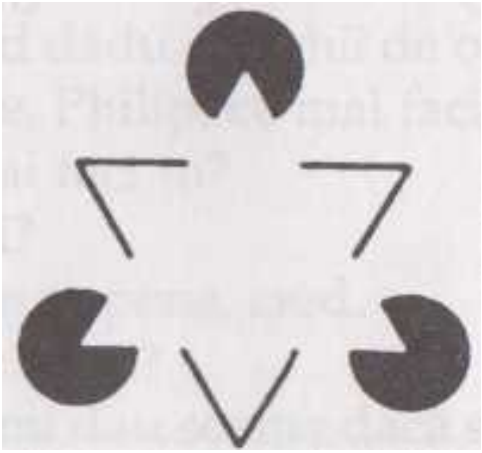

Era un memento al distincţiei subtile, dar vitale, dintre ceea ce o persoană permite alteia să creadă că-i

aparţine şi ceea ce-i aparţine cu adevărat – o distincţie între nevoia pe care o pot întruchipa şi ceea ce se dovedesc a fi cu adevărat.

— Parte din mine este încă foarte legată de el, îi spuse Alice lui Suzy mai târziu în aceeaşi zi, dar ştiu că de fapt nu el e cel care-mi lipseşte. E o nebunie.

— E iubirea, oftă colega de apartament.

Invitaţii

Alice îşi abordă statutul de persoană singură ca un călător care se întoarce acasă din ţinuturi sălbatice şi se bucură de cele mai simple rutine de zi cu zi. Acum se putea întinde de-a latul patului noaptea, se putea vedea cu prieteni de care se îndepărtase, putea ataca un teanc de cărţi necitite, se putea înscrie la cursuri de italiană. Se simţea atât de împăcată, că nu-şi putea imagina de ce ar dori cineva să schimbe o astfel viaţă pe turbulenţa emoţională a unei relaţii.

La câteva săptămâni după despărţire, organiză o mică cină pentru un grup de prieteni de la universitate, şi se opri la supermarket după orele de program ca să cumpere ceva provizii. Îşi împingea căruţul de-a lungul rafturilor cu fructe şi legume, când dădu cu ochii de o figură familiară.

— O, Doamne, Philip, ce mai faci?

— Bine, ce mai faci tu?

— Ce faci aici?

— Cumpăr un pepene, cred.

— De ce doar crezi?

— Nu pot să-mi dau seama dacă sunt copţi. Culoarea e cam ciudată.

— Nu, nu e, uite, ăştia sunt buni.

— Zici tu? Nu ţi se par cam deschişi la culoare?

— Nu, sunt grozavi, miroase-i şi o să vezi.

— Te cred, îl iau pe ăsta, zâmbi Philip. Oricum, mă bucur să te văd. A trecut multă vreme. Cum îţi mai merge?

— O, bine, bine. Dar ţie?

— Grozav, cum ştii, una-alta.

Trăncăniră o vreme fără scop (poate nu chiar atât de fără scop încât Alice să omită să menţioneze sfârşitul relaţiei ei cu Eric), apoi se despărţiră la intersecţia cu rafturile de pâine şi brânză.

Vizibila lipsă de ranchiună a lui Philip în privinţa jenantei încheieri a ultimei lor seri împreună acţionă pentru Alice ca un memento vinovat al propriei purtări. Lucrurile scăpaseră de sub control fără ca ea să fie capabilă să le repare. Dar nici întâlnirea după atâtea luni, într-un supermarket, nu dusese la genul de reconciliere pe care situaţia l-ar fi cerut. Întorcându-se acasă cu cumpărăturile, contemplă încă o dată trista dar irevocabila pierdere a unui prieten bun şi drag.

Ultimul lucru la care s-ar fi aşteptat era să primească o carte poştală de la Philip, câteva zile mai târziu, o poză a unui pepene pe faţă, o invitaţie la cină pe dos – şi nici măsura în care perspectiva o încântă şi îngrozi în acelaşi timp.

Martiriu

Philip ajunse la restaurant cu puţin înainte de ora stabilită. Era aşezat la o masă poziţionată atrăgător în centrul unei mici trattoria în apropiere de Gower Street,

care se umplu rapid cu perechi ieşite să cineze în oraş vineri seara.

Chelnerul (plin se prezumţii heterosexuale) îl întrebă imediat dacă dorea să bea ceva înainte ca madame să sosească şi, deşi şi-ar fi dorit o gură de apă, declină oferta şi ceru lista de vinuri.

La zece minute după ora stabilită, se uită prima oară la ceas, se gândi că traficul trebuie să fi fost aglomerat şi-şi aminti că unele din liniile metroului semnalaseră probleme.

Aceleaşi două gânduri îi trecură prin minte peste încă zece minute când Alice tot nu ajunsese, şi chelnerii se învârteau în jurul lui cam vultureşte, sugerând acum că ar fi bine să se uite la meniu înainte de sosirea doamnei.

După încă zece minute, explicaţiile deveniră mai greu de găsit: chiar şi cel mai serios blocaj de circulaţie sau cel mai defect metrou tot i-ar fi permis să ajungă la restaurant până acum. De aceea, scuzele căpătară o tentă mai creativă: poate fusese vreo neînţelegere în privinţa datei. Poate Alice crezuse că e vinerea următoare? Restaurantul mai avea un local pe undeva? Fusese clar că e vorba de cină, nu de prânz? De Londra, şi nu de Roma?

Dar asemenea întrebări erau de domeniul celor fără răspuns şi, după ce le rumegă câteva minute, Philip concluzionă că (în dragoste şi în război fiind totul permis) luase pur şi simplu plasă.

Chelnerii, care contaseră pe o notă de plată pentru două persoane flămânde, păreau pe bună dreptate zguduiţi de evenimentele a căror semnificaţie începeau şi ei s-o

înţeleagă. Dar, cu toată respingerea din partea obiectului dorinţelor sale, stomacul lui Philip continua în mod stoic să dea semne de poftă de mâncare. Prin urmare, deşi era jalnic de singur la o masă mare, având drept companie doar chiflele proaspete, şi acum şi o bucată asudată de unt, şi deşi ochii celorlalte perechi se opreau uneori asupra lui, ca să-şi aline disperarea cu gândul „Măcar nu suntem ca el”, Philip hotărî că, decât să încerce o evadare pe fereastra toaletei, mai bine rămâne şi comandă de mâncare pentru o singură persoană.

Bravura lui trebuie să-i fi câştigat admiraţia personalului, pentru că şeful de sală veni la masa lui curând după primul fel şi începu o conversaţie care dură, cu intermitenţe, până la nota de plată, şi se centră pe chinurile inimii – omul trecând şi el de curând prin torturi romantice din cauza unei tinere domnişoare care se ocupa de preluarea paltoanelor clienţilor, şi care păruse să nu vrea să preia nimic de la şeful de sală.

Numai când ajunse acasă începu Philip să simtă ceva din furia la care era îndreptăţit.

— Ce afurisită, mormăi de unul singur, gândindu-se la soarta sa la restaurant, dar îşi înfrână mânia atunci când constată că la uşă îl aştepta cineva.

— Philip, îmi pare atât de rău, sincer îmi pare. M-ai aşteptat?

— Nu, nu, întotdeauna mă îmbrac aşa şi mă duc de unul singur la restaurant pentru cină.

— Îmi cer scuze, am încercat să ajung, dar…

— A fost deturnat metroul?

— Nu.

— Ai crezut că e vorba de Trattoria Verde din Milano?

— Nu, nu asta am crezut. Am încercat să las un mesaj.

— Da, ştiu, e greu să laşi mesaje, nu-i aşa?

— Am fost foarte ocupată.

— Evident.

— Am avut încă o şedinţă de vânzări azi şi…

— Ai de gând să termini cu prostiile?

— Ce prostii? Bine, îmi pare rău, am vrut să vin, dar în acelaşi timp…

Philip nu se grăbi să rupă tăcerea.

— Spune ceva, Philip. Eşti supărat pe mine. Nu sta acolo aşa, ţipă la mine, urlă la mine, dar fă ceva…

— N-am de gând să ţip la tine, vreau numai să întreb când ai de gând să fii cinstită cu mine.

— În legătură cu ce?

— Cu totul, şi mai ales de ce te porţi aşa cum te porţi. Ce joc e ăsta, Alice?

— Nu-i niciun joc, nu pot să sufăr să joc jocuri.

— Pardon, am uitat. Pentru o persoană căreia nu-i plac jocurile, te descurci destul de bine.

— Îmi pare rău. Nu mă mai recunosc. Ai tot dreptul să fii furios pe mine.

Philip scoase cheia din buzunar şi descuie uşa de la intrare.

— Trebuie să apuc să dorm puţin.

— Nu pot să las lucrurile aşa. Pot să intru, doar pentru cinci minute?

— De ce?

— Te rog.

— De ce?

— Philip, te rog.

— Bine, dar numai cinci minute, OK.

În tăcere, urcară scările înguste până în living.

— Fac un ceai. Vrei şi tu? întrebă el, sever.

— Nu, mulţumesc.

Alice rămase la intrarea în bucătărie, şi amândoi priviră în tăcere aburul care ieşea din ibric în timp ce fierbea apa.

Întotdeauna o trăsătură centrală a concepţiei despre sine a lui Alice fusese convingerea că e o persoană generoasă din punct de vedere emoţional, gata să rişte orice pentru bărbatul pe care-l iubeşte. În timp ce alţii refuzau angajarea în numele unei mature autoprotecţii, ea concepea dragostea ca pe o arenă pentru sacrificiu.

Prin urmare, era remarcabilă măsura în care îşi limitase ataşamentul la bărbaţi cu totul nepotriviţi sau deloc dispuşi să participe la un dialog sincer. O fi fost ea dornică să se abandoneze altuia, dar alegerea partenerilor împiedicase cu grijă această posibilitate. Protestase în faţa orbirii lor emoţionale, plânsese în faţa prietenilor şi ajunsese la disperare în particular din cauza cruzimii prelungite cu care se confruntase, dar continuase să refuze cu încăpăţânare să găsească parteneri mai potriviţi. Prietenii începuseră să bănuiască un ataşament profund faţă de aceste obiecte ale nemulţumirii, un ataşament care lua în râs orice încercare de a sugera alternative.

Deşi iritante, aceste personaje insensibile păreau nişte

impedimente necesare în calea realizării dorinţelor des exprimate, dar problematice. Ele întruchipau o formă clasică de compromis, permiţându-i să-şi exprime iubirea fără a întâmpina riscul acceptării; o scuteau în mod subtil de bucuria, dar – şi mai important – şi de anxietatea de a fi înţeleasă.

Deşi martiriul ei emoţional provocase multă simpatie în anumite cercuri, starea lui Alice ar fi suportat o interpretare diferită şi mult mai sceptică. În definitiv, era oare atât de altruist să iubeşti fără să primeşti vreodată ceva în schimb? Cât era de generos să oferi daruri unor persoane care ştiai că nu aveau să le primească?

Nu fusese Alice gata să-i dea totul lui Eric? Nu protestase ea zilnic că nimic nu era îndeajuns, că orice i-ar fi dat ea, el respingea cu dispreţ? Dar nu-l alesese ea tocmai pentru că-i permitea satisfacţia de a se considera o persoană care dăruieşte fără a fi nevoită s-o facă de fapt?

Toate acestea făceau din Philip o problemă, pentru că el era înclinat către o formă de onestitate emoţională care o alertase de mult pe Alice în privinţa notei cu totul diferite pe care ar fi avut-o o relaţie cu el. Nici nu putea fi vorba de o structură religioasă, Philip era un bărbat dispus să dea la fel de mult pe cât primea, o perspectivă poate plăcută, dar numai pentru cineva pentru care acceptarea unui schimb de afecţiune fără încărcătură de forţă nu prezenta dificultăţi practice (spre deosebire de cele conceptuale).

— Am dat-o în bară de-a binelea, mormăi Alice.

— Ce-ai spus?

— Nimic.

— Ai spus ceva.

— N-am spus.

— Ba da, ai spus.

— Nu era important.

— Ce era?

— Am spus că, mă rog, am dat-o în bară.

Urmă o altă pauză înainte ca Philip să adauge (vorbele fiindu-i înghiţite de apa care dădu în clocot):

— Suntem amândoi nişte idioţi.

— Ce?

— Am spus că suntem amândoi nişte idioţi.

— Eu sunt singura idioată de aici.

Cei doi idioţi autocritici îşi zâmbiră scurt.

— Am făcut promisiunea să nu mai vorbesc niciodată cu tine, dar am încălcat-o deja, spuse Philip.

— De ce?

— Vrei să încetez?

— Nu, sigur că nu. Numai că am fost aşa de afurisită cu tine, de la bun început. Atunci, la tine în apartament, şi acum, şi tot timpul. Şi cel mai rău e că nici măcar nu ştiu de ce.

— Ca să te asiguri că n-am absolut niciun motiv să te plac?

— Poate.

— Ciudat e că eforturile tale sunt inutile. Nici măcar nu pot să fiu furios pe tine. Aveam cu totul alte intenţii, şi uite-mă aici, vorbind cu tine de parcă nu s-ar fi întâmplat nimic.

Alice prea avea faţa unui înger pentru ca Philip să poată sta bosumflat cu succes prea mult timp şi, deşi era conştient de potenţialele beneficii ale unui comportament antipatic, hotărî să joace cartea onestităţii.

— O ştii pe aia cu sadicul şi masochistul? întrebă el.

— Mai spune-mi-o o dată.

— Masochistul îi zice sadicului: „Loveşte-mă”. Iar sadicul răspunde: „Nu”. Ei bine, eu am să spun nu.

— Au.

Zâmbiră.

— Mă întreb ce vezi la mine, spuse ea.

— Faptul că pui asemenea întrebări.

— Las-o baltă.

Alice îşi înfăşură mâna în poalele puloverului, şi o ridică să-şi acopere gura. Philip o privi o clipă, apoi îi prinse braţul, îi scoase mâna din pulover şi-şi desfăcu degetele, îşi strecură degetele în mânecă, îi mângâie încheietura, trasându-i conturul venelor.

Ea ridică ochii şi îl privi, crispată, ruşinată, cu căldură.

— Sunt o idioată caraghioasă şi nevrozată. Probabil mă crezi tare ciudată.

Philip îi îndepărtă o şuviţă de păr de pe faţă.

— Nu te cred aşa, răspunse.

— Cum să nu, sigur că aşa mă crezi.

— Bine, poate că da, e normal să fii ciudată, şi cu atât mai interesant.

— Pot să te sărut? întrebă ea.

— Numai dacă mă laşi să-ţi fac şi eu acelaşi lucru

după aceea.